ସେଦିନର ଡାଏରୀ

୭ମ ପର୍ବ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ରୋହିତର ଡାଏରୀ

(ସପ୍ତମ ପର୍ବ)

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଏସ୍. ଟି ପବ୍ଲିକେଶାନସ
ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ-୭୫୩୦୦୨

ରୋହିତର ଡାଏରୀ

ସପ୍ତମ ପର୍ବ

ଲେଖକ :—ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :—	ମୁଦ୍ରଣ :—
ନଳିନୀକାନ୍ତ ନନ୍ଦ	ସୁବି ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ
ଏସ୍.ବି ପବ୍ଲିକେଶନ୍ସ,	ଦାସ ସାହି,
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨	କଟକ
ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ—୧୯୮୯	ମୂଲ୍ୟ—ଛବିଶ ଟଙ୍କା

ROHITARA DIARY

Writeen by :-Sri Chittaranjan Das, Published by Sri Nalinkanta Nanda, SB Publications, Binodbehari, Cuttack-2, and Printed at Subi Printers, Das Sahi, Cuttack-12.

Ist Edition—1989 | Price—Rs. 26-00

— ସୁପତ୍ନି ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ମୋ'ର ନେତା ବି ଥିଲେ । ନେତା ସବାଆଗ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁର ପରିଚୟରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ପରିଚିତ କରାଇବା, ଜୀବନରେ ବାଟଚଲାର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ତାହା ଏକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିନବ ବ୍ୟାପାର । ସୁପତ୍ନି ମୋ' ଭିତରେ ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲେ ।

'ଶେଷତର ଡାଏରୀ'ର ପ୍ରକାଶିତ ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ପଢ଼ାଇ ଶୁଣିଥିଲେ ଓ ମୋ' ପାଖକୁ ଲିଖିତ କେତେ ପତ୍ରରେ ସେହି ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକରେ ସୂଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ମୋ'ର ଆଦ୍ୟ ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇଥିଲେ ! 'ଡାଏରୀ'ର ଏହି ସପ୍ତମ ଖଣ୍ଡଟିକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପଣ କରୁଛି ।

—*—

୨ । ୮ । ୭୧

ଆଜି ଆମର ଏଠାକୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ଆସୁଚନ୍ତି । ନାନା ଦାସତା ଦ୍ୱାରା ଜର୍ଜର ଏହି ଦେଶରେ ରାଜ୍ୟର ରାଜ୍ୟପାଳ ମଧ୍ୟ ଦାସ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ସିଏ ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଦାସ ହେଲେଣି । ସ୍ତୁତି ବଚନର ଦାସ ହେଲେଣି, ନାନା ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଏବଂ ଆୟୋଜନର ଦାସ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ତାଙ୍କୁ ଆଦର ଓ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାର ଦୂଷିତ ଉତ୍ସାହରେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ନୋହୁଁ, ସେହିପରି ଏକ ଚତୁର ଧଉଳା ରୂପ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଚୁ । ଆମ ଆୟୋଜନର କୃତ୍ରିମତା ବିଷୟରେ ହୁଏତ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ମନ ଭିତରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ସିଏ ବି ନିର୍ବୋଧଙ୍କ ପରି ଆମର ସଜ୍ଜିତ ରୂପଟାକୁ ସତ୍ୟରୂପ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି । ମିଥ୍ୟା ଆଉ ଅନ୍ଧାରର ରାଜ୍ୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଓ ରାଜ୍ୟବାସୀ ଉଭୟେ ବେଶ୍ ଏହି ମିଥ୍ୟା ଓ ଅନ୍ଧାର ଲାଗି ମଣ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ଆପଣା ଆପଣାର ଶୂନ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଆମେ ଏତେଦୂର ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ସାରିଲୁଣି ଏବଂ ସେଇଟାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଅଭିନୟରେ ଏତେଦୂର ପାପିଷ୍ଠ ପାରଦର୍ଶିତା ହାସଲ କରି ସାରିଲୁଣି ଯେ, ମିଥ୍ୟାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନେବା, ଭ୍ରଷ୍ଟଟାକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ମାନିନେବା ଆମର ସ୍ୱଭାବ ହୋଇଗଲାଣି । ମିଥ୍ୟା ଆମକୁ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଆଘାତ କରୁନାହିଁ ।

୩ । ୮ । ୭୧

କାଲି ଦିନ, ଗୋଟାକଯାକ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଅଦ୍ଭୁତ ବୈରାଗ୍ୟ ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରି ରହିଥିଲା । ମନଟା ଆଦୌ କେଉଁଥିରେ ହେଲେ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । ଦେହଟା ମଧ୍ୟ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅସହଯୋଗ କଲାପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ମୁଣ୍ଡଟା ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି କିଏ ଜାଣିଶୁଣି ଗୁମାନ କରି ଭାରି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ସବୁ ଦେଖୁଥାଏ, ସବୁ କରୁଥାଏ । ତଥାପି ଯେପରି ସମସ୍ତ ଜଗତ ଭିତରୁ ବଡ଼ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହି ଆକାଶ, ଏହି ପୃଥିବୀର ପବନ ଆଉ ଆଲୁଅ କାଲି ମୋତେ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ଦେଇପାରୁ ନ ଥାଏ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ବୈରାଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ଅବା ମୁଁ ଏଥିରୁ କୌଣସି ଲାଭ ପାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାଲି ମୋ'ର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଓ ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନକୁ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା ଏହି ବୈରାଗ୍ୟରୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଲାଭ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଖାଲି ଭାବୁଥାଏ, ଜୀବନରେ ବାରବାର ପଛକୁ ଅନାଉଥାଏ । ମୁଁ

ଏହି ସଂସାରରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଫାଙ୍କି ଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୁଁ ଅପଣାର ସମସ୍ତ ଆଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ଏହି ସଂସାରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୋ'ର କର୍ମମୟ ଜୀବନ ହିଁ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଲାଗେ । ବଗିଚାରେ ଘାସ ବାଛିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପିଲାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ମନପ୍ରାଣ ଢାଳି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ସବୁଠାରେ ହୃଦୟ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଯେପରି କ୍ରମେ କେବଳ ଅଚେଷ୍ଟା ହିଁ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ଏଠାରେ ମୋ'ଠାରୁ କେହି କାମ ଚାହୁଁ ନାହାନ୍ତି, ଏମାନେ ମୋ'ର କାମରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ମୁଁ କେବଳ ମାନି କରି ରହିଥାଏ, କେବଳ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରି ରହିଥାଏ । ଏମାନେ କେବଳ ଏତିକି ଚାହାନ୍ତି । କେଉଁ କାମ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ହେଲା କି ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଏମାନେ ସତେ ଅବା ଏକାବେଳେକେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଏମାନେ କାମକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ,—ଜଡ଼ତା ଓ ଆଲସ୍ୟକୁ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବନ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ।

୪ । ୮ । ୬୧

ଜୀବନରେ ମୋତେ ଅନେକ ଲୋକ ଭୁଲ ବୁଝିବେ । କିନ୍ତୁ ତା' ବୋଲି ମୁଁ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ମନ୍ଦ ବୋଲି ନ କହେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ନ କରେ । ଆଜି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏହାହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି । ମୋର ନିଜ ଭିତରେ ଅନେକ ଭୁଲ ରହିଛି । ଆପଣା ଭିତରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅସ୍ଥିରତା ରହିଛି । ସେହି ଭୁଲ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯିଏ ଦେଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସେହି ଅସ୍ଥିରତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଯିଏ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ତାକୁ ଯେପରି ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଆପଣାର ଜୀବନ ଭିତରକୁ ସ୍ୱାଗତ କରି ଆଣେ, ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ମୁଁ ମୋର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯିଏ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହୁଛି, ମୋ'ର ଆତ୍ମସମ୍ମାନକୁ ବାଧିବ ବୋଲି ଯିଏ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ଉଚ୍ଚ କରି ଟେକି ଧରୁଛି,—ସେଥିପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଜଗି ଜଗି କଥା କହୁଛି, ଜଗି ଜଗି ବ୍ୟବହାର କରୁଛି, ସେ ମୋ'ର ଅସଲ ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ । କାଲି ଜଣକଠାରୁ ସେହିପରି ପ୍ରମାଣ ପାଇଲି । ସେଥିପାଇଁ ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ହେଲା । ମୋ'ର ଆପଣା ସମ୍ମାନ ବିଷୟରେ ମୁଁ କଦାପି ସଚେତ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ସବୁ ପ୍ରକାର ସମ୍ମାନ-ସଚେତନତା ଭୁଲି ମୁଁ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ସାଥିରେ ଏକାଠି ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । କାହାକୁ ମନ୍ଦ ବୋଲି ଫୋପାଡ଼ି ନ ଦେଇ ସବୁରି ଜୀବନରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି

ଏଥିରେ ଲାଭ ବେଶୀ କି କ୍ଷତି ବେଶୀ, ଏହା ଜାଣି ମୋ'ର ଲାଭ ନାହିଁ। କାରଣ ଏହାକୁ ମୁଁ ମୋର ବୋଲି ମାନି ନେଇଛି ।

୫ । ୮ । ୬୧

ଯେଉଁଠି ମୋ'ର ମନ ଲାଗେନାହିଁ, ସେଠି ମୁଁ କିଛି କରି ପାରେନାହିଁ। ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରେ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଭାବନାର ଜର୍ଷଣ କରିବାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ପାଏ ନାହିଁ । କୌଣସି କାମ ଲାଗି ମୋ'ର ମନ ପାଦେ ହେଲେ ଆଗଭର ହୁଏ ନାହିଁ। ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ମନ ନଥିଲାବେଳେ ବାର-ବାର ଗୀତ ଗାଇବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରାଗଲେ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ପଡୁଥିବା ମଣିଷର ଯେଉଁ ଦଶା ହୁଏ, ମୋତେ ଠିକ୍ ସେହି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ। ମୋ' ଭିତରେ କାହାକୁ ଯେ ଜ'ଣ ଭଲ ଲାଗେ ବା ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ, ସଂସାରରେ ବା ସମାଜରେ ରହୁଥିବା ବେଳେ ମୋ' ଭିତରେ କିଏ ଯେପରି ଆପଣାର ଭଲ ଲାଗିବା କ୍ଷେତ୍ରଟି ଖୋଜି ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ ଓ ଭଲ ନଲାଗିବା କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇ-ବାକୁ ଚାହୁଥାଏ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଭଲ କରି କହି ପାରିବିନାହିଁ। ମୁଁ ଏତିକି କହି ପାରିବି ଯେ, ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରିବାକୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ, ସେଠାରେ ମୁଁ ପ୍ରାଣମନ ଢାଳି ଦେଇ କାମ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ। କେଉଁଠି ମୋତେ କେତେ ପଇସା ମିଳିବ, କେଉଁଠି ରହିଲେ ମୁଁ କେତେଜଣଙ୍କ ଉପରେ ବା କେତେ ଜଣଙ୍କର ତଳେ ରହିବି, କେଉଁଠାରେ ମୋତେ କେତେ ଖାତିର ମିଳିବ,—ଏସବୁ ମାପକାଠିରେ ମାପିବା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସ୍ୱଭାବଗତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏସବୁକୁ ଆଦରେଇ ନେଇ ପାରିନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଅର୍ଥର ମହତ୍ତ୍ୱ, ସ୍ୱୀକାରର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାର ମହତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାକୁ ମୁଁ ଅପର ଉପରେ କ୍ଷମତା ବିସ୍ତାର କରିବା ସହିତ ଗୋଳାଇ ମିଶାଇ ଦିଏନାହିଁ । ସ୍ୱୀକାରକୁ ମୁଁ ଦାବୀ କରିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋଲି ନଭାବି ଆପଣା ଯୋଗ୍ୟତାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଫଳ ବୋଲି ମାନିଥାଏ । ତେଣୁ କେବଳ ଯେଉଁଠି ଭଲ ଲାଗେ, ମୁଁ ସେଇଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚେ ।

୬ । ୮ । ୬୧

ଅନେକେ କହୁଛନ୍ତି ଆଉ କିଛି ହେବନାହିଁ । ମୁଁ କହୁଛି, ଯାହା ହେବ ତାହା କ୍ରମେ ଅତି ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଛି । ସେମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ସଂସାର ଆଉ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟରେ କୌଣସି ଭଲ ଦଶା ଅଛି ବୋଲି ଆଉ ଆଦୌ ମନେ ହେଉ-ନାହିଁ । ମୁଁ କହୁଛି, ଏହି ଦୁଃସ୍ଥିତି ଯେ ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ରହିବନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଘୋର ଅସନ୍ତୋଷରୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାର ପୂର୍ବସୂଚନା ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି । ମୁଁ

ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ, ଏଥିଲାଗି ମୁଁ କୌଣସି ଗାଣିତିକ ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ ବା କୌଣସି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମୋତେ ଏପରି ଅନୁମାନ କରିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରୁଛି । ମଣିଷ ଆଜି ଯେତେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ବେଳେଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କଦାପି ଶେଷରେ ହାରି ଯିବନାହିଁ, ଏହି ସତ୍ୟ ଉପରେ ମୋ'ର ଅତି ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯାଉଛୁ, ସେହି ବାଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଅସନ୍ତୋଷ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକଟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି । ଏ ଅବାଟକୁ ଛାଡ଼ି ଆମକୁ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ବିଚାର ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ବାଟ ଛାଡ଼ି ନୂଆ ବାଟରେ ଚାଲିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ସାହାସ ଦରକାର, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସାହାସ ଆମର ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସଂସାରରେ କୋଉଠି କିଛି ବଦଳି ପରି ଜଣା ଯାଉନାହିଁ ।

୭ । ୮ । ୭୧

ଗୁରୁଦେବ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ତିରୋଧାନ—ଦିବସରେ ଆଜି ପାହାନ୍ତା ପହରରୁ ବର୍ଷା ମଙ୍ଗଳର ଉତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଜି ରାତି ଚାରିଟା ପୂର୍ବରୁ କାନରେ ଆସି ବରଷାର ଶବ୍ଦ ବାଜିଛି । ସେଥିଲାଗି ପ୍ରାୟ ତିନି ଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବରୁ ସକାଳ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୁରିଆଡ଼ ଯେପରି ସ୍ୱପ୍ନ ବିଭୋର ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ମନ ଭିତରଟା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅଧା ଅଲୁଅ ଅଉ ଅଧା ଛାଇ ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ହୃଦୟ ଭିତରେ ଯେପରି କାହାର ସାକ୍ଷାତର ଆଶାରେ କେହି ଅତି ସନ୍ତୃଷ୍ଟ ଓ ସ୍ୱପ୍ନିଳ ଆଖିରେ ଅନାଇ ରହିଛି । ଆଜିର ଏହି ବରଷାକୁ ମୁଁ ଶୋକର ସୂଚନା ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାରର ଏଡ଼େବଡ଼ ପ୍ରେମିକ ଆଜି ତିଥିରେ ଦେହ ଛାଡ଼ି ଯାଇ-ଥିଲେ, ସେହି ବିଚ୍ଛେଦର ସ୍ମରଣ କରି ଧରଣୀ ଆଜି ଶୋକାକୁଳା ହୋଇପଡ଼ିଛି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କହିବି ନାହିଁ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ବର୍ଷା କଳ୍ପନା ଭିତରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଶୋକ ବା ଦୁଃଖର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ନ ଥିଲା । ବରଷାକୁ ସେ ପ୍ରାଣଧାରାର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ମାନିଥିଲେ । ଝଡ଼ତୋଫାନକୁ ସେ ନୂତନ ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ମାନିଥିଲେ । ପୁରୁଣା ଯିବ, ନୂଆ ଆସିବ,—ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ,—ଏହା ହିଁ ସତ୍ୟ । ଗୁରୁଦେବଙ୍କର ଯେ କୌଣସି ବର୍ଷା ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇଲା ବେଳେ ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ସନ୍ତାପ କ୍ରମେ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇଆସେ । ମୋ' ଭିତରର ପୁରୁଣା ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ

ଏହି ଝଡ଼ ତୋଫାନରେ ଉଡ଼ି ପଳାଇବ, ନୂତନ ଭୂଇଁ ଉପରେ ନୂତନ ବୃଷ୍ଟି ଓ ନୂତନ ସମର୍ପଣର ଉତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ବର୍ଷାମୟ ଆକାଶମଣ୍ଡଳକୁ ଅନାଇଲେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ସମସ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଅପସରି ଗଲାପରି ଲାଗେ, ମୋ'ର ହୃଦୟର ଶୂନ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନେକ ସ୍ୱୀକାରରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠେ । ଆଜି ଏହି ବରଷାର ଆହ୍ୱାନସ୍ପର୍ଶ ମୋ' ଭିତରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ବରଦ ହସ୍ତର ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇଯାଉଛି । ମୋତେ ପୁଣ୍ୟମୟ କରିଯାଉଛି ।

୮ । ୮ । ୭୧

ଶତବାର୍ଷିକୀର ସମାରୋହ ପାଳନ କରୁ କରୁ ମୋ' ଦେଶ ଯେପରି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କୁ ଭୁଲି ନ ଯାଏ, ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଉତ୍ସବ ଭିତରେ ମୋ'ର ଦେଶ ଯେପରି ରବୀନ୍ଦ୍ର-ପ୍ରେରଣାକୁ ପାସୋରି ନ ପକାଏ । କା'ଲି ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ମନେ ପକାଉ ପକାଉ ମୁଁ ଠିକ୍ ଏହିକଥା ଭାବୁଥିଲି । ମୋ' ଦେଶ ବୋଇଲେ ମୁଁ କୌଣସି ସାମୂହିକ abstractionର କଳ୍ପନା କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ମୋ' ଦେଶର ଯୁବକମାନଙ୍କର କଥାହିଁ ଭାବୁଛି । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ନବ ଭାରତର ନିର୍ମାଣ ପଛରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ମହାପୁରୁଷଙ୍କର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅବଦାନ ରହିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ସମସ୍ତ ଦେଶର ଚେତନା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ସେଇ ଦୁହିଁଙ୍କର ପ୍ରେରଣା କ୍ରମେ କମି କମି ଆସୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ମଲା ପରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସକଳ ସ୍ମୃତି ସାମଗ୍ରୀକୁ ଏ ଦେଶର ରାଜନୀତିବାଲାମାନେ ପଣ୍ୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତି ବାହାରେ ମଣିଷର ସମଗ୍ର ଜୀବନରେ ଯେ ଗାନ୍ଧୀର କୌଣସି ଦାନ ରହିଥିଲା, ସେ କଥା କ୍ରମେ ଆମେ ଭୁଲି ଯିବାକୁ ବସିଛୁ । ରାଜନୀତିକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ଅଯୋଗ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱର ହାତରେ ପଡ଼ି ଗାନ୍ଧୀ ଜୀବନର ନେତୃତ୍ୱ ଆମ ଆଖିକୁ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେହିପରି ଅଯୋଗ୍ୟ ମନେ ହେଉଛି ।

୯ । ୮ । ୭୧

‘ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏହି ଦେଶର ଲୋକ ଜୀବନରେ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ଏହି ଦେଶର ଭାବନା, କାମନା ଓ କଳ୍ପନାକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ଏହି ଦେଶର ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ଅଧିକ ମାନବିକ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଜୀବନରେ କେବଳ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସାଧନ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅତିରିକ୍ତତା ବା ଅନାବଶ୍ୟକତା ରହିବନାହିଁ । ଜୀବନସ୍ତରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର

କୃତ୍ରିମତା ରହିବ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲଜ୍ଜା, ଦ୍ୱେଷ ବା ଭୟ ରହିବ ନାହିଁ,—କବିଗୁରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହାହିଁ ବୁଝିଥିଲେ । ତାଙ୍କର କାବ୍ୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତିନିକେତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ସକଳ ରଚନାରେ ହିଁ ଆମେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଏହିସବୁ ପ୍ରେରଣା ହିଁ ପାଇଆଉ । କିନ୍ତୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ପ୍ରୀତି ନାମରେ ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ଆମେ କ'ଣ ସବୁ କରୁଚୁ ? ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ମହାନ୍ appeal ଯେପରି ଆମର ଅଯୋଗ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ପାତ୍ର ଭିତରକୁ ଆସି ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବୁର୍ଜୁଆ ବିଳାସ-ପ୍ରୀତିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ କଳ୍ପନା ଆମର ଜୀବନ ଭିତରେ ନିର୍ମମ ଉପଭୋଗ ଭିତରେ ଆତ୍ମ ବିସର୍ଜନ କରି ସାରିଲାଣି । କବି ପ୍ରଚ୍ଚର କରିଥିବା ନିର୍ଭୟତା ଆମର ନାନା ପ୍ରକାରର ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ସ୍ୱୀକାର ଲୋଭୀ ଆଠପହର ଜୀବନ ଭିତରେ କୁଆଁଡ଼େ ମରି ହଜି ଯିବାକୁ ବସିଲାଣି । ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳଚେର ଗୁଡ଼ିକ ଆମର ପ୍ରସାଧନଲାଳସୀ ମନ ଭିତରେ କୋଉ ତଳେ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲାଣି । ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇବାର କଠୋର ଜୀବନ ସନ୍ଦେଶ କେବଳ ଅର୍ଥକଷ୍ଟ ବର୍ଗର ଆଡମ୍ବରମୟ ସାମାଜିକତାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ, ତାଙ୍କର କବିତା ଓ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତିନିକେତନ ମଣିଷକୁ ବାନ୍ଧି ହେବାର ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିବା ଲାଗି ଅଧିକ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଚି,—ଏଥିରୁ ସମସ୍ତ ମାନବିକତା ଓ ନିର୍ଭୟତାକୁ ନିର୍ବାସିତ କରି ଦିଆଯାଉଚି, ରବୀନ୍ଦ୍ର ପ୍ରେରଣାରେ ବଳସ୍ତ ହେଉଚି ।

୧୩ । ୮ । ୬୧

ମୁଁ କୌଣସି ଦିନ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟକୁ ବୈଠକଖାନାର ବିନୋଦନ-ପଣ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଦିନ ବିନୋଦନର ସାମଗ୍ରୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଅଳସ ସମୟର ବିନୋଦନ କରିବା ପାଇଁ ବା କରାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି, ମୋ'ର ମୂଲ୍ୟମାପକରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟିକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନାହିଁ । ଦେଶ ମାନୁ ବା ନମାନୁ,ମୁଁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କୁ ମୋ' ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରଣା ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ମାନିଥିବି । ଆଧୁନିକତାର ଛଳନା କରି ଯିଏ ପୁରାତନର ଚିରନ୍ତନ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଏ, ତା'ର ଶିବିରଠାରୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଆଏ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆପଣା ସାହିତ୍ୟର ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସୁନ୍ଦରତର ଜୀବନର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ, ସେହି ସୁନ୍ଦରତର ଜୀବନର ଅଭିମୁଖ୍ୟ ହେବାଲାଗି ମାର୍ଗର ସନ୍ଧାନ ଦେଇଥିଲେ, ଆପଣା ଅନ୍ତରର ଚକ୍ଷୁରରେ ସେହି ସୁନ୍ଦରତର

ଜୀବନ ଲାଗି ଏକ ଅଜ୍ଞାନର ଆବିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ । ମୋ'ଲାଗି ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିସବୁ କାରଣ ସକାଶେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ସବୁଦିନେ ବଡ ହୋଇ ରହିଥିବେ, ସବୁଦିନେ ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

୧୧ । ୮ । ୭୧

ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ଦେଉଛି, ବିପ୍ଳବର ଦିବସ । ଏହି ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ଲାଗି ପବିତ୍ରତମ ଦିବସ । ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଳନ କରିବା ଲାଗି ଆଡ଼ମ୍ବର କରେ, ତୋରଣ ସଜାଏ, ସଭାର ଆୟୋଜନ କରେ, ମିଠାଇ ବାଣ୍ଟେ ଆଉ ବାଣ ମାରେ, ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ସମାଜରେ ସଂସ୍କୃତିଭୋଗୀ ସମାଜର ଭୋଜନ ଓ ଆରାମବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଲାଗି କ୍ରୀତଦାସର ଗୋଷ୍ଠୀ ଝଙ୍କା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ବିଳାସବିପଣୀ ଚାଲିବା ଲାଗି କୁଲି, ମୂଲିଆ ଓ ଚାକରର ଗୋଷ୍ଠୀମାନ ଝଙ୍କା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ବଡ଼ ଗୋଷ୍ଠୀ ଲାଗି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିନାହିଁ । ପରାଧୀନ ଭାରତର ସମସ୍ତ ହୀନତା ଓ ଜର୍ଜରତା, ସମସ୍ତ ନିଃସ୍ୱତା ଓ ନିରାଶା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ବଡ଼ ନୃଶଂସ ଭାବରେ କାମୁଡ଼ିକରି ଧରି ରହିଛି । ଏହି ଯୁନାଜଂଜରକୁ ଛଡ଼ାଇବା ଲାଗି ଆଉରି ଏକ ବିପ୍ଳବ ଦରକାର । ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ମୋତେ ସେହି ବିପ୍ଳବକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଯାଏ । ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ମୋ'ର ସବୁ ଅସନ୍ତୋଷ ଭୁଲି ଯାହା ଚାଲିଛି ସବୁ ଭଲ ଚାଲିଛି ବୋଲି ଏକ ମିଛ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଉଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷର ବିରୁଦ୍ଧ ବଡ଼ୁଙ୍କରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଆଜି ସଂସାରରେ ଯେଉଁ ବର୍ଗ ସୁଖଭୋଗ କରୁଛି, ଯେଉଁ ବର୍ଗ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି, ଯେଉଁ ବର୍ଗ ଅତିରିକ୍ତତା ଓ ଆଧିକ୍ୟର ବିପଣୀ ବାହାର କରି ଚାଲିଛି, ସେହି ବର୍ଗର ସଂସାର ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତିକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥିତି ବୋଲି କହୁଛି, ନାନା କଥା ଓ ଆଶ୍ୱାସନାର ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ସେ ମଣିଷକୁ ଭୋକ ଭୁଲାଇ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ହିଁ ସେ ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି କହୁଛି, ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ସେ ଯାବତୀୟ ରକ୍ଷଣଶୀଳତାର ଆଶ୍ରୟ ନେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା କି କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ? ଅସଲ ସ୍ୱାଧୀନତା କେବଳ ଗୋଟାଏ ବର୍ଗର ସ୍ୱାଧୀନତା ନୁହେଁ, ମଣିଷ ମାତ୍ରେ ଏହା ସବୁରି ସ୍ୱାଧୀନତା ।

୧୨ । ୮ । ୭୧

ମୁଁ ମଣିଷର ଭଲ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି, ଆପଣାର ଭଲ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି;— ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ପ୍ରମାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ସଂସାରରେ

ଭଲ ଉପୁଜିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି । ମୋ'ର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ପଛରେ କେତେ-ଦୂର ଯୁକ୍ତି ବା ଅଯୁକ୍ତି ରହିଛି, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ମଣିଷର ସକଳ ଦୋଷ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ତାହାଙ୍କ ଭା' ଭିତରର ଭଲ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ଉଚିତ, ସଂସାରରେ ସବୁଠାରେ ସବୁ ନିର୍ଭର ଓ ନିର୍ମାଣ କେବଳ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ତଥାପି ଏହି ସଂସାରରେ ଭଲ ଉପୁଜିବ ବୋଲି ତାହାଙ୍କି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ଉଚିତ, ଏହାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରି କହିବା ପାଇଁ ମୋ' ପାଖରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ମୋ'ତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚାଇ କରି ରଖିଛି । ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶୁଭବାସନା ଗୁଡ଼ିକୁ ଜିଆଇ କରି ରଖିଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ସଂସାରରେ ଆଗେଇ, ନେଉଛି, ମୋତେ କେବଳ ଏକ ଉଗ୍ର ଓ ଉଦାସୀନ ସଂଶୟବାଦୀ ବା ଶ୍ଳେଷବାଦୀ ହେବାରୁ ବଞ୍ଚାଇ କରି ରଖିଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭଲକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିଛି । ସଂସାରରେ ଶେଷରେ ଭଲ ଉପୁଜିବ ବୋଲି ଏହି ଦୃଢ଼, ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଭଲ ପାଇଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଚାଲିଛି । ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ ଓ ଗ୍ଳାନିକୁ ଦୂର କରାଇ ନେଉଛି । ମୋ'ର ଏହି ଅଟଳ ନିର୍ଭରକୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ,—ବିରୁଦ୍ଧ ପକ୍ଷର ସହସ୍ର ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିଲେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

୧୩ । ୮ । ୬୧

ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ସଂସାର ଲାଗି ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ସଂସାରଟା ଭଲ କି ମନ୍ଦ ବିଚାର କଲାବେଳେ ମୁଁ ସଂସାରରେ ଅନେକ ଲଭାଇଥିବା ଲାଭ ଓ କ୍ଷତିର ହିସାବ କରି ବସେନାହିଁ । ସଂସାରରେ ସହିଥିବା ସହସ୍ର ଆଘାତ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ସଂସାରକୁ ଈର୍ଷା କରେନାହିଁ । ବାରବାର ଅସଫଳ ହେଉଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ମୁଁ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ମୋ'ର ଆପଣା ବାଟରେ ଅପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ । କିଏ ମୋତେ କେତେଦୂର ସ୍ୱୀକାର ଦେଲା ବା ନଦେଲା, ସେହିକଥା ନେଇ ବିଶେଷ ମୁଣ୍ଡ ବିଆଇବାକୁ ମୋ'ର ବେଳ ନଥାଏ । ହୁଏତ ପ୍ରଧାନତଃ ସେଇଥିଲାଗି ମୁଁ ସଂସାରକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ମଣିଷକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆଶାବାଦୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ଆପଣାର ପାପଗୁଡ଼ାକ ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାର ପୁଣ୍ୟ ବାସନା ସହିତ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବାକୁ ମୁଁ ସତତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । କେବଳ ଆପଣାର ଭଣ୍ଡାରରେ ଭରିତ କରି ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ପ୍ରଭାବ-ଶାଳୀ ମନେ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାକୁ ନିର୍ମଳ ଭାବରେ ଦେଇ ପାରିବାଲାଗି

ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସାର୍ଥକତର ଜୀବନ ବୋଲି ମନେକରେ । ହୁଏତ ସେଇଥି ପାଇଁ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ମ୍ଳାନ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ବାହାରର ସକଳ ଅସ୍ୱଚ୍ଛତା ସତ୍ତ୍ୱେ ହୁଏତ ତଥାପି ମୋ' ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଜୀବନସଙ୍ଗତର ନିର୍ଭର ମୋତେ ଆପଣାର ଏକାନ୍ତ ପଥରେ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଉଥାଏ ।

୧୪ । ୮ । ୭୧

ମୋ'ର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ, ମୋ'ର ପ୍ରଶଂସା ଲୋଡ଼ାନାହିଁ । ମୋ'ର ଉତ୍ତେଜିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତର କୌଣସି ବ୍ୟବହାରରୁ ଯଦି କାହାର ମନରେ ଏହିପରି ଏକ ସଂଶୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ତା' ପାଖରେ ଯାଇ ଏକଥା କହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ଯେ, ଏହା ମୋ'ର ଅସଲ ବାସନା ନୁହେଁ, ଏହା ମୋ'ର ଅସଲ ଆଗ୍ରହ ଆଦୌ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ମୁଁ କାହାର ଆତ୍ମସମ୍ମାନର ଜ୍ୱାଳାରେ ଇନ୍ଧନ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବିନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସବୁରି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ, ସବୁରି ଦୁଆରେ ଯାଇ କର ବାଢ଼େଇବାକୁ ଚାହେଁ । ଯିଏ ନିର୍ଭୟ, ଯିଏ ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଭଦ୍ର ବା ଅଭଦ୍ର କୌଣସି ଆବରଣର ଆଶ୍ରୟ ନିଏନାହିଁ, ଯିଏ କାହାରି ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏନାହିଁ ବା ଅନ୍ୟ କାହାରି ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଣି ଆପଣା ପାଖରେ ନୁଆଁଇବାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ରଖେନାହିଁ, ମୁଁ ସେହି ମଣିଷ ସହିତ ମିତ୍ର ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ଅନ୍ୟମାନେ ଯେ ମୋ'ର ଶତ୍ରୁ, ମୁଁ ଏକଥା କଦାପି କହିବିନାହିଁ; ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସ୍ୱଭାବତଃ ନିଃଶଙ୍କ ଓ ନିଃସଙ୍କୋଚ ହୋଇ ବସି ପାରେନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଭୟ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ।

୧୫ । ୮ । ୭୧

It is more a day for confessions than for festivities—କାଥୋଲିକ୍ ଧର୍ମସମାଜରେ ଏହି confessionର ପ୍ରଥା ଅନେକ ଦିନରୁ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ସାତଦିନଯାକ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ତା'ର ଜ୍ଞାତରେ ତଥା ଅଜ୍ଞାତରେ ନାନା ପ୍ରକାରର ପାପ କରେ । ତା'ର ଗୋଡ଼ ନାନା ପ୍ରକାରେ ଖସିଯାଏ । ସପ୍ତାହରେ ଥରେ ସେ ପାଦ୍ରୀ ପାଖରେ ଯାଇ ଆପଣାକୃତ ସମସ୍ତ ପାପକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆସେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏପରି ପାପାଚରଣ କରିବାର ପ୍ରେରଣା ସେ ଆଉ ପାଇବନାହିଁ, ଅଥବା ପାଇଲେ ଅଧିକ ଶକ୍ତି ସହିତ ସେ ତାହାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିବ, ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥରେ Confessionର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଥିଲା । ଆଜିକୁ ଠିକ୍ ଚଉଦ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମେ ଏ ଦେଶରେ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଲାଭ କରିଛୁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଓ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ କରି ଗଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଛୁ । ଚଉଦ ବରଷ ପରେ ଆଜି ଆମର କୀର୍ତ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଆଖି ଆଗରେ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଛି । ଆମେ ଅପରକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ଯେତେ ଶାନ୍ତି ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ହେଁ ତଥାପି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏହି ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିବାରେ ଆମ ସଭିଙ୍କର ଭାଗ ରହିଛି । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଛଳନା କରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏ ଦେଶରେ ସ୍ୱୈର ଯାଉଛୁ, ଆପଣାର ଉପଭୋଗ ଓ ଭୂରିଭୋଗରେ ବାଧା ପଡ଼ୁଥିବାର ଭୟରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମ ଘରପାଖରେ ହୁଏତ ଆମର ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଛୁ । ଉପରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ମାର୍କା ପିନ୍ଧି ଭିତରେ ଆମେ ନାନାପ୍ରକାର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୋଷରେ ଜର୍ଜ୍ଜର ହୋଇ ରହିଛୁ । ଆଜି ଏହିସବୁର ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ।

୧୬ । ୮ । ୬୧

ସେଇ ରାତି ପହରୁ ପାଣି ବରଷିବାରେ ଲାଗିଛି । ସକାଳୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ବେଳକୁ ଆଜି ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏହି ବରଷାର ଶବ୍ଦ ହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ଘରର ଛାତ ଉପରୁ ବରଷାର ପାଣି ଝୁମୁଝୁମୁ ହୋଇ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି, କଦଳୀଗଛର ପ୍ରସାରିତ ହରିତାଞ୍ଚଳ ଉପରେ ପାଣି ଟୁପୁରୁ ଟୁପୁରୁ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି, ଆଜି ସକାଳର ମନ୍ଦ ସମୀରଣରେ ବରଷା ବିନ୍ଦୁର ଆଘାତ ବାଜି ସମସ୍ତ ଶୂନ୍ୟ-ମଣ୍ଡଳ ଏକ ମଧୁର ଶବ୍ଦବତ୍ତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଆଜିର ସକାଳସମୟଟିକୁ ସତେଅବା କେଉଁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଐକତାନର ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛି । ଏହି ଐକତାନର ଆହ୍ୱାନରେ ଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ମୋ'ର ସମସ୍ତ ହୃଦୟର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିକୁ ମୁଁ ଆଜି ମୋ'ର ଶରୀର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ମୋ'ର ଏହି ଶରୀର ଉପରେ ଆଜି କୌଣସି ବାସନାର କୌଣସି ଚଞ୍ଚଳତା ନାହିଁ, କୌଣସି ଶୁଷ୍କତା ଓ ଦଗ୍ଧତାର କୌଣସି ସନ୍ତାପ ନାହିଁ । କେଉଁ କୁଶଳ ହାତର ଷାଣୋତାର ପରି ଆଜି ଏହା ଏକ ନୀରବ ଆବେଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି । ହଁ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି; ଜୀବନ-ତୀର୍ଥର ସମସ୍ତ ରେଣୁକୁ ଆପଣା ଉପରେ ବୋଲି ହୋଇ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୋ'ର ଦେହ ଆଜି ଦେହର ସମସ୍ତ ବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରି କେବଳ ମନ୍ତ୍ରକୂଳ ହୋଇ ରହୁଛି, କେବଳ ଏହି ବର୍ଷାହିକୁ ଧରଣୀର ଦେହ ପରି ସିକ୍ତ ଓ

ସ୍ନାତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ, ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ ଆଉ ଚଳିବନାହିଁ ।

୧୭ । ୮ । ୭୧

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ, ପରମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହିତ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟୟନ କରେ, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମଚିନ୍ତାର ଜଣେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଠାକୁର ବୋଲି ମାନିବା ଲାଗି ମୁଁ କଦାପି ରାଜି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଧର୍ମଚିନ୍ତା ମୋତେ ଅଗ୍ରଗତ ପଥରେ ଗତି କରିବାକୁ ସବୁବେଳେ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଶରଣାର୍ତ୍ତି ଭକ୍ତମାନେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ନେଇ Theology ବଖାଣି ବସନ୍ତି, ଅମୁକ ବର୍ଷର ଅମୁକ ତାରିଖଠାରୁ ସଂସାରରେ ଅତିମାନସର ଉଦୟ ବା ଅବତରଣ ହୋଇଛି ବୋଲି ଦମ୍ଭର ସହିତ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ବସନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବେଶୀଦୂର ଆଗେଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସେପରି ଏକ ଭଗବତ୍ କୃପା ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ସକଳ ବିନୟ ସହକାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ । କିନ୍ତୁ, ଯେତେବେଳେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ବିଶ୍ୱରକ୍ଷାର crusade ଲଢ଼ିବାର ଫିକର କରାଯାଏ, ଧର୍ମର ଶାସନରେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଅବିଚାର ଓ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ହିଁ ମନେ କରି-ଥାଏ । ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆଶ୍ରମରେ ଦେଖିଛି, ଅନେକ ନିଷ୍ଠାପର ସାଧକ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ-ଙ୍କର ପାଦ ଦୁଇଟିର ଛବିକୁ କାନ୍ଥରେ ଝୁଲାଇ ରଖିଛନ୍ତି, ମନ ଭିତରେ ତାହାର ପିଣ୍ଡି ବସାଇ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସାଧନା ବିଷୟରେ ମୋ'ର କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସାଧନାର ପଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ପୌତ୍ତଳିକତାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦେଖିଲେ ହଠାତ୍ ମୋ'ର ମନ ଯେପରି ସେଠାରୁ ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଗଲାପରି ଲାଗେ, ମୋ'ର ମନ ବିବଶ ହୋଇ ପଳାଇଯାଏ ।

୧୮ । ୮ । ୭୧

ମୋ'ର ଘରପାଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଝୁ' ଝୁ' ହୋଇ ବରଷାପାଣି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ପାଣିର ଏହି ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ ଆଜି ସକାଳର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ କରି ପାରୁନାହିଁ । ବରଷାର ଏହି ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରକୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଦୂରକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଛି, ମୋ'ର ମନ ଭିତରଟା ମୋତେ ସେତିକି ପିଲାର ମନ ପରି ଲାଗୁଛି । ଏକାନ୍ତ, ଚକିତ ଓ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଏହିପରି ଅନାଇ ରହିବାକୁ ଆଜି ଆଦୌ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ, ମନର ସବୁ 'ଗୋଡ଼କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାଲାଗି ଆଜି କୌଣସି ପ୍ରକାରର

ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଆଜି ମୋ'ର ସମସ୍ତ ମନ ସୁଦୂରର ସେହି ରହସ୍ୟ ସିଂହାସନ ପାଖରେ ଯାଇ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବସିଯାଇଛି । ତାହାର ଶରୀର ଭିତରେ ଆଜି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଯାଇ ନମ୍ର ହୋଇ ରହୁଛି । ଭିତରେ ସବୁ ବସ୍ତୁର ସବୁ ବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରି କେଉଁ ବାଳକ ତା'ର ଆଖିର ଆକୃତି ଦ୍ୱାରା କହି ଯାଉଛି, ଏହି ରହସ୍ୟ ମୋତେ ଭେଦ କରିବାକୁ ହେବ । ଶତ୍ରୁଦୁର୍ଗ ପରି ଜୟ କରିବାକୁ ହେବନାହିଁ । ଏହାର ଭିତରେ ମୋତେ ଆପଣାର ନୀଡ଼ର ସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ଜୀବନଟା କେବଳ ଏକ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ପରି ମନେ ହେଉଛି ।

୧୯ । ୮ । ୬୧

ଅମରାବତୀ ପାଖରେ ଥିବା ଚିଖଲଧାରା ଶୈଳନିବାସ ଯାଇଥିବା ବେଳେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲି ଫୁଲ ଭାରି ଆକର୍ଷକ ମନେ ହୋଇଥିଲା । ଲତା ରେ ନୂଆ ନୂଆ ଫୁଲ ଫୁଟୁଥାଏ । ତେଣୁ ମଞ୍ଜି ପାଚିଲା ହୋଇନଥାଏ । ତଥାପି ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଏଥିରୁ ମଞ୍ଜି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବାକୁ ହେବ । ମନର ସରାଗରେ ସେଦିନ ବେଶ୍ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ଏହି ମଞ୍ଜି ଖୋଜି ବୁଲିଲି । ଖୋଜି ଖୋଜି ଗୋଟିଏ ଲତାରୁ ମୁଁ ମାତ୍ର ଚାରୋଟି ମଞ୍ଜି ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଶୀତଦିନ ହୋଇଥାଏ, ତଥାପି ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡରେ ତିନୋଟି ମଞ୍ଜି ଲଗାଇଦେଲି । ଅଧୀର ମନର ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଦାରୁଣ ଶୀତରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମିଆ ମଞ୍ଜିଟି ଆଉ କିପରି ଉଠେଇ ପାରିଥାନ୍ତା ? ତିନୋଟିଯାକ ମଞ୍ଜି ଗଜାହେଲା, କିନ୍ତୁ ସେହି ଗଜାରୁ ହିଁ କାଳୁଆ ହୋଇ ମରିଗଲା । ବର୍ଷାଦିନକୁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ମୋ' ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ମଞ୍ଜି ବାକି ରହିଥାଏ । ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଭାରି ଆଶା ରହିଥାଏ । ଏଥର ଛୁଟି ପରେ ଘରୁ ଆସି ମୁଁ ପୁଣି ସେହି ସର୍ବଶେଷ ମଞ୍ଜିଟି ଲଗାଇଲି ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ତାହାର ବିକାଶ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ପ୍ରାୟ ସପ୍ତାହକ ପରେ ମଞ୍ଜିଟିରୁ ଗଛ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଚାରିପତର ହେଉ ନହେଉଣୁ ଉପର ପତର ଶୁଖି ଶୁଖି ଆସିଲା । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଘରକୁ ଆସି ମୁଁ କେବଳ ଅଣ୍ଟା ଡାଙ୍ଗଟି ବ୍ୟତୀତ ଗଛରେ ଆଉ କିଛି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲିନାହିଁ । ସେଦିନ ଭାରି ନିରାଶ ଲାଗିଲା, ମନ ଭିତରେ ସେହି ଗଛଟିର କଳ୍ପନା ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନ-ଖେୟାଲକୁ ମାଡ଼ିବସି ରହିଲା । ତା'ପରେ ତିନି ଚାରିଦିନ ପରେ ଦେଖିଲି ଅଣ୍ଟା ଡାଙ୍ଗରେ ସବୁଜ ପତରଗଜା ବାହାରିଛି । ସେହି ଗଜା ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଲାଣି, ସେଥିରେ ସାତ ଆଠୋଟି ପତର ହେଲାଣି, ଲତାଇବାର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ମିଳିଲାଣି ।

ଅନେକ ଦୂରରେ ହଜିଯାଇଥିବା ବନ୍ଧୁକୁ ପୁଣି ପାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି, ସୁଦୂର ଅମରାବତୀର ସେହି ଶୈଳଜାଙ୍କ ସହ ସକଳ ଶୋଭା ଯେମିତି ପତର କେଉଁଠାରି ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠୁଛି ।

୨୦ । ୮ । ୭୧

ହେ ଭଗବାନ, ମୋ'ର ଏକୁଟିଆ ବେଳରେ ତୁମେ ମୋ'ର ସାଥୀ ହୋଇ ଆସ । ଆପଣା ନିଃସଙ୍ଗତାର ଦୁଃଖପୀଡ଼ନରେ ଆତୁର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ବେଳେ ତୁମେ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ଆସ । ତୁମକୁ ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଡାକ ପାରୁନାହିଁ । ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଡାକିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମନ ବଳାଇନାହିଁ । ତୁମେ ସଂସାରର ରାଜା, ସାରା ସଂସାରରେ ସକଳ ବିଧାନର ବିଧାୟକ ତୁମେ । ତୁମେ ପାପୀର ପରିତ୍ରାଣ କରୁଅ, ପୁଣ୍ୟବାନଙ୍କୁ ନେଇ ପାଖରେ ବସାଅ, ଦୁଷ୍କୃତଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅ । ତୁମ ବିଷୟରେ ଏହିସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା ମୁଁ ଅନେକ ପଢ଼ିଛି । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ହୁଏତ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଡାକିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି, କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଦେଇ ତୁମକୁ ଡାକିବା ପୂର୍ବରୁ କେଉଁ ସାଥୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋ'ର ଦୁଇ ହାତ ଯେପରି ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ସେହିପରି ଜଣେ ସାଥୀର ହାତ ଧରିବାକୁ ଯେପରି ହୃଦୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଜି ଖାଲି ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଛି, ଆପଣା ଜୀବନରେ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଛି । ସଂସାର ଭିତରେ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଛି, ମଣିଷ ମେଳରେ ରହି ଆଜି ତଥାପି ଖାଲି ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଛି । ମୋ'ର ଜଣେ ସାଥୀ ଦରକାର, ହୃଦୟର ନିର୍ଭର ଦରକାର, ମୋ'ର ତୁମକୁ ହିଁ ଦରକାର ।

୨୧ । ୮ । ୭୧

କାଲି ରାତି ଏଗାରଟା ସମୟରେ ଧାରାବରଷାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ମୋତେ କେତେବେଳେ ଯେ ନିଦ ଲାଗିଗଲା, ମୁଁ ସେ କଥା ଆଦୌ ଜାଣି ପାରିଲିନାହିଁ । ନିଦ ଆସିବା ଲାଗି କାଲି ଆଉ କୌଣସି ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କର ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ମନକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାର କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ଶୋଇବା ଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାତାବରଣ ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲ ନାହିଁ । କାରଣ ବାତାବରଣ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମଣିଷ ଆଉ ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ମେଳ ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଜୀବନର ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଆପେ ଆପେ ସମାହିତ ହୋଇଯାଏ । ଆଲୁଅ ଆଉ ଅନ୍ଧାର ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ସେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଗୋଟାପୁଣି କେଉଁ ମହାନ୍ ପିତାର ସ୍ନେହମୟ ଆଖି ପାଖରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେବାପରି ମନେ

ହୁଏ । ଆଲୁଅ ଆଉ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ମନୋଗତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ରହେ-ନାହିଁ । ଆଲୁଅ ଭଲ ଲାଗେ । ପୁଣି ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗେ । ଆପଣା ଭିତରର ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ କାହାର ହାତ ବାଜି ଅପସରି ଗଲାପରି ମନେହୁଏ । ସେଇଥିପାଇଁ କାଲି ବରଷାର ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ ମୋ'ର କାନ ପାଖରେ ସଙ୍ଗୀତ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ଅନ୍ଧାର ଘରର କେବଳ ଗୋଟିଏ କଣରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଜଳୁ-ଥିବା ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଅନ୍ଧାରର କପାଳ ଉପରେ ସେହି ଆଲୁଅଟିକୁ ମନ ପୂରାଇ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୁଁ ଯେ କେବେହେ ଚଞ୍ଚଳ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ସେକଥା ଆପେ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରିଲିନାହିଁ । ସବୁ-ଦିନେ ଏହି ବିଶ୍ୱପ୍ରକୃତି ସହିତ ମୋ'ର ଏହିପରି ଯୋଗ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥାଉ, — ସକାଳେ ଉଠିବା ବେଳକୁ ମୋ'ର ମନଭିତରୁ ଏହି ମନାସ ଆପେ ଆପେ ବାହାରି ଆସିଲା । ସତେଅବା ମୋ' ଭିତରର କେଉଁ ପ୍ରସନ୍ନ ବନ୍ଧୁ ବାହାରର କେଉଁ ବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ଅଳିଅଳ ହୋଇ କ'ଣ କହୁଥିଲା ।

୨୨ । ୮ । ୭୧

ପ୍ରଶଂସା ବା ନିନ୍ଦା ପାଇଁ ମୁଁ କାହାରିଠାରୁ ଦୂରକୁ ଖସିଯିବାକୁ ଚାହେଁ-ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସାଥୀ ହୋଇ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ପାଖେପାଖେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ, ତଥାପି ଛାତ୍ର ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ତ୍ରାସ ବା ଲଜ୍ଜାପ୍ରବଣତା ସୃଷ୍ଟି କରି ମୁଁ ଛାତ୍ରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଛାତ୍ର ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଅଥଚ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଓ ବିକାଶମାନ ମଣିଷର ମୁଁ ନିକଟତର ସାଥୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେଥିଲାଗି ଛାତ୍ରକୁ ଆପଣାର ପାଖରେ ପାଇଲାବେଳେ ମୋ'ଭିତରେ ରହିଥିବା ଛାତ୍ର ପୁଣି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା ପରି ମନେହୁଏ, ନବୀନର ସଙ୍ଗଲାଭ କରି ମୋ'ଭିତରର ପ୍ରବୀଣ ଛାତ୍ର ପୁଣି ଆପଣାର ନବୀନତା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ସମ୍ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ବାଟ ଆହୁରି ସମ୍ମୁଖକୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ଚାଲିଯାଏ, ଖୋଜିବାର ମନ ଆହୁରି ଖୋଜିବା ଲାଗି ସଜବାଜ ହୋଇ ବସେ, ପାଇଥିବାର ମନ ଆହୁରି ଅନେକ ଅପ୍ରାପ୍ତ ଗଭୀରକୁ ପହଞ୍ଚିବାର ଆୟୋଜନ କରିବାରେ ଲାଗିଯାଏ । ତାରୁଣ୍ୟର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ମୋ' ଭିତରର ସକଳ ପ୍ରକାର finality ଓ certainty ହଠାତ୍ ବଡ଼ ସଂଶୟସମାଚ୍ଛନ୍ନ ବୋଲି ମନେହୁଏ, ଆହୁରି ବୁଝିବାକୁ ଓ ଆହୁରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମୋତେ ଆକୁଳ କରିପକାଏ । ତେଣୁ ମୋ' ଭିତରର ଶିକ୍ଷକ ସେହିପରି ତରୁଣ ଛାତ୍ରର ସତତ ଭଳିଆ କରି ଚାଲୁଥାଏ ।

୨୩ । ୮ । ୭୧

ତେବେ ଖବର କାଗଜ ମାଧ୍ୟମରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କଳ୍ପନା କରୁଛି, ସଂସାରରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଯିବାକୁ ଆଉ ଆଦୌ ବେଶୀ ଡେରି ନାହିଁ । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧବାଜ ହୋଇ ରହିଲେଣି, ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାକୁ ଜମିଉଦ୍ଧାର କରି ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଆପଣାର ଯୁଦ୍ଧର ସାଜ-ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜମା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଏଥର ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିବ, ତାହା ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ଭୟାବହ ହେବ, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସାଫ୍ ସାଫ୍ ପ୍ରମାଣ ଦେଇସାରିଛି । ତଥାପି ମୋ'ର ହୃଦୟ କହୁଛି, ଏହି ସ୍ଥିତିରେ ତୁ ଭୟ କରନା, ଆପଣାର ବିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ିକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେନା,— ତଥାପି ଯେପରି ସଂସାରରେ କିଛି ହୋଇନାହିଁ, ତୁ ସେହିପରି ଆପଣାର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥା । ସଂସାରରେ ଭଲ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀଇ-କରି ରହିଛି, ଶୁଭକାମନା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀଇକରି ରହିଛି, ମୋ' ଆପଣା ହୃଦୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଭଲ ଓ ଶୁଭକାମନା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀଇକରି ରହିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମୁଁ ବାରବାର ପାଉଛି । ତେଣୁ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ତ୍ରାସ, ସଂଶୟ ବା ପ୍ରମତ୍ତତା ଯେପରି ମୋ' ଭିତରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମାରି ଲୋପ କରି ଦେବାକୁ କୌଣସି ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ନପାରେ । ଜୀବନଟା ବଜାର ନୁହେଁ ଯେ ମୁଁ ଏଠି କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ଖରଚ କରି ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ କରି ବସିବି । ସଂସାରର ଅଧିକ ଲୋକ ବାହାରକୁ ଦେଖିବାରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଯାଇ ରହିଲେଣି ବୋଲି ଏକ ନିର୍ବୋଧ ଉତ୍ସାହର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ସେଇ ପାଖକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ତାହା କେବଳ ନିର୍ବୋଧତା ହିଁ ହେବ । ନା,— ସଂସାରର ଘଟଣାବଳୀ ଯାହା ସୂଚାଇ ଦେବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଥାଉ ପଛକେ, ମୁଁ ମୋର ବାଟରେ ମୋର ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚି ଯାଉଥିବି ।

୨୪ । ୮ । ୭୧

ସଂସାରର ସଦାଆନ୍ଦୋଳିତ ପରିସ୍ଥିତି ପାଖରେ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ସଦା-ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶରଣାର୍ଥୀ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ । ସଂସାରର ସଦାଚଞ୍ଚଳ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ତଥାପି ଆପଣାର ବାଟ ଖୋଜି ବାହାର କରି-ନେବ ଓ ସେହି ବାଟରେ ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବ । ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଜଣେ ମଣିଷ କଦାପି ସଂସାରର ଗତିକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ମତ ସହିତ ମତ ଦେବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ସେହି ନିଶ୍ଚିତଜ୍ଞାନ କାରଣରୁ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଇଚ୍ଛା ଓ ବିଶ୍ୱାସକୁ ବିସର୍ଜନ ଦେଇ କେବଳ ସେହି ଗତିକୁ ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ସେହି ଗତିର

ସୁଅରେ ଗାଲି କୁଟାଖିଅକ ପରି ବଡ ଦାୟିତ୍ୱବିସ୍ମୃତ ଭାବରେ ଭାସିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କଦାପି ଏକମତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ, ସଂସାର ଯୋଉ ବାଟରେ ବଦଳୁଚି ବା ବଦଳିବ, ସେହି ବାଟ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଠିକ୍ କରିବ, ସେହି ବାଟର ବିଚାର ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟକ୍ତି କରିବ, ଏହି ବିଚାର ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସଂକ୍ରାମିତ ହେବ, ତା'ପରେ ସେହି ବିଚାର ସମାଜର ବିଚାର ହେବ ଏବଂ ସେହି ବିଚାରର ଅନୁସାରେ ସମାଜ ବଦଳିବ । ସଂସାରର ଗତିଶୀଳତାକୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଚାର କରି ଆସିଛି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଚାର କରୁଛି । ଯେତେବେଳେ ସମାଜର ଲଗାମ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତଛଡ଼ା ହୋଇ ଚାଲିଯିବ, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବିପାକ ଓ ଦୁଃଖ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହିଁ ପୁଣି ଲଗାମକୁ ହାତକୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ଆଘାତ ସହି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ମୋଚନ ଲାଗି ବାଟ ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଉ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ ।

୨୪ । ୮ । ୭୧

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସଂସାର ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇନାହିଁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସଂସାର ଉପରେ ଅଭିମାନ କରିନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଆଉ କୌଣସି ଭଲ କଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଧିକ୍କାର ଦେଇ ମୁଁ ନିରାଶ ଆତ୍ମନିର୍ବାସିତ ଭାବରେ ବସି ରହିବାର ଭାଷା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଭଲ କରି ଅନୁଭବ କରିପାରେ ଯେ, ଯାହା ଯାହା ଭଲ ହେବ, ତାହା ଏହି ସଂସାରରେ ହିଁ ପହ୍ୱବ । ବାହାରେ ବସି ସଂସାରକୁ ଖେଳାଇବାରେ ଖୁସୀ ପାଉଥିବା ଦେବତା ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ବାସ କରୁଥିବା ତୁମ ମୋ' ପରି ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଂସାରର ଭଲ ହେବ । ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମେସାୟା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଛି, ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ' ନିଜ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଛି । କାରଣ, ମେସାୟାର ଅନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିର ତତ୍ତ୍ୱକୁ ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ଦୂର ଭଗବାନର ନୋଧ ଦ୍ୱାରା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ସେହି ଭଗବାନ ଉପରେ ଥାଇ ଶାସନ କରନ୍ତି, ସଂସାର ଉପରେ ଆଦେଶ ଜାରି କରନ୍ତି; ସଂସାର ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ହେଲେ ଉପରୁ ପରିତ୍ରାଣ କର୍ତ୍ତାର ଅବତରଣ ହୁଏ, ସଂସାର ଉପରେ ରୁଷ୍ଟ ହେଲେ ସେ ସଂସାରରେ ପ୍ରଳୟ ଘଟାନ୍ତି । ଏପରି ବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ଏକ fundamental ଅବିଶ୍ୱାସ ମାନିଥାଏ, ମଣିଷ ଉପରେ ଓ ଆପଣା ଉପରେ ଏକ ନିର୍ମମ କଠୋର

ଅବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ମାନିଥାଏ । ମୋ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ସଦା ବର୍ତ୍ତମାନ ରହି ମୋତେ ମୋର ନାନା ସୀମା ଭିତରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ନେଉଛି, ତାହାରି ଉପରେ ଅବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ମାନିଥାଏ ।

୨୬ । ୮ । ୬୧

ଅଗଷ୍ଟ ମାସର ଛବିଶି ତାରିଖ,-ଆଜି ଦିନଟି ହେଉଛି ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡା'ର ଦିନ । ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବା ପାଇଁ, ନିଜ ଭିତରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ଅନନ୍ତ ଓ ଅମିତ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା ମଣିଷ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସ୍ୱୀକାର ଦେବାପାଇଁ, ଏହି ସଂସାରରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ଓ ଏହି ସଂସାରର କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ନିର୍ମଳ ଓ ନିଃଶେଷିତ ଭାବରେ ଦେଇ ପାରିବା ପାଇଁ ଆଜି ଦିନଟି ମୋ' ଜୀବନରେ ପ୍ରତୀକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ମୁଁ ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡାକୁ ବାହାରେ ଛାଡ଼ି ଆସିନାହିଁ; ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡାରେ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ନିଜ ବିଷୟରେ ଓ ସଂସାର ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଥିଲି, ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୋ' ଜୀବନର ପରମ ସମ୍ପଦରେ ପରିଣତ କରି, ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । କୁଟିଳ କ୍ଷମତାଲୋଲୁପ ମଣିଷର ସମସ୍ତ କଟୂମଧୁର ଚକ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ମୁଁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ମୋ' ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇନାହିଁ । ଏହାହିଁ ଆଜିଦିନର ସ୍ମୃତିଟିରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୌରବର ବିଷୟ । ସେହି ଜଙ୍ଗଲ, ସେହି ସୁନ୍ଦର ପର୍ବତ ଓ ସେହି ମଣିଷମେଳ, ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ଆସି ଏ ଏକୁଟିଆ ଘର ସତେଅବା ପୂରି ଉଠିଲାପରି ଲାଗୁଛି ।

୨୭ । ୮ । ୬୧

ଅରଣ୍ୟର ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡା ଆଉ ଅଟ୍ଟାଳିକାମୟ ଏହି ବଡ଼ପୁରୀ । ତାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶପାତାଳର ପ୍ରଭେଦ । ଗୋଟିଏ ସଂସ୍ଥାର ମୁହଁ ଏପାଖକୁ ହେଲେ ଆର ସଂସ୍ଥାଟିର ମୁହଁ ହୁଏତ ଏକାବେଳକେ ସେପାଖକୁ । ସେଠି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ନେହମୟ ଘର ବସାଇବାର ପ୍ରୟାସ ହେଉଥିଲା, ଏଠି ହୁଏତ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବପୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ହିଁ ନିୟୋଜିତ ହେଉଛି । ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଓ ବିକାଶ ଲାଭ କରିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଅନେକ ଥିଲା; ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି ଥିଲା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଲାଗି ଥିଲା । ଏଠି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଅପେକ୍ଷା ହୁଏତ ବିଧିଷ୍ଟା ହିଁ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଠି ଯେତେ ଛୋଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ଓ ନିର୍ଭୟ ଭାବରେ ଆପଣାର କଥା କହିପାରିବା ଉପରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଏଠି ବଡ଼ ହୋଇ ଦେଖିବାର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି ବଡ଼ପୁରୀ ହୁଏତ ଅନେକ

ସମସ୍ତରେ ସମାଜକୁ ମାନନେବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ନେଇଛି । ସମାଜର ଫରମାସି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର କଳେବରକୁ ମଣ୍ଡିତ ଓ ଚିତ୍ରିତ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଦେଖାଉଛି । ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ହିଁ ପୂରଣ କରୁଛି । ସର୍ବଜନସମର୍ଥିତ ବାଟ ଅପେକ୍ଷା ହୁଏତ ଏହାର ଆଉ କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ । ସେହି ବାଟକୁ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ସେ ହୃଦୟର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଯେଉଁ ବାଟକୁ ଆପଣାର ବାଟ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ଅଭିନୟ ମାତ୍ର କରୁଛି । ଏହି ଅଭିନୟ ଭିତରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନାନା କୃତ୍ରିମ ଆନୁଷଙ୍ଗିକତାକୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ମନେକରି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଏଠି କର୍ତ୍ତାର ଇଚ୍ଛାରେ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଛି । କର୍ତ୍ତାର କର୍ମକୁଶଳତା ଠାରୁ କର୍ତ୍ତାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ହିଁ ହୁଏତ ଏଠାରେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ମାନି ନିଆଯାଇଛି । ହୁଏତ ଏଠାରେ ମଣିଷକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ବୋଲ ମାନିବାର ଦାସ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଦାସ ତା'ର ପ୍ରାପ୍ୟ ବେତନ ଓ ଅନୁଗ୍ରହ ପାଉଛି, ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଆଦେଶ ମାନୁଛି ।

୨୮ । ୮ । ୭୧

ହଁ, ଏଠି ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଧାନତଃ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଆଦେଶ ମାନୁଛି । କର୍ତ୍ତା ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ସେ ସେଇଥିରେ ହଁ ପ୍ରଧାନତଃ ହିଁ ଭରି ଦେଉଛି । ତା'ର ଭିତରେ ଭିତରେ ମନ ନାହିଁ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପରେ ନାହିଁ କରିବାକୁ ତା'ର ସାହସ ହେଉନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ସେ ନିଜେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ସଙ୍କଟ ବୋଲି ବିଚାରିଲାଣି । ଯେଉଁଠି ଆପଣାର ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ଗଣାଯାଉଛି, ସେଠି ଆଦୌ କିଛି ନ ଭାବିବା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିରାପଦ । ଏଇଠି ମୁଁ ଆଜି ତଥାପି ଗର୍ବ କରି କହିବି ଯେ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଯେତିକି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲି, ସେହି ଅନୁସାରେ ଏଠି ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ସତତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସୁଛି । କେବଳ ମୋତେ ପଇସା ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଆସିଛି, ମୋର ମନରେ ଏପରି ପାପ ଚିନ୍ତା କଦାପି ପ୍ରବେଶ କରିନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ମୁଁ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିଛି । ଉପରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଆତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତଥାପି ମୁଁ ମୋ'ର ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛିଟା ସ୍ୱାଧୀନତାର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଛି । ମୋ'ର ସ୍ଥିତିକୁ ନିରାପଦ ରଖିବା ଲାଗି ମୋତେ ଉପରେ ଥିବା କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ତୁଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥରକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏପରି ଚିନ୍ତା କରିନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକର ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଧାନତଃ ତା'ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ଦୃଢ଼ ରହି ମୁଁ ଖୁସୀ ହୋଇ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଚାଲିଛି ।

୨୯ । ୮ । ୭୧

ସମ୍ମୁଖେ ଶାନ୍ତ ପାରାବାର । ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ଗୁରୁଦେବଙ୍କର ରଚିତ ଏକ ଗାନ ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି । କାଲି ଆପଣା ମନର ସମର୍ପଣ ଉଲ୍ଲାସରେ ଏହି ଗୀତଟି ଗାଉ ଗାଉ ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି, ଏହା ମରଣର ଗାନ ନୁହେଁ, ଏହା ଏହି ଜୀବନର ଗାନ । କେବଳ ଏକ ପାରଲୌକିକ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏହି ଗାନଟିର ନିବେଦନ ନାହିଁ । ଏହି ଲୋକର ଜୀବନ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନେକ ନିବେଦନ ରହିଛି । ଯୁକ୍ତି ଖରଚ କରି ମୁଁ ମୋ' ଅନୁମାନର ପ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ । କାଲି ପ୍ରାୟ ଏକ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଏହି ଗାନଟି ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ରହି ମୁଁ ଯାହା ଅନୁଭବ କରିଛି, ଆଜି ତାହାକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ନିଶ୍ଚଳ ମନରେ ଓ ନିର୍ଭରପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟରେ ଅନୁଭବ କଲାବେଳେ ମୁଁ ଏହି ସଂସାରକୁ ଓ ଏହି ଜୀବନକୁ ଶାନ୍ତିର ଏକ ପାରାବାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ମନ ଭିତରେ ନାନା ଶଙ୍କିତତାର ନାନା ଚଞ୍ଚଳତା ଭରି ରହିଥିବା ବେଳେ ସଂସାରଟା କେବଳ ଅଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଏହି ସଂସାର ଗୁଡ଼ିକ ଆତୁର ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ମନ ଆଉ କେଉଁ ସଂସାରରେ ଶାନ୍ତି ପାଇବ ବୋଲି ପଳାଇବାକୁ ବସେ । ଏହି ପଳାଇବାର ପ୍ରଲୁବ୍ଧତାରେ ପଡ଼ି ସେ ତା'ର ମନଲାଖି ଧର୍ମ, ମନଲାଖି ଭଗବାନ ଓ ମନଲାଖି ତତ୍ତ୍ୱଟିଏ ତିଆରି କରିଥାଏ । ହୃଦୟ ଭିତରୁ ଅସଲ ନିର୍ଭରମାନ ଚାଲିଗଲେ ମଣିଷ ସର୍ବହରା ପରି ନାନା କୁଟାଖିଅକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଧରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ହୃଦୟର ଫାଙ୍କ ଦେଇ ନାନା ବିଚିତ୍ର ବିରୂପତାରେ ସେ ତା'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିର ସୌଧ ତିଆରି କରି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେ ନିଶା ଖାଇ ସେହି ଖେଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଇହଲୋକ ଓ ପରଲୋକ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କଳ୍ପନା-ପ୍ରସୂତ ବ୍ୟବଧାନ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ନିଜ ଅସନ୍ତୋଷର ଆହ୍ୱାନକୁ ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି ସେ ଆପଣାର ସବୁ କଳ୍ପିତ ସନ୍ତୋଷକୁ ଦୂରର କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ନେଇ ସାଇତି ରଖେ ।

୩୦ । ୮ । ୭୧

ଏହି ସକାଳର ପ୍ରାଣଭରା ପବନ, ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ଜୀବନର ନିର୍ଭର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ଏହି ପବନ ଧନର ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ମୋ'ର ସକଳ ମନକୁ ଘରଛଡ଼ା କରିଦେଇ ମୋ'ର ମନକୁ ନେଇ କେତେ କେତେ ପରିଚିତ ଦୁଆର ପାଖରେ ବସ୍ତି ଦେଇ ବୁଲି ଯାଉଛି । ଆଜି ଏହି ଶାନ୍ତ ସକାଳେ ତଥାପି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର କାରୁଣ୍ୟମଧୁର ଚଞ୍ଚଳତା ମୋତେ କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଉଛି । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଘର ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇନାହିଁ ।

ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାରର ଚୂଲିପାଖରେ ବାଡ଼ ବସାଇ ଦେଇ ପ୍ରତିବେଶୀ ସଂସାରକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଗଣନା କରିବାର ଶଠ ଏକାନ୍ତିକତା ମୋ' ଜୀବନର ଧର୍ମ ନୁହେଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ତଥା ରାଜନୈତିକ ଦୂରତାକୁ ଦୂରତା ବୋଲି ମାନି ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ସୀମା ଭିତରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲେ ମୋ' ଭିତରେ କିଏ ସତେ ଯେପରି ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିଲା ପରି ଲାଗେ । ମୋ ଭିତରେ ବଡ଼, କୋମଳ ଓ ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧାକାଂକ୍ଷୀ କେଉଁ ଶିଶୁ ଯେପରି ଜୀବନର ଅନେକ ସମ୍ପଦରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଆଜି ସକାଳେ ଏଠାରେ ବସି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସେହିପରି ବଞ୍ଚିତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଯେପରି କେଉଁ ତାତ୍କାଳିକ ପ୍ରୟୋଜନୀୟତାର ନିର୍ମମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମୋତେ ଏଠି ବାନ୍ଧି କରି ରଖିଛି, କ୍ରମେ ମୋତେ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଉଛି, ଗୁହାର ଅନ୍ଧାର ପରି ମୋ'ର ଘର-ପାଖରେ ଘେରି ରହି ସଂସାରଟା ଅତି ଛୋଟ ବୋଲି ମୋତେ ବୁଝାଇ କହିବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।

୩୧ । ୮ । ୭୧

ଆପଣା ଅନ୍ତରମନର ଆହ୍ୱାନ ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ତଥାପି ଅନେକ ଅବସର ରହିଛି । ଏହି ବାଧ୍ୟବାଧକତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଗମ ସମାଜ ଭିତରେ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ଲାଗି ତଥାପି ଅନେକ ସୁଯୋଗ ରହିଛି । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ, ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ସଜାଡ଼ିବାର ବା ଗଢ଼ିବାର ଅନେକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ମୋ'ର ରହିଛି । ଖାଲି କ୍ଲାସ୍-ଘରର ପାଠପଢ଼ା ବେଳେ ନୁହେଁ, କ୍ଲାସ୍ ବାହାରେ ନାନା ଉପଲକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁଛି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମୋ'ର ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆସୁଛି । ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ କପରି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି, ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ମୋ'ର ସକଳ ଅଧ୍ୟାପନାର ସବୁ ପ୍ରଭାବ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ମୋ' ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଇବାର କୌଣସି ଅମାନୁଷିକ ଚେଷ୍ଟା କରିବନାହିଁ; କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଯେତିକି କମ୍ ଆପଣାକୁ ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତାର ଶୋଭନୀୟତା ସେତିକି ବଢ଼େ, ତାହା ସେତିକି ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୂଷଣ ହୋଇ ରହେ । ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବୁଝିବି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ପଥଯାତ୍ରୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି । ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ରହିଛି, ଆପଣା ଆପଣାର ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ self-actualigationର ଜୀବନଧାରାରେ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କର ବାସନା ଓ ଚେଷ୍ଟାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ମୁଁ ନିଜେ ମଣିଷ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଥାଏ, ଆପଣାର ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁପରି ସମ୍ମାନ ଦେଇଥାଏ, ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାକୁ ଯେପରି ସମ୍ମାନ ଦେଇଥାଏ, ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ

ସେହିପରି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବି । ଯେମାନେ କେବଳ ବୟସରେ ମୋ'ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆପ୍ରାଣ ଜୀବନ ନୀତି ଓ ଜୀବନ ସ୍ଥିତି ରହିଛି ।

୧ । ୯ । ୭୧

ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ଅନ୍ତରର ସବଳ ସାଥୀକୁ ସହଚର କରି ପାଇଲେ ଆଉ ଆପଣାକୁ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ଆପଣାର ଦୁର୍ବଳତା-ଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଅପପ୍ରୟାସରେ ଆଉ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ମନ୍ଦ ପ୍ରୟାସ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏନାହିଁ । ଏ ସଂସାରରେ କୌଣସିଠାରେ ଆଉ ଆପଣାକୁ ହୀନ ମନେ ହୁଏନାହିଁ, ମନ ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗ୍ଲାନି କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିବା ପରି ଲାଗେନାହିଁ । ସାହାନ୍ତା ସହରର ଅଳସ ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଆକାଶର ଗଭୀର ନୀଳ ବିସ୍ତାରଣରେ କେତେ କ'ଣ ଖୋଜି ଯାଉଥିଲି । କେତେ ସ୍ୱପ୍ନମୟ, କେତେ ଅତୃପ୍ତି ଓ କେତେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଲାଳସାର ଉଗ୍ରତା ମୋତେ କେତେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ବିଚଳିତ କରି ରଖିଥିଲା । ମୋ'ର ଘରପାଖରେ ଗ୍ରାସ କରି ରହିଥିବା ସନ୍ଧ୍ୟାଟା ପରି ସତେଅବା କେଉଁ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଅଶାନ୍ତିର ଗ୍ରାସ ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳର ପୂଜକ ଆସି 'ଦେହୁଳେ' ଡାକିଲା କ୍ଷଣି ମୁଁ ବାରଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳର ଏହି ପ୍ରଶାନ୍ତ ଜୀବନମୟ ପ୍ରଶାନ୍ତି ଭିତରେ ମୁଁ ତାହାର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇଲି । ଉପରେ ନୀରବ ରହି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ଆକାଶ ମୋ' ଭିତରେ ଯେପରି କେଉଁ ଅତିପ୍ରିୟ ଓ ଅତିପରିଚିତ ଆପଣାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଦେଇଗଲା । ମୋ'ତେ ସକଳ ସମର୍ଥନର ଗର୍ଭ ଦେଇଗଲା । ମୋର ଦୁର୍ବଳତାଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ଆଉ ମନେ ମଧ୍ୟ ରଖି ପାରିଲିନାହିଁ ; ଏହି ଜୀବନରେ କେତେ ଆନନ୍ଦ, କେତେ ଆମନ୍ତ୍ରଣ, କେତେ ସିଦ୍ଧିଲବ୍ଧି, କେତେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ, କେତେ କୋଳାହଳ, କେତେ ଉତ୍ସବ — ମୁଁ ସେ'ଠି ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚୟ ଦେଇ ସେଇଥିରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଗଲି । ଆଉ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା ।

୨ । ୯ । ୭୧

ଏ ଜର ; କର୍ମସ୍ଥାନଟାର ଏଇ ଜର, ନାନା ବାସନାରେ ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଜର, ଜଗତର ସକଳ ଜୀବନ ଉତ୍ସ ସହିତ ଅସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବାର ଏଇ ଜର ! ଏକାକୀ ସର୍ଗସ୍ଥାନ ଜୀବନର ଉତ୍ତେଜନା ପାଇଁ ବେଳେ-ବେଳେ ଏହି ଜର ଆତୁର ଦୁଃଖ ସନ ମନେ ହୁଏ । ସଂସାରରେ ଗୁରୁଅଙ୍କୁ ଅନାଏ, କାହାରିକୁ ସାଥୀ ବୋଲି ପାଏନାହିଁ । ଘର ଭିତରେ ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଏ, ଶୂନ୍ୟଘରର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ବିକୃତ ଭାବରେ ବିଦ୍ରୂପ କଲାପରି ମୋତେ ସକଳ ସଂସାରକୁ ସତେଅବା ମାରି ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସଂସାରରେ

ନାନାପ୍ରକାର ଘର ବସାଇ ଏତେ ଲୋକ ରହୁଛନ୍ତି । ଆପଣା କୁଟୁମ୍ବର ସୀମା ଭିତରେ ସେମାନେ ସ୍ନେହ, ମମତା ଓ ଆସକ୍ତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆକାର ଓ ପ୍ରକାର ବନାଇ ବାହାରକୁ ଏତେ ଖୁସି ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । କୁଟୁମ୍ବର ବାହାରେ କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ସଂସାର ରହିଛି ବୋଲି ହୁଏତ ସେମାନେ ମନେ ହିଁ ରଖି ନାହାନ୍ତି । ଆପଣା କୁଟୁମ୍ବରେ ଜୀବନସାମଗ୍ରୀର ମାଣ ପୂରୁଛି ପୂରୁଛି ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ବେଳ କଟିଯାଉଛି, ଏହି କୋଳାହଳ, ଏହି ବ୍ୟସ୍ତତା ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାହୀନତାର ଛୁଟି ଦେଇଯାଉଛି । ସଂସାରରେ କାହାର କେଉଁ ଦୁଃଖ ରହିଛି । ସେଥିରେ ମୋ'ର କେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି କି ନାହିଁ, ସଂସାରର ସୁଖ ସହିତ ମୋ'ର ସୁଖର କୌଣସି ଯୋଗ ରହିଛି କି ନାହିଁ, ଏହିକଥା ଭାବିବାର ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏକପ୍ରକାର ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏହିପରି କୋଳାହଳ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସୀ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି କି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ'କଥାର ମୁଁ କୌଣସି ସ୍ପଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ବାହାରର ମହାବସ୍ତୁ'ର ଭିତରେ ରହିଥିବା ବେଳେ ଘର ପାଇଁ ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୁଏ. ଘର ଭିତରେ ରହିଥିଲା ବେଳେ ବାହାର ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଉଠେ । —ଆପଣା ଭିତରର ଏହି ବିରୋଧଟିକୁ ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି ।

୩ । ୯ । ୬୧

ଆଉ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଇଶ ବରଷ ହୋଇ ଗଲଣି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପିଲା ଥିଲି, ସକଳ ସଂସାରର ମଣିଷମାନଙ୍କର ସୁଖ-ଦୁଃଖକୁ ଆପଣାର ସୁଖ ଦୁଃଖ ରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାର ବୟସ ଓ ବିକାଶ ସେତେ-ବେଳେ ମୋ'ର ହୋଇ ନଥିଲା । ସଂସାରର ବିଭିନ୍ନ ମଣିଷସମୂହକୁ ଶାସନ କରୁଥିବା ଶାସକମାନଙ୍କର ରାଜନୀତି ବା କ୍ଷମତାନୀତିକୁ ବୁଝିବାର ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେତେବେଳେ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବିସ୍ମୟ ବ୍ୟତୀତ ମୋ'ର ମନ ଭିତରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଅନୁଭବ କରି ପାରିନଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଇଶି ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଯୁଦ୍ଧର ସମାପ୍ତି ହୋଇନାହିଁ । ଜଗତର ସାମରିକ ଶକ୍ତିମାନେ ମିଳି କେବଳ ଏକ ଯୁଦ୍ଧବିରତି ମାନ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶୀତଳ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ରହିଛି । ସଂସାରରେ ଯେଉଁସବୁ ପରିସ୍ଥିତି ରହିଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧର ବିପଦ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ, ସେହିସବୁ ପରିସ୍ଥିତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମଣିଷ ମନର ଭୟ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉଗ୍ର ହୋଇ ଚାଲିଛି । ସେହି ଭୟଗ୍ରସ୍ତ ମନୋଦଶାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଲାଗି ସମସ୍ତେ କେବଳ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର ନାନା କୌଶଳ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆପଣା

ମନ ଭିତରର ଭୟ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣାରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ତୃତୀୟ ଓ ଶେଷ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେହି ସଂସାରରେ ମୁଁ ବସି ରହିଛି, ଏଥିପ୍ରତି ମୋ'ର କ'ଣ କିଛିହେଲେ କରିବାର ନାହିଁ ?

୪ । ୯ । ୭୧

ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଆଶଙ୍କାରେ ସବୁଆଡ଼େ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଅନେକ କିଛି କରିବାକୁ ରହିଛି । ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଲଢ଼ାଇ ଏବଂ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମାନ ରହିଛି, ତାହାରେ ଦେଶ ଦେଶର ସମ୍ପର୍କ ଭିତରେ ତାହାହିଁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଆଘାତ ଓ ଅପଘାତ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ଜୀବନ, ଜଗତ ତଥା ଆପଣା ବିଷୟରେ ନାନା ଭ୍ରମ ଓ ମିଥ୍ୟାମୂଳକୁ ମଣିଷ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ତେଣୁ ତା'ର ଜୀବନରେ ଆଜି ନାନା ଭୟାବହ ବିଡ଼ମ୍ବନାମାନ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ, ମୋ'ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନର ଭୂମିକୁ ଅଧିକ ମାନବୋଚିତ କରି ମୁଁ ଆଜି ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପାରିବି, ମୋ'ର ବିଶ୍ୱରକୁ ଅଧିକ ମାନବୋଚିତ କରି ମୁଁ ଆଜି ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପାରିବି । ମଣିଷ ଉପରେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ହିଁ ହେବ, ମଣିଷ ଭିତରୁ ହିଁ ଭଲ ଉପୁଜିବ ବୋଲି ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣା ପ୍ରତି ମୋ'ର ଯେତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ରହିବା ଉଚିତ, ତାହା ମୋତେ ରଖିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ନିରାଶାବାଦ ଜୀବନ ନୁହେଁ, ଆଶା ହିଁ ହେଉଛି ଜୀବନ, ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ହେଉଛି ଜୀବନ । ସଂସାରରେ ସବୁ ସ୍ତରଆଡ଼େ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ତଥାପି ମୁଁ ମୋ'ର ଆଶାବାଦ ଭିତରେ ସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଓ ସବୁ ମାନବିକତାକୁ ଗଢ଼ି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଜୀବନ ଉପରେ ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବା ଜଣେ ଆଶାବାଦୀ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସଂସାରରେ ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବି । ସଂସାରର ସ୍ଥିତି ଆଜି ଏତେଦୂର ବଦଳି ଗଲଣି, ତେଣୁ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁସାରେ ବଦଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅବିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ମୌଳିକ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅସତ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ମୌଳିକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ, – ଏହିସବୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବି । ସମସ୍ତ ସଂସାରକୁ ନାନା ପ୍ରକାରର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭୟ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ମୂଳତଃ ନିର୍ଭୟ ରହିବି, ଆପେ ଭୟଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୁଁ ଅପରକୁ ଅଭୟ ଓ ସାହସ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି, ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ଜୀବନର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ାଇବି, ଅନ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର କରି ଯାଉଥିବି ।

୫ । ୯ । ୭୧

ସଂସାରଟା ଯାକ ଯେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛନ୍ତି, ମଣିଷର ଭିତର ଆଉ ବାହାର ଯେତେବେଳେ ନାନାପ୍ରକାରେ ଯୁଦ୍ଧେଚ୍ଛାଦ୍ୱାରା ବିକଳ ହୋଇ ରହିଛି, ସେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ସତ୍ୟବୋଲି ନମାନି ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ମାନବୋଚିତ ସଂପର୍କକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିଲେ ସଂସାରଟିରେ ମୋତେ ଅନେକେ ବୋକା ବୋଲି କହିବେ, ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ମୋତେ ତାଙ୍କ ଲାଗି କ୍ଷତ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ସଫଳତାରୁ ମୋତେ ବଞ୍ଚିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ,—ସେକଥା ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି । ତଥାପି ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି ଏହି ବାଟକୁ ମୋ'ର ଆପଣାର ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ମୋ' ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ବୃଦ୍ଧିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଯେ ବିଶ୍ୱାସକୁ ହିଁ ପାଥେୟ କରି ବାଟ ଚାଲି-ବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛି, ସେଥିରେ ମୋତେ ଯେ ଅନେକେ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବେ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଆଉ କ'ଣ ରହିଛି ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତଥାପି ଆପଣା ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରି ପାରୁନାହିଁ । ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମୁଁ ଯାହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝୁଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ସଂପର୍କ ସଂସାରଟିକୁ ଗଢି-ବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । କ୍ଷମତା ପାଇବାରେ ମୋ'ର ବିଶେଷ ସ୍ପୃହା ନାହିଁ । ସଂସାରରେ କେବଳ କ୍ଷମତାର ବଢ଼େଇରେ ବଡ଼ ହୋଇ ଜିଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ-ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ଓ ବଡ ନିଃସ୍ୱ ବୋଲି ମନେକରେ, ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣେ ।

୭ । ୯ । ୭୧

ସଂସାରରେ ସବୁ ଦଳ ଓ ସବୁ ଶିବିର ଆଜି ମୋତେ ଘୃଣା କରିବାକୁ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ମୁଁ ଭଲ ପାଇବି, ସମସ୍ତେ ମୋତେ ସବୁପ୍ରକାର ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ଏକ ବନ୍ଧନଶୂନ୍ୟ ଓ ନିର୍ଭରଶୂନ୍ୟ ନାସ୍ତିବାଦ ଭିତରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଖୁବ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସର ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବି । ସମସ୍ତେ ମୋତେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦାସତାର ମାର୍କା ପିନ୍ଧି ମଣିଷିବାକୁ ଗୁହାରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ସବୁପ୍ରକାର ସାଜ ଛାଡ଼ି ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭକ୍ତି ଉପରେ ହିଁ ଠିଆ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପନ୍ଥାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ପନ୍ଥା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ରାଜି ନୁହେଁ । ସଂସାରରେ ଯେତେ ପନ୍ଥା ରହିଛି, ସେ ସବୁ ନାନା ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଫନ୍ଦି କରିଛି, ସେ ସବୁ ନାନା ଭିଅଁଗୁଡ଼ିକ ଭ୍ରମର ଆଡ଼ମ୍ବର ମେଲାଇ ମଣିଷକୁ ମାରଦେବାର ଚକାନ୍ତ କରିଛି । ଇତିହାସରେ

ଏହିସବୁ ପନ୍ଥାର ଅନେକ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇସାରିଛି, – ଏହି ପରୀକ୍ଷାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଜଗତରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବଢ଼ିଛି, ମଣିଷର ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ କେବଳ ସଂଘାତ ହିଁ ବଢ଼ିଛି, ଅବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ବଢ଼ିଛି, ମଣିଷର ଭିତରେ ଓ ତା'ର ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ଯୁଦ୍ଧର ବୀଜ ବୁଣା ହୋଇ ଚାଲିଛି । ମୁଁ ଏହି ଚକ୍ରାନ୍ତରୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ସତ କହୁଛି, ଏପରି ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ିବାରେ ମୋ'ର ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । କାରଣ, ସଂସାରକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଭୂଇଁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଯୁଦ୍ଧର ଭୂଇଁ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ କୌଣସି ବିଜ୍ଞ ବା ବିଶେଷଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିବାକୁ ରାଜି ନୁହେଁ । ଏହା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ, ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ଧରି ରଖିବାର ଧର୍ମ ଏ । ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧିଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଆପଣାର ଜୀବନରେ ମୁଁ ମୋ'ର ବୁଦ୍ଧିକୁ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସର ଅନୁସରଣ କରାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛି । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସଂଘାତ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ବାଟ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ବାଟ ଅବଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ, ଏପରି ପାଗଳାମି କରିବାର କୌଣସି ଧୃଷ୍ଟତା ମୁଁ କରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ସ୍ୱନିର୍ବାଚିତ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ, ଏଥିରେ ମୁଁ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଚାହେଁନାହିଁ ।

୭ । ୯ । ୬୧

ମୋ'ର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଜଗତର କଳନା କରିବସେ, ମୋ' ଆପଣା ଜୀବନର ମଧ୍ୟ କଳନା କରିବସେ । ବାହାରେ ଭୋଗ, ବୃଦ୍ଧି ଓ ସମ୍ପର୍କର ସାଧନ ଓ ସାମଗ୍ରୀ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଗତ ଆଗକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଯୁକ୍ତି କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଯୁକ୍ତି ସେତେବେଳେ କେବଳ ମିଛ ବୋଲି ଦେଖାଯାଏ । ମୋ' ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଯେତିକି ଆଗକୁ ଯାଉଛି, ମୋ'ର ଜୀବନ ଠିକ୍ ସେତିକି ହିଁ ଆଗକୁ ଯାଉଛି । ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ମୋତେ ଘେରି ରହି ମୋ' ସଂସାରକୁ ଗହଳି କରି ଦେଖାଉଥିବା ସାଜସରଞ୍ଜାମ ମୋତେ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆପେ ଭିତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ମୁଁ ଯେତିକି ସେହିସବୁ ସାଜସରଞ୍ଜାମକୁ ଆପଣା ଯାତ୍ରାର ଉପକରଣ ରୂପେ ଲଗାଇ ପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରି ପାରୁଛି, ହୁଏତ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେତିକି ସହାୟକ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯେତେ ସାଜ ଓ ସାଧନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳ ଯାଏ ଭିତରେ ଜଡ଼ ହୋଇ ବସିଛି, ସେତେବେଳ ଯାଏ ମୋ' ଭିତରେ ଭୟ ରହିଛି, ନାନାପ୍ରକାର ମରଣ-ବାଟୀ ଅହେତୁକ ସତର୍କତାମାନ ରହିଛି । ସଂସାରଟାକୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳ ଯାଏ ପ୍ରଧାନତଃ ଶତ୍ରୁଶିବିର ବୋଲି ମନେ କରୁଛି, ସେତେବେଳ ଯାଏ ବାହାରର

ଅତଶସ୍ପୃହା ମୋ'ର କି ଉପକାର କରି ପାରିବ, ମୋତେ କି ସହ୍ଵାସ୍ପୃହା ଦେଇ ପାରିବ ?

୮ । ୯ । ୬୧

ଭଗବାନଙ୍କର ନିର୍ଭର, ଆପଣା ଉପରେ ଅଟଳ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର୍‌ ପରି ଅଭେଦ୍ୟ ଶକ୍ତି : ଏକାନ୍ତ ଜୀବନକୁ ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନରେ ପରିଣତ କରି ସେଥିରୁ ନିରନ୍ତର ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଆମେରିକାର ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଲେଖକ Thomas Wolfeଙ୍କ ମତରେ ଏହି ତିନୋଟି କଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତାଙ୍କର ଏହି ଲେଖାଟି ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମୁଁ ବାରବାର ଆପଣାର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଭାବୁଥିଲି । ବାହାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଣିଷ ଏକାକୀ ରହୁଥାଉ ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମେଳରେ ରହୁଥାଉ, ତା'ର ଆପଣା ରାସ୍ତାରେ ବାଟ ଚାଲିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଏକ ପ୍ରକାରର ଅନତିକ୍ରମ୍ୟ ଐକାନ୍ତିକତା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ, ତେବେଯାଇ ତାହାର ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୁଗଠିତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରେ । ମଣିଷର ଦୃଷ୍ଟି ଯେତିକି ପରିପକ୍ୱ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେ ଆପଣାର ଯାତ୍ରାପଥ ଉପରେ ଏହି ଐକାନ୍ତିକ ଶାନ୍ତିକୁ ସେତିକି ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ଐକାନ୍ତିକ ଜୀବନକୁ ମୁଁ ସାଧାରଣ ଜୀବନର ବହିର୍ଗତ କୌଣସି ଜୀବନ ବୋଲି ମାନିବିନାହିଁ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଗଭୀର ହେଲେ ସେ ବଡ଼ ସହଜ ଭାବରେ ଏହିପରି ଏକ ଐକାନ୍ତିକତାକୁ ବରଣ କରି ନେଇଥାଏ,—ମୁଁ ଏହାହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିବି । ଏଥିପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କର ନିର୍ଭର ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର,—ଜୀବନରେ ସବୁ ନିର୍ଭରର ମୂଳରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଯେଉଁ ନିର୍ଭର ମିଳିଥାଏ, ସେହି ନିର୍ଭର । ଏଥିପାଇଁ ଅଟଳ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ଜଗତ ଓ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଭୟ କଟିଗଲେ ଆପଣା ଭିତରୁ ଯେଉଁ ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ବିଶ୍ୱାସ ମିଳିଥାଏ, ସେହି ବିଶ୍ୱାସ । ଆଉ, ଏକ ଦୃଢ଼ ଶିଳାଖଣ୍ଡ ପରି ଅବିଚଳିତତା ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ଲାଭ ଓ କ୍ଷତିରେ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ନେଇ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବସିବାର ଦୁର୍ଗତି ଦୂର ହୋଇଗଲେ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଦୃଢ଼ତାର ଅନୁଭୂତି ଆସିଥାଏ, ସେହି ଦୃଢ଼ତା । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏହି ତିନୋଟିଯାକକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବି, ଓ ତା' ସହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ମିଶାଇଦେବି ।

୯ । ୯ । ୬୧

ସଂସାରର ଚାରିଆଡ଼େ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ହେଲାପରି କେବଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଭାଙ୍ଗି ଦେବାର ହବିଦ ଚାଲିଚି । ଏଇ ଭାଙ୍ଗିଦେବାରେ ଯେପରି ସବୁ କାମ ସରିଯାଉଚି । ଯାହା

ଭାଙ୍ଗିଲା, ତାହାର ଜାଗାରେ ଅଧିକ ନୂତନ ଓ ଅଧିକ ଜୀବନଦାୟୀ କିଛି ଗଢ଼ି ଥୋଇବାର କିଛି ଯୋଜନା ନାହିଁ । ଏହି ଯୋଜନାର ଅଭାବରେ ମଣିଷର ମନ ଭିତରୁ ଆଜି ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଖାଲି ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି, କେବଳ ଏକ ଅରାଜକ ନେତିବାଦର ଚାପରେ ଆମ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଭସ୍ମ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଗରେ ଆଉ କୌଣସି ରାସ୍ତା ନାହିଁ; କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଥିଲେ ସିନା ରାସ୍ତା ରହିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଥାନ୍ତା ? ଖାଲି ଚାଲିଯିବାକୁ ହେବ,—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତେଜିତ ପଳାୟନବାଦ ମଣିଷକୁ ବେଶ୍ ଉଗ୍ର ଭୋଗବାଦୀ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । ଟେକିବାର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ଇଚ୍ଛାର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଭିତରେ ଏକପ୍ରକାରର ମୌଳିକ ତ୍ରାସ ଓ ଅନିଶ୍ଚିତତା ହିଁ ମଣିଷ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଜି ସକାଳେ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ରରୁ ଦୁଇ-ପଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ମାତ୍ରକେ ମନେ ହେଲା, ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର, ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦରକାର, ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ଦରକାର । ବିଡମ୍ବିତ ସଂସାର ସହିତ ମୁଁ ଖାପ ଖାଇ ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଏସବୁ ଦରକାର, ଜୀବନର ପ୍ରମୂର୍ତ୍ତରୂପେ ମୋ'ର ଏସବୁ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର ।

୧୦ । ୯ । ୭୧

ମୋ'ର ଜୀବନରେ ନିରନ୍ତର ଈଶ୍ୱର ନିର୍ଭର ରହିବ, ଅଟଳ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ରହିବ ଏବଂ ହିମାଳୟର ପାହାଡ ପରି ଦୃଢ଼ତା ମଧ୍ୟ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ତା'ସହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମିଶିକରି ରହିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୋ'ର ଜୀବନ ପ୍ରଧାନତଃ ଭାବମୟ ହୋଇ ରହିବ । ଜୀବନ ଓ ଜଗତ ସହିତ ମୋ'ର ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଧାନତଃ ଭାବଗତ ହୋଇ ରହିବ । ମୋ' ଜୀବନର ଚାରିପାଖରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଉଗ୍ର ସଂଯମର ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ବସାଇ ମୁଁ ଆପଣାର ଭୂମିକୁ ଗୋଟାଏ ମଠ ପରି ଅସଂଲଗ୍ନ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ କରି ରଖିବି ନାହିଁ । ନୀରବତା ଓ ଐକାନ୍ତିକତା ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ, ମୋ' ସ୍ୱଭାବର ଅନୁକୂଳ ବୋଲି ମନେହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ଓ ଜଗତଠାରୁ କୁଆଡ଼େ ବାହାରି ପଳାଇ ଯିବାକୁ ମୁଁ ଏହି ଐକାନ୍ତିକତା ଚାହେଁନାହିଁ, ଆପଣାର ସବୁ ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମହାନ୍ ହୋଇ ବସିବା ଲାଗି ମୁଁ ଏହି ନୀରବତା ଚାହେଁନାହିଁ । ଜଗତ ଓ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟରୂପେ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାଲାଗି ହିଁ ମୁଁ ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ଜୀବନର ବିଶ୍ୱରୂପକୁ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି ଧ୍ୟାନ ଓ ଏହି ଐକାନ୍ତିକତା ମୋତେ ସବୁରି ସହିତ ଅଧିକ ଏକାତ୍ମ ହେବାକୁ ଶିଖାଇବ,

ସଂସାରଭରା ପୁଲକ ପରଶରେ ପୁଲକିତ ହେବାକୁ ଶିଖାଇବ ଓ ଆକାଶଭରା ଜୀବନ-ମୟତାରେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବାକୁ ଶିଖାଇବ । ଏ ନିର୍ଜନ ଘର, ମଶିଆରିଟା ଏଇ ଘର ଯେପରି ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ଆପଣାର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ନିବୁଜ କରି ନଆଣେ, ଯେପରି ଚାରିଆଡ଼ୁ ଚାପିଦେଇ ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକାକୀ କରି ନଦିଏ । ଯେଉଁ ନିର୍ଜନତା ମଶିଆରିର ଡୋର ଛିଡ଼ାଇ ଦିଏ, ସଂସାରରୁ ବାହାର କରି ଆଣେ, ସେହି ନିର୍ଜନତା ଲାଗି ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ମୁଁ ଭିତରେ କୌଣସି ସମର୍ଥନ ପାଇବିନାହିଁ । ଯେଉଁ ନିର୍ଜନତାର ଡେଣା ଉପରେ ବସି ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ଅନ୍ତର ଭରି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୁଁ ସକଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ପାଏ, ମୋ'ର ତାହାହିଁ ଦରକାର ।

୧୧ । ୯ । ୬୧

ଆଜି ବଡ଼ିସକାଳୁ ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛଟାର ମହିମା ସମସ୍ତ ଆକାଶ ଭରି ରହିଥିବା ମେଘପରସ୍ତକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣପୁଲକରେ ରଞ୍ଜିତ କରି ରଖିଛି । ମେଘର କଳା ଦେହ ମଧ୍ୟ ଏହି କିରଣର ଆନନ୍ଦ ବାଜି ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ସକାଳୁ ସ୍ନାନ ସାରି ଦିନଲିପି ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ବେଳେ ହଠାତ୍ ଏହି ଉତ୍ସବ-ଆମନ୍ତ୍ରଣର ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲି । ଏଥିରେ ମୋ'ର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ହେଲା ବୋଲି କହିବା ଯଥାର୍ଥ ହେବନାହିଁ, କାରଣ ମୋ'ର ଦିବସର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଧ୍ୟାନ ହଠାତ୍ ସେହି ଆକାଶ ଉପରେ ଯାଇ ଏକୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ତରର କନ୍ଦର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆଜିର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା କେଉଁ କୃତଜ୍ଞ ବାଳକର ଆଖିରେ ହଠାତ୍ ଏକ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ସ୍ପନ୍ଦନ ଖେଳିଗଲା । ମୁଁ ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ବାହାରର ଆଲୁଅରେ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ଏକମନ ଓ ଏକଧ୍ୟାନ ହୋଇ ପଦଚାରଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଦୂରରେ ଥିବା ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଅନାଇଲି, ଗାଆଁ ସୀମାରୁ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବନାନ୍ତର ରେଖାଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲି । ମୋ' ବଗିଚାରେ ସୁକୁମାର ସୌଷ୍ଠବରେ ବଢ଼ି ଉଠୁଥିବା ଫୁଲଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲି । ସବୁ ଖାଲି ଭଲ ଲାଗିଲା । ଏଠି ଆଉ ସେଠି ପରସ୍ପର ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ଦେଖି ପାରିଲିନାହିଁ । ଚମ-ତ୍କାରର ବାଡ଼ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଦାତା ଓ ଗ୍ରହୀତାର ଭେଦ ଦୂରେଇଗଲା ।

୧୨ । ୯ । ୬୧

ମୋ' ମୁହଁର ସମସ୍ତ କଥାକୁ ସେ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଧୌତ କରି ରଖିବେ, ମୋ'ର ନୀରବତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ନାମର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାରା ସଜାଡ଼ିତ କରି ରଖିବେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର Theologyର ଆଶ୍ରା ନେବାପାଇଁ ମୁଁ ଏପରି କହୁନାହିଁ;

ଏହି ଜୀବନରେ ଆପଣାର ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆସକ୍ତି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯେଉଁକି ଆବିଷ୍କାର କରିଛି, ତାହାରି ବଳରେ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆଜି ମୁଁ ଏକଥା କହୁଛି । ସବୁ ପ୍ରକାର Theology ର ଅଗ୍ରାହ୍ୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆସିବା ପରେ ହିଁ ମୁଁ ଏହି ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛି, ଏପରି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆଜି କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଙ୍କୋଚଭାବ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗୁରୁଦେବଙ୍କର ଲେଖା ଏଇ କେତେ ଧାଡ଼ୀ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ଆପଣାଛାଏଁ କଣ୍ଠରୁ ବାହାରି ଆସିଲା ବେଳକୁ ସମସ୍ତ ଦେହ ଭରି ମୁଁ ଆଜି ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ସମର୍ପଣର ରୋମାଞ୍ଚ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଏହି ରୋମାଞ୍ଚକୁ ବୁଝାଇ କହିବା ଲାଗି କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ, କୌଣସି ବୁଦ୍ଧି ମୋ'ର ନାହିଁ । ତଥାପି ଏହାକୁ ମୋ'ର ଅନୁଭୂତିର ପରମ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବାକୁ ମୁଁ ଏକ ପରମ ସମର୍ଥନ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି । ସମସ୍ତ ଜଗତ ଆଜି ଏହି ନାମକୁ ଆଶ୍ରୀକରି କେତେ ପ୍ରକାରେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେବାକୁ ବସିଛି, ଆସ୍ତିକ ନାସ୍ତିକ ଉଭୟେ ଏହି ନାମଟି theology କୁ ସବୁ ଦୁଷ୍କୃତିର ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ବୋଲି ଧରିନେଇ କେତେ ପ୍ରକାରେ ମସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମୋ'ର ନାମ ମୋତେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିବନାହିଁ, ମୋ'ର ନାମ ମୋତେ ନିଶା ଖୁଆଇ ଭୋଳ କରି ରଖିବନାହିଁ । ମୋ'ର ନାମ ଜୀବନର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ 'ମଧୁରତା ଭରିଦେବ । ଏହି ନାମକୁ ନେଇ ମୁଁ କାହାରି ସହିତ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ିବାକୁ କଦାପି ଯିବନାହିଁ । ଏହି ନାମର ଦୋହାଇ ଦେଇ ମୁଁ କାହାରି ପାଖରେ କୌଣସି ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରିବନାହିଁ । ଏହା ମୋ'ର ଭିତରେ ହିଁ ରହିବ, ମୋ' ଧ୍ୟାନର ପରମ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିବ ।

୨୩ । ୯ । ୬୧

ବିନୋବାର ଜନ୍ମଦିନରେ ବିନୋବାକୁ ଆପଣାର ସାଥୀ କରି ରଖିବା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧର ଯଷ୍ଟି ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ସାଥୀ ହିସାବରେ ପାଇବା ଲାଗି କାମନା କରିଥିଲି । ବଡ଼ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅଥଚ ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ମୋ'ର ପାଖେ ପାଖେ ରହି ବିନୋବା ମୋତେ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବ, ମୋର ବିବେକକୁ ଅଧିକ ମାର୍ଜିତ କରିବା ଲାଗି ମୋତେ ସତତ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବ । ଆପଣାକୁ ଓ ଜଗତକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ କରି ବୁଝିବା ଲାଗି ସିଏ ସତତ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବ, ଆପଣାକୁ ଓ ଜଗତକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ପାଇବା ଲାଗି ସିଏ ଅଧିକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ସକାଶେ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବ । ଏ ସଂସାରରେ ମୁଁ କାହାରି ଚେଲା ହେବାକୁ ଆସିନାହିଁ । ତେଣୁ ବିନୋବାର ଚେଲା ହେବାରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜୀବନରେ କେବଳ କାହାରି ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଆତ୍ମପ୍ରତାରକ ଦୁର୍ବଳ ଉଗ୍ର ସାଜ ପିନ୍ଧି ମୁଁ କଦାପି ବିନୋବାର ଅନୁକରଣ କରିବନାହିଁ; ବିନୋବାର ବସ୍ତ୍ରକୁ ନେଇ କଦାପି କୌଣସି

theology ନିର୍ମାଣ କରି ରକ୍ଷିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବନାହିଁ । ତା' ହେଲେ ବଢୋବାର ଦେହ ଏହି ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଉ ଯାଉ ଯଷ୍ଟି ହରାଇ ପକାଇଥିବା ଅନ୍ଧ ପରି ମୁଁ ଆତୁର ଗୋଟାଏ ଯଷ୍ଟିର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବସିବି, —ଆପେ ଏ ସଂସାରରେ ବାଟ ଚାଲିବା ଓ ଆପଣା ଲାଗି ବାଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆଉ ମୋ'ଲାଗି କସ୍ମିନ୍‌କାଳେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । କୌଣସି ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଦୁର୍ବଳ ମଣିଷ ଯାହା ଉପରେ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଶାନ୍ତି ପାଏ, ସେ କଦାପି ତାହାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ପାରେନାହିଁ; କେବଳ ମୁଗଧ୍ ହୁଏ । କେବଳ ବାଧ୍ୟବଦ୍ଧ ବିକ୍ରୀତ କରି ପକାଏ ।

୧୪ । ୯ । ୭୧

ଏ ରାତି ବେଳେବେଳେ ମୋତେ କାଳସର୍ପି ପରି ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ କରିବାକୁ ଆସୁଚି । ଦିନର ଆଲୁଅ, ଦିନର ଆକାଶ ଓ ଦିନର ଆନନ୍ଦ ନିଭି ଆସିଲା ପରେ ସତେ ଯେପରି ମୋ' ଜୀବନର ସକଳ ଭରସା କୁଆଡ଼େ ଅପସରି ଯାଉଚି, ସତେ ଅବା ମୋ'ର ଗେତ ଖସି ଖସି ଯାଉଚି, ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ସମାଚ୍ଛନ୍ନ କରି ସତେ ଅବା କୁଆଡୁ କେତେ ଭୟଙ୍କର ଅନ୍ଧକାର ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଚି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ଏହି ଭୟଙ୍କର ଖଳଦର୍ପ ପାଖରେ କୁଆଡେ ବୁଡ଼ି ଯିବାପରି ମନେ ହେଉଚି । ଇଚ୍ଛା ବା ଅନିଚ୍ଛାରେ କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହୁନାହିଁ, କେବଳ କେଉଁ ଭୟଙ୍କର ଓ ଉତ୍କଟ ପାଖରେ ଅତି ଦୀନହୀନ ଭାବରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ସେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି ଗତି ହିଁ ରହୁନାହିଁ । ଏବେ D.H. Lawrenceଙ୍କର Night-Self ନାମକ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ରଚନା ପଢ଼ୁଥିଲି । ମାନବିକ ଜୀବନରେ ଦିନ ପରି ରାତ୍ରିର ମଧ୍ୟ ଏକ ଆତ୍ମା ରାଜତ୍ୱ କରୁଚି ବୋଲି ସେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଚନ୍ତି । ଦିନର ଆତ୍ମା ମଣିଷକୁ ନାନା ପ୍ରଭାରେ ପଲ୍ଲବିତ କରେ, ରାତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ଅନ୍ଧକାରର ଫାଶ ଘେରାଇ ଆଣି ମଣିଷକୁ ଏକ ଦେହସର୍ବସ୍ୱ ଆତୁରତା ଭିତରେ ବଡ଼ ବିମୂଢ଼ କରି ପକାଇଦିଏ । ରାତିରେ ମଣିଷ ଦେହର ଅଧୀନ ହୋଇପଡ଼େ, ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ ଦେହର ଦାବୀଟା ହିଁ ତା'ର ମନ ଭିତରେ ପ୍ରବଳତମ ଦାବୀ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରକାର ଦାବୀ ଯେମିତି ସମସ୍ତ ଲାଗି ପଛରେ ପଡ଼ିରହେ । ଦେହର ସମସ୍ତ ସମ୍ଭୋଗେଚ୍ଛା ଓ ମିଳନେଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ତା'ର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଇଚ୍ଛାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ । ତାହାରି ଭିତରେ ରାତିସାରା ବୁଡ଼ି ରହିବା ପରେ ପୁଣି ସକାଳ ସମୟରେ ଘଟ ବଦଳାଇବା ବେଳେ ମଣିଷ ଖାଲି ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇପଡେ । ଆଜି ସକାଳେ ମୋ' ଭିତରକୁ ଦିନର ଆଲୁଅକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ନେଉ ନେଉ ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଯିଏ ଦିନ ତିଆରି କରିଚି, ସେଇ ତ ରାତିକୁ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିଚି । ଯିଏ ଏହି ଆଲୁଅକୁ ତିଆରି କରିଚି ସିଏ ଏହି

ଅନ୍ଧାରକୁ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିଛ । ତେବେ ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୁଁ କାହିଁକି ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ରଖିଛ, କାହିଁକି ମୁଁ ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇ ରହିଛି ?

୧୬ । ୯ । ୭୧

ବେଳେବେଳେ ଘରି ଫେରିଯିବାକୁ ମନହୁଏ । ବେଳେବେଳେ ସେହି ଅରଣ୍ୟ ମୋତେ ଭାରି ଟାଣେ । ମନ କହେ, ସେହି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ମୋ'ର ବାଟକୁ ଯେପରି ଭାରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏଠି କୋଠା-ଘର ଭିତରେ ଯେପରି ମୁଁ ବାଟବଣା ହୋଇଯାଉଛି । ନିଜେ ବାଟ ପାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯେପରି ମୁଁ ନାନା ଅଡ଼୍ଆ ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଉଛି, ନାନା ଆଖାରକୁ ସାର ମଣେକରି ଯେପରି ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଜଡ଼ବୋଧ ବୌଦ୍ଧିକତା ଭିତରେ ଶୀତଳ ହୋଇଯାଉଛି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ, ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଗଢ଼ି ଉଠୁଥିବା ଘରଟି ସେଠି କାହିଁକି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା, କାହାର ଅଭିଶାପ ଯୋଗୁଁ ସେହି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ସନ୍ଧ୍ୟାଲୋକୀ ଅମଣିଷର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଏଠି ମୁଁ ମୋ'ର ଚାରିଆଡ଼େ କେବଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛି । ଏଠି ମଣିଷର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ସମସ୍ତେ ଭୟ କରୁଛନ୍ତି । ମଣିଷ ପରି ବୁଝିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଭୟ କରୁଛନ୍ତି, ମଣିଷ ପରି ସହଜ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇ ମଣିଷ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଏଠି ସମସ୍ତେ ଭୟ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଶାସନ, ଏହି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ, ଏହି ପ୍ରାଣହୀନ ନିୟମ ସୂତ୍ରମାନ,— ଏଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ମୋତେ ମୃତ୍ୟୁ ପରି ହିଁ ମନେ ହେଉଛି । ବେଳେବେଳେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନ ହିଁ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ୁ । ଭିତରୁ କିଏ ଚିତ୍କାର କରି କହୁଛି, ଆରେ ଶିଶୁ, ବାଟ ଭୁଲିଯାଇ ଏଣେ କୁଆଡ଼େ ଆସିଲୁ ?

୧୭ । ୯ । ୭୧

ମୋ'ର ସକାଳ ହେଉଛି ମୋ'ର ଶରୀର, ମୋ'ର ମନ ତଥା ମୋ'ର ହୃଦୟ ଲାଗି ପାବନ ତୀର୍ଥସ୍ନାନ । କାହିଁକି ମୁଁ ଜାଣେନା, ତଥାପି ରାତିକୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୟ କରେ । ରାତିରେ ମୋତେ ଭାରି ଏକୁଟିଆ ଲାଗେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ସାଙ୍ଗ ଛୁଟି ଯାଇଥିଲି ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବାର ଜର୍ଜରତାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ଲାଗି କେତେ ଆକୁଳ ଭାବରେ ମୁଁ କେତେ ପ୍ରକାରର ସାଥୀ ଖୋଜି ବୁଲେ । ସେଇଥିପାଇଁ ଅଧିକାଂଶ ରାତିରେ ସକଳ ସଂସାର ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲାବେଳେ ମୋ' ଭିତରେ ମୁଁ ଯେପରି ଭାରି ଅଧୀର, ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ସକାଳୁ ଉଠି ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସବୁ ପାଏ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାଏ; ମୋ'ର ସକଳ ଦୁଃଖ ଯେପରି କାହାର ସଙ୍ଗ ପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରି ପରିଶାନ୍ତ

ହୋଇଯାଏ । ସକାଳର ନାନା କର୍ମସଚଳତାରେ ମୋ' ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ସଂସାର ଏକ ଅପୂର୍ବ ଚଞ୍ଚଳତାରେ ଚଞ୍ଚଳ ହଉଥିବା ସମୟରେ ମୋ' ଭିତରେ ଯେପରି ସବୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଆଲୋକର ବୀଣା ବାଜି ଉଠୁଥିଲା ବେଳେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ସ୍ପନ୍ଦନ ଯେପରି ଏକ ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ଅଥଚ ଜୀବନମୟ ନିଷ୍ପନ୍ଦତାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହେ । କେଉଁ ଜନନୀର ନିର୍ଭର ପାଇଲା ପରି ମୁଁ ଯେପରି ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ଏହି ଜୀବନର ସ୍ରୋତ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼େ । ସକାଳର ମହିମାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ମୁଁ ଆପଣା ମହିମାର ପରିଚୟ ପାଏ । ଏହି ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କରି ମୋ'ର ଜୀବନର ସକଳ ଅନୁଭୂତି ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ, ସୁସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଆଜି ସେହି ସକାଳର ତୀର୍ଥରେ ହୃଦୟ ଭରି ସ୍ନାନ କରୁ କରୁ ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏ ସଂସାରରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହରାଇନାହିଁ । ବାହାରେ ଯାହାସବୁ ହରାଇଛି, ଭିତରେ ମୁଁ ସେହି ସବୁକୁ ଫେରି ପାଇଛି । ମୋ'ର ସଂସାର ଓ ମୋ'ର ଚେତନା ଏହି ଜଗତର ଅନେକ ଦାନ ଓ ଅନେକ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଏପରି ଦୀନହୀନ ମନେ କରିବି କାହିଁକି ? ମନେ ମନେ ଏପରି ବଞ୍ଚିତ ଅପମାନିତ ହୋଇ ବସିଥିବି କାହିଁକି ?

୧୭ । ୯ । ୭୧

ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାର ବୈରାଗ୍ୟ ମୋ'ର ଦରକାର ନାହିଁ । ସାରା ସଂସାରରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି ମୋ'ର ଏହି ବୈରାଗ୍ୟ ଦରକାର । ଜୀବନକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆଉ କୌଣସି ଗହନକୁ ଚାଲିଯିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ବିରକ୍ତି ଦରକାର ସେହି ବିରକ୍ତିକୁ ମୁଁ ବୈରାଗ୍ୟ ବୋଲି କଦାପି କହିବି ନାହିଁ । ଏହି ଜୀବନର ଗହନ ଭିତରେ ରହି ହିଁ ମୁଁ ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି ଜୀବନର ସକଳ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଁ ଏକାନ୍ତ ମଧୁର ଆନନ୍ଦ ରସର ଆସ୍ୱାଦନ କରି-ବାକୁ ଚାହେଁ । ହଁ, କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଆଡରେ ଲାଖି ନ ରହିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ବୈରାଗ୍ୟ ଲୋଡ଼ା, ମୋ'ର ଠିକ୍ ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ ଦରକାର । ଆପଣାକୁ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦୀଶାଳା ଗଢ଼ି କରି ତାହାରି ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବାର ଦୀନ ଦଶାରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଲାଗି ଯେତିକି ବୈରାଗ୍ୟ ଲୋଡ଼ା, ମୋ'ର ସେତିକି ବୈରାଗ୍ୟ ଲୋଡ଼ା । ସକଳ ପ୍ରକାର ମୋହରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସବୁରି ଭିତରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ ମୋ'ର ବୈରାଗ୍ୟ ଦରକାର । ଏହି ସଂସାରକୁ ଆପଣାର ଘର ବୋଲି ମନେକରି ପ୍ରଧାନତଃ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଯେଉଁ ବୈରାଗ୍ୟ ଦରକାର, ମୁଁ ଆଜି ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବି । ଏହି ଭୁବନଭରା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ନିର୍ଭୟ ଓ ଅଟଳ ନିର୍ଭର ହୋଇ ରହିବି । ମୁହୂର୍ତ୍ତିମୁହୂର୍ତ୍ତିର ସକଳ ଜର୍ଜରିତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହା ହିଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତରର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ସକଳ ଅପଦେବତାର ସକଳ ଷଡଯନ୍ତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଅତି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମୋ' ଭିତରେ ଯେଉଁ ମଣିଷ ବଞ୍ଚି ରହିଚି, ସକଳ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଚି, ସେହି ମଣିଷ ଆଜି ଏହି ବୈରାଗ୍ୟ ଲାଗି କାମନା କରୁଚି ।

୧୮ । ୯ । ୭୧

ବେଳେବେଳେ ଏ ସଂସାରରୁ ସମସ୍ତ ମନ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ମାତ୍ର ତାହା ବୈରାଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଚି ବିରକ୍ତି । ବିରକ୍ତି କେବଳ ଦହନ କରି ପକାଏ, ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ପ୍ରିୟ ସମ୍ପଦର ସ୍ମୃତି ଗୁଡ଼ି ଭିତରେ ଯେତିକି କରୁର ଦେଇ ଯାଉଥାଏ, ଏଣେ ବାହାରେ ସେତିକି ଉତ୍ତେଜନା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତେଣୁ ବିରକ୍ତି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଛାଡ଼ିବା ସାର୍ଥକ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ, ବିରକ୍ତି ପାଇବାର ଓ ଇଚ୍ଛା କରିବାର ସମସ୍ତ ଲାଲସାକୁ କେବଳ ଉଗ୍ର କରିପକାଏ । ଅଧିକ ଚାହୁଁଥିବା ଓ ଆବୋରି ଧରି ରଖିବାକୁ ଧାଇଁଥିବା ଲୋଭୀ ମନଟା ବିରକ୍ତ ହୋଇ କେବଳ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିବାର ବାହାନା ଦେଖାଏ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ସେ ଏହିପରି ପରିବର୍ଜନରୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦ ପାଉଥାଏ, ଏହି ଆନନ୍ଦ ଯେତେଦୂର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଉଥାଏ, ଜୋର ଛଡ଼ାଇଦେଇ ସେ ସକଳ ସମ୍ବନ୍ଧର ସୂତାକୁ ଆପଣା ହାତମୁଠାରେ ଆଣି ଯାବୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ହିଁ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଏ । କିନ୍ତୁ ବୈରାଗ୍ୟ ହେଉଚି ଏହି ବିରକ୍ତି ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ବୈରାଗ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ପାଇଁ କେଉଁଠି କିଛି ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । ବୈରାଗ୍ୟ ମୋ'ର ଇଚ୍ଛାକୁ କେବଳ ସକଳ ପ୍ରକାରର ମୋହରୁ ରକ୍ଷା କରେ । ବାହାରେ ଯାହାକୁ ହରାଇବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଅନେକଙ୍କ ହୃଦୟଟା ଛନଛନ ହେଉଥାଏ, ମୋ'ରି ପ୍ରିୟ ଧନ ମୋ'ର ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ମନ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରମାଣ ଚାହୁଁଥାଏ, ବୈରାଗ୍ୟ ତାହାକୁ ହିଁ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ପାଇବାର ଓ ଅନୁଭବ କରିବାର ସୂତ୍ର ବତାଇଦିଏ । ଏହି ସୂତ୍ର ଫାଶ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ବା ଆଉ କାହାକୁ ବାନ୍ଧି ପକାଇବାର କୌଣସି ଅପଚେଷ୍ଟା କରେନାହିଁ । ଏହା ସଂଯୋଜକ ପରି ସମସ୍ତ ସଂସାରକୁ ଆଣି ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମିଳାଇଦିଏ । ସବୁ ଶଙ୍କା ଦୂର ହୁଏ, ଶାନ୍ତି ବିରାଜମାନ କରେ ।

୧୯ । ୯ । ୭୧

ସଂସାର ବିଷୟରେ ମୋ'ର ବୈରାଗ୍ୟ ଯେତିକି ବଢ଼ିବ, ମୁଁ ସଂସାରକୁ ସେତିକି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସେତିକି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ପାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବି । ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ' ଭିତରେ ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ମୋ'ର ମନ ଓ ମୋ'ର ହୃଦୟ ନାନା ଗହ୍ୱରରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ

ପଡ଼ି ରହୁଛି । ଏହା ଭଲ ପାଇବା ନୁହେଁ, ଏହା ହେଉଛି ଆତ୍ମଘାତ କରିବାର ଏକ ମୋହ । ମୋ'ର ଜନ୍ମ'ର ନିଃସ୍ୱ ଚିତ୍ତ ସଂସାରରେ କେବଳ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିବାର ଶିକାର ଖୋଜି ବାହାରିଛି । ମୋର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଶିକାର ଯେତେ-ବେଳେ ମୋତେ ମିଳୁନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ହିଁ ମୁଁ ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ସଂସାରର ନିନ୍ଦାଗାନ କରି ସଂସାରରୁ ଡୋର କାଟି ଚାଲି ଯିବାକୁ ମନ ହେଉଛି । ଏହା ବୈରାଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏହା ବିରକ୍ତି । ଜୀବନ ଲାଗି ଏହା ସମ୍ପଦ ନୁହେଁ, ଏହା ହେଉଛି ବିନଷ୍ଟି । ଅତି ସ୍ୱାର୍ଥସଚେତ ହେବାର ପ୍ରକୋପ ବାହାରିଲେ ଜୀବନ ଉପରେ ଯେଉଁ ବିପତ୍ତି ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଏହା ହେଉଛି ସେହି ବିପତ୍ତି । ସେହି ବିପତ୍ତି ହୃଦୟକୁ ଘାରି ରଖିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଏ ସଂସାର ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ, ଆପଣା ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏକ ସାମାହିତ ସଦ୍ଭାବ ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଭଗବାନ୍ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିବେ ନାହିଁ । ଆକାଶର ଏହି ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିବେ ନାହିଁ, ହୃଦୟକୁ ନିର୍ଝର ଦେବାକୁ ଆସୁଥିବା ଏହି ସକାଳ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା ମଧ୍ୟ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଜୀବନ କେବଳ ଏକ ଅଭିଶାପ ହୋଇ ରହିବ ।

୨୦ । ୯ । ୭୧

ଆଜି କେବଳ ଏ ଦେଶ ବା ସେ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନତା ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି । ଆଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦାବୀ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ ହିଁ ଆପଣାକୁ ସାର୍ଥକ କରି ପାରିବ । ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣା ମାର୍ଗରେ ବିକଶିତ ହେବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବାଲାଗି ପ୍ରଧାନତଃ ସବୁ ଦେଶରେ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ତାହା ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଦେଶକୁ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିସାରିବା ପରେ ସେହି ଦେଶର ବ୍ୟକ୍ତି ତଥାପି ଦାସ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି । ତଥାପି ଆପଣାର ବିକାଶ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବାଲାଗି ତାକୁ ତା'ର ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳୁ-ନାହିଁ । ତଥାପି ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରା ଯାଉନାହିଁ । ରାଜନୀତିକ ଦାସତାକୁ ଦୂର କରିବାର କୋଳାହଳରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରର ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଆମର ଆଉ କୌଣସି ସଚେତନତା ରହୁନାହିଁ । ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ବିକଶିତ ହେବାର କୌଣସି ପ୍ରୟାସ ନକରି କେବଳ କ୍ଷମତାଧୀଶ ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ମନ ବଳାଉଛୁ, ଅଧୀନସ୍ଥ ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ନେଇ କେବଳ ଗୋରୁ ପରି ଚରାଇ-ବାରେ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛୁ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ କାହାରି ଆଗକୁ ଯିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ, କାହାରି ବିକାଶ ଆଉ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ନାନା ଭୟରେ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହୁଛୁ,

ତାହାର ଗତି ଆଗକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ନଦେବାକୁ ବଦ୍ଧ ପରିକର ହୋଇ ବସିଛୁ । ଗ୍ରେଟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବଡ଼ କ୍ଷେତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆଜି ସବୁଠାରେ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ସବୁ ଦେଶରେ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ବାହ୍ୟ ସାଧନ ଓ ସରଞ୍ଜାମ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷର ବିକାଶ ପ୍ରତି ଅବହେଳା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଶଳର ଆବିଷ୍କାର ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ମଣିଷର ଦୃଷ୍ଟି ଅଧିକ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଜୀବନ ସହିତ ଯନ୍ତ୍ରଗତ ପରବସ୍ତୁ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ପରବସ୍ତୁ ଅଧିକ ବାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଜି ଏ ଦାସତାରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାକୁ କିଏ ଆସିବ ?

୨୧ । ୯ । ୭୦

ମୁଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ, ମୁଁ ଜଣେ ମଣିଷ । ଅଥଚ, ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ବା ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋତେ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳୁନାହିଁ, ଜଣେ ଚାକିରିଆ ହିସାବରେ ହିଁ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳୁଛି । ଏଠି ମୋତେ କେବଳ ଆଜ୍ଞାବହ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହେବ । ମୋତେ ଯେଉଁ ଆଜ୍ଞା ଦିଆଯାଉଛି, ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୁଁ ସେହି ଆଜ୍ଞାକୁ କେତେଦୂର ଆଜ୍ଞା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ବା ନ କରୁଛି, ସେହି କଥା ଜାଣିବା ଲାଗି କାହାରି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେଥିପାଇଁ ସମୟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାର ଯେ ଏକ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ପ୍ରଣାଳୀ ରହିଛି, ଏକ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ସେ କଥା ବୁଝିବାକୁ ଶିକ୍ଷାଳୟର କ୍ଷମତାଧୀଶ ମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୌଣସି ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଶିକ୍ଷକ ସହିତ ଏକାଠି ବସି କୌଣସି ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ହୁଏତ ଆଜି ଖୁବ ଭୟ କରୁଚନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପ୍ରମାଦ ଗଣୁଚନ୍ତି । ଯେତିକି ବେଶୀ ଭୟ କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନେ ସେତିକି ଆତୁର ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ ଭାବରେ କେବଳ ଆପଣାର କ୍ଷମତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହୁଚନ୍ତି, ପରୋକ୍ଷରେ ରହି କେବଳ ଆପଣାର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଶାସନ କରିବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ନିରାପଦ ମନେ କରୁଚନ୍ତି । ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ଏହାହିଁ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇ ରହିଛି । ବାହାରର ସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ ସବୁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାଳୟର କର୍ତ୍ତା ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ଯୋଗ୍ୟତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରି କ୍ଷମତା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରୁଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷିତପଣିଆ ହ୍ରାସ ହୋଇ ଚାଲିଛି ।

୨୨ । ୯ । ୭୦

ସମସ୍ତ ସହିତ ଖାପ ଖାଇ ପାରିବାର ଅଭ୍ୟାସରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଉଛି । ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ

ଶିକ୍ଷକର ବା ମଣିଷର ସ୍ୱୀକାର ଦେବାକୁ ଭୁଲି ଯାଉଛି । ମୋ' ଭିତରେ ମଣିଷ କ୍ରମେ ଭୁଲି ଯାଉଛି, ମୋ' ଭିତରର ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଭୁଲି ଯାଉଛି । ମୁଁ କେବଳ କ୍ଷମତାର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଛି, କ୍ଷମତାରେ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋ'ର ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବାସନା ରହୁନାହିଁ । ଭିତରେ ମୁଁ ଯେତିକି ମରି ମରି ଯାଉଛି, ମୋର ପଢ଼ିଥିବା ପାଠ, ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୋ'ର ବାହ୍ୟ ଆବରଣ ଗୁଡ଼ାକ ମୋତେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାରେ ସାଧନ ରୂପେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାହାର ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରିବି ? ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ଅସ୍ୱୀକୃତ ମଣିଷର ଜ୍ୱାଳା ବହନ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଆଉ କାହା ଭିତରେ ବିକଶିତ ହେବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସି ପାରିବି ? ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବସି ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ମୁଁ କିପରି ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିବି ? ମୋ'ର କହିବା କଥା ମୋ'ର ଜୀବନର ଆଚରଣ ବା ଆଗକୁ ବାଟ କାଢ଼ିଯିବାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କାହା ଭିତରେ କେଉଁ ଦ୍ୱାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିବ ? ଆଜି ଶିକ୍ଷକ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁନାହିଁ ବୋଲି ଯିଏ ବାହାରୁ ଏକ ନୈତିକ ନିରାଶା ପ୍ରକଟ କରୁଛି, ସେ ଶିକ୍ଷକର ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ କାହିଁକି ? ଶିକ୍ଷକ ଭିତରେ ଆଜି ଯେଉଁ ଅସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ରହିବାର ଦହନ ଜଳୁଛି, ତାହାହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଶିକ୍ଷକର ଇଚ୍ଛା ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଛି । ସେଠାରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷିତ ବାସନା ଆଉ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହୁନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ କୌଣସି ବାସନା ସେଠି କୌଣସି ସ୍ୱୀକାର ପାଉନାହିଁ ।

୨୩ । ୯ । ୭୧

ଖାଲି ସକାଳେ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କେବଳ ତାହାର ଡାକ ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ତାହାର ଆହ୍ୱାନରେ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ ଯାଇହିଁ ମୋତେ ଏ ସଂସାରରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ମୋ'ର ହସଖୁସି, ଇଚ୍ଛାର ଓ ଭାବନା, ସକଳ ପ୍ରକାର ସଂପର୍କରେ ମୋତେ ତାହାରି ସଙ୍ଗ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ । ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହେବାକୁ ବା ତାହାରି ଆହ୍ୱାନ ମାନିବାକୁ ମୁଁ ଦାସତା ବୋଲି କଦାପି କହିବି ନାହିଁ । ମୋ' ଉପରେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର୍ଗରେ କେଉଁଠି କେହି ଅତ୍ୟାବୃଷ୍ଟ ଭଗବାନ ରହିଛି, ସେ ସେଇଠି ରହି ମୋତେ ଶାସନ କରିବ, ମୁଁ ଭୟରେ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ତାହାର ଶାସନ ମାନିବି, ଏପ୍ରକାର ଧର୍ମଭାବନାକୁ ମୁଁ କେବଳ ଭ୍ରମଭାବନା ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲିଣି । ସେପରି ଅନୁଭବ କରିବାର ସ୍ତରକୁ ମୁଁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଲିଣି । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ମୋ'

ଭିତରେ ଯେତିକି ସ୍ୱଚ୍ଛ ହେବ, ଯେତିକି ଭୟମୁକ୍ତ ହେବ, ଯେତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ ହେବ, ସେତିକି ପରିମାଣରେ ହିଁ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମୁଁ ତାହାର ଆହ୍ୱାନକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବି, ଅନ୍ତରଚରଣରେ ମୁଁ ସେତିକି ତାହାର ବେଗ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବି । ଭୟ କଲେ ମୁଁ ସେହି ଅନୁଭୂତିକୁ ଭୁଲିଯିବି, ଆଳସି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ସେହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଆଉ ଶୁଣି ପାରିବିନାହିଁ । ଆପଣାର ହତାଶରେ ଜର୍ଜର ହୋଇ ମୁଁ ଯେତିକି ହଗ୍ରଭ୍ରବରେ ହାତମୁଠାରେ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବି, ସେତିକି ସେତିକି ମୋ' ହାତରୁ ସବୁ ଖସି ଚାଲିଯାଉଥିବ । ସବୁ ହରାଇ ବସିବାର ଜ୍ୱରରେ ଆକୁଳ ହୋଇ ଥିର ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ମାନସିକତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଶେଷରେ କେବଳ ହରାଇ ବସିବି ।

୨୪ । ୯ । ୭୧

ମୋ' ଭିତରେ କିଏ ଯେପରି ଅହରହ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି କହିଉଠୁଛି : ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ନ ମୋ'ର ନୁହେଁ, ଏ ସମ୍ମାନ ମୋ'ର ନୁହେଁ, ଏହି ମିଥ୍ୟାଚରଣ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ନୁହେଁ । ମୁଁ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କାହାର ଉପରେ ମାଲିକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ, କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାହାର ଗୋଲାମ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । କାହାର ଗୋଲାମ ହୋଇ ରହିବାରେ ବା ଅପର କାହାରିକୁ ଗୋଲାମ କରି ରଖିବାରେ ଯେଉଁ, ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ମିଳିଥାଏ ବୋଲି ଅନେକେ କହିଥାନ୍ତି, ମୋ'ର ସେହି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷରେ କୌଣସି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷର ପଥ ଧରି ବାଟ ଚାଲୁଛି, ମୁଁ ମଣିଷର ଧର୍ମକୁ ଜୀବନର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ଦେଖିବାରେ ହିଁ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ । ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଇବାରେ ହିଁ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ । ଆଜି ସଂସାରରେ କେଉଁ ଗୁଣ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆଦର ପାଉଛି, ବା ନ ପାଉଛି, କେଉଁ ଗୁଣ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଉଛି ବା ନହେଉଛି, ତା'ର ହିସାବ ରଖିବାରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିଛି ସତ, ମାତ୍ର ପ୍ରଧାନତଃ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଆଚରଣକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନେ ମୋ' ଦୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୋ'ର ଅଧସ୍ତନ ନୁହନ୍ତି, ମୋ'ର ଦାସ ନୁହନ୍ତି, ମୋ'ର ଇଚ୍ଛାର କବଳରେ ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କବଳିତ ନୁହନ୍ତି; — ସେମାନେ ମଣିଷ, ନିର୍ଭୟ ଓ ଅପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ଜୀବନକୁ ଜାଣିବେ, ଜୀବନକୁ ବୁଝିବେ, ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବେ ।

ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ହିଁ ମୋ'ର ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ସାର୍ଥକତା ନିହିତ ରହିଛି । ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣିଛି ଓ ବୁଝିଛି ।

୨୫ । ୯ । ୭୧

ଏମେ ଦୁଆର କିଳି ହୋଇ ଆସୁଛି । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଭିତରେ ଯେପରି କିଏ ବଡ଼ ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ମୋ' ଭିତରେ କେଉଁଠି କଳିଟିଏ ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟିବାର ବାସନା ଧରି ଆପଣାର ମୁକ୍ତି ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲା, ସିଏ ଆଜି ଆପଣା ଲାଜରେ ସଢେଇଅବା ମରିମରି ଯାଉଛି । ସଂସାରରେ ସବୁ ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା କଳିଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ମରିମରି ଯାଉଛି । ଏ ସଂସାର ଅତ୍ୟାଚାରୀର ସଂସାର ହେବ, କ୍ଷମତାଲୋଭୀର ସଂସାର ହେବ; କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ସଂସାର ହେବନାହିଁ;—ସତେ ଯେପରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହିପରି ଏକ ଅଭିଶାପ ପାଇଥିବାର ଶାସ୍ତି ଭୋଗିବା ଲାଗି ସଜବାଜ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ମଣିଷ ହେବାର ସାଧନ ଓ ସାମଗ୍ରୀ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ମରିମରି ଯାଉଛି । ଏହି ପ୍ରମାଦ ଲାଗି ମୁଁ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବି ? କାହା ପାଖରେ ଯାଇ ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇବି ? ଆଜି ସେକଥା ଭାବିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭିତରେ ବଳ ପାଉନାହିଁ । ମୋ' ଭିତରର ବିଶ୍ୱାସ ସଢେଇଅବା ଦୋହଲି ଯାଉଛି ! ସତେ କ'ଣ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଖସି ପଡ଼ିବା ? କ୍ଷମତା ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ହାତରେ ସଂସାରକୁ ଟେକି ଦେଇ ଆମେ ସମସ୍ତେ କ'ଣ ସତରେ ସଂସାରରୁ ଅପସରି ଯିବା ? ଆମ ଭିତରେ ତଥାପି ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ମଣିଷକୁ ମାରିଦେଇ, ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆମେ ସମସ୍ତେ କ'ଣ କେବଳ ଶାସନର କାରଖାନାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ମାନିବାର ଯନ୍ତ୍ର ହୋଇ ବସିବା ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଯେତିକି ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଉଛି, ହୃଦୟର ଆଶାଗୁଡ଼ିକ ସେତିକି ଝସି ପଡ଼ିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏ ହତାଶାର ଅନ୍ତ କେଉଁଠି, ଆପଣା ଘରର ଖୁବ ହରାଇ ବସିବାର ଶେଷ କେଉଁଠି,—ଆପଣା ପ୍ରତି ଓ ଜୀବନ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ସକଳ ସ୍ନେହ ଓ ସକଳ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇବାର ଅନ୍ତ କେଉଁଠି, ବାଟ ହରାଇ ବସିବାର ଶେଷ ପରିଣତି କେଉଁଠି ?

୨୬ । ୯ । ୭୧

ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ସକାଳର ରଙ୍ଗ ଚହଟି ଉଠୁଛି । ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ ରକ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣର କାରୁଣ୍ୟ ଭିତରୁ ଚିରନ୍ତନ ଜନ୍ମ ଓ ଚିରନ୍ତନ ଉଦୟର ଜୟ'ର ଚହଟି ଉଠୁଛି । ଆଉ, ସ୍ନାନାନ୍ତେ ମୋ'ର ଘର ଭିତରେ ଏହି ଉତ୍ତରଣ—ଉତ୍ସବକୁ ଅବଲୋକନ କରୁ କରୁ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି : ଏ ଜୀବନର ମହିମା ପ୍ରକୃତରେ

ଅପାର । ଏହି ଅବଲୋକନ କରୁ କରୁ ବିଲୀନ ହୋଇଯିବାର ମହିମା ପ୍ରକୃତରେ ଅପାର । ସଂସାରର ଦୁଃଖ ଓ ଅଡୁଆ ଭୁଲିଯିବାର ଆହ୍ଲାଦରେ ମୁଁ ଆଜି ଏଠାରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବସିନାହିଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଭୁଲି ପୁଣି ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ବସିବାଲାଗି ମୁଁ ଏଠାରେ ଭାବର କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିବାର କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ । ଏହି ଶୋଭାତୀର୍ଥରେ ଅବଗାହନ କରି ମୁଁ ଅଧିକ ସାହସ ଓ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ସଂସାରକୁ ଫେରି ଯାଉଛି । ମୋ'ର ଏହି ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ସକାଳର ପ୍ରେରଣାମୟ ରଙ୍ଗ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ରହି-ଥିଲେ ଆଉ କାହାରି ପାଖରେ ବା କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଃସ୍ୱ ଓ ନିର୍ମମ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ । ଆଜି କାହାରି ପାଖରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଖେଦ ନାହିଁ, ଆପଣା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ମୋ'ର କୌଣସି ଖେଦ ନାହିଁ । ଆପଣା ସହିତ ଆଜି ସକାଳର ସ୍ନେହଡୋର ଦେଇ ମୁଁ ମିଳତାର ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଜି କାହାକୁ ଛାଡି ଯିବାର କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋ'ର ଆଦୌ ମନେ ପଡୁନାହିଁ । ଆଉ କିଏ ବା କେଉଁମାନେ ମୋତେ ଛାଡି ଚାଲିଯାଇ ଥିବାର କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ମନେ ପଡୁନାହିଁ । ଆଜି ସକାଳର ରଙ୍ଗ ବୋଳି ହୋଇ ମୋ'ର ଶୂନ୍ୟ ଘରଟା ମଧ୍ୟ କାହାରି ସଙ୍ଗ ପ୍ରସାଦଲାଭରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରେରଣା-ମୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସଂସାରଠାରୁ ବାହାରି ଆସି ନୁହେଁ, ସଂସାର ସହିତ ଏକ-ସୂତ୍ର ହୋଇ ମୁଁ ଆଜି ସବୁର ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇ ପାରିଛି ।

୨୭ । ୯ । ୭୧

କାଲି ଏତେବେଳକୁ ପୂର୍ବ ଦିଗଟା'ସାରା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠୁ-ଥିଲା । ଆଜି ଏଇଠି ଥିର ହୋଇ ବସି ପୁଣି ସେହିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଛି । ଆଜି ନୀଳରଙ୍ଗର ଏକ କଠିନ ମେଘପରସ୍ତ ସମସ୍ତ ଦିଗନ୍ତର ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଆବୋରି କରି ରହିଛି । ଏହି ସକାଳେ କେଉଁ ଦିନ ପୂର୍ବଦିଗ ଉଲ୍ଲାସରେ ଫାଟିପଡ଼େ ତ ପୁଣି କେଉଁ ଦିନ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ରୂପରେ ସମସ୍ତ ସକାଳସମୟକୁ ଗମ୍ଭୀରତାରେ ଭରି ରଖେ । ମୋ'ମନର ଭୂଇଁଉପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ଯେଉଁ ସକାଳ ହୁଏ, ତାହାର ଗତି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ବିଚିତ୍ର । କେଉଁଦିନ ମୁଁ କେବଳ ଏକ ଖୁସୀର ପ୍ରତିମା ହୋଇ ସକାଳର ଜୀବନ ଭିତରକୁ ବଡ଼ ସହଜ ଭାବରେ ଡେଇଁପଡ଼େ; କୌଣସି ଫୁଲ ବା କୌଣସି ପତ୍ରର ପାଖରେ ସେଦିନ ଆଦୌ ପର ବୋଲି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ପୁଣି, ଆଉ କେଉଁଦିନ ହଠାତ୍ ସବୁ ବଡ଼ ଅପରିଚିତ ଓ ରହସ୍ୟମୟ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ସେଦିନ ପୁଣି ଥରେ ମୂଳରୁ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କଲାପରି ମନେ-ହୁଏ, ପୁଣି ଥରେ ଆପଣାକୁ ନେଇ ପରିଚିତ କରାଇବାକୁ ପଡେ, ପୁଣି ଥରେ ସବୁଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ପଡେ, ପୁଣି ଥରେ ସୂତ୍ର ବଢାଇ ବାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଏହି ବୈଚିତ୍ର୍ୟରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଦୁଃଖ ନାହିଁ । କୌଣସି ଗ୍ଲାନି ନାହିଁ । କାରଣ, ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ, ବାହାରର ଏହି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ତଳେ ଯେଉଁ ମାନସବଧୂ ଲୁଚିକରି ରହିଛି, ସିଏ ଅନ୍ତରର ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ଅନ୍ତରର ନିକଟ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଚାହେଁ ।

୨୮ । ୯ । ୬୧

ବେଳେବେଳେ ନାଲି ରଙ୍ଗ, ଓ ଆଉ କେତେବେଳେ କଳା ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ଏହି ପୂର୍ବଦିଗ ପରି ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁଇଟା ରଙ୍ଗର ନାନା ମିଶ୍ରଣ ଓ ବିମିଶ୍ରଣରେ ମୋ'ର ଆନନ୍ଦ ଓ ବିଷାଦର ଉତ୍ସବ ଲାଗି ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ନାନା ସମୟରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ଏହି ବିଭଙ୍ଗ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ' ଭିତରେ ସେହି ଏକ ଅନ୍ତରତମ କେବଳ ବୁଝିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, କେବଳ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛି । କେବଳ ଅନ୍ତରର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ବେଳେବେଳେ ତାହାର ହାତ ବାଜି କିଏ ଡେଉଁ ଉଠିଲା ପରି ଭିତରେ କେତେ ସମର୍ଥନ ଓ ନିର୍ଭର ପାଇ କିଏ ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ୁଛି । ସେତେବେଳେ ସାରା ସଂସାରଟା, ଯାକ ଆପଣା ଭିତରେ କଲ୍ଲୋଳିତ ହୋଇ ଉଠୁଚନ୍ତି, ସାରା ଜଗତ ସହିତ ଡ଼ୋରି ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଉଛି । ଜୀବନରେ ବସନ୍ତକାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରି ସେତେବେଳେ ସବୁ ଡାଳର ସବୁ ପକ୍ଷୀ ଗୀତ ଗାଇ ଉଠୁଚନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ରଭୁବନ ସ୍ୱର୍ଗଭୁବନ ପରି ଲାଗୁଛି, ଦେବତାର ସବୁ ଇଚ୍ଛା ଓ ସବୁ ବାସନା ଆଶୀର୍ବାଦ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିବା ହୃଦୟର ପାହାଚ ଉପରେ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଆଉ କେତେବେଳେ ଏସବୁ କୋଳାହଳ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଛି, ମୋ'ଭିତରେ କେଉଁ ଅଭିଳାଷୀର ଆକାଂକ୍ଷା ମେଘ ହୋଇ ଏହି ସମସ୍ତ ଆକାଶକୁ ଅବୋରି ରଖୁଛି । ତାହାର ସମସ୍ତ ବାସନା ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆଖି ଉପରଟାକୁ ବଡ଼ ଆଛନ୍ନ କରି ପକାଉଛି । ସବୁଠାରୁ ସବୁ ସଂଯୋଗସୂତ୍ର ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲାପରି ଲାଗୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭିତର ଦୁଆରୁ ତାହାର କରାଘାତ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି । ସେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ, ସେ ବିରହ ବେଦନାରେ ନିର୍ବାକ ସେ ପାଖରେ ନିର୍ବାସିତ ହେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ, ସେ ବଞ୍ଚିତ ହେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଏହି ଆକୁଳ କରାଘାତ ପଛରେ ଯେ କେତେ କାରୁଣ୍ୟ ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେକଥା କେବଳ ମୁହିଁ ଅନୁଭବ କରିଛି, ମୁହିଁ ତା'ର ବେଦନାକୁ ବୁଝିଛି, କାରଣ ମୁଁ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି ।

୨୯ । ୯ । ୬୧

ଆବୋର ଧର ରଖିବା ପାଇଁ ମୋତେ ତାହାଙ୍କର ଯେତେ ଉତ୍ପ୍ରେରଣା ମିଳୁଥାଉ ପଛକେ, ତଥାପି ମୁଁ ଆବୋର ଧର ରଖିବାର କୌଣସି ଚୁର୍କି କରିବନାହିଁ । ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଇବ, ତାକୁ ମୁଁ ହାତ ଭିତରେ ଯାବୁଡ଼ି ଧର ରଖିବାର କୌଣସି ଚୁର୍କି କରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଆବୋର ଧରିବା ବା ନ'ବୁଡ଼ି ଧରିବା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତର ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର କାମନା ଓ କାମୁକତାର ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଯାଏ । ଅନ୍ତର ଖୋଲି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଦୁଃଖ ହିଁ କେବଳ ପରିଣାମ ହୁଏ । ଅନ୍ତର ଭିତରର ସମସ୍ତ ସଂବେଦନା ଏକ ଉଗ୍ର ଦୁଃଖ ଦହନରେ ଜଳିପୋଡ଼ି ଯାଏ । ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କେବଳ ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହେ । ପାଖକୁ ନଆସିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇବା'ର ସଙ୍କୁଚିତ ଜ୍ୱର, ଏବଂ ପାଖରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁନର୍ବାର ହରାଇ ବସିବାର ଜ୍ୱର ଓ ତାହାର ପରିଣାମସ୍ୱରୂପ କ୍ଲାନ୍ତସକ୍ତ ଓ ପ୍ରମତ୍ତ ଭାବରେ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇବାର ଜ୍ୱର । ଯେଉଁ ଜ୍ୱରର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସୁରାସକ୍ତ ମଣିଷ ବୋତଲ ପରେ ବୋତଲ ସୁରା ପଂକ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହା ହେଉଛି ଠିକ୍ ସେହି ଜ୍ୱର । ମଣିଷକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଲେ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆପଣାର କୁକ୍ଷି ଭିତରେ ଆଣି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା ଦେଖାଇଲେ ମଣିଷକୁ ନିକଟତର କରି ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବାର ଜୀବନରେ ମୋ'ର ଅନ୍ତରର ବସ୍ତୁସ୍ଥ ହିଁ ସର୍ବଦା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆସନ ଅଧିକାର କରି ରହିଥାଉ । ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ହିଁ ମୋତେ ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବାର ନବତ ଓ ନୀରବ ମାର୍ଗରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରି ନେଉଥାଉ । ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବାର ଆଗ୍ରହ ମୋ'ର ଲୋଭକୁ ମାରିଦେଉ, କାମନାର ସକଳ ଉଗ୍ରତାକୁ ମାରିଦେଉ ।

୩୦ । ୯ । ୬୧

ମୋ'ର ସଂସାର ପାଖରୁ କିଛି ମାଗିବାର ନାହିଁ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ବଞ୍ଚି ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି କଥା ହିଁ ଶିଖିଚି । ଗୋଟାଏ ବୟସରେ ସମସ୍ତ ସଂସାରକୁ ଆପଣାର ମୁଠି ଭିତରେ ଭରିଡ଼ି କରିବ ବୋଲି ମୁଁ କେତେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ମୋ'ର ବାସନା, ମୋ'ର କାମନା ଓ ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବା ପ୍ରଧାନତଃ ଏଇଥିଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଜ୍ୱାଳା ଓ ତୀବ୍ର ଦହନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଜ୍ୱାଳା କ୍ରମେ ଶୀତଳ ହୋଇ ଆସୁଚି । ଭିତରର ମୁଠି କ୍ରମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଚି । ମୋ'ର ଇଚ୍ଛାମତେ ଆଉ କେହି ମୋ'ର ହାତମୁଠାକୁ ଆସୁ । ଏସବୁଥିରେ ମୁଁ

ଆଉ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ । କେହି ମୋତେ ଉପେକ୍ଷା କରିଯାଇ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ଆଜିକାଲି ଅପମାନିତ ମନେ ହେଉନାହିଁ, ଆହତ ହୋଇ ପ୍ରତିବାଦ କୌଣସି ଉତ୍ତେଜନା ଆଉ ଗ୍ରାସ କରୁନାହିଁ । ସଂସାରରୁ ମନ ଛାଡ଼ି ଯାଇଚି ବୋଲି ଯେ ଏପରି ହେଉଚି, ସେପରି ନୁହେଁ । ସଂସାରକୁ ମୁଁ ଆହୁରି ନିର୍ମଳ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଚି ବୋଲି ଏପରି ହେଉଚି । ଆପଣାକୁ ସବୁରି ଲାଗି ସମର୍ପି ଦେବାର କଳାକୁ ମୁଁ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିଚି ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ହେଉଚି । ସଂସାର ପାଖରେ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ମାଗିବାର ନାହିଁ, ସଂସାରର ଭଣ୍ଡାରରେ କେବଳ ଭରିଦେବାର ଅଛି । ମୁଁ ଯେଉଁଠି ଯାହା ପାଇବ, ଯେଉଁଠି ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବ, ସେସବୁକୁ ସମସ୍ତ ସଂସାର ସହିତ ଭାଗ କରି ଉପଭୋଗ କରିବାର ବାଟକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ମୋ'ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଣିର ସମସ୍ତ ଲବ୍ଧ ସଂଗ୍ରହକୁ ଆଣି ସଂସାରର ଭଣ୍ଡାରରେ ଢ଼ାଳିଦେଇ ପାରିବା ଲାଗି ମୁଁ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଚି । କାରଣ ଏପରି କରିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆନନ୍ଦ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଶିଖୁଚି । ମୋ' ଅଭିମାନର ସମସ୍ତ ଆବରଣ ଖସି ପଡ଼ୁଚି । ମୁଁ କ୍ରମେ ସମ୍ମିଳିତ ହେଉଚି ।

୧ । ୧୦ । ୬୧

ନୂଆ ମାସର ପ୍ରଥମ ସକାଳେ ଆଜି ଏ ବରଷର ପ୍ରଥମ ଶୀତର ପରଶ ଆସି ଦେହକୁ ଉଲ୍ଲସିତ କରିଦେଇ ଯାଉଚି । କାଲି ବିଛଣାକୁ ଚାଲିବେଳେ ଦେହରୁ ଝପଝପ ହୋଇ ଝାଳ ବୋହୁଥିଲା, ତନକର ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆପଣାର ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବାବେଳେ ଭାରି ସନ୍ତାପିତ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହି ସନ୍ତାପ ସକାଶେ ଏହି ବିଦାୟ ଓ ଏହି ଗୃହପ୍ରବେଶରୁ କାଲି କୌଣସି ମାଧୁରୀ ମିଳୁ ନଥିଲା । ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଆପଣାକୁ ମୁଁ ବାଧ୍ୟ କରି ବିଛଣା ଉପରକୁ ନେଉଚି, ଆପଣାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ଲାଗି ଯେପରି ମୋତେ ବେଶ୍ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଚି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଗତ ଅନେକ ଆଳି କାହାର ଉଲ୍ଲସିତ ହାତର ଶୀତଳ ପରଶରେ ମୋ'ର ଦେହରୁ ସମସ୍ତ ନିଦ୍ରା କୁଆଡ଼େ ଅପସାରିତ ହୋଇଗଲା । ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଦେହରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସନ୍ତାପ ନଥିଲା । ମାଆର କୋଳରୁ ଉଠିଲା ବେଳେ ଠିକ୍ ଯେପରି ମନୋରମ ମନେହୁଏ । ଆଜି ସେହିପରି ମନୋରମ ମନେହେଲା । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୋତେ ଏହି ଶୀତଦିନଟା ସବୁଠାରୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ବସନ୍ତ ଆଉ ଶରତ ବିଷୟରେ ଅନେକ କାବ୍ୟପ୍ରଶସ୍ତି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ କେବଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ ଦୁଇଟା ପ୍ରଧାନ ଋତୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ସେଠାରେ ଶୀତଟା ହିଁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି

ଶୀତଦିନ ଆସିବାକୁ ଆଉ ବେଶୀ ଡେ଼ରି ନାହିଁ । ସକାଳର ଘାସ ପତ୍ରର ଶିଶିର ବରଫାରେ ଓଦା ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି, ସକାଳ ଆକାଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ମେଘଖଣ୍ଡ-ମାନ ଫିକାଫିକା ଦିଶିଲଣି । ଆଉ ଅଧିକ ଡେ଼ରି ନାହିଁ ।

୨ । ୧୦ । ୭୧

ସଂସାରର ସମସ୍ତ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଜି ସଂସାରର ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରୁଷ ଲାଗି ନିବେଦିତ ହୋଇ ରହୁ । ଚିହ୍ନିବାବେଳେ ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ କେବଳ ଏହି ଦେଶର ବୋଲି ଚିହ୍ନିଥିଲି । ଏହି ଦେଶର ଜନକ ବୋଲି କହି ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ନେଇ ସେହି ପ୍ରଥମ ପର୍ବରେ ଭାରି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ସେହି ଉତ୍ସାହିତ ପର୍ବକୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏକ ଅନାବଶ୍ୟକ ପର୍ବ ବୋଲି କଦାପି କହିବନାହିଁ । ତଥାପି ତାହି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ କହିବି ଯେ, ମୋ'ର ଧାରଣା ଭିତରେ ଆଜି ଗାନ୍ଧୀ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ମୋ' ଲାଗି ସେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ଏକ ପରମ ଧନରୂପେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଗାନ୍ଧୀ ବିଷୟରେ ଆଗରୁ ଥିବା ଅନେକ ଉତ୍ତେଜନା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଜି ଅଧିକ ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ଅନ୍ତର ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ମୋ'ର ନିକଟ ସାଥୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ପରିଚୟ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହେଲେ ବାହାରୁ ସମସ୍ତ କୋଳାହଳ ବେଳେବେଳେ ବନ୍ଧ ହୋଇ ଆସେ । ଗାନ୍ଧୀର ପ୍ରେରଣାକୁ ଆଧୁନିକ ସମାଜ ଓ ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନ ଲାଗି ମୁଁ କ୍ରମେ ଯେତିକି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି, ବାହାରୁ ଗାନ୍ଧୀଭକ୍ତର ଆବରଣଗୁଡ଼ାକ ସେତିକି ଖସି ଖସି ଯାଉଛି । ଗାନ୍ଧୀ ନାମରେ ଚାଲୁଥିବା ଭେକ ଗୁଡ଼ାକର ମହତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସେତିକି ମହତ୍ତ୍ୱହୀନ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳ ବିଶ୍ୱାସହୀନ ମନର ଗୋଟାଏ myth ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କେବେହେଲେ ଚେଷ୍ଟା କରି-ନାହିଁ । myth ର ପ୍ରେରଣା ଠିକ୍ ନିଶା ପରି ଆପଣାଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଭୁଲାଇ ନେଇଯାଏ । ସେଥିଲାଗି myth ସହିତ ସର୍ବଦା ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଭାବଗତ ଉଗ୍ରତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହି ଗୋଟି'ଏ ମିଛ କର୍ମଠତାକୁ କର୍ମଠତାର ଭ୍ରମ ଦେଇ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ । ମୁଁ ସେହିସବୁ ଭ୍ରମର ପରସ୍ତକୁ ପାରି ହୋଇ ଆସିଛି । ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ, ଗାନ୍ଧୀଜୀବନକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ, ମୋ'ର ଏହି ସଂସାରସ୍ଥ ଅନେକ ଜୀବନାକାଙ୍କ୍ଷାରେ ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଜଣେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାଥୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ, ବାଟ ଚାଲିବାବେଳେ ତାହାର ହାତ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ମୁଁ ଭାରି ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୁଏ ।

୩ । ୧୦ । ୬୧

ମୋ'ର ବାଟ ମୋତେ ନିଜକୁ ହିଁ ପାଇବାକୁ ହେବ, ମୋ'ର ବାଟ ମୋତେ ନିଜକୁ ହିଁ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବାଟ ଖୋଜିନଥିଲି; ତେଣୁ ଗାନ୍ଧୀ ବାଟରେ ଗଲେ ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ଫଳ ମିଳିବନାହିଁ ବୋଲି କହିବାର ଧୃଷ୍ଟତା ମୋର କଦାପି ହେବନାହିଁ । ଗାନ୍ଧୀ ତା'ର ବାଟରେ ଯାଇଥିଲେ, ଆପଣା ବାଟରେ ଚଳି ସେ ସମସ୍ତ ମାନବ-ସମାଜର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ, ଜୀବନ ଉପରେ ଓ ମଣିଷ ଭିତରେ ଥିବା ଭଲ ଉପରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ସେ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାଟ ପାଇ ପାରିଥିଲେ;— ମୂଳତଃ ଏହି କାରଣରୁ ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଏତେ ଆପଣାର ଓ ଏତେ ନିକଟର ବୋଲି ମନେ କରିଥାଏ । ହୁଏତ ଯିଏ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲେ ସବୁ କିଛି ପାଇଯିବ ବୋଲି ଖାଲି ଆଶା କରି ଆପେ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସିଥିଲା, ବାଟ ପାଇଥିବାର ପରମ ଭ୍ରମରେ ଯିଏ ନାନାପ୍ରକାରର ଉତ୍ତେଜନାରେ ଆପଣାର ଆବିଷ୍କାର ପଥକୁ ବ୍ୟାହତ କରି ରଖିଥିଲା, ଗାନ୍ଧୀ ନାମରେ ଚାଲୁଥିବା କେତେଟା ଆଗ୍ରହକୁ ଆପଣାର ହୃଦୟସର୍ବସ୍ୱ କରି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା, ଆଜି କେବଳ ସେଇ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ହରାଇ ବସିଛି, ଅଳିଅଳି ପିଲା ଗୁମାନ କରି ମାଆ ପାଖରୁ ପଳାଇ ଆସିବା ପରି ଆଜି ସେଇ ଗାନ୍ଧୀ ପାଖରୁ ପଳାଇ ଯାଉଛି, ଗାନ୍ଧୀ-ଆଗ୍ରହରେ ହତାଶ ହୋଇ ସିଏ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଆଗ୍ରହସୂତ୍ରକୁ ବନ୍ଧିବାର ଗଣ୍ଠିଧନ କରି ରଖିବାକୁ ନିଜକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଗାନ୍ଧୀ ଲାଗି ମୋ'ର କେବେହେଲେ ଅନ୍ଧଶ୍ରଦ୍ଧା ନଥିଲା, ତେଣୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ତା'ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଳବତ୍ତର ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଗାନ୍ଧୀ ମୋତେ ଆପଣାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲେ, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରେରଣା ଦେବାରେ ସେ କୌଣସି କୃପଣତା କରୁନାହାନ୍ତି ।

୪ । ୧୦ । ୬୧

ମୋ'ର ଏହି ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଅତି ଆର୍ତ୍ତ ଓ ମ୍ଳାନ ଭାବରେ ଏହି ସଂସାରରେ ସଙ୍ଗ ଖୋଜି ବାହାରୁଛି । ସେତେ-ବେଳେ ମୋ'ର ଭିତରେ ଏକ ଅତିପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନା ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଖାଲି ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ସତେ ଯେପରି ମୋ'ର ଆପଣାର ଘରଟା ସେତେବେଳେ ଆଉ କେଉଁ ଦୈତ୍ୟର ଦୁଃଖାପିତ ଘରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେହି ଦୈତ୍ୟ ମୋ'ର ଭିତରୁ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି, ସେ କଥା ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ତଥାପି ଆପଣା ସହିତ ଏହି ଦୈତ୍ୟକୁ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ

ଏକଥି କଣ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଏହିପରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ବସିଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଆପଣାର ବଡ଼ ଅପମାନ କରୁଛି ଓ ସମସ୍ତ ସଂସାରର ମଧ୍ୟ ଅପମାନ କରୁଛି । ଆପଣାର ସମସ୍ତ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ପରିଚୟକୁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ଚୁରମାର କରି ପକାଉଛି । ସଂସାରରେ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ମଣିଷ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାରେ ଯେ ସ୍ୱକୀୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ରହିଛି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି ଉତ୍ତେଜିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏକାବେଳକେ ପାସୋରି ଯାଉଛି । ଭିତରେ ନାନା ବିଷୟରେ ଭାରି ଉପବାସୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ବୋଲି ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏପରି ହେଉଛି । ସବୁ ଭରି ରହିଥିବା ଏହି ସଂସାରରେ ତଥାପି ମୁଁ କେବଳ ଆପଣାର ଉଗ୍ରତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ସାଧନ କରି ରଖିଛି ବୋଲି ମୁଁ ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ଉଗ୍ରତା ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛି, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ, ଆହତ ଓ ପରାହତ ହୋଇ ବଡ଼ସଙ୍ଗ ବିବର୍ଜିତ ଭାବରେ ପୁଣି ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଛି, ସେତେବେଳେ ଆପଣାର ଦଶା ଦେଖି ମୁଁ ଆପେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଭିତରୁ କିଏ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି କହି ଉଠୁଛି; ଏହି ଜ୍ୱାଳାକୁ ଦୂର କରିଦିଅ, ଏହି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିଦିଅ;-ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ ଦିଅ, ସଂସାରରେ ଖୁସୀ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାର ଶକ୍ତି ଦିଅ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦିଅ । ମୁଁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ନିର୍ଭର କରି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ।

୫ । ୧୦ । ୭୧

ଅନେକ ଦିନ ପରେ କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବଗିଚାରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲି । ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମ କଲାପରେ କପାଳରୁ ଘମଘମ ହୋଇ ଝାଳ ବୋହି ଯାଉଥାଏ । ସେହି ଝାଳବିନ୍ଦୁ ସହିତ ମୋ'ର ହୃଦୟର ସକଳ ଖେଦ ମଧ୍ୟ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ବହିଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମୋ'ର ମନର ଯେଉଁସବୁ ଗ୍ଲାନି ଓ ତିକ୍ତଜନିତ ଉଗ୍ର ଅଭିମାନ କେବଳ ଏକ ଅସଭ୍ୟ ଅସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ରହି ମୋତେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ କରି ଆସୁଥିଲା, ସେହି ଅଭିମାନ ମଧ୍ୟ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ବୋହି ଯାଉଥାଏ । ଏଥର ଶୀତଦିନର, କିଆରି ତିଆରି ହେବ, ପୁରୁଣା ଗଛ ଯାଇ ତା' ଯାଗାରେ ନୂଆ ଫୁଲଗଛ ମୁକୁଳିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ଶୀତଦିନରେ ଶିଶିରସିକ୍ତ ସକାଳେ ଏହି ବଗିଚାରେ କାମ କରୁକରୁ ମୁଁ ଏଥର କେତେ ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ସଙ୍ଗଲାଭ କରିବି, ପକ୍ଷୀର ପ୍ରଥମ ସଙ୍ଗୀତର ସଙ୍ଗଲାଭ କରିବି । ଜୀବନର ସଙ୍ଗଲାଭ କରିବି, ସଂସାରର ସକଳ ପ୍ରକାର ସଙ୍ଗରେ ସ୍ନେହ ଭରାଇ ଦେଉଥିବା ପରମ ସଙ୍ଗୀର ସଙ୍ଗଲାଭ କରିବି । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆପଣାର ଅନେକ ଘାଆ ସତେଅବା ପୁରି ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଲା, ପ୍ରାଣର ଅନେକ

ପରାସ୍ତ ସତେ ଅବା ଅପସରି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ଏଥର ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ମଣିଷ ଉପରେ କୌଣସି ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରିବି ନାହିଁ, ସଙ୍ଗପାଇବାର ଅଧୁରା ଅନ୍ତରରେ ମୁଁ ଆଉ କାହାର ଜୀବନପଥ ଓ ଜୀବନଗାଡ଼ିକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିଦେବାକୁ ଯିବିନାହିଁ । ସ୍ନେହ ପାଇବାର ଓ ସ୍ୱୀକାର ପାଇବାର କାମନାରେ ମୁଁ ଆଉ କୃପଣ ହୋଇ ପଡ଼ିବିନାହିଁ ।

୬ । ୧୦ । ୭୧

ଶୀତଦିନର ସକାଳ ହେଉଛି ମଣିଷର ହୃଦୟ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅବ୍ୟର୍ଥ ମହୌଷଧ । କୌଣସି ବହି ପଢ଼ି ମୁଁ ଏପରି କଥା କହୁନାହିଁ, ମୁଁ ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଅନୁଭବ କରିଥିବା କଥା ହିଁ କହୁଛି । ସେଇଥିଲାଗି ଶୀତଦିନ ଆସିବାର ସୂଚନା ମିଳିଗଲେ ମୋ' ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବା ବାଳକମନଟି ଏପରି ଜୀବନୋଦ୍‌ବେଗରେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠେ ଯେ, ତାର ସମସ୍ତ ପୁଲକ ଆକାଶ ଓ ପବନରେ ମିଶି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେହୁଏ । ଆଖି ଆଗରେ କେତେ ଭାବଭରା କେତେ କେତେ ରଙ୍ଗକୁ ପ୍ରକଟ କରି ନାଲିରଙ୍ଗ ଉଙ୍କିଟି ଆସୁଥାଏ,—ହଠାତ୍ କେଉଁ ଦୂରରୁ କେଉଁ ବନ୍ଧୁ ପବନର ଶିହରଣ ଆସି ଚେତନାର ଜଳାଶୟରେ ତରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଦିଏ । ମନର ନାନା ବନ୍ଧ ଉପରେ ଦେହସବୁର ପରଶ ବାଜି ଜୀବନରେ ସତେ ଅବା କେଉଁ ପ୍ରିୟତମର ପ୍ରଥମ ପରଶ ପାଇଲା ପରି ମନେହୁଏ । ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ଉପରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବହୁଦିନ ପରିଚିତ ଅସ୍ପଷ୍ଟତାକୁ ହୃଦୟଭରି ଅନୁଭବ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସମସ୍ତ ଅପରିଚିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ବଡ଼ ଆପଣାର ମନେହୁଏ । ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଲେ ଆଉ ମୋତେ ଡର ମାଡ଼େନାହିଁ । ଆଖି ଉପରେ ସତେ ଅବା କେଉଁ ମୋହିନୀ ମାୟା ବିସ୍ତାର କରି ସକାଳର ଶିଶିର ଆସି ବାଜେ, ଅନ୍ତରର ଢକଳ ଆଖିକୁ ଶୀତଳ କରି ଦେଇଯାଏ । ଘାସ ଉପରେ ବିଛୁଇ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶିଶିର ବିନ୍ଦୁର ପରସ୍ତମାନ ଆଖିରେ ସତେ ଯେପରି ଅଞ୍ଜନ ହୋଇ ବୋଳି ହୋଇ ଯିବା ପରି ମନେ ହୁଏ, ସୃଷ୍ଟିର ଦ୍ୱାରୋଦ୍‌ଘାଟନ ହୁଏ । ମୋ'ର ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ଦ୍ୱାର ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଯାଏ, ସବୁ ଦ୍ୱାରରେ କେଉଁ ବ୍ରତଗା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଦଳ ସ୍ୱାଗତ ଗାଇ ଉଠନ୍ତି । ଏହି ସକାଳ ଭିତରେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାଏ , ସବୁ ସମ୍ପଦର ଅଧିକାରୀ ହେବାର ନିର୍ଭର ମଧ୍ୟ ପାଏ । ଆପଣାର ପଥଯାତ୍ରାରେ ନୂତନ କରି ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ମୁଁ ଭାବେ, ଆଜିର ଏହି ସକାଳଟି କ'ଣ ବିଶେଷ କରି ମୋ'ରି ପାଇଁ ଆସିଛି ?

୭ । ୧୦ । ୬୧

ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର କେତୋଟି ସହରରେ ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦଙ୍ଗା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦୁଇଟା କାଳ୍ପନିକ ଅପଧର୍ମର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଛୁରି ମାରିବାର ଖେଳ ଚାଲିଛି । ଏ ଦେଶରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବେଶୀ, ତେଣୁ ମୁସଲମାନ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ଛୁରିମାଡ଼ ବସୁଛି । ମୁସଲମାନ ପକ୍ଷରେ ଯେ ଛୁରି ମାରିବାର ଲୋକ ନାହାନ୍ତି, ସେପରି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଭୀରୁତା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବାର ଆତତାୟୀକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଂଯତ କରି ରଖିଛି । ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତାର ସାହସ ପାଇ ହିନ୍ଦୁର ଭୀରୁମନ ହଠାତ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବାବେଳେ ଯେଉଁସବୁ ଖବର ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ବାହାରୁଥିଲା- ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ସେହିପରି ଖବରମାନ ବାହାରୁଛି । ଶାନ୍ତ ସାମାଜିକ ମନରେ ସେହିପରି ଅଶାନ୍ତି ଗୁଡ଼ାକର ଉଙ୍କି ହେଉଛି । ନାନା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଅସନ୍ତୋଷରେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମନ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଦ୍ୱାର ପାଇ ବାହାରି ଆସିବାକୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଏହି ଅସନ୍ତୋଷକୁ ଏପରି ଏକ ବିକୃତ ନିଷ୍କାଶନଦ୍ୱାର ଯୋଗାଇ ଦେବାଲାଗି ହୁଏତ ଏ ଦେଶରେ ନୂଆପ୍ରକାରର ନେତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିବ । ଧର୍ମ ନାମରେ ବର୍ବର ଉଦ୍‌ଗାର ହେବ, ଘୃଣାର ଉଦ୍‌ଗାର ହେବ, ମୂର୍ଖ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସବୁ ମାରାତ୍ମକତା ମନୁଷ୍ୟର ସକଳ ଭାବ ଓ ଭାବନାର ପ୍ରକୁପିତ କରି ରଖିବ । ସେହିସବୁ କଥା ମନେ ପକାଇବା ବେଳୁ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷ ଯେପରି ଏତ୍ତ ଅସ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଆଜି ନୋଆଖାଲିର ସାହାସଯାତ୍ରା ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଆଜି ଗାନ୍ଧୀ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

୮ । ୧୦ । ୬୧

ହିନ୍ଦୁ ବୋଲାଇବାର ସମସ୍ତ ଉତ୍ତେଜନାକୁ ଏକାଠି କରି ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏ ଦେଶର ସବୁ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ମାରିଦେଲେ ଆଉ ଅଶାନ୍ତିର କୌଣସି କାରଣ ରହିବ ନାହିଁ । ମୁସଲମାନ ବୋଲାଇବାର 'ସକଳ ଉତ୍ତେଜନାକୁ ଏକାଠି କରି ହୁଏତ ତେଣେ ଆଉଜଣେ ଭାବୁଛି ଯେ, କାଫେର୍ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଲେ ଯାଇ ଧରାତଳେ ଇସ୍‌ଲାମ୍‌ର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶାନ୍ତିର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ମାରିବା ବିଷୟରେ ଆମର ସମସ୍ତ ଚକ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଗତରୁ ତଥାପି ଅଶାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ତଥାପି ମଣିଷ ମାରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ସଂସାରରେ ଊଣା ହେବାର କୌଣସି ସୂଚନା ମିଳୁନାହିଁ ।

ଆପଣାର ଘରପାଖରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେଥିପାଇଁ ମୋତେ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ସଂସାରରେ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ୁଛି, ମଣିଷ ମଣିଷର ନିକଟତର ହେବାର ସାଧନମାନ ବଢ଼ୁଛି, ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ାଇବାର ସାଧନମାନ ବଢ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ତାହି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷର ପାଶବିକତା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ମଣିଷ ପ୍ରତି ମଣିଷର ଅବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ମଣିଷ ଭିତରେ ଭୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ବାହାରର ସଜ୍ଜା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ତରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଉଳିବାକୁ ଲାଗିଛି, ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଓ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଗାତ ଭିତରକୁ ଖସି ଆସିବାକୁ ମଣିଷକୁ ଲାଜ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁନାହିଁ । ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛି ? ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଲଦି ଦେଇ ମଣିଷ କିପରି ସବୁପ୍ରକାର କୁରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଉଛି ? ଏ ବିଷୟରେ ଭାବି ଭାବି ମୁଁ କୌଣସି ଅନ୍ତ ପାଏନାହିଁ । ଯେତିକି ଭାବେ, ସେତିକି ଦୁଃଖ ପାଏ । ତଥାପି ଏହି ଦୁଃଖ ଓ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ବାହାନାରେ ଭାବିବାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏଡ଼ି ଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ସଂସାର ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି କହି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସିଯିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସାହାସ ହୁଏନାହିଁ ।

୯ । ୧୦ । ୭୨

ମୋର ଅସ୍ଥିର ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ଥିର କରାଇବା ଲାଗି ଔଷଧ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ? ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳ ହୃଦୟରେ ବଳ ଦେବା ଲାଗି ବଳ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ? ବେଳେବେଳେ ମନେ ହୁଏ, ସଂସାର ସହିତ ସମସ୍ତ ଡୋରି କାଟି ପକାଇଲେ ହିଁ ସଂସାରର ସବୁ ଦୁଃଖରୁ ପରିତ୍ରାଣ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଏକ କଥାରେ ମନ ଜମାରୁ ମାନେନାହିଁ । ହୃଦୟ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହେ, ମୋ'ର ଡ଼ୋରି କଟିଯାଇଛି ବୋଲି ତ ମୋ'ର ଦୁଃଖ । ତେବେ ଆଉରି କ'ଣ ଡ଼ୋରି କାଟିକି ମୁଁ ଏହି ଦୁଃଖରୁ ପରିତ୍ରାଣ ପାଇବି ବୋଲି ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହେଉଛି ? ପ୍ରକୃତରେ ଡ଼ୋରି କଟିଯିବା ହିଁ ହେଉଛି ସବୁ ଦୁଃଖର ମୂଳ କାରଣ । ଗଛର ନିର୍ଭରରୁ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଗୋଟାଏ ପତର ପରି ଶୂନ୍ୟରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବାର ଯେଉଁ ଦୁଃଖ, ମୋର ସେହି ଦୁଃଖ । ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଡ଼ୋରକୁ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ, ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ନିର୍ଭରକୁ ଫେରି ପାଇବାକୁ ହେବ । ମୋ'ର ହାତ ପାଆନ୍ତାରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଉପଦ୍ରୁତ କରି ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଶାନ୍ତିକୁ ଭଙ୍ଗ କରି ନୁହେଁ, ଆପଣାର ଡ଼ୋରି ଲଗାଇ ହିଁ ମୋତେ ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ ।

୧୦ । ୧୦ । ୭୧

ଦୋକାନୀର ଦୋକାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଯେମିତି ଲାଗେ, ଆଈମାଆର ଗପ ସରିବା ପରେ ପିଲାମାନେ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ଆଈମାଆକୁ ଯେମିତି ଲାଗେ, ଆଜି ଛୁଟୀ ହୋଇଯିବା ପରେ ଠିକ୍ ସେମିତି ଲାଗୁଚି । ଦଶହରା ଛୁଟୀରେ ପିଲାମାନେ ସମସ୍ତେ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେଣି । ସେଥିଲାଗି ଶିକ୍ଷକର ଘର ଆଜି ଭାରି ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗୁଚି । ଆଜି କୋଉଠିହେଲେ ମନ ଲାଗୁନାହିଁ । ବହି ପଢ଼ିବାରେ ମଧ୍ୟ ମନ ଲାଗୁନାହିଁ । ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ବସାଇ ରଖିବାକୁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ କୋଉଠି କୋଉ ସେଇ ଦା ମାଣ ଅପୂରା ରହିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷକକୁ ମୁଁ ଆଜି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଚି । ତାହାର ମନୋବେଦନାକୁ ମୁଁ ତାହାର ସ୍ପଷ୍ଟତର ପରିଚୟ ପାଇ ପାରୁଚି । ଏହି ଉଦାସଭାବ ବା ବେଦନା ପଛରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ମୋହ ବା ଉତ୍ତେଜନା ନାହିଁ, ଆପଣାର ଦୁର୍ଗ ଭିତରେ କାହାରିକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ଲାଳସା ନାହିଁ । ଜୀବନର ଆବିଷ୍କାର-ଯାତ୍ରାରେ ଛାତ୍ରମାନେ ହେଉଚନ୍ତି ଶିକ୍ଷକର ପରମ ସାଥୀ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ କେବଳ ପଇସା ଚାହେଁନାହିଁ, କେବଳ ସମ୍ମାନ ଓ ପଦବୀର ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ବୁଲେନାହିଁ, ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ ପରିସରକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ତାରୁଣ୍ୟ ନେଇ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଆସେ, ଛାତ୍ରମାନେ ହିଁ ସେହି ଶିକ୍ଷକର ପରମ ସାଥୀ । ଆଜି ହଠାତ୍ ପିଲାମାନେ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଇ ଥିବାରୁ ମୋ' ଭିତରର ସେହି ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ପଥସାଥୀ ମାନଙ୍କୁ ହରାଇ ବସିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଚି । ମୋ'ର ମନ ବେଦନା ଆଜି ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ଶିକ୍ଷକର ହିଁ ମନୋବେଦନା । ପିଲାମାନେ ଏଠି ଥିଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ପାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଉତ୍ସାହରେ ମୁଁ ଆପଣା ପଥରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ବଳ ପାଏ । ଏହିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ ।

୧୧ । ୧୦ । ୭୧

ସତରେ ଏଠି ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ଭାରି ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଚି । ଯେତେ-ବେଳେ ଏଠି ପିଲାମାନେ ଥାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ପଢ଼ାପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ହୁଏ । ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ନାନା ବିଚାର-ବିନିମୟରେ ସମୟ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବିତିଯାଏ । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ ମିଳେ । ଜୀବନ-ରେ ମୋ'ର ଆପଣା ମାର୍ଗ ବିଷୟରେ ଯେତିକି ଅଭିଜ୍ଞତା ମିଳିଚି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଏତିକି କହି ପାରିବ ଯେ, ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ହିତ

ଏକଜଣ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଜୀବନର ମାର୍ଗଟିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଚାହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏକଥା ଚାହେଁନାହିଁ ଯେ ମୋ'ର ମାର୍ଗ ଆଉ କାହାର ମାର୍ଗକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉ । ଯୋଉ ମଣିଷ କେବଳ ଆପଣା ବୈଚିତ୍ର୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଛି, ସଂସାରରେ ସେପରି ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କରୁ ଆସି ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ପାଏନାହିଁ । ସେ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଭିଭୂତ କରି ପାରେନାହିଁ । ତା' ବିଷୟରେ ମୋ'ର ମନରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଉଦାସୀନ କରୁଣାଭାବ ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ଯିଏ ଅନ୍ୟ କାହାରି ଉପରେ ଭର ନ ଦେଇ ଆପଣାର ବାଟ ଆପେ ଚାଲିଛି, ସେଇ ମୋତେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରେ, ମୋର ବାଟ ଫିଟାଇଦିଏ ।

୯।୧୦।୬୧

ନିତି ସକାଳେ ଏହି ଖାତା ପାଖରେ ଆସି ବସିବାକୁ ମୁଁ ଆଜିକାଲି ଆପଣା ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅନିଚ୍ଛା ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଏବଂ ସେହି ଅନିଚ୍ଛାର କାରଣକୁ ହିଁ ମନ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଦଣ୍ଡେ ସ୍ଥିର ଚିତ୍ତରେ ଥିର ହୋଇ ବସି ଲେଖିବାକୁ ମନର ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି ଓ ହୃଦୟର ଯେଉଁ ଉତ୍ସୁକତା ଦରକାର, ସେହି ଶାନ୍ତି ଓ ସେହି ଉତ୍ସୁକତାକୁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ୱତଃ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଏହି ଲେଖିବା ଉପରୁ ଯେପରି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମୋ'ର ଆସ୍ଥା କମି କମି ଯାଉଛି । ଯେଉଁ ବୟସରେ ମୁଁ ଏହିସବୁ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି, ସେତେବେଳେ ମନ ଭାରି ଚଞ୍ଚଳ ଥିଲା । ମୋ'ର ମନର ଭାବକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ମୁଁ ଅନେକକିଛି ସାଧନ କରିପାରିବି ବୋଲି ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବଳ ଥିଲା । ସାହିତ୍ୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ପ୍ରକାଶସାଧନ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲି । ସେଥିଲାଗି ମନର କୌଣସି ଭାବକୁ ବା ହୃଦୟରେ କୌଣସି ଅନୁଭୂତିକୁ ନିପୁଣ ଭାବରେ ଭାଷାରେ ପ୍ରକଟ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ସେତେବେଳେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଥିଲା, ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଯାଉଥିବାର ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା । ଆଜି ସାହିତ୍ୟରୁ ହୁଏତ ମୁଁ ସେହି ଆନନ୍ଦ ବା ଉତ୍ସାହ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଆଜିକାଲି ଭାବୁଛି, ଲେଖିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ନିଜର ବା ସଂସାରର କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ କେବଳ ସାଧନମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ବରଂ ମଣିଷକୁ ଶୁଆଇ ପକାଇବାର ଗୋଟାଏ କୁପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ସମସ୍ୟା ଭିତରୁ ବାହାରି ପଳାଇ ଯାଇ ଶାନ୍ତି ପାଇବାର ଏକ କୁଚକ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

୧୩ । ୧୦ । ୭୧

ସାହିତ୍ୟ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ପାରିବନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ଅସଲ ମୂଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ ବି କରି ପାରିବନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଦେବ, ସାହିତ୍ୟ ବାହାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବ, କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇ ପାରିବନାହିଁ । ବହି ପଢ଼ିଲେ ବି କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ସେହି କାରଣରୁ, ବହିଟାଏ ଲେଖିଦେଲେ ବି କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । କାରଣ, କେବଳ ଜାଣିଲେ ବା ଜଣାଇଦେଲେ ଭିତରେ ଅସଲ ଦ୍ୱାର ଖୋଲି ପାରେ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଆଜି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପଢିବା ହୁ' ହୁ' ହୋଇ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, କିନ୍ତୁ ଏଣେ ସମସ୍ୟାମାନ ମଧ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମଣିଷର ଭିତରେ ସମସ୍ୟାମାନ ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ ଯେ, କେବଳ ବହି ଲେଖି ବହି ପଢ଼ିବା କଥା କହି ଆମେ ଏହିସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ପାରିବା । ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଓ ମଣିଷର ମନ ଭିତରେ ଓ ହୃଦୟ ଭିତରେ ହେବ । କେବଳ ସେହିଠାରେ ହିଁ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସମ୍ଭବ ହେବ, ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସାହିତ୍ୟ ଏଥିଲାଗି ବଡ଼ ଅପାରଗ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି ।

୧୪ । ୧୦ । ୭୧.

ଏହି ସକାଳ ଓ ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟା ମୋ'ର ଅତି ଆପଣାର । କାଲି ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଗଲା ପରେ ମୁଁ ଆଗ୍ରାରେ କୌଣସି ରାସ୍ତା ଦେଇ ଆସୁଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଗଲାଣି । ହଠାତ୍ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି । ଦେଖିଲି ମାତ୍ରକେ ମନେ ହେଲା, ସତେଅବା କେଉଁ ସାଗରର ଜଳରାଶି ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତାର କରି ରହିଛି, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜୀବନମୟ ଆଖିରେ କିଏ ଯେପରି ଏହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଅନାଇ ରହିଛି । ତଳେ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା ନଗରର କଳା ଉଦ୍‌ଭିଦରେଖା, ଉପରେ ଆକାଶ ଆବୋରି ରହିଥିବା କଳା ମେଘର ପରସ୍ତମାନ;—ମଝିରେ ନାନା ରଙ୍ଗକୁ ଏକାଠି ଗୋଳାଇ କିଏ ଯେପରି ଏକ ଅପରୂପ ଚେତନା ଓ ଅପରୂପ ନୀରବତାର କୋଡ଼ ପ୍ରସାରି ରଖିଛି । ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ମୋ'ର ଅତି ଆପଣାର । ସେଇଥିଲାଗି, ଯେତେଥର ଏହା ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛି, ସେତେଥର ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଛି, ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରସାରି ରହିଥିବା ଅତଳ ଜଳରାଶିର ରହସ୍ୟ ପାଖରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ଶ୍ରଦ୍ଧାନତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଏହା କେବଳ ମୋ'ର ବାହାରେ ଥିବା ପ୍ରକୃତିର ଏକ ଦୃଶ୍ୟ

ରୂପ ନୁହେଁ । ଏହା ଭିତରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଦ୍‌ବୋଧକ ରୂପ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆଜି ସକାଳେ ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ ଆସି ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନର ଅନୁଭବ କଲି । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବାକୁ ଅନେକ ଡେରି ଅଛି, ଧରା ଉପରୁ ଭଲ କରି ଅନ୍ଧାର ଯାଇନାହିଁ । ଆଗକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ପୂର୍ବଦିଗରେ କଳା ମେଘଖଣ୍ଡମାନ କଳା ପଥରର ପିଠି ପରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି । ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଦେକସରଙ୍କ ବୁଡ଼ାଙ୍କ ରଙ୍ଗି କେଉଁ ରହସ୍ୟମୟ ପୁରୁଷର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଆଭାସ ଅତି ନୀରବ ଭାବରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୋ'ର ସକାଳ ସାର୍ଥକ ହେଲା । ମୋ'ର ସବ' ମଧ୍ୟ ସାର୍ଥକ ହେଲା । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଜଗତରେ ଯାହାର ବରଦରେ ଉଦୟାସ୍ତ ହେଉଛି, ସିଏ କେବଳ ଜଣେ ନିୟାମକ ନୁହନ୍ତି, କେବଳ ହିସାବ ମାନ ସୃଷ୍ଟିର ଜମା ସଜାଡ଼ୁଥିବା ହିସାବୀ ନୁହନ୍ତି; ସେ ସୁନ୍ଦର, ସେ ରସିକ, ସେ ରୂପାଗ୍ରହୀ । ରସୋ ବୈ ସଃ,—ସେହି ମୋ'ର ଆରାଧ୍ୟ ।

୧୫ । ୧୦ । ୭୧

ସକାଳେ ସ୍ନାନ ସାରି ଏଇ ଖାତା ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଛି, ହଠାତ୍ ପୂର୍ବଦିଗର କେଉଁ ପ୍ରସନ୍ନ ବନ୍ଧୁ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନକୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇଗଲା । ମୋ'ର ସମସ୍ତ କର୍ମବନ୍ଧନର ସମସ୍ତ ତାଗିଦା ମଝିରେ ପକାଇଦେଇ ମୁଁ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ସେହି ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି । ଦେଖିଲି, କଳାମେଘର ଡେଲାଗୁଡ଼ାକୁ ହାତରେ ଠେଲିଦେଇ ଦିଗନ୍ତ ସେପାଖରୁ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ସକାଳ ଉଦିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ନାଆ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଯେପରି ଆଗରେ ଥିବା ଶିଉଳି-ଗୁଡ଼ାକ ଦୁଇପାଖକୁ ପାଖେଇ ହୋଇଯାଏ, ନାଆକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ, ମେଘପୁଞ୍ଜର ଏହି ସ୍ତୂପଗୁଡ଼ାକ ସେହିପରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉଛି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଜାଣତରେ ଅଥଚ ମୋ'ର ସକଳ ଚେତନାର ସମର୍ଥନ ସହିତ ମୋ'ର ଦୁଇହାତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉପରକୁ ଟେକି ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ନବଜାତକ ସକାଳର ଶିଶୁଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲି । ହଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମୋ'ର ଦୁଇହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ହୋଇଗଲା । ହୃଦୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ଶରୀର ଯେତିକି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ, ଠିକ୍ ସେତିକି ସ୍ୱାଭାବିକ୍ ଭାବରେ ଗାଧୋଇ ସାରି ଧର୍ମକୁ ପାଣି ଦେଲାବେଳେ ବୋଉର ଦୁଇହାତ ଯେତିକି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଉପରକୁ ଟେକି ହୋଇଯାଏ, ଠିକ୍ ସେତିକି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ । ମୋ'ର ଏହି ପ୍ରଣାମ ଭିତରେ ବୁଦ୍ଧିର କୌଣସି ବ୍ୟାହୃତତା ନଥିଲା, କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ବୁଦ୍ଧି ନଥିଲା,—ମୋ' ଭିତରର ଜୀବନ ଏହି ସକାଳରୂପୀ ବିଶ୍ୱଜୀବନକୁ ହିଁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଉଥିଲା ।

୧୬ । ୧୦ । ୭୧

ଯୁଗ ଯେତିକି ସମସ୍ୟାବହୁଳ ହେଉଛି, ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଅନ୍ଧାର ଯେତିକି ଘନ ହେଉଛି, ଏଣେ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସମସ୍ୟା ଓ ସଂଶୟ ବଢ଼ିବା ସହିତ ଏହି ସାହିତ୍ୟଲେଖା ବଢ଼ିବାର ଏକ ଆନୁପାତିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି କି, ? —ମନ ଭିତରେ ଆଜି ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉଦୟ ହେଉଛି । ନିତିଦିନର ସତ ଜୀବନରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅପସରି ଗଲେ ସାହିତ୍ୟର ମଣ୍ଡନକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କରି ସେଥିରୁ ଏକ ମିଛ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଣିଷର ସତରେ ରହିଛି କି, ଆଜି ଭିତରେ ଏହିପରି ଏକ ସଂଶୟ ଜାତ ହେଉଛି । ଏବଂ, ଏହି ସଂଶୟ ଯେତିକି ବଢ଼ୁଛି, ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବା ବିଷୟରେ ଅନୁରାଗ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ହ୍ରାସ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । କାହିଁକି ଲେଖିଛି, ଲେଖିବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆପଣାର ଦୁଆର ଖୋଲିବାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବିଳମ୍ବିତ କରିଦେବି ନାହିଁ ତ ? ସଂସାରରେ କେତେକେତେ ରଥୀ ଆଜି କେତେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣାର କଳ୍ପନା ଭିତରେ କେତେ ତରଙ୍ଗ ଓ କେତେ ପ୍ରତୀକ ଗଢ଼ି ଯୋଡ଼ିଦେଇ ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ସୁନ୍ଦର ହେବାଲାଗି କେତେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ବିନୋଦନସଭାର ମଧୁର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହୁଛି, ଶୋଇଥିବା ମଣିଷର ନିଦକୁ ଆହୁରି ଗାଢ଼ କରିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । ଜୀବନ ଯେମିତି ଅଛି, ସେମିତି ପଡ଼ି ରହୁଛି; ଅଥଚ ବୈଠକଖାନାରେ ସାହିତ୍ୟର ମଣ୍ଡନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ମଣିଷର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାରେ ଓ ମଣିଷକୁ ଅସୁନ୍ଦର କରି ରଖିବାରେ ମଣିଷର ସାହିତ୍ୟ ଅଫିମ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ ତ ? ମୁଁ ଭାବୁଛି, ସାହିତ୍ୟ କେବଳ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବ, ସାହିତ୍ୟ କେବଳ ପଥର ଇଙ୍ଗିତ ହେବ, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇବାକୁ ନାନା ସ୍ତରଗତ ଅନୁସଙ୍ଗ ଖଞ୍ଜିଦେବ । କିନ୍ତୁ ପଥ ଚାଲିବ ସ୍ୱୟଂ ମଣିଷ, ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ମଣିଷ ସ୍ୱୟଂ ସୁନ୍ଦର କରିବ । ସାହିତ୍ୟ ପାରିବନାହିଁ ।

୧୭ । ୧୦ । ୭୧

ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରିଦେବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ ପଥ ହିଁ ନାହିଁ । କେବଳ ସଂଗ୍ରହରେ କୌଣସି ସୁଖ ନାହିଁ, କେବଳ ସଞ୍ଚୟରେ କୌଣସି ସନ୍ତୋଷ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହାସବୁ ସଂଗ୍ରହ ବା ସଞ୍ଚୟ କରୁଛି, ନାନା ଭାବରେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋତେ ସେହିସବୁକୁ ନିବେଦନ କରି ଦେବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଖାଲି ଏହି ଜୀବନରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସାଧନ କଥା କହୁନାହିଁ । ମୋ'ର ଭାବଗତ ଜୀବନର କଥା ମଧ୍ୟ କହୁଛି । ମୋ'ର ଜୀବନ ଭିତରେ ସଞ୍ଚିତ ସମସ୍ତ

ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଏହି ସଂସାରର ମଣିଷ ଲାଗି ନିବେଦନ କରି ଦେବାକୁ ହେବ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିବାର ସମସ୍ତ ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ଏହି ସକାଳ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଆକାଶ ପାଖରେ ନିବେଦନ କରିଦେବାକୁ ହେବ, ମୋ'ର ହୃଦୟରେ ସଂଚିତ ହୋଇଥିବା ସକଳ ଭକ୍ତିକୁ ମୋତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ମୋ'ର ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ନିବେଦନ କରିଦେବାକୁ ହେବ । ଏହି ନିବେଦନ କରିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ, ଲାଳସା ବା ପ୍ରମାଦ ରହିବନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଜନା-କାଂକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ରହିବନାହିଁ । ବାହାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚାପ ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାର ସ୍ଥିତିକୁ ମୁଁ ନିବେଦନ ବୋଲି କଦାପି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି ନିବେଦନରେ ଜୀବନ ଭରିଉଠି ପାରେନାହିଁ, ଜୀବନ ବଡ଼ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଏ, ଜୀବନ ନିରାନନ୍ଦମୟ ହୋଇଯାଏ, ଦୁଃଖି ହୋଇଯାଏ । ଭୟାର୍ତ୍ତ କ୍ରୀତଦାସର ନିବେଦନ ଭିତରେ ଜୀବନର କୌଣସି ଆବେଦନ ନଥାଏ । ମୋ'ର ନିବେଦନ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । ଏଥିରେ କୌଣସି କୋଳାହଳ ନାହିଁ, କୌଣସି ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ, କୌଣସି ମୋହ ନାହିଁ । କେବଳ ସହଜ ଧର୍ମ ଲାଗି ରହିଚି, ସହଜ ଖୁସି ରହିଚି ।

୧୮ । ୧୦ । ୭୧

ଯେତିକବେଳେ ଆପଣା ସ୍ୱାର୍ଥରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ମୁଁ ସଂସାରକୁ କେବଳ ମୋ'ର ଖେଳନାଘର ପରି ମନେକରେ, ମନ ଇଚ୍ଛାର ମୁତାବକ ହାତ ଆଗରେ ଏଇଟା ସେଇଟାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାର କିମ୍ବା ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାର ନପାଇଲେ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼େ, ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ ମୋତେ ସଂସାରଟା ଦୁଃଖି ମନେହୁଏ । ସଂସାରଠାରୁ ମୁଁ ଯେତିକବେଳେ ଏଇଟା ସେଇଟା ଭିଡ଼ିବସେ, ଠିକ୍ ସେତିକ-ବେଳେ ସଂସାର ମୋତେ ଫେରାଇ ଦିଏ । ଯେତିକବେଳେ ସଂସାରଟାକୁ ମୁଁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୋ'ର ବୋଲି ମନେ କରି ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବାକୁ ବସେ, ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ ସଂସାର ମୋତେ ପର କରି ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସବୁପ୍ରକାର ପାଗଳାମି ଦୂର ହୋଇଯାଏ, ସ୍ଥିର ଶାନ୍ତ ଭକ୍ତିର ହୃଦୟ ନେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସଂସାରକୁ ଯାଏ, ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗେ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଲାଗେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ପାଏ, ସେତିକବେଳେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଓ ସଂସାରକୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ପ୍ରସାରିତ କୋଡ଼ ଉପରେ ଧରିଥିବା ଦେବତାର ମହିମାକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ମହିମାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଛ, ପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ସେତେବେଳେ ମୋର

ପରମ ବନ୍ଧୁ ପରି ମନେହୁଏ । ସେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦେଖି ହୃଦୟ ପୂରିଯାଏ, ଅନ୍ଧାର ଆକାଶରେ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ତାରାପୁଞ୍ଜକୁ ଅନାଇ କାହାର ଉଚ୍ଚାଟ ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣୁଥିଲି ପରି ମନେହୁଏ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ବିଧୌତ ଧରଣୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କେଉଁ ବନ୍ଧୁର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥିଲି ପରି ଲାଗେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ଆଦୌ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୋଲି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ସମସ୍ତ ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କରି ଆସିଥିବା ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ମଣିଷ ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ଆବେଗ ଧରିବାର ଆକାଂକ୍ଷା, ଏହି ଆତ୍ମପ୍ରାପ୍ତି କରିବାର ଜ୍ୱାଳା ହିଁ ହେଉଛି ମୋ'ର ସବୁ ଆତୁରତାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାରଣ । ସଂସାରର ବିଶାଳତା ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ପାରିଲେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ୱାନତା ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିପାରେ, ମୁଁ ଜନନୀର ଅଙ୍କରେ ବସିବାର ଅଧିକାର ପାଏ, ଧନ୍ୟ ହୁଏ ।

୧୯ । ୧୦ । ୭୧

ମୋ'ର ମନ ଭିତରେ ରହିଯାଇଥିବା ଅତୃପ୍ତି ଗୁଡ଼ାକ ମୋ'ର କ୍ରୋଧ ହୋଇ ବେଳେବେଳେ ଖାରି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ସେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆପଣାର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ତଥାପି ମୋତେ ବଡ଼ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । ତଥାପି ଆପଣାକୁ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ନିଜ ସହିତ ନିଜ ଭିତରେ ଶତ୍ରୁତାର ଆଚରଣ କରି ବସିଲେ ବା ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରି ବସିଲେ ମୋ'ର ଜୀବନ ବଡ଼ ଛାରଖାର ହୋଇଯିବ । ଆପଣାକୁ ହୀନ ଓ ପତିତ ବୋଲି ଭାବିବାର କୌଣସି ଗ୍ଲାନି ଯେପରି ମୋ'ର କେବେ ନହେଉ । ଜୀବନରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ବେଶୀକିଛି ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ପାରି ନାହିଁ, କୌଣସି ନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ମୋ'ଭିତରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦୃଢ଼ତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ଶିଖିଛି ଯେ, ମୁଁ ଆପଣାକୁ କଦାପି ଆପଣାର ବଇରି କରି ରଖିବି ନାହିଁ । କେଉଁଠି ଖସିପଡ଼ିଲି ବା ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିଲି ବୋଲି କଦାପି ଆପଣାକୁ ଗାଳି ଦେବିନାହିଁ, ଆପଣା ଭିତରେ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇ ମୁଁ କଦାପି ହତଶିଶ୍ୱ ହୋଇ ବସିବିନାହିଁ । ଆପଣା ପ୍ରତି ଏତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖି ପାରିଛି ବୋଲି ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଶିଖି ପାରିଛି । କାହାକୁ ପାପୀ ବା ପତିତ ବୋଲି କହିବାର ଧୃଷ୍ଟତା ମଧ୍ୟ ମୋର ହୋଇନାହିଁ । ସଂସାରରେ ସବୁରି ଭିତରେ ଭଲ ରହିଛି, ମଣିଷ ହେବାର 'ମହିମା ମଧ୍ୟ ରହିଛି, —ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ବ୍ୟାପାରରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ସବୁବେଳେ ପୁଞ୍ଜି କରି ରଖିଛି ।

୨୦ । ୧୦ । ୭୧

ମନ କ୍ରମେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଛି । କେଉଁ ତୀର୍ଥଜଳରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା ପରି ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ସମାହିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଆଜି ଆପଣା ଭିତରର ବନ୍ଧନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଲାବେଳେ ଆପଣାର ମନୋମୟ ଜୀବନର ଏହି ଅତି ବିଚିତ୍ର ରୀତିରେ ମୁଁ ଆପେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ମୋ' ଭିତରେ ରହି ମୋତେ ଏତେ କନ୍ଦାଇବାକୁ କିଏ ଏତେ ସୁଖ ପାଏ, ମୋ'ରି ଭିତରେ ରହି ମୋ ସହିତ ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣ କରିବାର ଫନ୍ଦି କରି କିଏ ମଜା ଦେଖୁଥାଏ ? ଆପଣା ଭିତରେ ବେଳେବେଳେ କିଏ ଏପରି ନିଃସ୍ୱ ହୀନ କାଙ୍ଗାଳ ପରି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ଭଲ ପାଏ ? ସଂସାର ଗୋଟାକର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା କିଏ ଆପଣାକୁ ଏପରି ଏକୁଟିଆ ମନେ କରୁଥାଏ ? ବେଳେବେଳେ କାହାର ଆଖି ଏପରି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ? ସେତେବେଳେ ମୁଁ କେତେ ବୁଦ୍ଧି ଖରଚ କରି କେତେ ରୀତିର ଆଶ୍ରୟ ନିଏ, କେତେ ଜନନୀ ପରି ହୋଇ ଆପଣା ଭିତରର ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାକୁ ବୋଧ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, କେତେଥର ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆପେ ଯାଇ ସେହି ଜାଲରେ ପଡ଼ିଯାଏ ଓ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବଡ଼ ଉଗ୍ର ହୋଇଉଠେ, ସବୁ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଅତି ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ସବୁ ହରାଇ ବସିଥିବାର ଆତୁର ଅଭିନୟ କରୁଥାଏ ? କିନ୍ତୁ ପୁଣି ବେଳେ ବେଳେ ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ, ଜୀବନ—ଧର୍ମର ସବୁ ରୀତି ମୋତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଧରିରଖେ, ଏହି ସଂସାରରେ ସବୁ ଆପଣାର ମନେହୁଏ, ସକାଳର ଝରଣାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନାନା ମଣିଷର ନାନା ବିଚିତ୍ର କୋଳାହଳ ସେତେବେଳେ କେବଳ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ଦେଇଯାଏ । ମନର ସମସ୍ତ ଜ୍ୱର ଦୂର ହୋଇଯାଏ । ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ଆଉ ଅନ୍ଧାରରେ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ, ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଁ ଆଉ କାହାର ଦୁଆରେ କାକୁସ୍ତି କରି ବାଡ଼େଇବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏପରି କିପରି ହୁଏ ? ସୂତ୍ର ଛଡ଼ାଇନିଏ କିଏ, ପୁଣି ସୂତ୍ର ଧରାଇଦେଇ ଯାଏ କିଏ ? ଏକୁଟିଆ କରି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଏ କିଏ, ପୁଣି ହାତ ଧରି ବାଟ କଢ଼ାଇନିଏ କିଏ ? ମୁଁ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରେନାହିଁ ।

୨୧ । ୧୦ । ୭୧

ଆସନସ୍ଥ ମଣିଷକୁ ଈର୍ଷା କରି ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନାସନର ସମ୍ମାନକୁ କ୍ଷୁଣ୍ଣ କରି ଦେବିନାହିଁ । ବେଳେବେଳେ ଏକପ୍ରକାର ସମ୍ମାନ ଲାଳସା ମୋତେ ଆପଣା ଭିତରେ ବେଶ୍ ବିଚଳିତ କରି ପକାଏ । ହୁଏତ ଏହାକୁ ଠିକ୍ ସମ୍ମାନର ଲାଳସା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲାଳସା ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ମୁଁ ଯେ ଯାହା ଭାବୁଛି, ଲେଖୁଛି ବା କରୁଛି, ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥାଆନ୍ତେ, ସମସ୍ତେ

ତାହାର ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଆଲୋଚନା କରୁଥାଆନ୍ତି, ଏକ ବୃହତ୍ତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ'ର କଥା, ମୋର କାମର, ମୋର କୃତି ଉଚିତ ସ୍ୱୀକାର ପାଉଥାଆନ୍ତା,—କେବେ-କେବେ ଏହିସବୁ କଥା ଭାବି ମନ ଭିତରଟା ଭାରି ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼େ । ଆଉ କିଏ ମୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ଚତୁର ହୋଇ ଥିବାରୁ ମୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ବା ସ୍ୱୀକାର ପାଇଲା, କିଏ ମୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ଅଧିକ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ବନ୍ଦିତ ହୋଇ ପାରିଲା, ଏହିଗୁଡ଼ାକ ଭାବି ମୁଁ କେବେକେବେ ବେଶ୍ ଉତ୍ୟକ୍ତ ଓ ଆହତ ହୋଇପଡ଼େ । ସେହି କ୍ଷଣମାନଙ୍କରେ ଭାବେ, ଯେପରି ଏହି ସଂସାରରେ ମୋତେ ମୋ' ଶ୍ରମର ଉଚିତ ମଜୁରି ମିଳୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ମନ ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସେ, ମୁଁ ପୁଣି ଆପଣା ପାଖକୁ ଫେରି ଆସେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରେ ଯେ; ଏହି ସମ୍ମାନ ବା ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସି କରି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । କେବେକେବେ ଯେତେ ଲାଳସାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଅସଲ ମନ ଏସବୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବାକୁ ଚାହେଁ; ଆଉ କିଛି ଚାହେଁନାହିଁ ।

୨୨ । ୧୦ । ୭୧

ମନ ଯେତେବେଳେ ମନର କାମ କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଖୁସି ହୋଇ ତାହା କରେ । କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ବୁଦ୍ଧି ରଖି ସେ ତାହା କରେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନ ଯେତେବେଳେ କାହାର ହୁକୁମ ମାନି କିଛି କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ କଳ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ମୂଲିଆ ହୋଇଯାଏ । ସେତିକିବେଳେ ସେ ମଜୁରି ଦାବୀ କରେ, ଫଳାଫଳ ଓ ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ କରେ । ସେଦିନ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଲେଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ଏହି ମର୍ମରେ କେତୋଟି ବାକ୍ୟ ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ପାଇଲି । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ମନର କାମ କରିବାକୁ ଅବସର କ୍ରମେ କମ୍ ହୋଇ ଯାଉଛି । ତେଣୁ ଜୀବନରେ ଖୁସିର ଅବସର ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଭାରି କମ୍ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସବୁ କାମ ଲାଗି ଉପରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସୁଛି, ମଣିଷ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କାମ କରୁଛି, ବୋଲ ମାନି କାମ କରୁଛି । ତା'ଲାଗି କେଉଁଟା ଭଲ କେଉଁଟା ମନ୍ଦ, ସେ ନିଜେ ଏକଥା ଠିକ୍ କରୁନାହିଁ । ତା'ଲାଗି ଏହିସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବା ଲାଗି ନାନାପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଦଣ୍ଡଧର ଆଉମାନେ ସର୍ବଦା ମହଜୁତ ରହିଚନ୍ତି । ପିଲାଟି ଦିନରୁ ସେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରି ଶିଖୁଛି, ଆପଣାର ଦ୍ୱାରକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ତେଣୁ ବଡ଼ ହୋଇ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ସେ

ସଂସାରରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଚି । ଆପଣାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଇଚ୍ଛା ରହିଚି ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ଯ ସେ ଭୟ କରୁଚି । ନିଜ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରେରକ ଶକ୍ତି ରହିଚି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ମଧ୍ଯ ସେ ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ କରୁଚି । ତେଣୁ ଜୀବନସାରା ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଟାଏ କଳ ହେବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଭୋଗ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ତା'ର ଜୀବନରେ ଆଉ କିଛି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଭାରି ହୀନ ଭାବରେ ଜୀବନର ବଜାରରେ ସେ ଖୁସୀର ସଉଦା କରି ମଧ୍ଯ ବାହାରୁଛି । ଖୁସୀ ଲାଗି ମଧ୍ଯ ସେ କଳ ପରି ଆଚରଣ କରୁଚି । ପ୍ରୟୋଜନ-ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେ ଖୁସୀ ହେବାର ଯୋଜନା କରୁଚି,—ତେଣୁ ତା'ର ଖୁସୀ ତାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଖୁସୀ କରି ପାରୁ-ନାହିଁ । ତା' ଭିତରେ ଉପବାସର ଜ୍ୱାଳା ହିଁ ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଚି, ଜ୍ୱର ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଚି, ଉତ୍ତେଜନା ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଚି ।

୨୩ । ୧୦ । ୭୧

ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କଳର କାମ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣାକୁ ଭାରି ଅପମାନିତ ମନେ ହୁଏ । ସଂସାରର ସମସ୍ତ କଳଘର ଓ ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର ମନ ବିଦ୍ରୋହୀ କରି ଉଠେ । ମୋ'ର ଅନ୍ୟ ସକଳ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଏହି ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ । ମୁଁ ଭାବେ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସଂସାରରେ 'ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ କଳ ପରି କାମ କରୁଥିବି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେପ୍ରକାର ନିପୁଣତା ହାସଲ କଲେ ମଧ୍ଯ ତଥାପି ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ମୁଁ କେତେ ବିଦ୍ୟାରେ ଧୁରନ୍ଧର କେତେକେତେ ନିପୁଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖେ, କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏପରି ହୀନ ଭାବରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ହୋଇଯାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ପାଏନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ମୋ'ର ମନେହୁଏ, ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜୀବନର କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ଯ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇନାହିଁ । ଆପଣା ବାହାରେ ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଜନ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟତାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଏମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ସେଇଥି-ପାଇଁ ଏମାନେ ବାଧ୍ଯ ହୋଇ କାମ କରୁଚନ୍ତି, ଆପଣା ନିପୁଣତାର ଏତେ ବାହାଦୁରି କରୁଚନ୍ତି । ଉପରେ ବାଧ୍ଯ ହେଉ ନଥିଲେ, କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟ ବା ଅଦୃଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ରଜ୍ଜୁରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ନଥିଲେ ଏମାନେ ହୁଏତ ଆଦୌ କାମ କରୁ ନଥାନ୍ତେ । ଏମାନଙ୍କର କାମରେ କୌଣସି ଖୁସୀ ନାହିଁ, କେବଳ ପ୍ରମତ୍ତତା ରହିଚି; ଜୀବନରେ ଖୁସୀ ନାହିଁ, ଖାଲି ଉତ୍ତେଜନା ରହିଚି ।

୨୪ । ୧୦ । ୭୧

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ବାସ କରି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ବୋଲି କହିବାକୁ ଆଜି ଭାରି ସଙ୍କୋଚ ଲାଗୁଚି । ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ କୋଣରେ ନାନା ସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରମତ୍ତ ଆଚରଣରେ ନିମଗ୍ନ ରହି ବର୍ଷକରେ ଥରେ ମିଳିତ ଜାତିସଂଘର ଜନ୍ମ ଦିବସ ପାଳନ କରିବାରେ କେବଳ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ମଉଜାରେ ଖେଳ ଓ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ କୌଣସି ଦ୍ୱିଧା ଲାଗିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଜି ଭାରି ସଙ୍କୁଚିତ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ଆମେ ଧର୍ମ, ଜାତି, ପ୍ରଦେଶ ଓ ଭାଷାର ନିଆଁ ହୁଳା ଧରି ଏହି ଦେଶର ସମ୍ମିଳିତ ଜୀବନରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଫିସାଦ କରୁଚୁ, ତେଣେ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ କୁଆଡ଼ୁ ? ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହି ଜାତିର ଚେତନା ଆସିଥାନ୍ତା କିନା, ଜ୍ଞାନର ପରିସର ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଏହି ଦେଶର ବିବେକିତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାନ୍ତା କିନା, ମୋ'ର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି, ଆମେ ଆମର ମନ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି କୌଣସି ପଚ୍ଛ ବର୍ଷର ଯୁଗକୁ ଫେରିଫେରି ଯାଉଚୁ । ଆମର ବୁଦ୍ଧି, ଆମର ପାଠ, ଆମର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଜୀବନ ଯେପରି କେବଳ ଆମର ଅମଣିଷତାର ସାଧନ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ଆମର କୁକର୍ମରେ ଆମକୁ ଅଧିକ ଚତୁର କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ମୋ'ର ଆପଣାର ଘରେ ଶାନ୍ତି ନଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ସାରା ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ କି ଦମ୍ଭ ବା କି ଅହଂକାର କରି ପାରିବି ? ଗୋଟାଏ ଦେଶର ପୁଅ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ମୋ'ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେଉ ନଥିବା ବେଳେ ମୋ'ର ଜୀବନର ପୃଥିବୀପ୍ରିୟ-ବାଦୀ ସଂଜ୍ଞା କ୍ରମେ ମରିମରି ଯାଉଚି । ମୁଁ ନିରାଶାବାଦୀ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଶୂନ୍ୟ ଆଶାବାଦୀ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୋ'ର ଆଶାକୁ ଡେଣା କରି ମୁଁ କେବଳ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ, ମୋ'ର ଆଶାକୁ ଜୀବନପ୍ରେରଣା କରି ମୁଁ ସେହି ପ୍ରେରଣାରେ ଆପଣା ପାଦକୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ପକାଇବାକୁ ଚାହେଁ । ପୃଥିବୀ ଯେକୌଣସି ମୋହାନ୍ଧତାରେ ବୁଡ଼ିଥାଉ ପଛକେ, ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣାର ବାଟ ଚାଲିବି । ଆଜି ସ୍ମରଣୀୟ ଦିବସରେ ମୁଁ ଏହି ସଂକଳ୍ପର ସ୍ମରଣ କରୁଚି ।

୨୫ । ୧୦ । ୭୧

ପାପକୁ ବେଶୀ ଡର ମାଡ଼ୁ ନାହିଁ, ତୋର ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ହିଁ ଡର ମାଡ଼ୁଚି । ମୋ'ର ଦୋଷ, ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳତା, ମୋ'ର ଭ୍ରମ ଓ ମୋ'ର ଭ୍ରାନ୍ତି ସକାଶେ ଯେପରି ମୁଁ କେବେହେଲେ ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସହିତ ରୋଷ କରି ନବସେ,— ଆପଣାକୁ ସେହିପରି ଏକ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଆଜି ସବୁ

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କରତା ପାଖରେ ଅଳ୍ପ ଜଣାଉଛି । ଯିଏ ଏହି ସୁନ୍ଦର ସଂସାର ବସାଇଛି, ଯିଏ ସୁନ୍ଦର ସକାଳ ସହିତ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟକୁ ଘଟଣ କରି ରଖିଛି, ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ରଖିବାର ପ୍ରଧାନ ଶ୍ରେୟ କେବଳ ତାହାରି । ମୁଁ କେବେ ଭୁଲ କରିବ ନାହିଁ, କେବେ ଅବାଟରେ ଯିବ ନାହିଁ, କେଉଁ ଭୋଗକ୍ଷିଆ ଦେବତା ଠାରୁ ମୁଁ ଏଥିପାଇଁ ଶକ୍ତି ମାଗିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତନାହିଁ । ଭୁଲ ମୁଁ ଅନେକବାର କରିବ, ଅଶେଷ ବାର ଲାଗି ଭ୍ରମରୁ ଭ୍ରମାନ୍ତର ହୋଇ ବୁଲୁଥିବ,—ସେଥିପାଇଁ ମୋର କୌଣସି କାତରତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ରତାରେ କାତର ହୋଇପଡ଼ି ମୁଁ ଯେପରି ସଂସାର ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ନବସେ; ଆଜି ରାତିର ଶୋଚନାରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ମୁଁ ଯେପରି କାଲି ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଉପରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହରାଇ ନବସେ, ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାସକ ହୋଇ ମୁଁ ଯେପରି ଆପଣା ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ନବସେ । ଆଜି ସକାଳେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଦେହର ଗ୍ରହଣପାଣ ଦେଇ ଏହି ଆଲୋକକୁ ହୃଦୟ ମୁହାଁ କରି ନେଇ ନେଇ ମୌନ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରି ମୋ'ଭିତରୁ ଏହି ନିବେଦନ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି ।

୨୭ । ୧୦ । ୭୧

ଭିତରେ ଆଉ କିଏ ଯେପରି ମୋତେ ବାରବାର ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇ ଯାଉଛି ଯେ, ଏ ଡୋର କଦାପି ତୁଟିବ ନାହିଁ । ଏହି ଜଗତକୁ ଆସିବା ଦିନରୁ ହିଁ ମୋ'ର ଡୋର ଲାଗିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି ଡୋର ଦେଇ ହିଁ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଚିହ୍ନିଛି, ମୋତେ ଆପଣାକୁ ଚିହ୍ନିଛି, ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କକୁ ଚିହ୍ନିଛି, ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ମାୟା, ମମତାଭରା ଏହି ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିଛି । ଏହି ଚିହ୍ନିବାରୁ ହିଁ ମୋର ଭଲ ପାଇବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି ଚିହ୍ନିବାର ମହାନ ସାଧନାକୁ ମୁଁ ଜୀବନସାଧନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇଛି, ସଂସାରର ଏହି ବିଚିତ୍ର କୋଳାହଳମୟ ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଇଛି, ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ଏହି ଅତୃ-ପିପାସୀର ପିପାସାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭଲ ପାଇଛି । ଏହି ଡୋର ଲଗାଇ ପାରିନଥିଲେ ମୋ'ର ଜୀବନଟା ହୁଏତ ଅଧିକତଃ ଏକ ନାସ୍ତିବାଦୀ ମିଥ୍ୟାବାଦର ଶୁଖିଲା ପଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା, କ୍ରୋଧ, ବିରାଗ, ବିଦ୍ୱେଷ ଓ ଗ୍ଲାନି ହୁଏତ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ ହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତା,—ଭୟ, ଘୃଣା ଓ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦହନ ବ୍ୟତୀତ ହୁଏତ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନରୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲାଭ ପାଇ ପାରିନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଡୋର ଲଗାଇ ମୁଁ ମୁକ୍ତି ପାଇଛି, ସଭିଏଁ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବାର ମୁକ୍ତି ପାଇଛି । ସଭିଏଁ ଇସାରାରେ ଇସାରା ଦେଇ ପାରିବା ଭଳି ହୃଦୟର ଚକ୍ଷୁ ମୁଁ ପାଇଛି, ମୋ'ର ଦୁଃଖକୁ ଆକାଶର ଉଦାରତାର ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଦେଖିବାରୁ

ମୁକ୍ତ ପାଇଛି । ମୁଁ ଜାଣେ, ସଂସାରଯାକ ଆଜି ନାନା କୌଶଳର ବଳରେ ନାନା ଡୋର କେବଳ ଛିଣ୍ଡିଛିଣ୍ଡି ଯାଉଛି, ନାନା ଅବିଶ୍ୱାସର ଅଭିସନ୍ଧି ଓ ଆଶଙ୍କାରେ ସବୁ ବିଶ୍ୱାସର ସବୁ ଦୃଢ଼ତା କେବଳ ହ୍ରାସ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଆଧାରଶିଳା ଚୂନା ହୋଇଯିବାର ନାନା ଚିହ୍ନାନ୍ତ ଆଜି ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠିଁ ସୂଚିତ । କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ଏହିସବୁକୁ ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ କେବଳ ହାରି ଯାଉଥାନ୍ତି; ଅଧିକ ମଣିଷ ଯେଉଁ ବିନାଶସ୍ରୋତରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଗାଣିତିକ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେହି ସ୍ରୋତ ଭିତରେ ଛନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ଓ ଏହି ଛନ୍ଦ ହୋଇଯିବାକୁ ହିଁ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଡୋର ମୋତେ ଏହି ପ୍ରମାଦରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ।

୨୭ । ୧୦ । ୭୧.

ଶିକ୍ଷକ ବା ଅଧ୍ୟାପକ ନିଯୁକ୍ତ କଲାବେଳେ ଆମେ କେବଳ ଡିଗ୍ରୀଟାକୁ ଦେଖୁଛୁ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେ କ'ଣ ପାସ୍ କରିଛନ୍ତି, କେବଳ ସେଇଟାକୁ ଦେଖୁଛୁ । ଶିକ୍ଷକ ଯେ ଗୋଟାଏ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତି, ତାର ସ୍ୱଭାବ ରହିଛି, ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିଛି, ଓ ଜୀବନ ତଥା ଜଗତର ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶୈଳୀ ରହିଛି, ଏକଥା ଆମେ କେହି ଦେଖୁନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ଅଳସୁଆ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଶ୍ରମକାତର ଓ ଜୀବନକାତର ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଅପଣାର ଜୀବନମାର୍ଗକୁ ସେ ଯେତେ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥାଉ ପଛକେ, ସେଥିରେ ଆମେ କୌଣସିପ୍ରକାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ ହିଁ କରୁନାହିଁ । କେବଳ ଡିଗ୍ରୀଟାକୁ ଦେଖି ଆମେ ତାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଘରକୁ ନେଇ ଆସୁ । ସେ ଆମ ଘରକୁ ଆସି ପାଠ ପଢ଼ାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରି ଜୀବନ ଓ ଜଗତକୁ ଠକିବାର କୌଶଳ କହିଦିଏ । ଚାକିରିର ନିର୍ଭରତା ପାଇ ପାରିବା ପରେ ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତ ସନ୍ତର୍ପଣର ଅଳସୁଆ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଉପାର୍ଜନ ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ବକ'ସଂସାରରେ ବୁଢ଼ା ହେବାର ବ୍ୟାପାର ବିପଣି ମେଲାଇ ବସେ । ସେ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଶୃଙ୍ଖଳା ଗଢ଼େ, ଭାରି ଗମ୍ଭୀର ମୁହଁରେ ଆସନରେ ବସି ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଶୁଣିଥିବା କଥାମାନ କହେ, ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ସତର୍କ ଭାବରେ ମଣିଷ ବୋଲି କହିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରେ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଉପରେ ତା'କଥାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ ନାହିଁ; ତା ଆଳସ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ, ବିଶୃଙ୍ଖଳତା ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣଶୂନ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ, ବୁଢ଼ା ହେବାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ ।

୨୮ । ୧୦ । ୭୧

ହଁ, ଅଳସୁଆ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଳସୁଆ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପାଠ ପଢ଼ିବାଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆଳସ୍ୟସମର୍ପିତ ଏକ ଜୀବନ

କରିବା ଲାଗି ଏକ ସାଧନ ବୋଲି ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଏପରି ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି, ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆଳସ୍ୟରେ ହିଁ ବିଚରଣ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କାମକୁ ବୋଝ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରାଯାଏ, ପାଠକୁ ବୋଝ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରାଯାଏ, ଜାଣିବାକୁ ଏକ ଆବଶ୍ୟକ କଷ୍ଟସହନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ନିଷ୍ଠା ଆଉ ସାଧୁତାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ନିର୍ବୋଧତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଆଜି ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ କରିବାର ଉତ୍ତେଜିତ ଉତ୍ସାହରେ ଶିକ୍ଷାଳୟର ବାହ୍ୟରଙ୍ଗ ଆୟୋଜନ ଉପରେ ଯେତେ ମୁଣ୍ଡ ଖରଚ ହେଉଛି, ଶିକ୍ଷାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରାଣବିକାଶ ଦିଗରେ କେହି ସେପରି କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା ପରି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରାଣବିକାଶ ଦିଗଟିକୁ ଅବହେଳା କରୁଥିବା ଯାଏ ବାହ୍ୟରଙ୍ଗର ଆଡ଼ମ୍ବର ବଢ଼ାଇବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାଳୟର ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟତାକୁ ବଢ଼ାଇବା ହିଁ କେବଳ ସାର ହେଉଛି । ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଅଳସୁଆ ଓ ଦେଖାଣିଆ ବାବା ହେବାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ରୟ ମିଳୁଛି । ବଡ଼ ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ତଥା ଆପଣାର ବାତାବରଣକୁ ଠକିବା ଲାଗି ଅଧିକ ବାଟ ଫିଟୁଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଆଜି ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିପରି ଦଶା ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ମିଠାଇ ବିକାଳିବାଲା ମିଠାଇ ନଖାଇଲା ପରି ଶିକ୍ଷା ଦେଲାବାଲା ଶିକ୍ଷକ ଆପେ ଶିକ୍ଷାନୁକୂଳ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ ଆଗ୍ରହମନ ପୋଷଣ କରିବାର କୌଣସି ରୁଚି ଦେଖାଉନାହିଁ । ସେ ଗୋଟାଏ ଆସନ ପାଇ ସେଇଠି ଖାଲି ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସିଯାଇଛି । ଆପଣାର ଜୀବନ ଲାଗି ସେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ଘରେ ଆସି ଚାକିରିର ବୀମା କରିନେଇଛି ।

୨୯ । ୧୦ । ୬୧

ମୋ'ର ବାଟ ବେଳେବେଳେ ମୋତେ ଖୁବ ପରିଷ୍କାର ଦେଖା ଯାଉଛି । ମନେ ହେଉଛି, ଏହି ବାଟ ଚାଲିବା ଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତି ମୋ'ର ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ସେତିକିବେଳେ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ବୋଝ ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲାପରି ଲାଗୁଛି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଉତ୍ସବ ପରି ମନେ ହେଉଛି । କେବଳ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା ବ୍ୟତୀତ ସଂସାରରେ ଆଉ କୌଣସି ଧର୍ମ ଅଛି ବୋଲି ମୋ'ର ମନେ ହେଉନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ମୋ'ର ପରମସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ୱିଧା ଅନୁଭୂତ ହେଉନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଆସି ମୋ'ର ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଜୀବନ ଉପରେ ବୋଝ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଆଉ କୌଣସି ସାହସ କରୁନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆଉ ଏକ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋ'ର ସବୁ ବାଟ ଯେପରି ଅନ୍ତର୍ଚକ୍ଷୁର କେଉଁ ଘୂର୍ଣ୍ଣିଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ଆପଣା ବାଟ ଉପରେ ଆଉ ଆପଣାର ପାଦକୁ ଚିହ୍ନି ହେଉନାହିଁ, ଆପଣା ଯାତ୍ରା-ପଥରେ ଆଉ ଆପଣାର ଆଗକୁ ବାଟ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ । ଭିତରୁ ସକଳ ବିଶ୍ୱାସ ଭୁଶି ଭୁଶି ଯାଉଛି । ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଛି, ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଭରସା ଓ ବଳକୁ ହଠାତ୍ ଉପହାସ କରିବାକୁ ମନ ହେଉଛି । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ମୋ'ର ଭିତରେ ଆଉ କିଏ ଯେମିତି ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠୁଛି । ସଂସାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୁହେଁ, ଆପଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିଛି ।

୩୦ । ୧୦ । ୬୧

କୋଉଥିରେ ମୋ'ର ଭଲ ହେବ କି ଆଉ କୋଉଥିରେ ମୋ'ର ମନ୍ଦ ହେବ, ମୁଁ ସେକଥା ବିଚାର କରିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଏହି ସଂସାରରେ ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ହେ ଭଗବାନ୍, ମୋତେ ସେହି ଆନନ୍ଦର ସହିତ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଦିଅ । ଏହି ଆନନ୍ଦକୁ ଯାତ୍ରାପଥର ସାଥୀ କରି ରଖିବାକୁ ହେଲେ ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ତୁମରି ନିର୍ଭର ରହିଥିବା ଦରକାର । ସବୁଦିନେ ସକାଳେ ଜଗତ ଭିତରେ ତୁମର ଆଗମନକୁ ଚିହ୍ନି ନେବାଲାଗି ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିବା ଦରକାର । ସଂସାରର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଲାଭଠାରୁ ଏହି ଲାଭକୁ ହିଁ ମୁଁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମନେ କରେ । ଆଜି ଏହି ସକାଳର ଶାନ୍ତ ଶୀତଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ହୃଦୟ ମନ୍ଦିରକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଯେପରି କିଏ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଉଠୁଛି । ମୁଁ ମୋ'ର ଦେହର ସମସ୍ତ ଲୋମକୂପ ଦେଇ ସେହି ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିନ ସ୍ପର୍ଶକୁ ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି । ତେଣେ ନୂତନ ସକାଳଟିର ଉଦୟ-ଆୟୋଜନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ନାନାପ୍ରକାର ଶ୍ରୁତ ଓ ଅଶ୍ରୁତ ସଙ୍ଗୀତରେ ବିଶ୍ୱର ପାଞ୍ଜଟି ଝଙ୍କାରମୟ ହୋଇ ଆସୁଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ ବା ମିଥ୍ୟାବାଦର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ନହୋଇ ମୋ' ଭିତରେ କିଏ କହି ଉଠୁଛି, ମୋ'ର ଏହି ସଂସାରରେ ଆଉ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ମାନସମ୍ମାନର ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ମୁଁ ଅନେକ ପଛରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଛି, ଏହି ଜୀବନରେ ମୁଁ ଅନେକ କ୍ଷୋଭର ଅନେକ ଜ୍ୱରରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିଛି । ମୋ'ର କେବଳ ଆନନ୍ଦ ଦରକାର । ଏହି ଆନନ୍ଦଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାଲାଗି ମୁଁ କୌଣସି କୋଳାହଳ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୁଁ ନୀରବ ରହି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ନୀରବ ରହି ଅନାଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଆସିଲେ ଯେପରି ନୀରବ ଓ ନିର୍ଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବରେ ଆଗକୁ ପାଦ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଯାଏ, ମୁଁ ସେହିପରି ନୀରବ ହୋଇ ମୋ'ର ସକଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ପରମ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଳସ କବିତ୍ୱର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ଏପରି କହୁନାହିଁ । ମୋ'ର ଜୀବନର ଲାଭକ୍ଷତିର ସେ ପାଖକୁ ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ମୋ' ହୃଦୟମୂଳକୁ

ଦେଖିବାର ଶକ୍ତି ଯାହାର ଅଛି, ମୋ' ଭିତରେ ଥାଇ ସେହି କବି ଆଜି ଏହା କହୁଚି । ଆଜି ସକାଳର ଅଙ୍ଗନ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେହି କବି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଉଚି ।

୩୧ । ୧୦ । ୭୧

ଜୀବନ ଓ ଜଗତ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ଅର୍ଥ କଦାପି ମରଣ ପାଖରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିବା ବୋଲି ବୁଝାଯାଇ ନପାରେ । ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଯେତିକି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଚହ୍ନିଚି, ସେତିକି ସେତିକି ଏହି ତୀର୍ଥ ପାଦକ୍ଷୁରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ଅର୍ଥ ମୁଁ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଚି । ଆପଣାକୁ ଅତି ସତର୍କ ଭାବରେ ଅଲଗା କରି ରକ୍ଷା କରିବାର ଭୟାକୁଳ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ କେବଳ ବିନାଶର ପଥରେ ହିଁ ଗତି କରୁଥାଏ । ବାଇବେଲ୍‌ର ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ମୁଁ ଖାଲି ଏକ ଧର୍ମସୂତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଯୋଗରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବ୍ୟାବହାରିକ ସୂତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚି । ଯିଏ ସକଳ ଜୀବନ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଇ ନପାରେ, ସେ ମରଣକୁ ମାନିନିଏ, ନାନା ସତର୍କତା, ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନାସ୍ଥାର ପ୍ରମାଦରେ ଛନ୍ନ ହୋଇ ସେ ମରଣଟାକୁ ହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ବଡ଼ ଉତ୍‌ପ୍ରେରକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ । କେବଳ ସେଇ ସଂସାରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଏ, ସ୍ୱାର୍ଥବୁଦ୍ଧିରେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହେବାକୁ ଆପଣାର ପ୍ରଧାନ ଜୀବନପ୍ରୟାସ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ମୁଁ ସେହି ପଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଚି ।

୧ । ୧୧ । ୭୧

ବାହାର ପୃଥିବୀରେ ଯୁଦ୍ଧର ଆଶଙ୍କା ପ୍ରବଳତର ହେବାବେଳେ ତେଣେ ମୋ' ଭିତରେ ଯେପରି ସକଳ ପ୍ରକାର ଯୁଦ୍ଧ କ୍ରମେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଚି । ବାହାର ପୃଥିବୀର ଜୀବନ ତେଣେ ନାନା ପ୍ରକାରର ଦହନରେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ବେଳେ ଏଣେ ମୋର ଅନ୍ତରଗ୍ରାମରେ ସବୁପ୍ରକାର ଦହନ ଓ ସବୁ ପ୍ରକାର ଜ୍ୱାଳା କ୍ରମେ ଉପଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଚି । ସଂସାର ଉପରକୁ ଆଜି ମଣିଷ ତରଫରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରମାଦମାନ ମାଡ଼ି ଆସୁଚି, ସେହି ପ୍ରମାଦଗୁଡ଼ାକୁ ଆଉ ମୋତେ ଆଦୌ ଡର ମାଡ଼ୁନାହିଁ । ସଂସାର ଭିତରୁ ଆଉ କେଉଁ ଶାନ୍ତ ସୁଶୀତଳ ସମସ୍ୟାହୀନ ମାନସିକ ଦ୍ୱୀପକୁ ପଳାଇଯାଇ ମୁଁ ଏହି ନିର୍ଭୟତାର ଛଳନା କରି ବସୁନାହିଁ । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ସକଳ ବିଶ୍ୱଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବା ଓ ବିଶ୍ୱଜଗତରେ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଆପଣାର କରିଯିବାକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ଧର୍ମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଚି ବୋଲି ଏହି ସଂସାରରେ ମୋତେ ଆଉ କିଛି ଡର ମାଡ଼ୁନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏହି

ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସର ପୁନର୍ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିଲେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଆତ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସହିତ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଉତ୍ତେଜନା ଊଣା ହୋଇ ପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ୟାରେ ଆପଣାକୁ ଆଳସ୍ୟ ସହିତ ପୋତି ନପକାଇ ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ବାହାରିଚି, ସଂସାରର ଘରେ ମୋ'ର ପୁରୁଷତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର, ମୁଁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ମୋ' ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉତ୍ସପ୍ରେରକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ଆଜି ବଡ଼ି ସକାଳର ହସହସ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଅନାଇ ଏହି ଖାତାରେ ମୋ'ର ନୂତନ ସଦ୍ୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିବାବେଳେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମୋ'ର ଚେତନାକୁ ରଂଜିତ କରି ରଖିଚି ।

୬ । ୧୧ । ୭୧

ହିଁ ସକାଳର ଏହି ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ନୂତନ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ବିଶ୍ୱାସକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଭରିଇ ନେଇଚି । ନାଲିରଙ୍ଗ ଉକୁଟି ଆସିଥିବା ସେହି ପୂର୍ବ ଦିଗର ଉଦ୍‌ଭାସ ଉପରେ ସତେଅବା କେଉଁ ଶିଶୁ ମୋତେ ନୂଆ ନୂଆ ନୂତନ ଜୀବନର ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଇବାକୁ ଆସିଚି, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର କେଉଁ ଉତ୍ସବ-ସଭାକୁ ଯିବାକୁ ଯେପରି ସେ ମୋତେ ଡ଼ାକି ନେଇଯିବାକୁ ଆସିଚି । ତା'ର ଡ଼ାକ ଶୁଣି ମୋ'ର ସମସ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତି ସଦ୍ୟସ୍ନାତକ ମନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଇଚି । କୌଣସି ପ୍ରକାରର କ୍ଳାନ୍ତି ଓ ପ୍ରତାରଣାର କ୍ଳେଶ ମୋତେ ଅଟକାଇ ରଖି ପାରୁନାହିଁ । ସଂସାରଟା ବଦଳି ଯାଇଚି ବୋଲି ଅଭିମାନ କରି ଆପେ ବଦଳି ରହିବାକୁ ଆଉ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ମୋ' ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ କୁହୁଳି ଉଠୁଥିବା ସମସ୍ତ ହୃତାଶ ହାର ମାନିଛି । ମୋ' ପ୍ରାଣକୁ ସର୍ବଦା ପୁଲକିତ କରି ରଖୁଥିବା ଶିଶୁ କେଉଁ ସଙ୍ଗୀର ଆହ୍ୱାନ ମାନି ନୂତନ ଜୀବନ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଚି । ସଂସାର ଭଲ ଲାଗିଚି, ମୋ'ର ଡ଼ାଳପତ୍ରରେ ହସ ଓ ଆନନ୍ଦର ତରଙ୍ଗ ଖେଳାଇ ଦେଇ କେଉଁ କଳି ହଠାତ୍ କୁସୁମିତ ହୋଇ ଉଠିଚି । ମୋ'ର ଅନ୍ତରତନ୍ତ୍ରର କାହାର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଚି । ଜୀବନକୁ ନେଇ ସ୍ପର୍ଶକାତର ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୋ'ର ସମସ୍ତ ତ୍ରାସ ଓ ସମସ୍ତ ଭୟ ଅପସରି ଯାଇଚି । ମୋ' ଭିତରେ ଥାଇ କେଉଁ ସାହସିନୀ ଓ ବିଜୟିନୀ ଜନନୀ ଯେପରି କହି ଉଠିଚି, ଏହି ସଂସାରରେ ସବୁ ହେବ, ସବୁ କଳି ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିବ, ମୋ' ଜୀବନରେ କିଛି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ ।

୩ । ୧୧ । ୬୧

ସେଦିନ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ମୋତେ cynic ବୋଲି କହିଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମୋତେ ବୁଝି ପାରିନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଏ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଏ, ଜୀବନର ଶାଶ୍ୱତ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମୁଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ହିଁ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ସଂସାରକୁ ଗଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ମୁଁ କର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ଆଳସ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ-ନାହିଁ । ସ୍ତୁତି ଓ ନିନ୍ଦା ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ବୁଝିବା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରି ମୋ'ର ସମ୍ପର୍କରେ ସଂସାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ । ସଂସାରର ସବୁ ବିଗିଡ଼ି ଗଲାଣି କହି ମୁଁ ଆପେ ବିଗିଡ଼ି ବସିବାକୁ ଏକ ମାରାତ୍ମକ death instinct ବୋଲି ମନେ-କରେ । ସଂସାର ଯେତେ ଯେଉଁଠି ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥାଉ ପଛକେ, ମୁଁ ଆପେ ମନ କଲେ ଓ ହୃଦୟର ଆସ୍ଥା ନେଇ ପାରିଲେ ଯେ ସଂସାରକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ପାରିବାର ଅନେକ ସୁସଂଗତ ଉଦ୍ୟମ କରିପାରିବି, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ତଥାପି ଯଦି ମୋତେ cynic ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ଆଉ ମୋ'ର କିଛି କେବଳ କହିବାର ନାହିଁ । ହଁ, ମୁଁ ସତ୍ୟକୁ ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟାକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହିବାକୁ କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ମୁଁ ପ୍ରତାରଣା ହେଉଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ସେଠାରେ ତାହାକୁ ପ୍ରତାରଣା ବୋଲି ନକହିବାର କୌଣସି ଅଭିନୟ ମୁଁ କରି ପାରେନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିଛି, ଯେଉଁଠି କେବଳ ଚିକ୍କଣ ଶବ୍ଦର ପ୍ରବଞ୍ଚନା ଦେଇ ଆପଣାର ବ୍ୟାଧିତତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ପରିଶ୍ରମ କରାଯାଉଛି, ସେଠି ଆପଣାକୁ ଲିପ୍ତ କରି ରଖିବାର ଜୀବନଶୂନ୍ୟତାକୁ ମୁଁ ସହଜରେ ଆଦର ନେଇ ପାରେନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ଆମେ ଅଭିନୟର ମାତ୍ରା ଏପରି ବଢ଼ାଇ ଦେଲୁଣି ଯେ, ଆମର ଜୀବନମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନର ମାତ୍ରା ଅତି ବିରଳ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ମୁଁ ଏହି ବିରଳତାକୁ ହିଁ ଜୀବନ ବୋଲି କହିବାକୁ କଦାପି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଅଳସ ମଣିଷମାନଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀରେ ମୁଁ ଗୋଠଛଡ଼ା ହୋଇ ହିଁ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ।

୪ । ୧୧ । ୬୧

ଯିଏ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଉଛି, ଯିଏ ଆପଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା-ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମଦ୍ୱାରା ଭରିଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଗୋଠ ଭିତରେ ଆପଣାର ମାନବିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭୁଲି ଯାଇଥିବ । ଲୋକମାନେ ତାହାକୁ ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ବୋଲି କହିବେ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କ'ଣ ଅଛି ? ଏଠି ଏହି ସମାଜରେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । କଥାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପରିଶି ଏମାନେ ସବୁ

ମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର । କାରଣ, ସମାଜରେ ଏମାନେ ଆପଣାକୁ privileged ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ଏ ସମାଜ ବଦଳିବା ଉଚିତ ବୋଲି ନାନା ଉଲୁଗୁଣା ଦେଇ କହିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଏମାନେ ନାନା ବାହାରୁ ପଇଠାଇ ରଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମାଜ ବଦଳିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରଖି ଆପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ଏମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଏହାର ଭିତରେ ରହି ଯିଏ ନିଷ୍ଠାର କଥା କହିଲା, ଯିଏ ଆପଣା ଜୀବନକୁ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଇ ବୃହତ୍ତର ଓ ସୌମ୍ୟତର ମୂଲ୍ୟ ଲାଗି ନିଯୁକ୍ତ କରିବାର କଥା କହିଲା, ଯିଏ ଏମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନଯାତ୍ରାକୁ ଅଳସ୍ୟ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି କହିଲା, ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନଯାତ୍ରାର ଶଠତାକୁ ଯିଏ ଶଠତା ବୋଲି କହିଲା, ତାହାକୁ ଏମାନେ ସହି ପାରିବେ କିପରି ? ଆପଣାର ଅଭିନୟକୁ ଗୋଟାଏ ଶିଳ୍ପମୟ ସୁରକ୍ଷା ଦେଇ ଏମାନେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଅଚଳାୟତନ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେହି ଅଚଳାୟତନରେ ଅନ୍ତେବାସୀ ହୋଇ ଯିବିନାହିଁ ବୋଲି ପଣ କରିଛି ।

୫ । ୧୧ । ୭୧

ସଂସାରକୁ ଦେବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି । ସଂସାରରେ ବାହି ଦେଇ ଆପଣାର ମନ ଲାଳସାଗୁଡ଼ାକୁ ଲଗାମ କାଟି ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିଖିନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ସଂସାରରେ ଆପଣାର ଜୀବନବାଟ ଚାଲିବାକୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ସଂସାରର ଦୁଃଖ ପାରି ହେବାକୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଉଦ୍‌ବେଗ ନାହିଁ, ସଂସାରରେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିର୍ଗୁଣ ହେବାକୁ ମୋ'ପାଖରେ କୌଣସି ଆବେଗ ପ୍ରବଳ ଯୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାର ଖରାପ ହୋଇ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁମାନକୁ ସମ୍ବଳ କରି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଖରାପ କରିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ କର୍ମହୀନ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ସନ୍ତୃପ୍ତ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେନାହିଁ । ସଂସାର ଖରାପ ହୋଇ ଯାଉଥିବାର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ଯାହାସବୁ ଅନୁଭବ କରେ, ସେହିସବୁ କାରଣ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଛନ୍ଦି ନଦେବା ପାଇଁ ହିଁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଏହି ଚେଷ୍ଟାରେ ମୁଁ କେତେବେଳେ ସଫଳ ହୁଏ, କେତେବେଳେ ବିଫଳ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଏହି ବିଫଳତା ଲାଗି ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଦୋଷ ଦିଏନାହିଁ କିମ୍ବା ସଂସାରର କାଳିମାକୁ ଆଳ ଧରି ମୁଁ ଏହି ବିଫଳତାକୁ କଦାପି ଦେହସୁହା କରି ନିଏନାହିଁ । ମୋ'ର ବାଟରେ କେଉଁଠି ଭୁଲ ରହି-ଯାଉଛି, ମୋ'ର ବୁଝିବାରେ କେଉଁଠି ପ୍ରମାଦ ରହିଯାଉଛି, ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସରେ

କେଉଁଠି ପ୍ରମତ୍ତତା ରହିଯାଉଛି, ମୁଁ ଏହିପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଏବଂ ଯେଉଁଠି ଯେଉଁପରି ବ୍ୟାଘାତ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛି, ସେଇଠି ସେହି ବ୍ୟାଘାତକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ ।

୭ । ୧୧ । ୭୧

ମୋ'ର ଏହି ସମର୍ପଣ କରିଦେବାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ death instinct ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ବରଂ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇ ସ୍ୱାର୍ଥସଚେତ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ death instinctର ଚରମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୋଲି କହିବି । ଯିଏ ସଂସାରକୁ କେବଳ ଲାଭ ଖାଇବାର ହାଟ ବୋଲି ମନେ କରେ, ସଂସାର ଯାକର ମଣିଷଙ୍କୁ ଯିଏ କେବଳ ସାଧନ ବୋଲି ମନେକରେ, ସିଏ ସଂସାରରେ ରହି ମଧ୍ୟ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରିଥାଏ । ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଯିଏ ରହି ସକଳ ଜୀବନ ସହିତ ଡୋରି ଲଗାଇ ଦେଇପାରେ, ସେଇ ଜୀବନକୁ ପାଏ; କେବଳ ସେଇ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ପାଏ, କେବଳ ସେଇ ଜୀବନର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ ବା ଶଙ୍କାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନୁହେଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ନୀତିବାଧା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସୂତ୍ରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ନୁହେଁ, ଆପଣା ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗାଢ଼ ଭାବରେ ଯିଏ ଆପଣାକୁ ଏହି ସମସ୍ତଲାଗି ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ଜୀବନମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରେ, ସେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ । ସେ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଏ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ଭରିଦିଏ । ଜୀବନ ବାଟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ହୋଇଛି, ସେହି ଅଭିଜ୍ଞତା ହିଁ ମୋତେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଏହି ସୂତ୍ର ଶିଖାଇ ଦେଇଛି, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦେଇ ସିଏ ମୋତେ ଆପଣାକୁ ଦେବାର ଶୈଳୀ ଶିଖାଇଛି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ସତର୍କତା ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ମୋ'ର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ନୀଡ଼ର ସବୁ ଆସ୍ତରଣ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ସେ ମୋତେ ମୋର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସବୁରି ସହିତ ଏକନୀଡ଼ କରିଦେଇ ଯାଇଛି ।

୭ । ୧୧ । ୭୧

ରୁଷିଆରେ ଆଜି ଅନେକ ବିପ୍ଳବ ସଂଘଟିତ ହେଉଛି । ସେଠି ମଣିଷ ଲାଗି ଅଧିକ ଖାଇବା ଓ ଭୋଗ କରିବା ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଯାଉଛି । ସେଠି ନୂଆ କାରଖାନା ବସୁଛି, ମଣିଷର ମନୋରଞ୍ଜନ ଲାଗି ନୂଆ ନୂଆ ଅବସରମାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଛି । ସେଠାରେ ପୃଥିବୀରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳର ଆବିଷ୍କାର କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଲାଗି ସେଠି କ'ଣ କରାଯାଉଛି ? ମଣିଷର ଜୀବନରେ ବିପ୍ଳବ ଆଣିବା ଲାଗି ସେଠାରେ କେଉଁ କେତା କ'ଣ କରୁଛି ? ମଣିଷ କେବଳ ଯଥାଇଚ୍ଛା ଖାଇବାକୁ

ପାଇବ ଓ ଯଥାଇଚ୍ଛା ଭୋଗ କରି ପାରିବ ବୋଲି କାର୍ଲ୍ ମାର୍କସ୍ ସାମ୍ୟବାଦର ଚିନ୍ତା କରି ନଥିଲେ । ପୂର୍ବତନ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜରେ ମଣିଷର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ, ନାନା କଣ୍ଟକ ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷର ସବୁ ସାରଗୁଣ ମରି ଯାଉଛି, ଏଇଥିଲାଗି ପୁରୁଣା ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ ସମାଜବାଦୀ ସମାଜର ସ୍ଥାପନା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସେ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ପ୍ରଧାନତଃ ମଣିଷକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରିବାଲାଗି ହିଁ ସାମ୍ୟବାଦର ଆହ୍ୱାନ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସାମ୍ୟବାଦ ନାଆଁରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ମଣିଷ କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଛି, ତାହା ହିଁ ଆପଣାର ମନକୁ ପଚାରି ଦେଖିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିରାଶ ହେବାକୁ ହୁଏ । ମଣିଷର ଅନ୍ଧଚିନ୍ତାର ବଡ଼ ଚତୁର ସୁଯୋଗ ନେଇ ମଣିଷକୁ ଆଜି ନାନା ତ୍ରାସ ଓ ଭୟ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇଛି । ମଣିଷକୁ ନାନା ପ୍ରକାର କ୍ଷମତା ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ନିଶ୍ଚଳ କରି ରଖାଯାଇଛି । ମଣିଷକୁ କେବଳ ମାନିବାର ଶିକ୍ଷା କରି ଦିଆଯାଇ ତାହାର ସମସ୍ତ ଭାବନା ଓ ବିକାଶର ସ୍ୱାଭାବିକତାକୁ ଅପହରଣ କରି ନିଆଯାଇଛି । ଖାଲି ସମାଜର ପୁରୁଣା କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ତଡ଼ାବାଡ଼ି ମାରି ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଯେ ମଣିଷ ବଦଳେ ନାହିଁ, ଏବଂ ତେଣୁ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସାର୍ଥକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ନଭେମ୍ବର ବିପ୍ଲବ ଯାହା ସେତିକି ପ୍ରମାଣ କରିଛି ।

୮ । ୧୧ । ୬୧

ମୁଁ ସୁଖରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବିନାହିଁ କି ଦୁଃଖରେ ମଧ୍ୟ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବି ନାହିଁ । କାରଣ, ମଣିଷର ବିହ୍ୱଳ ହେବାର ପ୍ରମାଦ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା ଉପରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ । ପାଖରେ ପାଇଥିବା ବେଳେ ମୋତେ ସଂସାରରେ ସବୁ ପାଇଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା, ଆଜି ପାଖରେ ନାହିଁ ବୋଲି ସଂସାରରେ ମୁଁ ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଗଲି ବୋଲି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷକ୍ଲିଷ୍ଟ ଅହଂକାର ମୋ'ର ମନକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇବାକୁ ଆସୁଚି । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଏପରି ଏକ ଦ୍ୱେଷଭାବନାକୁ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଶାନ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ । ମୋ'ର ସଙ୍ଗୀ ହେବାରେ ବା ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବାରେ ଯାବୁଡ଼ି ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ଯେତିକି ମୋହ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହାହିଁ ଆଜି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅଭିମାନୀ ଅହଂକାରରେ ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଭାରି ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ନାନା ଅବକାଶରେ ନାନାପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷର ବ୍ୟୂହ ରଚନା କରି ତାହାରି ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଭାରି ଉପକ୍ରମ କରୁଚି । ଅନ୍ତରର ସ୍ନେହ ବଳରେ ମୋତେ ସେହି ଉତ୍ତାପକୁ ଶୀତଳ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋତେ ଆଜି ଭାରି ନିସ୍ତୁଟିଆ ଲାଗୁଚି । ଭାରି ଉଦାସୀନ ଲାଗୁଚି, ମନଭିତରଟା ନାନା ସ୍ମୃତିରେ ଚକିତ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ରହୁଚି ।

ଏଥିରେ ଲେଶମାତ୍ର ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଜିନିଷ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଯେପରି ମୋ'ର ମନ ଭିତରେ କୌଣସି ଭ୍ରମଭିତ୍ତି ଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନ ରହେ । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସମର୍ପଣେଚ୍ଛା ଆଜି ମୋତେ ବଳ ଦେଉ ।

୯ । ୧୧ । ୭୧

ମୋ'ର ଆଖି ସମ୍ମୁଖରେ ସେଠି ଆକାଶର ବେଳାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଉଛି । ଏଣେ ମୋର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମୁଁ କେଉଁ ଜୀବନସାଗରର ଉପରେ ତାହାର ସଞ୍ଜୀବନ—କିରଣ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ଗଲାପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଭିତରେ କେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାନତ ଭକ୍ତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣର ଅଞ୍ଜଳି ଧରି ନୀରବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଛି । ସବୁଦିନେ ବାହାରେ ଆଉ ଭିତରେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି ସଂଶୟ ବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ରହିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋ'ର ମନ ହେଉଛି । ଏହି ଉତ୍ସବ ବେଳରେ, ବାହାର ସହିତ ଭିତରର ଏହି ସ୍ପର୍ଶସଙ୍ଗମର ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ଯଦି ଅଳସ ଓ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ଅପସରି ରହିଥାଏ, ତେବେ ତାହାହିଁ ମୋ'ର ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହୋଇ-ଥାଏ । ଭିତରର ସଂଶୟଗୁଡ଼ାକୁ ସମାଧାନ କରି ଦେବାକୁ ଯେତିକି ମନ ହୋଇ ଦଉଡ଼ୁଥାଏ, ମୋ'ର ଭିତରେ ଆପଣା ଉପରେ ବିରକ୍ତି ସେତିକି ବଢ଼ି ଚାଲେ ଲାଗିଥାଏ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ନାମରେ ମୁଁ ସେତିକି ଆତୁର ତାକୁ ମୋ'ର ଗଣ୍ଠିଧନ କରି ରଖିଥାଏ । ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାର ବହୁଳତାର ସବୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ଚାଲି-ଥାଏ, ଅଥଚ ଭିତରେ ମୁଁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ଭିକାରି ହୋଇ କେବଳ ଜୀବନ ଓ ଜଗତ ପ୍ରତି ନାନାପ୍ରକାର ନକରାତ୍ମକ ଉଗ୍ରତା ନେଇ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ବସି ଥାଏ । ନାହିଁ,—ସେ ରାସ୍ତା ମୋ'ର ରାସ୍ତା ନୁହେଁ । ସକାଳ ଆକାଶର ଏହି ମେଘର ସ୍ତୂପ ଉପରେ ରକ୍ତରଙ୍ଗର ତରଳତାକୁ ବହାଇ ଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁ ଆସୁଛି, ଏହାର ସତତାହିଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତର ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଛି, ଏହି ର ଡୋର ଦେଇ ମୁଁ ସଂସାର ସହିତ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛି ।

୧୦ । ୧୧ । ୭୧

ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ଆଡ଼ମ୍ବର ଅଧିକ ହେଉଛି, ଏବଂ ଆଡ଼ମ୍ବର ଅଧିକ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଭୂତ ଊଣା ହୋଇ ଯାଉଛି । ଗୋଟାକର ବଢ଼ିବା ଓ ଅଉ ଗୋଟାକର କମିବା ଭିତରେ କେତେ ଦୂର କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ ଏତିକି ଜୋର କରି କହି ପାରିବି ଯେ, ମଣିଷ ନିଜେ ସଚେତ ରହିଲେ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ କରିନେଇ ପାରିବ । ଜୀବନରେ ସଜ୍ଜା ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, କିନ୍ତୁ ବାହାରର ସଜ୍ଜା

ଯେପରି ଭିତରର ସଞ୍ଜୀବନତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ନପାକାଏ ବା ଗ୍ରାସ କରି ନପକାଏ, ସେଥିପ୍ରତି ମଣିଷ କାଳ ସଚେତ ରହିବ । ସେ ମନ୍ଦିରର ଠିଆ ହୋଇ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମାନି ନେବ ଓ ଆପଣାକୁ ଦେବୀ ଅନୁସାରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ରଖିବ । ମଣିଷର ବୁଝିବା ଓ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୂଲ୍ୟ ବୋଲି ସେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ସଜ୍ଜାଟା ହିଁ ଅଧିକ ବଢ଼ୁଚି, ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ସଜ୍ଜା ଭିତରେ ହିଁ ମଣିଷ ଆପଣାର ଅନୁଭବ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟସ୍ୱିନତାକୁ ଘୋଡାଇ ରଖିବାକୁ ଲାଗୁଚି । ସଜ୍ଜାର ବାଟ ହେଉଚି ସହଜ ବାଟ, କାରଣ ଏଥିରେ ଆପେ କିଛି ହେବା ଦରକାର ପଡ଼େନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର ପଡେନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ସମାଜର ମଣିଷ ବାହାର ଜୀବନର ଏହି ସହଜତା ଅଧିକ ଲୁଚୁଚି, ତେଣୁ ଭିତରେ ସେ କିଛି ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ।

୧୭ । ୧୧ । ୭୧

ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ଦିଲ୍ଲୀ ସହରରେ ସାହିତ୍ୟସଭା ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର କବିଗୌରବ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ସରକାରି ସାହିତ୍ୟସଂସ୍ଥା ଏହି ସାହିତ୍ୟସଭା ଗୁଡ଼ିକର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲା । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସାହିତ୍ୟରସିକ ଏହି ସଭାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । କୌଣସି ମହାନ୍ କବିପ୍ରତିଭାର ସ୍ମରଣ କରାଗଲାବେଳେ ମୋ' ମତରେ ଅଧିକ ଆତ୍ମ-ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେବା ଉଚିତ । କୌଣସି ମହାନ୍ ସୃଷ୍ଟିଶୀଳତାର ଆଲୋଚନା କରାଗଲାବେଳେ ମୋ'ମତରେ ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ପାରିବା ଉଚିତ । ତେବେଯାଇ ଏହିସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ଉପଚାର ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସାର୍ଥକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ଆପଣାର ମୋହ ଦୂର ହୋଇ ପାରିବ, ଆପଣାର ଭୟ ଓ ହୀନମନ୍ୟତା ଦୂରହୋଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଦିଲ୍ଲୀର ସଭାରେ ମୁଁ ଏହି କଥାଟି ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଦେଖି ପାରିଲିନାହିଁ । ସେଠାରେ ଆତ୍ମ-ଉଦ୍‌ଘାଟନ ବା ଆତ୍ମ-ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଅପେକ୍ଷା ଆତ୍ମଜୁଗୁପ୍ସାଟା ହିଁ ଯେପରି ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା । ହଁ, ଏହି ଆତ୍ମଜୁଗୁପ୍ସାକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଛଦ୍ମ-ପ୍ରବଣତା ସର୍ବଦା ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ମୋ'ର ଜୀବନର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରେରଣାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଚି ବୋଲି ମୁଁ ଯେପରି ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ଆସି ନଥିଲି । ରବୀନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନାର ଅବକାଶରେ ମୋ'ର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ବଡ଼ପଣିଆ ଦେଖାଇବାର ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ମୋତେ ମିଳିଚି, ତାହାର ଅନୁସ୍ମରଣରେ ଯେପରି ମୁଁ ଭାରି ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ ପଡ଼ୁଚି,

ସଭାରେ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ବଡ଼ ମଣିଷଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଯେପରି ଏହି ଭାବଟା ଅଧିକ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ମୋ' ଭିତରେ କଏ ଭାରି ନଗଣ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

୧୮ । ୧୧ । ୭୧

ଆଜି ସକାଳୁ ଉଠିଲାବେଳେ ଭିତରଟା ଭାରି ଖାଲିଖାଲି ଲାଗୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ମନେ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି ମୋର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ସଙ୍ଗୀ ହଠାତ୍ ମୋ'ର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଚି, ହଠାତ୍ ଆପଣାର ସକଳ ସଙ୍ଗରେ ସମସ୍ତ ସୂତ୍ର ଛିଡ଼ି ଯିବାପରି ମନେହେଲା । ସଂସାରର ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ସୂତ୍ର ଛିଡ଼ିଗଲେ ହଠାତ୍ ଯେପରି ମୋ' ଭିତରେ ଥିବା ସଙ୍ଗଲୋଭୀ ମନ କାତର ହୋଇ ଉଠେ । କୌଣସି ଭସ୍ମାର୍ଥିତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନୁହେଁ, ଏକୁଟିଆ ସଙ୍ଗଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାକୁ ମୁଁ ମୋଟେ ଜୀବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେନାହିଁ ବୋଲି ମୋ'ର ଭିତରଟା ଏତେଦୂର ଅତୃପ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ମୀଠ ଓ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ହାନିଲାଭର ପଥର ଉପରେ ମୋ'ର କୌଣସି ବନ୍ଧୁତାର ଅଧାରଟି ଅଁସି ଛେଦ ହୋଇଗଲେ ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ତାହାର ଆଘାତକୁ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । କୌଣସି ପ୍ରକାର କାରଣ ଦେଖାଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ମଣିଷଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇଯିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । କ୍ଷଣିକ ଉତ୍ତେଜନାରେ ସେତେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଏସବୁରୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଆଗ୍ରହ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିବାରେ, ସମସ୍ୟାର ଆଳ ଦେଖାଇ ମଣିଷଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାରେ ନୁହେଁ । ମଣିଷ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ ସିଏ ଅପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଅନେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ପାରିବ, ମୋ'ର ଏହି ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ସବୁବେଳେ ରହିଚି । ସେଇଥିପାଇଁ ମଣିଷର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଗଲେ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ମୋ'ର ଆଉ କୌଣସି ବଳ ନରହିଲା ପରି ମନେ ହୁଏ, ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଦୁଃସ୍ଥ ମନେହୁଏ ।

୧୯ । ୧୦ । ୭୧

ମୋ'ର ସବୁ ଜ୍ଞାନ ଓ ସମ୍ମାନ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ମୋ'ର କେବଳ ଏତେଟିକଏ ଭଲ ପାଇବା ଦରକାର । ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ମୁଁ କେତେବେଳେ ହେଲେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ସଂସାରରେ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନା ଆଡ଼ମ୍ବରସବୁରେ ମୁଁ ଅତି ଦୁର୍ଗତ ଓ ବହିର୍ଗତ ଭାବରେ ବାହାରେ ବାହାରେ ରହିଯାଏ । କୌଣସି ମଣିଷ କ୍ଷମତାର ନିଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ଓ ଅଭିଶପ୍ତ ହୋଇ ବସିଥାଏ, ତା'ର ସମସ୍ତ କ୍ଷମତାର ସମସ୍ତ ମୋହାଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ମୁଁ

ତା'ର ନୈଃସପଣିଆର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ତାହାହିଁ ପାଏନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ଆହତ ହୋଇ ପଡ଼େ । ତାହାର ଦୁଆରେ ଅସ୍ୱୀକୃତ ହେଲା ପରି ମୁଁ ଲେଉଟି ଆସେ । ମନସ୍ତ ମଣିଷର କୋଳାହଳ ନାନା ଆଳସ୍ୟ ବିଳାସ ଓ ଅନ୍ତରଞ୍ଜନର ମଝିରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଏକାକୀ ଓ ବଡ଼ ବହିଷ୍କୃତ ଅନୁଭବ କରେ । ଆଉ କୋଉଠି ମଣିଷ ଅତି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ନର୍ମୃଷ୍ଟ ବଳସ୍ଥାନ ଓ ହରଷସ୍ଥାନ ଭାବରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଆପଣାର ପେଟ ଓ ଭୋକ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଜୀବନର ଆଉକିଛି ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଏନାହିଁ । ଆପଣାର ଅଭାବ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ସେ ଭଗବାନ ଏବଂ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ପୂଜା କରିବାର ଅଳସ ଓ ମୁଗ୍ଧ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ସଂସାର ଭିତରେ ସେ ଆଉ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରେନାହିଁ । ସେଠାରେ ମୁଁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେନାହିଁ । ଏହି ସବୁକୁ ଜୀବନସତ୍ୟର ବୋଲି ମାନିନେଇ ଭୁଲି ରହିବାକୁ ମୋ'ର ମନ ରାଜି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୟନୀୟ ଭାବେ ହାରିଯାଏ ।

୨୦ | ୧୦ | ୭୧.

ବୁଦ୍ଧିର ବଳ ପାଏନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ଚାହେଁ । ବୁଦ୍ଧି ନାନାପ୍ରକାର ରକ୍ଷାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ, କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ଅନନ୍ତ ବଳ ଓ ଅନନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ବାହାରି ଆସିବାକୁ ଅହରହ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ବୁଦ୍ଧି ଆପଣାର ଲାଜଗୁଡ଼ାକୁ ଡରିଡରି ମରୁଥାଏ, ହୃଦୟ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଲାଜ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଶୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ବୁଦ୍ଧି ଆପଣାର ଅପାରଗତା ଓ ଦୁର୍ବଳତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଏକ ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ସଂଶୟର ବଡ଼ିମା ଦେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଜଡ଼ ଓ ନିଷ୍କ୍ରିୟ କରି ରଖିବାର ଫନ୍ଦି କରେ, ହୃଦୟ ଅତି ନିର୍ଭୟ ଶିଶୁଟି ପରି ଆପଣାର ସକଳ ସଞ୍ଚୟକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ତାହାର ଚରଣପରଶରେ ଧନ୍ୟ ହେବାର ସୁଯୋଗ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ । ବ୍ୟବଧାନଗୁଡ଼ାକ ବିଷୟରେ ଆଗ ସତର୍କ ହୋଇ ବୁଦ୍ଧି ଆପଣାକୁ ଅଲଗା ଏକୁଟିଆ କରି ରଖୁଥାଏ, ହୃଦୟ ଆପଣାର ଏକାତ୍ମତାର ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ଅନେକ ଦୂରକୁ ନିକଟ ଓ ଆପଣାର କରିନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ହୃଦୟ ଦେଇ ଦେଖି ପାରିଲେ ହିଁ ସକାଳର ଏହି ଆଲୋକ-ବୋଇତକୁ ଅଜାଡ଼ି ଅଜାଡ଼ି ନୂତନ ଏକ ପ୍ରେରଣାମୟ ରାଜ୍ୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ପରି ମନେହୁଏ । ସକାଳେ ଉଠି ନୂଆ ପ୍ରାଣସମୁଦ୍ରର ତରଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶ କଲାପରି ଲାଗେ । ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ମୋ'ର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ନହୋଇ ମୋ'ର ହୃଦୟର ସଙ୍ଗୀ ଓ ସାଧନ ହୋଇ ରହୁ ।

୨୧ । ୧୧ । ୭୧

ବାହାରର ଏହି ଆଡ଼ମ୍ବରରୁ ମନ ଯେତିକି ଯେତିକି ବିତୃଷ୍ଣ ହୋଇ ଯାଉଛି, ଭିତରେ ସକଳ ଜୀବନ ସହିତ ସେତିକି ସେତିକି ଆତ୍ମୀୟତା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସବୁ ମଣିଷ ଭଲ ଲାଗୁଛନ୍ତି । ଏହି ଆକାଶ, ଏହି ଆଲୁଅ ଓ ଏହି ପବନ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଆଡ଼ମ୍ବରକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ପାପ ବୋଲି କହିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ରହିଲେ ଯେ ମଣିଷର ସାର୍ଥକତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସାମଗ୍ରୀର ଆଡ଼ମ୍ବରକୁ ଯିଏ ଆପଣା ଜୀବନର ସର୍ବସ୍ୱ ସମ୍ବଳ ଓ ପରିଚୟ କରି ରଖେ, ଅପରଠାରୁ ଆପଣାକୁ କେବଳ ଏହି ସାମଗ୍ରୀର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, ସମସ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହାର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ବିଶେଷତଃ ଏ ସଂସାରରେ ଯେତେବେଳେ ଅନେକ ମଣିଷ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଆପଣା ପଶୁଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଲାଗି ଯେତେବେଳେ ସଂସାରରେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ବଳ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାମଗ୍ରୀ ଜମା କରି ରଖିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମୁଁ କେବଳ ଏକ ହୀନତାର ପାଶବିକତା ବୋଲି କହିବି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟା ଏଦେଶରେ ଅତିଶକ୍ତ ଭାବରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସଭ୍ୟତା ଓ ସୁଖୀ ଜୀବନର ଦୋହାଇ ଦେଇ ଏହା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । କାଙ୍ଗାଳ ଦେଶରେ ଆପଣାର ସ୍ତୂପୀକୃତ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ପରମ ଧନ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ତାହାର ଫଳରେ ସମାଜ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି । ସାମାଜିକତା ନଷ୍ଟହୋଇ ଯାଉଛି, ପ୍ରଗତି ନାମରେ ପରସ୍ୱ-ଅପହରଣକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଯାଉଛି । ଭୋଗ କରିବାର ଦୋହାଇ ଦେଇ ବ୍ୟାଘ୍ରବୃତ୍ତିର ବିକାଶ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମଣିଷ ତା'ର ସାମାଜିକ ଭୂମିରୁ ଆପଣାକୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରି ନେଇଗଲେ ଯେଉଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇଥାଏ, ଆମର ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହିଁ ହୋଇଛି । ସାମାଜିକତା ବିନା ଆମର ମାନବିକତା ମଧ୍ୟ ମରିମରି ଯାଉଛି ।

୨୨ । ୧୧ । ୭୧

ଏ ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ମୁଁ ବଡ଼ଲୋକ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ସର୍ବହରାଙ୍କର ପ୍ରତିବେଶୀ ହୋଇ ରହି ମୁଁ ମୋ' ପାଖରେ ସବୁ ଜମା କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଏହି ଜମା କରି ରଖିବାର ସଞ୍ଚୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ହିଁ ଆମ ସଂସାରରେ ଅନେକ ପ୍ରମାଦର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ କାଳକ୍ରମେ ଚତୁର ସୁଖସ୍ୱଚ୍ଛଳେଚ୍ଛୁ ମଣିଷ ନାନା ପ୍ରକାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଯୁକ୍ତି ଦେଇ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ

ସାମାଜିକ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତଥାପି କହିବି ଯେ, ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ କେବଳ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଓ ଅସାଂସ୍କୃତିକତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି । ସଞ୍ଚୟ କରିବାର ଦୁଷ୍ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଣିଷକୁ ମଣିଷଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା କରି ନେଇଯାଉଚି । ମଣିଷକୁ ଆପଣାର ଗୌରବ ବିଷୟରେ ଅନେକ ଭ୍ରମ ଭିତରେ ପକାଇ ଦେଇଚି । ମଣିଷର ବାହ୍ୟସଂଚୟର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଭିତରେ କୌଣସି ଧନ ସଂଚୟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅବହେଳିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଏହି ସଂଚୟ-ଲାଳସାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମଣିଷ ଅପର ମଣିଷକୁ ଗୋଡ଼ମାଡ଼ି ପରି ହତାଦର କରିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ମୋ' ଆପଣା ଜୀବନରେ ମଣିଷ ପରି ସ୍ୱୀକାର କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ସକଳ ସ୍ୱୀକାର ଅପେକ୍ଷା ଏହି ସ୍ୱୀକୃତିକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱୀକାର ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ କହିବି, ସଂସାରର ହାଟରେ ମୁଁ ସାମଗ୍ରୀର ସଉଦା କରିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋ'ର ସାମଗ୍ରୀରେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଜୀବନର ହାଟରେ ମୋ'ର ମଣିଷର ଲୋଡ଼ା ଅଛି, ଜୀବନର ଲୋଡ଼ା ଅଛି ।

୧୩ । ୧୧ । ୭୧

ବେଳେବେଳେ ପଛ ଭାରି ଟାଣେ । ପଛକୁ ଆବୋରି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ନିଜରେ ଯାହା ଥିଲା, ତାହାରି ସ୍ମୃତିରେ ହଠାତ୍ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅସ୍ଥିରତା ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ମୋ'ର ଭିତରଟା ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଦୁଃଖରେ ଦୁର୍ବଳ ଓ କୋମଳ ହୋଇଉଠେ । ବର୍ତ୍ତମାନର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉଦାସୀନ ମନ ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ମୋ'ର ଆପଣା ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବିରକ୍ତି ଆସେନାହିଁ, ହରାଇ ବସିଥିବାର ଉତ୍ତେଜନାରେ ମୁଁ ସଂସାରର ଆଉ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବିଦ୍ୱେଷ ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଦୁଃଖବେଳେ ମୁଁ ଅତି ଏକାନ୍ତ ଶିଶୁଟି ପରି ଆକାଶକୁ ଅନୁଭବ କରେ, ଆପଣାର ଶୂନ୍ୟସମ୍ବଳ ଦେହ ଉପରେ ପବନକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନୁଭବ କରେ । ନୀରବ ହୋଇ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ଫୁଲଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହେ । ମୋ'ର ଦୁଃଖ ମୋ'ର ଭିତରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାଟ ଫିଟାଇଦିଏ । ବାହାରେ ହରାଇଥିବା ଧନକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଭିତରେ ଫେରିପାଏ । ସ୍ୱୀକୃତି ଜଣାଇ ମୋ'ର ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ିଆସେ, ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ମୋ'ର ସର୍ବାଙ୍ଗ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇଉଠେ, ମୋ'ର ସଂସାରରେ ମୁଁ ସକଳ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଖିଅ ପାଇଯାଏ । ମୋ'ର ଦୁଃଖ ମୋ'ର ଜୀବନର ପୂରକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ମୋ'ର ଦୁଃଖ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ । କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବନର ଏହି ଅଭିନବ ସତ୍ୟକୁ କଦାପି ବୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ, ଆପଣାର ଆବେଷ୍ଟ ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ାକୁ ପକାଇ ସେ କଦାପି

ଏହି ଜୀବନସତ୍ୟର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଧରି ପାରିବନାହିଁ । ତଥାପି ମୋ'ର ଜୀବନର ସତ୍ୟକୁ ମୁଁ କେବଳ ସତ୍ୟ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ବେଳେବେଳେ ପଛ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ରହିବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଦୁଃଖକୁ, ମୋ'ର ପଛକୁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ପୂରକ ବୋଲି ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଆପଣାର କରି ଗ୍ରହଣ କରେ ।

୨୪ । ୧୯ । ୭୧

ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବଡ ବିଚଳିତ ମନେ କରୁଚି । ଅନେକ ସମୟରେ ଜୀବନପାଂଜ ଚହଲି ଗଲାପରି ଅଶାନ୍ତ ମନେ ହେଉଚି । ଅନନୁକୂଳ ବାତାବରଣ ଭିତରେ ପଶି ହଠାତ୍ ଆପଣାକୁ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେ ହେଉଚି । ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ଯେଉଁ ବୃଦ୍ଧମାନେ କେତୁଲି କ୍ଷମତାଧୀଶ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି, ମଣିଷ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେଉଁମାନେ ମରି ସାରିଲେଣି, ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ମୋ'ର ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିବାଦ ଘୋଷଣା କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଏକପ୍ରକାର ଅସହାୟତା ଅନୁଭବ କରୁଚି । ଏମାନେ ମଣିଷ ଚିହ୍ନନ୍ତି ନାହିଁ, ମଣିଷକୁ ଏମାନେ ମୂଳତଃ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ମଣିଷର ପରିଚୟ ପାଇନାହାନ୍ତି । ଆପଣାର ଜୀବନରେ କଦାପି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଅନୁଭବ କରିନାହାନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ଏମାନେ ସଂସାରରେ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକାର ପାଇବାଲାଗି ଚିରଦିନ ଗୋଟିଏମାଟି ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିଚନ୍ତି, ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଟିଏମାଟି ପରି ହିଁ ଦେଖୁଚନ୍ତି । କ୍ଷମତା ଲାଗି, ଅଧିକ ପଇସା ଉପାର୍ଜନ କରିବା ଲାଗି, ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ବସି ଅଧିକ ବଡ଼ ଦିଶିବା ଲାଗି ଏମାନେ ଆପଣାର ଜୀବନାଭିଳାଷକୁ କେବଳ ଏକ ସାଧନ ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରିଚନ୍ତି, ଆପଣାକୁ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କରି ପକାଇଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଅପରକୁ କେବଳ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କରି ଏମାନେ ନିଜର ବଡ଼ପଣିଆ ଜାରି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି ।

୨୫ । ୧୧ । ୭୧

ଭିତରେ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏକ ସହଜ ପ୍ରସନ୍ନତାର ଆଚ୍ଛାଦନ ତଳେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏଠି ଲେଖିବସିଲି ନବେଳେ ହଠାତ୍ କ'ଣ ଲେଖିବି ତାହା ମନେ ହେଉନାହିଁ । ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ, ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ଜୀବନର ନାନା ଅବଶତା ମୋତେ ଆଦୌ ଅବଶ କରି ଦେଇନାହିଁ, ସଂସାରର ସବୁ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବୁଦ୍ଧିର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆସ୍ୱାଦନ କରି ଦେଖିବାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ମୋର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ମୁଁ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ନୈରାଶ୍ୟଦାୟକ ବାସ୍ତବତା ଦେଖୁଥିଲେ ଓ ନୈରାଶ୍ୟଦାୟକ କଥା

ଶୁଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଜୀବନରେ ମୁଁ ନିଜ୍ୱଶାକୁ ହିଁ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରକଧର୍ମ ବୋଲି କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି, ମୁଁ ବାହାରର ବସ୍ତୁଛିତି ଅପେକ୍ଷା ଆପଣା ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି, ମୋ'ର ଆପଣା ଭିତରେ ମୁଁ ସକଳ ସଂସାରର ଓ ସକଳ ଜୀବନର ଗତିକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଛି । ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ଅପବାଦ ଦେଇ ଆପଣାର ନିଷ୍କ୍ରିୟତାକୁ ଏକ ନିରାପଦ କବଚ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ଅପଧର୍ମ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହଜାଇ ନଦେଇ ତଥାପି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ସଚେତ ଓ ସକ୍ରିୟ କରି ରଖିଛି । କୌଣସି ସ୍ରୋତମୁଖରେ ଆପଣାକୁ ଭସାଇ ନଦେଇ ମୁଁ ସବୁ ସ୍ରୋତର ଗତିକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ଅନୁଭବ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଛି । ଏହାର ଫଳରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କାହାର ପ୍ରତି କୌଣସି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇନାହିଁ । ହଁ, ଅସମ୍ମତି ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛି, ମୋ'ର ମାର୍ଗ ଓ ମୋର ମତ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସବୁଠାରେ ଆପଣାର କହିବା କଥାକୁ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ କହି ପାରିଛି, ତଥାପି ମୁଁ ହୀନ ବୋଲି କାହାକୁ ଗୁଣ୍ଡି ଆସିନାହିଁ, ଅପାଙ୍କ୍ତ ବୋଲି କାହାରିକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇନାହିଁ, ଘୃଣା କରି ନାହିଁ ।

୨୨ । ୧୧ । ୭୧

ଜୀବନରେ ମୁଁ ଅନେକ ଗୁରୁ କରିଛି । ଅର୍ଥାତ୍‌, ଅନେକ ପ୍ରତିଭାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ହୃଦୟର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱୀକାର ସହିତ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ସହଜ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱରେ ସେହିମାନଙ୍କର ଚରଣତଳେ ମୋ'ର ମସ୍ତକ ନତ ହୋଇ ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କୌଣସି ଗୁରୁକୁ ମୁଁ ଠାକୁର କରି କାନ୍ଧରେ ବସାଇ ସଂସାରର ବଜାରରେ କୀର୍ତ୍ତନ କରି ବାହାରିନାହିଁ, ନାନାପ୍ରକାର ଆକର୍ଷକ ମୋହକ କଥା କହି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱୀକୃତି ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଯାଇନାହିଁ, ଆପଣା ଗୁରୁ ପାଖରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗୁରୁକୁ ଗୌଣ କରି ଦେଖାଇବାରେ ମୁଁ କଦାପି ମନ ବଳାଇନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଭାରତର ତିନୋଟି ଗୁରୁତୀର୍ଥ—ସେବାଗ୍ରାମ, ଶାନ୍ତି ନିକେତନ ଓ ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ ମୁଁ ଯାଇଛି । ମୋ'ର ଭକ୍ତିଧର୍ମୀ ମନ ସବୁଠାରେ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିଆସିଛି, ଆପଣା ଜୀବନର ଆଧାର ଗଢ଼ିବାରେ ମୁଁ ତିନୋଟିଯାକ ତୀର୍ଥରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ କୌଣସିଟିକୁ କଦାପି final ବୋଲି ମାନିବାର ଦୁଃସାହସ ମୁଁ ଦେଖାଇ-ନାହିଁ । ଆପଣାର ବିଶ୍ୱର ଓ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏପରି ଏକ ଦୁଃସାହସ ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ଭକ୍ତି ସହିତ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ମୋହ ମିଶି ରହିବା ଉଚିତ, ମୋ ଜୀବନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେତିକି ମୋହ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ସେ ମୋହ ଅର୍ଜନ

କରିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି କୌଣସି ଲାଳସା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି ସଂସାରରେ ମୁଁ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ଜିତିବାକୁ ଆସିନାହିଁ, ଜଣକୁ ହଟାଇ ଆଉ ଜଣକୁ ତାହାରେ ବସାଇବାକୁ ଆସିନାହିଁ –ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛି, ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ମୋ'ର ଅନୁଭୂତିର ପରମ ସମ୍ପଦରେ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହେବାକୁ ଆସିଛି । ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଆସିଛି ।

୨୭ । ୧୧ । ୭୧

ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଛି, ମୋହ କମିଛି । ମଣିଷ ପ୍ରତି ଓ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଯେତିକି ଯେତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଇଛି, ଆପଣାର ସମ୍ପର୍କ ପଥରେ ଅସହିଷ୍ଣୁତା ସେତିକି କମିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆପଣାର ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ'ର ପଥ ଆପଣା ଲାଗି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମନିର୍ବାଚିତ ପଥରେ ମୋ'ର ଆପଣାର ବାଟ ଚାଲିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ମାନଙ୍କେ ସବୁରି ପଥ ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ଅସଙ୍ଗତି ବା ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଅନୁଭବ କରିପାରିନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଶ୍ ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଧକ୍କାରେ ବା ହୁତେଇକନାରେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ କେବଳ ଏକ ଭଲ ବାଟରେ ମଣାଇ ନେବାରେ ଭାରି ନିସ୍ତାର ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲି, କେବଳ ଗୋଟାଏ ଆଗ୍ରହ ସୂତ୍ରକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନାସ୍ତ୍ର ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଇବାରେ ଭାରି ଉତ୍ସାହୀ ଓ ଘୋର ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲି । ସେହି ଉତ୍ସାହ ଓ ସେହି ଅନୁରକ୍ତିକୁ ମୁଁ ଆଜି କଦାପି ନିନ୍ଦା କରିବିନାହିଁ । ତଥାପି ସେହି ଜୀବନର ବାଟରେ ଆଉ କେତେଟା ପହଣ୍ଡ ଆଗକୁ ଆସି ମୁଁ ଜାଣୁଛି, ସେତେବେଳେ ସମ୍ଭବତଃ ମୋହ ହିଁ ପ୍ରଧାନ ଥିଲା; ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଶ୍ରୀଗଣେଶ ହୋଇ ନଥିଲା । ମନେ ହେଉଛି, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅନୁଶୀଳନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୋହରେ ହିଁ ଜୀବନାନୁଭୂତିର ଉନ୍ମେଷ ହୋଇଥାଏ । ମୋହ ପାରି ହୋଇଗଲା ପରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ହୃଦ୍‌ସ୍ନାତ ଦର୍ଶନ ମିଳେ । ଯାବୁଡ଼ି ଧରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାକୁ ସମର୍ପି ଦେବାରେ ହିଁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ । ମାୟା ପାରି ହୋଇ ସତ୍ୟର ପରିଚୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

୨୮ । ୧୧ । ୭୧

ଜୀବନରେ କେତେ ବନ୍ଧୁ ଆସନ୍ତି, ପୁଣି କେତେ ବନ୍ଧୁ ଯାଆନ୍ତି । କେତେ ସମ୍ପର୍କ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି କେତେ ସମ୍ପର୍କ ଛୁଟେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଆଗମନ ଓ ଗମନ ସତ୍ତ୍ୱେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବାର ଅଭିଳାଷ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ବନ୍ଧୁ କରିବାର ଅଭିଳାଷ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ହଁ, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଥାନରେ ହୃଦୟ ଅଟକିଯାଏ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ନକ୍ସା

ଆପଣା ଲାଗି ସେ ଟାଏ ଆଶ୍ରୟ ପାଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରେ । ଅନ୍ତର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ଭକ୍ତ ସେଇଠି ତା'ର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ବାଛିନିଏ, ଆପଣାର ଧ୍ୟାନମାଳାରେ ସେହି ମାଳିଟିକୁ ଏକ ବିଶେଷ ମାଳି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ । ଗତ ବର୍ଷ ଏହିଦିନ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଘଟିଛି । ଗତ ବରଷଟା ଯାକର କଥା ମନେ ପକାଇ ମୁଁ ଆପଣା ଉପରେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ଏଠି ଆଶ୍ରୟ ପାଇ ମୁଁ ତଥାପି ଅଟକି ଯାଇନାହିଁ, ଏଇଠି ତୀର୍ଥଟିଏ ବୋଲି ମୁଁ ତଥାପି ଯାତ୍ରା ବନ୍ଦ କରି ଦେଇନାହିଁ । ମୋ'ର ସମର୍ପଣର ଆଉଏକ ଅବସର ପାଇ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଆହୁରି ମୋହମୁକ୍ତ କରିବାର ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ପାଇଛି । ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗ କରିଆସେ ଆହୁରି ଅନେକ ମଣିଷ, ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଓ ଘଟଣାକୁ ଆପଣାର ପ୍ରିୟ କରିନେଇ ପାରିଛି । ହାତରେ ଯ ବୁଢ଼ି, ରଖି-ବାର ମୋହ ନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣା ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥଳରେ ଏପରି ବେଡ଼ି ବୁଲାଇ ଦେବାରେ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ନାହିଁ, ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ସ୍ରୋତଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଓ ମାନବିକ କରି ରଖିବାକୁ ଏହାର ଅତି ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

୨୯ । ୧୧ । ୬୧

ମୋ'ର ବାସନାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭରି ରହିଥିବା ସକଳ ମଳଧୂଳି ମୋତେ ଆଘାତ ଦେଉ ବା ମୋତେ ବିଫଳ କରାଉ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେପରି ଆଉ କେହି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ନହେଉ, ଯେପରି ଆଉ କାହାର ଜୀବନରେ ଓ ବିକାଶରେ ତାହାର କୌଣସି ଆଘାତ ନବାଜୁ । ଏହି ମଳଧୂଳି ଗୁଡ଼ାକ ସହିତ ମୋ'ର ବେଶ୍ ପରିଚୟ ରହିଛି । ଏଗୁଡ଼ାକ ମୋତେ ଅହରହ ନାନା ଅସନ୍ତୋଷରେ ଭରି ରଖିଚନ୍ତି । ଆବୋରି ରଖିଥିବା ଆବରଣ ଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ି-ଦେଇ ଯିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ବୈରାଗ ଦରକାର, ମୋ' ଭିତରେ ସେହି ବିରାଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଚନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛି —ସବୁଦିନେ ମୋ' ଭିତରେ ଘର କରି ରଖିବାର ମିଜ ସ୍ୱଭାବରେ ନୁହେଁ, ମୋର' ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଷୟରେ ମୋତେ ସ୍ମରାଇ ଦେଇ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯିବାର ଓ ଆହୁରି ଶୁଦ୍ଧ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିବା ଉପାଦାନ ସ୍ୱଭାବରେ ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇଛି । ତଥାପି, ଏଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି-ବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଆଉ କାହାର ଘରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର କୋଳାହଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଆପଣାର ମଳଧୂଳି ଗୁଡ଼ାକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲାବେଳେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ତ୍ରାସ ବା ଗ୍ଳାନି ଅନୁଭବ କରେ-ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ମଳଧୂଳି ଯଦି ଆଉକାହାର ଜୀବନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରେ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆଉ କାହାର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି

ରଖିବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରେ, ଆଉ ତାହାରକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଟକାଇ ରଖି-ବାର ଫନ୍ଦି କରେ; ମୁଁ ସେତିକବେଳେ ଖାଲି ଭୟ ପାଏ, ସେତିକବେଳେ ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ମନେକରେ,—ସଂସାରର ବାଟରେ ସେତିକ-ବେଳେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅପାଂକ୍ତେୟ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଏପରି ପ୍ରମାଦ ଯେପରି ମୋ'ର କଦାପି ନହେଉ, ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପଥ ଯେପରି କଦାପି ବାରିତ ହୋଇ ନଯାଉ ।

୩୦ । ୧୧ । ୭୧

କ୍ଷମତା ଭିତରେ ଏମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ! ଅସଲ ସତକଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ଏମାନେ ଚିରଦିନ ହିଁ ଏହିପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲେ ଏବଂ, ଆପଣାର ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେବାର ଲାଜକୁ ଲୁଚାଇବାକୁ ଯାଇ ଏମାନେ କ୍ଷମତାର ଉପାସ୍ୟକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ବସିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଡ଼ିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରି ଏମାନେ ମଣିଷପଣିଆର ନିମ୍ନତମ ଡ଼ିଗ୍ରୀକୁ ଖସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ମୂଳତଃ ଏମାନେ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତିନାହିଁ, ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ତରୁଣମାନ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର ଏକ ଅତି ଗଭୀର ବିଦ୍ୱେଷଭାବ ରହିଛି । ଏମାନେ କେବଳ ଆତ୍ମବୃତ୍ତିକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଆପଣାର କ୍ଷମତା ଦ୍ୱାରା ଏହି ସଂସାରରେ ସବୁଠାରେ ହାତ ବଜାଇ ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ମୋ'ର ଅନୁଭୂତି କହୁଛି, ଅପର ପାଞ୍ଚ-ଜଣଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଚାରବିନିମୟ କରାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେକୌଣସି ସୁସ୍ଥ ମଣିଷର ସ୍ୱଭାବତଃ ଭଲ ଲାଗିବାର କଥା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ଶିଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁସ୍ଥ ଲୋକର ସ୍ୱଭାବତଃ ଆଗ୍ରହ ରହିବା କଥା । କିନ୍ତୁ କ୍ଷମତାର ବଡ଼ପଣରେ ଆପଣାକୁ ଠୋଲକା କରି ରଖିଥିବା ଏମାନେ ସେଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଆପଣାର ବୋଲକୁ ମଣିଷ ଉପରେ ମଡ଼ାଇ ନେବାରେ ହିଁ ଏମାନେ ଆତ୍ମପ୍ରସନ୍ନତା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଆପଣାର ଜୀବନରେ କିଛି ଶିଖିବା ଲାଗି ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ମତଲବ ନଥାଏ । ଅପର ସମସ୍ତେ ଏହିମାନଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ାକୁ କେବଳ ହୁକୁମ ମନେ କରି ମାନିନେଲେ ହିଁ ଏମାନଙ୍କୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗେ । ଏହିମାନଙ୍କ ହାତରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ଆପଣାର ଗ୍ରାସବୃତ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଶିକ୍ଷିତ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ।

୧ । ୧୨ । ୭୧

ଏ ଦେଶରେ ଲେଖକକୁ ପ୍ରକାଶକ ହାତରେ ଯେମିତି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ, ଏଦେଶର ଶିକ୍ଷକକୁ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ହାତରୁ ସେହିପରି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ

ପଡ଼େ । କର୍ତ୍ତା, ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଚଳାଇବାର ଲୋକ । ଏହି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ କିଛି ଉପକରଣ ବା ଉପାଦାନ ନଥାଏ । ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷ ହୋଇ ରହିବାର ସମସ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଏମାନେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦାଢ଼ରେ ଟିକିଟିକି କରି କାଟି ସାରିଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆଉ ଶିଖିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ଭିତରେ ନିର୍ମାଣ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଏମାନେ କେବଳ ଶାସନ କରିବେ, ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାକୁ ଆଉ ଦଶଜଣଙ୍କ ଉପରେ ମଡ଼ାଇବେ, ଏବଂ ସେହି କ୍ଷମତାରୁ ହିଁ ପରମ ଆତ୍ମସମର୍ଥନ ଓ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ବେଳେ-ବେଳେ ଏମାନଙ୍କ କ୍ଷମତାର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟଟାକୁ ହିଁ ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ମନେ କରିଥାଏ । ବାହାରର ଏହି ସମସ୍ତ ତୋଡ଼ଚମକ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏମାନଙ୍କର ଭିତରଟା କେତେ ଖାଲି,—ଏହିକଥା ଭାବି ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇଯାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଭିତରକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଅସମର୍ଥତା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଥାଏ । ଜୀବନର ଗତି ସହିତ ସମଗତି ହୋଇ ଚାଲିବା ଲାଗି ଏମାନେ ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି, ମଣିଷ ସହିତ ଦେବା-ନେବାର ସହଜ ସ୍ତରରେ ଆସି ସମବେତ ହେବାକୁ ଏମାନେ ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି । ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ମନୋବୃତ୍ତି ନେଇ କିଛି ଶିଖିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି । ଏବଂ ଆପଣାର ଏହି ଅସମର୍ଥତାର ଅପବାଦ ଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଚାଇବା ଲାଗି ଏମାନେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ବାଘଚମ ପିନ୍ଧି ବସିଚନ୍ତି । ଖେଳରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିବା ଓ ଖେଳିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇଥିବା ପିଲା ବାହାରେ ଅଯୁକ୍ତ ଆଚରଣ କରୁଥିବା ପରି ଏମାନଙ୍କର ଜୀବନଲଙ୍କା ଏମାନଙ୍କୁ ବଡ ଉଗ୍ର କରି ରଖିଚି, ଉଦ୍ଧତ କରି ରଖିଚି ।

୬ । ୧୬ । ୭୯

ଯଦି କେବଳ ଚାକିରି କରି ପେଟ ପୋଷିବାର କଥା, ତେବେ ଏହି ଦେଶରେ ଚାକିରି କରିବାରେ ମୋ'ର କୌଣସି ମୋହ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହି ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଚି, ଏହି ଦେଶକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ବୋଲି କହି ଭଲ ପାଉଚି, ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ସଂସାର ଅନ୍ୟସବୁ ଦେଶ ଅପେକ୍ଷା ଏହି ଦେଶ ସହିତ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଘନିଷ୍ଠ ଏବଂ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପରିଚୟ । ଏହି ଦେଶଠାରୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପାଇଚି,—ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦେୟ ମୋ'ର କେବଳ ଏହି ଦେଶ ପ୍ରତି ହିଁ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦର କରି କିଛି ଦେବାକୁ ହେଲେ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦରକାର, ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଏହି ଦେଶରେ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଆପଣାର ସକଳ ସେବାକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଦେବାକୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦରକାର, ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଏହି ଦେଶରେ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ

ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କ୍ଷମତାସୀନ ମଣିଷ ଆଜି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଦେଶରେ ଆପଣାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲାଉଛି । ତାହାର ବୋଲ ମାନିବା, ତାହାକୁ ହିଁ ଭୟ କରି ହିଁ ଭରିବା ଯଦି ଏହି ଦେଶରେ ଏକମାତ୍ର ସମ୍ଭାବନା ହୋଇ ରହେ, ତେବେ ମୁଁ ସେହି ସମ୍ଭାବନା ଓ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମାକୁ ମାନି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ପେଟ ପୋଷିବା ଜୀବନର ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି ମୁଁ ସବୁଦିନେ ମାନିଛି । ଅପର ଉପରେ ନିର୍ଭରକରି ରହିବାକୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ପେଟ ପୋଷିବାଟାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରି-ନାହିଁ । ପାରିବି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

୩ । ୧୨ । ୭୧

ଶିକ୍ଷାର ବେଡ଼ା ଭିତରେ ରହି ବେଳେବେଳେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅଶିକ୍ଷିତ ବୋଧ ହେଉଛି । ଏହି ପଙ୍କତିର ପାଂଶ ଭିତରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଯେତିକି ଯେତିକି ଆବଦ୍ଧ କରି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଛି, ସେତିକି ସେତିକି ଆପଣା ଭିତରର ଶିକ୍ଷୋତ୍ସାହୀ ମନ ମରିମରି ଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ମୋ' ଭିତରର ମଣିଷ ସେତିକି ସେତିକି ଅବହେଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏଠାରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଅଛନ୍ତି, ହୁଏତ ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିହ୍ନି ଶିଖିନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଠିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ଏମାନେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଇ-ବାକୁ ହିଁ ଆପଣା ଜୀବନର ଆଧାର ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଆପଣାର ସକଳ ଅଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଏମାନେ ବାହାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ମୋ' ଭିତରର ମଣିଷ କେବଳ ନାନା ସ୍ତରରେ ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ହିଁ ସାର ହେଉଛି । ନ୍ୟାୟ କ'ଣ ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ ପାଖରେ ହିଁ ମାରିବାକୁ ହେଉଛି । ଶିକ୍ଷାର ମାର୍ଗ କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ, ସେକଥା ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଶିକ୍ଷିତ କର୍ତ୍ତାର ଖିଆଲ ମାନି ଚୁପ୍ ରହିଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ମଣିଷପଣିଆ କ'ଣ ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅମଣିଷ ମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ସହିଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ମୋ' ଭିତରର ଶିକ୍ଷକ କ୍ରମେ ଆଜ୍ଞାବହ ଅଧସ୍ତନର ସ୍ତରକୁ ଖସି ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଛି । ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳାଇ ନେବାର ଅଧର୍ମ ସହିତ ସହାବସ୍ଥାନର ଚୁକ୍ତି କରିବାର ଅପମାନରେ ଜୀବନର ସକଳ ପ୍ରକାରର ଧର୍ମ କ୍ରମେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବାକୁ ବସିଛି । ଯଦି ଭିତରେ ମୁଁ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ନପାରିଲି, ମଣିଷର ଗୌରବ ସହିତ ଅନ୍ୟ ସକଳ ମଣିଷର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନପାରିଲି, ତେବେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଏହି ଆଡ଼ମ୍ବର ଆଉ କେଉଁଥିଲାଗି ? ବାହାରେ ସବୁ ଚମତ୍କାର ଚାଲି-ଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଉଛି ।

୪ । ୧୨ । ୭୧

ଏହି ଶିକ୍ଷାର ଅସୃତନକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ 'ଅଶିକ୍ଷିତ ଅସୃତନ' ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକତା କରି ପଇସା ପାଏ, ଆପଣାର ଜୀବନନିର୍ବାହ ଲାଗି ସେ ଏହି ଶିକ୍ଷକତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହେ । ଆମର ଏହି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେତେ ଯିଏ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଦରମା ପାଆନ୍ତି । କିଏ କମ୍ ପାଏ କିଏ ବେଶୀ ପାଏ । ମୁଁ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷକର ବେତନ ପାଇବା ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷାସୃତନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଜଣେ କେବଳ ବେଶୀ ଦରମା ପାଉଛି ବୋଲି ଯେ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟତା ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇଥିବ, ତାହାର ମତଟାକୁ ସେ ସମସ୍ତେ ଦେବତାଦେଶ ମନେ କରି ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ, ଏହି ପଦ୍ଧତିଟାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଅଶିକ୍ଷିତ ପଦ୍ଧତି ବୋଲି କହିବି । ଶିକ୍ଷାଳୟର ସବୁ ସୂତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଏକତା ସ୍ଥାପନ କରିବାଲାଗି ଉପରେ ଜଣେ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ରହିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ତାହା ବୋଲି ଯେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅକ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋଇ ଦାୟିତ୍ୱହୀନତା ଦେଖାଇବ, ବଡ଼ ଆସନରେ ବସିଛି ବୋଲି ଯେ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ରତାଗୁଡ଼ାକୁ ଜାରି କରିବାଲାଗି ଅବାରିତ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବ, ଏହାକୁ ମୁଁ ଖାଲି ଅଶିକ୍ଷିତ ରୀତି ବୋଲି କହିବି । ଯେଉଁ ମଣିଷ ଯେତେ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହେ, ତାହାର ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ହେବାରେ ସେତିକି କୁଣ୍ଠା ରହିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ଡିଗ୍ରୀ ଅନୁସାରେ ମଣିଷ ବଡ଼ ଜାଗା ମାଡ଼ିବସେ, ସେଠି ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଚି କୁଆଡ଼ୁ ?

୫ । ୧୨ । ୭୧

ନଗିନ୍ ଭାଇଙ୍କୁ ମୁଁ ଅତି ଆପଣାର ଲୋକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲି । ସେ ଅତି ବଡ଼ ଧନୀ ଘରେ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ । ବିଦେଶରୁ ପାଠ ପଢ଼ି ଆସି-ଥିଲେ । ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସେ ଏହି ଦେଶରେ କେତେ ବଡ଼ ବାବୁ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ଏଠି ସେ ଭାରି ବଡ଼ ଚାକିରି କରି ଆରାମରେ ରହି ପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ବମ୍ବେ ସହରର ସମସ୍ତ ସୁଖଭୋଗ ଛାଡ଼ି, ସେ ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଆପଣାର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ହିସାବରେ ନିର୍ବାଚିତ କରିଥିଲେ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ପ୍ରଲୋଭନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନୁହେଁ, ଜୀବନରୁ ଦୂରକୁ ପଳାଇ ଯିବାର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ତେଜନା ସହିତ ନୁହେଁ, ନାନା ପଥରୁ ବିଚାରର ସହିତ ଗୋଟାଏ ପଥ ନିର୍ବାଚନ କଲାପରି ସେ ଆପଣା ଜୀବନର କର୍ମପଥ ନିର୍ବାଚିତ କରି ନେଇଥିଲେ । କୋରାପୁଟରେ ନିର୍ମାଣ କାମର 'ହୋ' 'ହୋ' ଲାଗି ରହିଥିଲା

ବେଳେ ସେଠାରେ କାମ କରିବାକୁ କେତେକେତେ ସାନ ଓ ବଡ଼ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ଦୁଇ ମାସ ବା ଦୁଇ ବରଷ ଏଥିରେ ସେଥିରେ ହାତ ବଜାଇ କଏ କୁଆଡ଼େ ଫେରିଗଲେ, କିନ୍ତୁ ନଗିନ୍ ଭାଇ ଆପଣାର ଆସ୍ଥାନରେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲେ । ନମ୍ରୀଭ କାମ ସହିତ ସେ ଆପଣାର ମନ ଓ ଆପଣାର ଆଗ୍ରହକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କୋରାପୁଟରେ ବସାଇ ନେଇଥିଲେ । କାଲି ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିବାର ସମ୍ବାଦ ପାଇ ନେଇଥିଲାଗି ମୁଁ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଅତି ଆପଣାର ମଣିଷ ସାଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିଏ ଗୁଡ଼ିଏ ଚାଲିଗଲେ ହୃଦୟାରୁ ଆଘାତ ଲାଗେ, ସେହିପରି ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ତାଙ୍କର ବମ୍ବେକୁରେ ଥିବା ଘରେ ରହିଛି । ସେଠାରେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ସୁଖ ଓ ସମ୍ଭୋଗ ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ କପରି ଅଶାନ୍ତ ବୋଧ ହୁଏ, ସେକଥା ସେ ମୋତେ କେତେଥର କହିଥିଲେ । ସେ ଆପଣାର ଘର-ଠାରୁ ଆପଣାର କର୍ମଭୂମିକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେହି କର୍ମଭୂମିରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସମାପ୍ତି ଘଟିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କର କର୍ମର ସମାପ୍ତି ହୋଇ ନଯାଉ, ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ମୋ'ର ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୭ । ୧୨ । ୭୧

ଏ ସଂସାରରୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ସମସ୍ତେ ବିଦା ହୋଇଯିବେ । ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ବା ଅନିଚ୍ଛା'କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସ୍ୱୀକୃତି ନଦେଇ ଅତି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ମୃତ୍ୟୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ସଂସାର ଭିତରୁ ଟାଣି ନେଇଯିବ । ତଥାପି ଏହି ସଂସାରର ଜୀବନକୁ ମୁଁ କଦାପି ମିଥ୍ୟା ବା ମାୟା ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାରରେ ଅର୍ଜନ କରି ଯାଇଥିବା ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ମୁଁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ଏହି ମର ଧାମରେ ହିଁ ମୁଁ ଅମର ଧାମର ପରିଚୟ ପାଇଛି । ଏହି ଚମ ଆଖିରେ ଜଗତକୁ ଦେଖି ଦେଖି ମୁଁ ବିଶ୍ୱତୋଦୃଷ୍ଟି ହେବାର ବରଦାନ ପାଇଛି । ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଛି । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଏହିସବୁ ମହାମୂଲ୍ୟ ସାଧନଗୁଡ଼ିକ ଯେ କେବଳ ଏହି ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବ, ସେକଥା ମୁଁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ଏହି ଜୀବନର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପରେ ମୋ'ର ଜୀବନ ଆଉ କେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପହଞ୍ଚିବ, ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ତଥାପି, ଏହି ଜୀବନରେ ଯେଉଁସବୁ ସାଧନ ମୋତେ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଛି, ମୋ'ର ପାଥେଟିକୁ ଏତେ ସମ୍ପଦଶାଳୀ କରି ଭରି ଦେଇଛି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯେ କୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ମୋ'ର ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋ'ର ଜୀବନର ପରମ ଲାଭ । ଏହାହିଁ ମୋତେ ଏହି ସଂସାରରେ ପରମ ପ୍ରସାଦର ଅଧିକାରୀ କରିଛି ।

୭ । ୧୨ । ୭୧

ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ମୋ'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଛି । ପାଇଛି ବୋଲି କହିଲେ ତାହା ଅତିରଞ୍ଜନ ହେବ, ମୋ'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଛି । ଏହି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଉତ୍ତେଜନା ନାହିଁ । ଆଉ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା ପଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଲଢ଼ାଇ ଲଢ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ସଂସାରକୁ ମୋ'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିବା ଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୁଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ଏଥିରେ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଆପଣା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ସତ୍ୟ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଅନୁଭବ ନକରି ପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ' ଭିତରେ ସେହିସବୁ ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ହୃଦୟ ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ମୁଖର କଥାରେ ପାଇଛି ପାଇଛି ବୋଲି ସବୁରି ଆଗରେ ବଡ଼ିମା କରି ବୁଲୁଥିଲି । ଆପେ ଚମତ୍କୃତ ହେବା ଆଗରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୋ' ବିଷୟରେ ଚମତ୍କୃତ କରି-ଦେବାର ଉତ୍ସାହ ମୋ'ର ସେତେବେଳେ ଥିଲା । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ମୁଁ ନିନ୍ଦା କରୁନାହିଁ । ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ସୋପାନରେ ଆବେଗରେ ସ୍ଥାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଆଜି ମୁଁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଯାଇଛି । ମୋ' ପଥ ଆବିଷ୍କାର କରି ତାହାରି ଉପରେ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନର ପରମୋଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି । ତେଣୁ ଏହି ପଥ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଧିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯିବାର ଶାନ୍ତି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି । ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଗମ୍ଭୀରବାଟ ଚାଲିବା ବେଳେ ଦୂରରୁ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ା ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ଯାତ୍ରୀ ଯେଉଁ ନିର୍ଭର ପାଇଥାଏ, ଆଜି ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୁଁ ସେହିପରି ଏକ ନିର୍ଭର ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି । ଏହି ସଂସାର ସେଥିଲାଗି ମୋ'ର ଆପଣାର ଘର ପରି ମନେ ହେଉଛି, ବଗିଚାର ଫୁଲଠାରୁ ଆକାଶର ଚଢ଼େଇ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ଆପଣା ସହଚର ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି । ମଣିଷକୁ ଦେଖି ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ ହେଉନାହିଁ, ତା' ଭିତରେ ମୁଁ ମୋ' ବନ୍ଧୁର ଦର୍ଶନ ପାଉଛି ।

୮ । ୧୨ । ୭୧

ହଁ, ମଣିଷକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଯାତ୍ରା ସହଚର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଅପର କାହାକୁ ତା'ର ଆପଣାର ପଥରେ ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତା'ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ତାକୁ ବଳାତ୍କାର କରି ମୋ'ର ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ତା' ପ୍ରତି ମୁଁ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜଣାଉଛି । ଯେତେ ବିଭିନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ମାର୍ଗବୃତ୍ତି ଜୀବନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋ'ର ମନ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଣତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ତା'ର ଜୀବନର ବେଗ ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ବେଗ

ଉତ୍ତରଦେଇ ଯାଇଛ, ତା'ର ପ୍ରେରଣା ନେଇଯାଇଛି । ମୁଁ ମୋ'ର ଆପଣା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଛି ବୋଲି ଅପର ଜୀବନ ପ୍ରତି ଈର୍ଷା କରିବାର ଅଭିଶାପରୁ ଆପଣାକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଛି । ମୋ'ଠାରୁ କିଏ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଗଲା ବୋଲି ମୋ' ହୃଦୟରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦହନ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ଯିଏ ଏକମାତ୍ର ରାସ୍ତା ପାଇଛ ବୋଲି ସବୁରି ଆଗରେ ଦମ୍ଭ କରିଛ, ଆପଣା ପଥରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ନିବେଦନ କରି ନପାରି ଯିଏ ଅପରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ପଥକୁ ଟାଣିବାର ଉଗ୍ରତା ଦେଖାଇଛ, ଜଗତଟାକୁ ପରିତ୍ରାଣ କରିବାର ଅଶ୍ରଦ୍ଧ ଅଜ୍ଞାନତା ଯିଏ ଦେଖାଇ ବୁଲୁଛ, କେବଳ ସେଇଠି ମୁଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତରର ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ପାରିନାହିଁ । ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିନାହିଁ ।

୯ । ୧୨ । ୬୧

ସେଇଥିଲା ମଣିଷ ସହିତ ଏକାଠି ମିଳି କାମ କରିବାରେ ମୁଁ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ସବୁ ମଣିଷ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଖୁସୀ ହୋଇ କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ଭାରି ସହଜ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମୋ' ଭିତରର ସମ୍ମିଳନଲୋଭୀ ହୃଦୟଟି ଏହିପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ, ଯେଉଁଠି ମଣିଷକୁ ଦ୍ୱେଷ କରାଯାଏ, ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ଜଣେ ବା' କେତେଜଣ ମଣିଷ ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ କ୍ଷମତାସଚେତ ହୋଇ ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେବଳ ଅଧସ୍ତନ ଓ ଆଜ୍ଞାବହ ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅବଗୁଣ ଦେଖାଇ ବାହାରନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଏହିମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟ ବୃତ୍ତିକୁ ହିଁ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଏ, ମୁଁ ସେଠାରେ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼େ, ସେଠି ପହଞ୍ଚି ମୋ'ର ସକଳ ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ମୋ'ର ସକଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇପଡ଼େ, ସେଠାରେ ମୁଁ ସୁନାପୁଅ ହୋଇ ସକଳ ବିଧାନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରେନାହିଁ । ଏପରି ଏକ କ୍ଷମତାକଳୁଷିତ ବାତାବରଣ ଭିତରେ ମଣିଷର କିଛି କଲ୍ୟାଣ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଫୁଲ ଆହୁରି ଅନେକ ଫୁଲଙ୍କ ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠିବାର କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ କରୁଥିବ ? ମୁଁ କ୍ଷମତାସଚେତନ ମଣିଷମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ରତାର ଅନ୍ତ ଖୋଜି ପାଏନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତରତଳ କେଉଁଠି କି ଦୁଃଖର ଜାଳ ରହି ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏତେ ଉଗ୍ର ଓ ଦ୍ୱେଷଦୁଷ୍ଟ କରି ପକାଉଛି, ସେହି କଥା ଭାବି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି ସଂସାରରେ ସେହି ପରମଦୁଃଖୀମାନେ ସଂସାରର ଦୁଃଖ ହିଁ ବଢ଼ାନ୍ତି ।

୧୦ । ୧୨ । ୭୧

ହଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଃଖୀ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ତାହାରେ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ପ୍ରଚଣ୍ଡତା ଓ ପରାକ୍ରମ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖୀ ବୋଲି କହିବି । ସେମାନଙ୍କର ପିଲାବେଳେ ହୁଏତ ଅତି ଦୁଃଖରେ କଟିଛି, ସେମାନଙ୍କର ବିକାଶକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ବିନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ତେଣୁ ଆପଣା ଦ୍ୱାରର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଶିଖିବା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ସେମାନେ ସବୁରି ଦଉଡ଼ି ଧରି ସଂସାରଟା ଉପରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେ ବୋଲି ବେଶୀ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଚନ୍ତି । ଆପଣାର ବିକାଶଧର୍ମୀ ମଣିଷଟି ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କେବେ କୌଣସି ସହାନୁଭୂତି ହୋଇ-ନାହିଁ, ତେଣୁ ଅପର ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ଦେଖିବାର ସହାନୁଭୂତି ଏମାନଙ୍କର ଅର୍ଜନଶକ୍ତିର ବହିର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆପଣା ଭିତରର ମାନବିକ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ କରିବାକୁ ହୁଏତ ଏମାନେ ଖାଲି ଦୁର୍ବଳତା ବୋଲି ହିଁ ବିଚାରିଚନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷଟାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ହିଁ ଏମାନେ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଚନ୍ତି । ଆପେ ପିନ୍ଧିଥିବା ମୁଖାଟାକୁ ହିଁ ଏମାନେ ଆପଣାର ସତ୍ୟପରିଚୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ନାନାମତେ ପରିଶ୍ରମ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସେଥି-ଲାଗି ଏମାନଙ୍କର ଲାଲ ଆଖିର ଅଭିନୟ ତଳେ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କର ଦୁଃଖୀ ହୃଦୟର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ବେଶୀ ଅନୁଭବ କରିଚି ।

୧୧ । ୧୨ । ୭୧

ଯିଏ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଧୀଶ ହୋଇ ବସିଚି, ତାହାର ହୃଦୟ ଭିତରେ କୌଣସିପ୍ରକାର ବିଦ୍ୱେଷ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବିକାଶରେ ହିଁ ତା'ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଯିଏ ଯଦି ଆପଣା କ୍ଷୁଦ୍ରତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଦେ ପଦେ କେବଳ ଖୁଣିବାରେ ଲାଗିବ, କେବଳ ଆପଣାର କ୍ରୁଦ୍ଧତାର ଦଉଡ଼ି ପିଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଘାତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ତେବେ ତାହାକୁ ଆମ ସମାଜର ଅତି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ, ଏହି ଦେଶର ସମାଜରେ ଆମ ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଧାନତଃ ସତ୍ତ୍ୱଲୋଭୀ ବିଦ୍ୱେଷୀ ସତ୍ତ୍ୱାଧୀଶମାନେ ହିଁ ଗାଦି ମାଡ଼ି ବସିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ଅତୃପ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ଅହିତ ଓ ଅସୁନ୍ଦର କରି ରଖିଚି, ସେହି ଅତୃପ୍ତିର ଜ୍ୱାଳାକୁ ଭୁଲିବା ଲାଗି ସେମାନେ କ୍ଷମତାର ଅମାନୁଷିକ ଜାଲ ବିଛାଇ ରଖିଚନ୍ତି । ଜୀବନ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ, ବିକାଶ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆପେ କୌଣସି ପଥ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କରୁନାହାନ୍ତି,

ତେଣୁ ଅପର ମଣିଷ ସହିତ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରଖିବାରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଆମେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ବେଳେ ହୁଏତ ସେମାନେ କିଛି ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସ୍ତରରେ ସେମାନେ ଅଟକି ରହିଚନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣା କ୍ଷମତାବୃତ୍ତିର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାଗ୍ରହଣକୁ ହରାଇ ବସିଚନ୍ତି । ସେଥିଲାଗି ଗ୍ରାମର ସମ୍ଭବମାନ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବା ଲାଗି, ତାହାର ସହାୟକ ହେବାଲାଗି ଏମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୌଣସି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ, କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

୧୬ । ୧୨ । ୭୧.

ବୟସ ଥାଉଁ ମଣିଷର ସଂସାର ଦେଖି ବାହାରିବା ଉଚିତ । ସାରା ଜୀବନ ଚାକିରି କରି ସାରିବା ପରେ ଓ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଜମା କରି ସାରିବା ପରେ ଅନେକ ଦେଶ ଦେଖି ବାହାରନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ସେମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଟେଲରେ ରହନ୍ତି, ଅନେକ ବର୍ଷର ସଞ୍ଚୟକୁ ଖରଚ କରି ସେମାନେ ସଂସାରର ଦାଣ୍ଡରେ ବଡ଼ଲୋକୀ କରି ବାହାରନ୍ତି । ସେମାନେ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ସଂସାରରେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଦେଖନ୍ତି, ତାହା କେବଳ ସେଇମାନଙ୍କୁ ଜଣାଥିବ; କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ାମନର ଖାତାରେ ସାଇତି ଲେଖି ରଖିବା ଲାଗି ସେମାନେ ଅନେକ ବିଳାସ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ସଂସାରର ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେଲେ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ସଂସାର ଦେଖି ବାହାରିବା ମୋଟେ ପୋଷାଏ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ସଂସାରକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ଜୀବନର ଯୌବନସମୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଶସ୍ତ ସମୟ ବୋଲି କହିବି । ସଂସାରକୁ ଦେଖି ମୁଁ ମୋ'ର ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟିମାର୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବି, ଆପଣା ଜୀବନଯାତ୍ରାର ମାର୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବି । ମୋ'ର ଜୀବନର ଦରସୀମା ସଂସାରର ସକଳ ଜୀବନସୀମାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଜୀବନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୟସ ରହିଥିବା ଉଚିତ, ହୃଦୟ ଭିତରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥିବା ଉଚିତ, ତୀର୍ଥ ଦେଖି ବାହାରିଥିବା ଆଖି ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ରହିଥିବା ଉଚିତ, ମଣିଷର ସନ୍ନିଧିକୁ ଆସି ମଣିଷକୁ ମଣିଷର ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଚହ୍ନିବାର ସାହସ ଥିବା ଉଚିତ । ନହେଲେ କୌଣସି ଦେଖା ସାର୍ଥକ ହୁଏନାହିଁ ।

୧୭ । ୧୨ । ୭୧

କାଲି ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ମୋ'ର ପଡ଼ୋଶୀ ପରି ପାଇଥିବା ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ମୋ' ବଗିଚାର ଫୁଲ, ମୋ' ଘରେ ଜଳୁଥିବା ଅଗରବତୀର ଧୂପ,— ଏସବୁ କାଲି ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ସ୍ୱାଗତ କରି ଆଣୁଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ମୋ'ଙ୍କ

ଘରର କବାଟ ଖୋଲି ମଣିଷ ମାନଙ୍କେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଲା, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ କେବଳ ବନ୍ଧୁ କରି ଡାକି ଆଣୁଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ଦରିଦ୍ର ଭାରତବର୍ଷର ଗୋଟାଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ଥାନରେ ମୋ'ର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ନିବାସଟି, ତଥାପି ଏହାରି ମଧ୍ୟରେ କାଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱନିବାସ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । କାଲି ଦିନମାନର ଅଭିଜ୍ଞତା ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରିଥରେ ବୁଝିଲି ଯେ, ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷର ଜୀବନରେ ନାନାପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ରହିଛି, ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସମାଜରେ ନାନାପ୍ରକାର ମାନସିକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ରହି ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ଦୁର୍ନିସ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଛି । ମୋ'ର ଘର ପାଖରେ ଯିଏ ସଙ୍କୁଚିତ ଆଡମ୍ବର ଦେଖାଇ ଜାତି, ଧର୍ମ, ସଂସ୍କାର ଓ ରାଜନୀତି ନାମରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ପ୍ରଚାର କରୁଛି, ମୁଁ ତାକୁ ଯେପରି ଆଦୌ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ, ତାକୁ ମୋ'ର ଆପଣାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଂସାରର ଆର ପାଖରୁ ଯିଏ ସବୁ ପ୍ରକାରର ବାରଣକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି କେବଳ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ମୋ' ଆଡକୁ ହାତ ବଢ଼ାଉଛି, ମୋ'ର ମୁକ୍ତ ବାତାୟନ ଦେଇ ମୁଁ ସେହି ବନ୍ଧୁର ଦର୍ଶନ କରିପାରୁଛି ।

୨୪ । ୧୬ । ୭୧

ପାଖ ଗାଆଁରେ ଗୋଟିଏ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, କ'ଣ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜାଣିବ'କୁ ପାଇଲି ଯେ, ଏହି କାମ କରି ତାଙ୍କର ଅଢ଼ତିରିଶି ବର୍ଷ କଟିଗଲା । ଆଉ ବରଷେ ଗଲେ ହୁଏତ ସେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏତେ ଦୀର୍ଘକାଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାଙ୍କର ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ଭାରି ମମତା ଆସି ଯାଇଛି । ଆପଣାର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ସେ ଏହିଠାରେ ହିଁ ଆପଣାର ଘର ତିଆରି କରି ନେଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ତାଙ୍କର କଥାରୁ ବୁଝିଲି ଯେ, ସେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ ପାଇ ପାରିନାହାନ୍ତି । ଆପଣା ମନର କଳ୍ପନା ଅନୁସାରେ ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଗଢ଼ି ପାରିନାହାନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ତିନି ବର୍ଷ ହେଲା ତୋଫାନରେ ଗୋଟିଏ ଘରର ଛାତ ଉଡ଼ିଯାଇଛି, ତଥାପି ସେ ତାହାର ମରାମତି କରି ପାରିନାହାନ୍ତି । ଉପର ହାକିମମାନଙ୍କର ଦୟାରୁ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିପରି ଭଂଗା ପଡ଼ିରହିଛି । ଶିକ୍ଷାରେ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦେଖାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଶିକ୍ଷକର ଯେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଓ ଆତ୍ମନିର୍ଭରତାର ବାତାବରଣ ଦରକାର, ତାହା ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଯେପରି ମୁଁ ଏକ ହତାଶ ମଣିଷକୁ

ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲି । ଅଢ଼ତରିଶି ବରଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମାଜ ତାଙ୍କୁ କଳଙ୍କ କରି ରଖିଛି, ମଣିଷ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିନ ।

୧୫ । ୧୨ । ୬୧

ଶୀତଶର୍ଙ୍କିତ ହାତ ଅଶସ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରି କହୁଛି, କ'ଣ ବିଶ୍ୱାସ କମି ଯାଉଛି କି ? ଏଣେ ହୃଦୟ ଶଙ୍କାସମାଧାନ କରି ଉତ୍ତର ଦେଉଛି, ନାଇଁ, ବିଶ୍ୱାସ କମି କମି ଯାଉନାହିଁ, ଅଶାନ୍ତି ହିଁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଛି । ଭିତରର ଅଶାନ୍ତି ହାତର ସଞ୍ଚାଳନରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ତେଣୁ ଏହି ହାତର ଲେଖା ଅକ୍ଷରରୁ ମଧ୍ୟ ତା'ହା'ର ପ୍ରମାଣ ମିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଏହି ଅଶାନ୍ତିର ନାନା କାରଣ ରହିଛି । ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ନାନା ଆନରେ ନାନା ଖତର ବେଣି ନିରୂପଣ କରି ପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତି ହେଉଛି, ବାତାବରଣର ଅଶାନ୍ତି । ଆପଣାର କାମରେ ଆପଣାକୁ ଯେତେ ନିମଗ୍ନ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମୁଁ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ବଡ଼ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଓ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ମନେ ହେଉଛି, ଯେପରି କେବଳ ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ ଲାଗି ମୋତେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଏଠି ଶିକ୍ଷକର କାମ କରିବାକୁ ହେଉଛି । ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ମଣିଷକୁ ଅବହେଳିତ କରି ଓ ଉପବାସୀ ରଖି ତଥାପି ଯେ ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମୋ'ର ଅବୋଧ ତାରୁଣ୍ୟକୁ କୌଣସି ବୋଧ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ବାରବାର ମୁଁ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ଭାବୁଛି, ମଣିଷକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ତଥାପି ଏ ଆଡ଼ମ୍ବର କାହିଁକି, ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ବଞ୍ଚିତ ରଖି ତଥାପି ଏହି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ କାହିଁକି, ହୃଦୟକୁ ଅଶିକ୍ଷିତ ରଖି ତଥାପି ଏହି ଶିକ୍ଷାର ଆଡ଼ମ୍ବର କାହିଁକି ? ଏତେ ଭୟ କାହିଁକି, ଏତେ ସତର୍କତା କାହିଁକି, ଅପର ମଣିଷର ବିକାଶ ପ୍ରତି ଏ ଦ୍ୱେଷ କାହିଁକି ? ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ମୂଳୋପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଧାର କରି ମୁଁ ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ବିକଶିତ କରି ଆସିଥିଲି, ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିର ଅନୁପସ୍ଥିତି ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାର ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସେତିକି ଅଶାନ୍ତି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଛି । ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ପଚାରୁଛି, ମୋ'ର କ'ଣ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ, ବ୍ୟକ୍ତିର କ'ଣ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ?

୧୬ । ୧୨ । ୬୧

କଅଁଳ ଯୌବନ ବୟସରେ ପ୍ରଧାନତଃ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିଲି । ସେହି ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ମୁଁ ସେହି ସ୍ୱୀକାରକୁ ଖାଲି ନିର୍ବୋଧତା ବୋଲି କଦାପି ଉଡ଼ାଇ

ହେବନାହିଁ । ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ସେହି ସ୍ୱୀକାରର ଆଧାରଶିଳା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୋ'ର ଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାମୂଳ ଜୀବନଶୈଳୀର ମୋ'ର ବୟସ ଓ ମୋ'ର ଅଭିଜ୍ଞତା ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଜୀବନଟାକୁ ଯେ ମୁଁ କେବେ ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାର କରିବି, ଏବଂ ଜଗତଟାକୁ ଯେ ମୁଁ କେବେ ମୂଲ୍ୟନିରପେକ୍ଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ନିଃସାରତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ତାହା କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଆସିଛି, ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ନିବେଦନ ହିଁ ମୋ'ର ମୌଳବିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦ୍ରାବକ ହୋଇ ରହିଛି । ସଂସାରର ଅନେକ ଅସତ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ କରି ପାଇବାର ଉତ୍ସାହରେ ହିଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରତି ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସଭିଙ୍କୁ ଜୀବନପଥରେ ସମ୍ମାନିତ ସାହାସହଚର କରି ଦେଖିବା ଆଗ୍ରହରେ ହିଁ ମୁଁ ଅଶିକ୍ଷିତ କ୍ଷମତାଲାଳସାକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଟଙ୍କା ବା ସୁନାରୁପାର ମୂଲ ଦେଇ ତଉଲି ପାରିନାହିଁ, କେବଳ ମଣିଷର ମୂଲ ଦେଇ ତଉଲିଛି ।

୧୭ । ୧୨ । ୭୧

ଆମ ଦେଶର ଗ୍ରାମଜୀବନରେ ଯେଉଁ ସହଜତା ଅତି ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ଅଥଚ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ରହିଥିଲା, ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ହାଉଆ ବାଜି ତାହା କ୍ରମେ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଗାଁକୁ ଯିବା ମାତ୍ରକେ ମନେ ହେଉଛି, ସେଠି ଯେପରି କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମଣିଷର କେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ କେତେ ଖୁସି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଖୁସିକୁ କେବଳ ଅଜ୍ଞତା ବା ଆଦିମ ନିସ୍ପୃହତା କହି ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ହେବ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ସମାଜର ଚତୁରତା ଓ ଧୂର୍ତ୍ତତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଏମାନେ ଜାଣିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଯେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଏତେ ସରଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ତା ନୁହେଁ । ଗ୍ରାମଜୀବନର ସାମାଜିକ ସଂଗଠନ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରାଣମୟତା ରହିଛି, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଏତେ ସହଜ ଓ ପ୍ରାଣମୟ କରି ରଖିଛି । ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ସତର୍କ ହେବାର ବା ଶଠତା କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁନାହାନ୍ତି । ବରଂ ମୁଁ ତ କହିବି, ଆମ ଦେଶର ଗ୍ରାମଜୀବନ ତା'ର ଆପଣାର ଉପାୟରେ ସହରର ସଭ୍ୟତା ଭିତରେ ରହିଥିବା କୃତ୍ରିମତା ଓ ସଚେତନାର ପ୍ରତିରୋଧ ମଧ୍ୟ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ପାରୁନାହିଁ । ସହରର ଜୀବନକୁ ପ୍ରକଟିତ କରୁଥିବା ସକଳ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା-ବୃତ୍ତି ଆଜି ସମଗ୍ର ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ଏପରି ବିବ୍ରତ ଓ ବ୍ୟାପକ

ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଛି ଯେ, ଗ୍ରାମଜୀବନ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସମକ୍ଷରେ ଆପଣାର ସ୍ୱକୀୟତା ସହିତ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରୁନାହିଁ । ସଂସାରରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ କ୍ରମେ ସହରର ବ୍ୟାପାରଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଖିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ୁଛି, ଏହି ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରେ ବୋକା ନହେବାର ଭୟରେ ସେ ଆପଣାର ସକଳ ସାଂସ୍କୃତିକ ଚେରକୁ ଛିଡ଼ାଇ ଆଧୁନିକ ହେଉଛି ।

୧୮ । ୧୨ । ୭୧

ଆଜି ସକାଳର ଏହି ମଧୁର ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ମୋର ଜୀବନ ଯେପରି ସକଳ ଜୀବନର ସଂପର୍କସ୍ପର୍ଶରେ ଭରି ଉଠିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଭୌତିକ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଶୀତଳକର୍କଶତା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋର ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୁଁ ପ୍ରାଣମୟ ପୃଥିବୀର ସକଳ ଉଷ୍ଣତାକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ଭିତରେ ତାହାର ନିର୍ଭର ପାଇ ଯେପରି ମୋର ମନ କହିଉଠୁଛି ଯେ, ସଂସାରର ବାଟରେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିବା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଶଙ୍କା ନାହିଁ, ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯିବାର କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଦ୍ୱେଷ ହିଁ ମଣିଷକୁ ବୁଢ଼ା କରି ପକାଏ, ଆପଣା ଦ୍ୱେଷର ଅଭିଶାପ ଓ ଅଭିଷ୍ଟୀତ ବନ୍ଧମାନ ପକାଇ ମଣିଷ ସଂସାରଠୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଏ । ଯେପରି କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ ପୋଷଣ କରି ମୁଁ ଜୀବନରେ ମଡ଼ଶୀଇ ବସିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ହାରିଯିବାରେ ମୋର କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ । କାରଣ କେଉଁଠି କାହାଠାରୁ ପାଦେ ବଳିଯାଇ କେଉଁ ଗଡ଼ ଜିତି ଆଣିବା ଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ କୌଣସି ଉଦ୍‌ବେଗ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜୀବନଟାକୁ ଜିତିବା ବା ହାରିବାର ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ବୋଲି ମନେ କରେନାହିଁ । ଜୀବନରେ ସମ୍ମାନ ହାସଲ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ହୃଦୟକୁ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ କରାଇ ନାନା ତୃପ୍ତ ଓ ଅତୃପ୍ତ କଳ୍ପିତ ମୋହରେ ଜୀବନକୁ ଦଂଶନ କରି ବୁଲିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାରରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ମୋ'ର ଜୀବନଦେବତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରେ, ଏ ଜଗତ ବିଶ୍ୱକୁ ମୁଁ ମୋର ଉତ୍ତରାଧିକାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ତେବେ ଆପଣା ଘରେ ମୁଁ ଏତେ ଡ଼ରିମରି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେବି କାହିଁକି ?

୧୯ । ୧୨ । ୭୧

ଆପଣା ଦେଶରେ ଅଭିନୟ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆପଣାକୁ ଠକିବା । ମଣିଷର ମନଃସମ୍ପର୍କରେ ସାରା ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରତି-ବେଶ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ରାୟତନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ଏହି ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିନୟ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଆପଣାକୁ ହିଁ ଠକିବା । ଆପଣା ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଅସାଧୁତାକୁ ଅବାରିତ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ ବାହାରେ ଅତି ସାଧୁ ବା ଅତି ଭଦ୍ର ପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଥାଉ । ନିଜ

ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଶଙ୍କା ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ବୁଦ୍ଧିଜନିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ତଥାପି ଆମେ ବାହାରେ ନାନା ମହାନ୍ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଉ ଥିବାର ଅଭିନୟ କରୁଥାଉ । ଭିତରେ କେବଳ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଆପଣାଲାଗି ସତର୍କ ଓ ତୁଷ୍ଟ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ବେଳେ ତଥାପି ବାହାରେ ଆମେ ସଭିଙ୍କଲାଗି ଓ ସଭିଙ୍କ ସହିତ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବାର ଆଡ଼ମ୍ବର କରୁଥାଉ । ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟ ଆଜି ଏହିପରି ଏକ ଦୁଷ୍ଟତାର ଚୋପରେ ବଡ଼ ଜର୍ଜର ହୋଇ ରହିଛି । ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକର ଏକ ମହାନ୍ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି, କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମହାନ୍ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତା ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସଚେତନ ରହି କେବଳ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିବାରେ ମସ୍ତ ହୋଇ ରହେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଆପଣାର ଅହଙ୍କାରଟାକୁ ନେଇ ଯେତେ ଅଭିନୟ କରୁଥାଉ ପଛକେ, ସେ ଶିକ୍ଷାଳୟର କେବଳ କ୍ଷତି ହିଁ କରେ । ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ଶିକ୍ଷିତ ଦାୟିତ୍ୱମାନ ଭୁଲି କେବଳ ପଇସା କମାଉଛି ବୋଲି ଆପଣାର କାମଟାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତୁଲାଇ ନେବାର ମନ୍ଦଚେଷ୍ଟା କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ ସମାଜ ପାଖରେ ଏକ ଘୋର ଅପରାଧରେ ଅପରାଧୀ ହୋଇ ରହେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଦାନ ନାମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ବିଦ୍ୟାବିହୀନ ବ୍ୟାପାର ହିଁ ଚାଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା କାହାରି ଜୀବନ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗଢ଼ା ହୁଏନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ଗୋଲାମ ହୋଇଯାଏ, କର୍ତ୍ତାର ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ଅନ୍ଧ କରି ରଖେ । ମଣିଷର ଭିତରେ ସେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶୂନ୍ୟ ହେବାରେ ଲାଗେ, ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହୋଇ ରହିବାର ଦୈନ୍ୟ ବଢ଼େ ।

୨୦ । ୧୨ । ୭୧

ଇଂଲଣ୍ଡ ଆଉ ଆମେରିକାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ଆମେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଇଛୁ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣାର ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ସହିତ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଇଛୁ । ଆବ୍ରାହାମ୍ ଲିଙ୍କନ୍‌ଙ୍କୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ସମକକ୍ଷ ଆସନରେ ବସାଇବାଲାଗି ଏ ଦେଶରେ ଅନେକ ମଣିଷ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କୁଣ୍ଠିତ ହେବେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ପ୍ରେରଣାକୁ କର୍କଶ ଆଘାତ ଦେଇ ସେହି ଦୁଇ ଦେଶରେ ଯେପରି ଏକ ଆଦିମ ଅମାନବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅତି ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଉଠେ । ମନେହୁଏ, ଯେପରି ତଥାପି ସେହି ଦୁଇ ଦେଶରେ ବସ୍ତୁର ଭିତରେ ପୁଣି ଦୁଇ ତିନି ଶତାବ୍ଦୀ ପଛକୁ ଫେରି ଯିବାର ଏକ ପ୍ରବଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚି ହୋଇ ସଂସାରକୁ ବାହାରି ଥିଲେ, ଆଜି ମଧ୍ୟ ନାନା ଆକାର ଓ ନାନା ପ୍ରକାରରେ ସେମାନଙ୍କର

ଏହି ପଶ୍ଚାତ୍ପଦତା ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଯାଇଛି । ବେଳେବେଳେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟା ହିଁ ଅନ୍ୟ ସକଳ ମାନବୀୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠେ । ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ ବାରବାର ଏହି ମତଲବ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ଯେପରି ସେମାନେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସାରା ସଂସାରର ମହାଜନ ଓ ମାଲିକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ଯେପରି ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆପଣାର ଜମିଦାରୀ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ସ୍ୱାର୍ଥୋତ୍ତେଜିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଓ ମାନବିକ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ କୁଆଡ଼େ ମରିଉଡ଼ି ଯାଏ । ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ପଛକୁ ଫେରିଯିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ regression ବୋଲି କହନ୍ତି । ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଆମେରିକାର ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏକ regression ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ ।

୨୧ । ୧୨ । ୭୧

ଜମିଦାରୀ ଲୋପ ପାଇଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଏଦେଶରେ ଅନେକ ଆସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ଜମିଦାରଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଜମିଦାରୀ ମନୋଭାବ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଉପନିବେଶ ଲୋପ ପାଇଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶର ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ସଂସାରରେ ମାଲିକ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହେବାର ମନୋଭାବ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଆମେରିକା ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀର ବଜାରରେ ମହାଜନ ହୋଇ ବସି ରହିଛି । ପୃଥିବୀର ନାନା ଦେଶରେ ନାନା ହିତୈଷିତାର ଯୋଜନା ମେଲି ଦେଇ ଆମେରିକା ଆପଣାକୁ ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ସେଠ ବୋଲି ବିଚାରୁଛି । ସେ ଭାବୁଛି, ସଂସାରରେ ସବୁଦିନ ଏହିପରି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ପରନିର୍ଭରତା ଲାଗି ରହିଥିବ, ସବୁଦିନ କେତେଟା ଦେଶ ଅଧସ୍ତନ ହୋଇ ସାହାଯ୍ୟର ଅପେକ୍ଷା ରଖିଥିବେ, ଆଉ ସିଏ ଉଦାର କଲ୍ୟାଣାକାଙ୍‌କ୍ଷୀ ଦାନୀ ବୋଲାଇବାର ଅବସର ସବୁଦିନେ ପାଉଥିବ । ପୃଥିବୀଟା ଯେ ଏକାବେଳକେ ବଦଳି ଯାଉଛି, ଗତ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷର ଆର୍ଥିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ପଶାଖେଳ ଯେ ଲୁଚ୍ଚି ଯାଉଛି, କାଲି ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଥିବା ଇଂଲଣ୍ଡ ବା ଆଜି ମାଲିକ ହୋଇ ରହିବାର ନିଶା ଖାଇଥିବା ଆମେରିକା ସେକଥା ସହଜରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି, ଇତିହାସର ସତ୍ୟକୁ ହଜମ କରି ପାରିବା ଆଦୌ ସହଜ ବ୍ୟାପାର ନୁହେଁ । ଯାହା ହଜମ କରିବାକୁ ହେଲେ ପୁରାତନ ଅନେକ ଦିନରୁ ସାଇତି ରଖିଥିବା ଅନେକ ମିଥ୍ୟା ଓ ଅନେକ ଭ୍ରମକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନେକ ମୋହ ଓ ଅନେକ ଅଭିମାନକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସବୁ ମଣିଷକୁ ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ଦେଇ

ସ୍ୱୀକାର କରିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଜିର ନୂଆ ପୃଥିବୀରେ ବଞ୍ଚି ରହି-ବାକୁ ହେଲେ କୂଟନୀତି କୌଣସି କାମ ଦେବନାହିଁ, ବ୍ୟାପାର ବୁଦ୍ଧି କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ ।

୨୬ । ୧୨ । ୭୧.

ପୃଥିବୀ ବଦଳି ଯାଉଛି । ମଣିଷର ଯୁଗ ଆସୁଛି । ଜାତି ନାମରେ ବା ଦେଶ ନାମରେ, ସଭ୍ୟତା ବା ଅର୍ଥର ବଳୀୟାରପଣ ଦେଖାଇ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ କେହି ଅଟକାଇ ପାରିବନାହିଁ । କୌଣସି ମତବାଦର ପଥର ଦ୍ୱାରା କେହି ଏହି ପଥକୁ ବ୍ୟାହତ କରି ରଖି ପାରିବନାହିଁ । ଆମେରିକା ଅଟକାଇ ପାରିବନାହିଁ କି ଋଷିଆ ମଧ୍ୟ ଅଟକାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଆଉ ଫ୍ରାନ୍ସ ଯେପରି ଆଚରଣ କରୁଛନ୍ତି, ବସ୍ତୁର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଇତିହାସର ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ହିଁ ସଭ୍ୟତା ନାମରେ ମଣିଷ ମାରିଛନ୍ତି, ଅତିରିକ୍ତ ଅସଭ୍ୟ ଆଚ-ରଣମାନ କରିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଏମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଶିଖିବାର ଉଚିତ ଥିଲା । ତଥାପି ଏମାନେ ସେହି ପୁରୁଣା ଭ୍ରମଗୁଡ଼ାକର ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ରହି ଆପଣାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବାର ଅପଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ସଂସାରର ନୂତନ ଜାଗରଣ ଏହି ବ୍ୟୂହକୁ ଅବଶ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବ, ମଣିଷର ନୂତନ ଯୁଗର ଆହ୍ୱାନ ଆଗରେ ଏମାନେ ବେଶୀ ଦିନ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହି ପାରିବେନାହିଁ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବିଜ୍ଞାନଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଉପନିବେଶବାଦକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଆଶ୍ରୟର ମୋହ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ଡେରି ହେବନାହିଁ ।

୨୩ । ୧୨ । ୭୧

ଆଜିଠାରୁ ବଡ଼ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୋ'ର ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବରଷ ଏହି କେତୋଟି ଦିନ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ଦିନ । ଏହି ମହାନ୍ ପର୍ବର ପାଦ-ଦେଶରେ ପହଞ୍ଚି ଆପଣାକୁ ଏକ ବଡ଼ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତିବେଶୀ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଆପଣା ହୃଦୟର ବଜାର ଭିତରେ ମୁଁ ଜୀବନ-ଉତ୍ସବର ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏକ ଛୋଟ ଗାଁରେ ଏକ ଅତି ଅନାମଧେୟ ପରିବାରରେ ମୋ'ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ସେହିଠାରେ ଠାକୁର ମନ୍ଦିରରେ ମୋ'ର ଭଗବତ୍-ଭାବନା ସହିତ ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ମନେ ଅଛି, ମୁଁ କେଡ଼େ ଅନାବିଳ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ବୋଉ ସହିତ ଠାକୁର ମନ୍ଦିରରେ ସଞ୍ଜ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ମହାଦେବ ମନ୍ଦିରକୁ ଭେଟଗଡ଼ାଳି ନେଇ ଯାଉଥିଲି । ବୟସରେ ବଡ଼

ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଯେ ତେଣେ ହୃଦୟ ଯେ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ଏପରି ଅନୁମାନ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କାରଣ, ସଂସାରରେ ମୁଁ ଅନେକ ମହାଜ୍ଞାନୀ ଓ ମହାପଣ୍ଡିତ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ, ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ଓ ପରିଚିତ ଧର୍ମ, ମାର୍ଗ ଓ ମତବାଦ ଭିତରୁ ଭ୍ରମି ନଯିବା ଲାଗି ସେମାନେ ଆପଣାକୁ କିପରି ସତର୍କ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମ ଭାବନାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ ନକରିବାକୁ ସେମାନେ ଆପଣାର ହୃଦୟକୁ କିପରି କାଷ୍ଠବତ୍ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ଏ ସଂସାରରେ ମୁଁ ତାହାର ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିଛି । କିନ୍ତୁ ମୋ' ଜୀବନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେପରି ଘଟିନାହିଁ । ସବୁଠାରେ ଆପଣା ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରୁଥିବା ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ଭକ୍ତ ପରି ମୁଁ ଆମ ଗାଁ ଦେଉଳଠାରୁ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଗୀର୍ଜାଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ଏକ ପବିତ୍ର ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ପରଶ ପାଇଛି, କୌଣସି ଆନନ୍ଦରେ ମୋ'ର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ାକ ଭୂଗୋଳର କୌଣସି ବାଡ଼ ମାନିନାହାନ୍ତି, ସବୁଠାରେ ମୋ'ର ହୃଦୟ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି, ମୋ'ର ଜୀବନର ମାର୍ଗରେ ମୁଁ ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବେଗ ଅନୁଭବ କରି ସବୁଠି ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି ।

୨୪ । ୧୨ । ୬୧

ଧର୍ମଟି ଅଧୁନିକ ଜଣେ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ଅଫିମ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ତଥାକଥିତ ଆଧୁନିକ ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ ମଣିଷମାନେ ଧର୍ମକୁ ସକଳ ପ୍ରକାର ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ବୋଲି କହିବେ । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ହୃଦୟ ବିସ୍ତାରର ଭୂମି ବୋଲି ମାନି ନେଇଛି । ଧର୍ମକୁ ମୁଁ ସକଳ ପରିଚୟର ସଂଯୋଗସୂତ୍ର ରୂପେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଛି । ଧର୍ମ ଜରିଆରେ ହିଁ ମୁଁ ଏହି ସଂସାରର ନିବିଡ଼ତର ପରିଚୟ ପାଇଛି । ଧର୍ମ ସହିତ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ଅଜ୍ଞାନ ସହିତ ଧର୍ମର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକାରଣମୂଳକ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଧର୍ମକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱୀକାର କରୁ ନଥିବା ଅନେକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଅଜ୍ଞାନୀ ମଣିଷ ଏ ସଂସାରରେ ଅଛନ୍ତି । ମଣିଷ ବା ମଣିଷସମୂହର ହୃଦୟରୁ ଅସଲ ଧର୍ମର ଭାବ ଅପସରି ଗଲେ ହିଁ ସେ ଦେବତା ଓ ଈଶ୍ୱରଙ୍କତାକୁ ଆଳ କରି ସଂସାରରେ ବ୍ୟଭିଚାର ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଦୁଃସାହସ କରିଥାଏ । ଧର୍ମ ହଟିଗଲେ ମଣିଷ ଆଦର୍ଶ ନାମରେ ନାନା ଅପଦେବତାଙ୍କୁ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି କ୍ଷମତାର ନିଶା ଖାଇବାକୁ ଯାଏ । ଧର୍ମ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥାଏ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ମଣିଷକୁ ସକଳ ପ୍ରକାରର ଅସତତାରୁ ରକ୍ଷା କରି ରଖେ । ଧର୍ମ ମଣିଷକୁ ତା'ର ଭବଜୀବନର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମା ଡ଼ିଅଁାଇ ଦେଇ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସଂଯୋଗ ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ କରାଏ,

ହୃଦୟର ଯାବତୀୟ ଅନୁରକ୍ତିକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ଧର୍ମ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ୱଦରବାରର ଯୋଗ୍ୟ କରାଏ । ମୋର ଆପଣା ଜୀବନରେ ମୁଁ ଧର୍ମଦ୍ୱାରା ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିପରି ଭାବରେ ଉପକୃତ ହୋଇଛି । ଗୋଟିଏ ଦେଶ ଓ ଅଭିଧାରି ବାଡ଼ ଡ଼ିଆଁଇ ଧର୍ମ ମୋତେ ସବୁରି ଯୋଗ୍ୟ କରି ପାରିଛି ।

୨୫ । ୧୨ । ୭୧

ଯୀଶୁଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନକୁ ମୁଁ ଆଜି ନୂତନ ମଣିଷର ନବଜନ୍ମ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଭିତରେ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସର ଜନ୍ମଦିନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବି । ମୋର ଆପଣା ଭିତରେ ନୂତନ ମଣିଷ ଓ ନୂତନ ଜୀବନର ଜନ୍ମଦିନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବି । ବାହାର କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ କେଉଁ ବଡ଼ ଭଗବାନର ବୋଲି ମାନି ଏହି ସଂସାରରେ ଦରିଦ୍ରତାର ଆବିର୍ଭାବ ହେବନାହିଁ, ଜଗତର ପାପ କ୍ଷାଳନ କରି ନେବାଲାଗି ବାହାରୁ କୌଣସି ଭଗବତ୍ପୁତ୍ର ଅବତରଣ ହେବନାହିଁ । ଜୀବନର ନବୀକରଣ ମଣିଷର ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ହେବ, ତାହାର ସକଳ ପାପର ପରିତ୍ରାଣ କରିବାର କର୍ମିତ୍ୱ ମଣିଷ ଆପେ ହେବ, ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ନୂତନ ବ୍ୟାକୁଳତା ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆରୋହଣ ବିନା ମୁଁ କୌଣସି ଏକପାଖିଆ ଅବତରଣର କଳ୍ପନା କରି ପାରେନାହିଁ, ଧର୍ମ ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏପରି ଏକପାଖିଆ କରୁଣା-ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା ବୋଲି ମନେକରେ । ମୋର ଦୁଆର ଖୋଲିବା ଓ ତା'ର ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ,—ମୋର ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଲେ ହିଁ ମୋର ମାଟିରୁ ସକଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେବତାର ସମ୍ଭବ କରାଏ । ପାପର କ୍ଷାଳନ ହୁଏ, ଆଖି ଉପରୁ ସମସ୍ତ ମୋହ ଧୋଇ ହୋଇଯାଏ, ଦେହ ଦେବାଳୟ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ । ଆଜିର ଜନ୍ମଦିନଟି ଆପଣା ଭିତରେ ସେହିପରି ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଓ ନବୀକରଣକୁ ସତ୍ୟରୂପେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବାଲାଗି ଏକ ପବିତ୍ର ଦିନ । ଏହି ଅନୁଭୂତି ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରମାଣ ଖୋଜି, ବାନ୍ଧି ମୁଁ ତାକୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ଓ ବୁଦ୍ଧିବ୍ୟସ୍ତ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋର ଧର୍ମରେ theology ନାହିଁ, ଖାଲି ସତ୍ୟାନୁଭୂତିର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଛି ।

୨୭ । ୧୨ । ୭୧

ସଂସାରରେ ସବୁ ଧର୍ମଗୁରୁଙ୍କର ପୂଜା ସବୁଘରେ ହେବ । ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ମାନଙ୍କେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱୀକାର ମିଳିବ, କେବଳ ସେହିଦିନ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ସେହି ସୁଖଦିନ ସଂସାରକୁ କେବେ ଆସିବ, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ହୃଦୟର ଘରେ ମୁଁ ସେହି ସାର୍ବଜନୀନ ଓ

ବିଶ୍ୱଜନୀନ ପୂଜା ଅନେକ ଦିନରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛି । ଏହି ପୂଜା କରିବା, ଆପଣାର ଅନୁଭୂତି ଓ ଭାବଭୂମିକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରସାରିତ କରି ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇପାରିବା କେତେଦୂର ଉଚିତ ବା ଅନୁଚିତ, ତଦ୍ୱାରା କେତେଦୂର କି ଫଳ ଫଳିବ ବା ନଫଳିବ, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ । ଏହା ମୂଳତଃ ଏକ ବିଶ୍ୱାସର ବ୍ୟାପାର । ଠିକ୍ ଧର୍ମର ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାର ପରି ଏହାର ସପକ୍ଷରେ ବା ବିପକ୍ଷରେ ବିତର୍କର ଲଢାଇ ଲଢ଼ି ବସିବା କେବଳ ନିର୍ବୋଧତା ହିଁ ହେବ । ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ତଳେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୋର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋ' ଜୀବନର ସକଳ ଜ୍ଞାନାନୁସନ୍ଧାନ, ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ସକଳ ପରିଚୟକୁ ବଡ଼ ସରସ ଓ ବଳିଷ୍ଠ କରି ଆସିଛି । ଇଉରୋପରେ ନାନା ସଙ୍ଗ ଓ ଅନୁସଙ୍ଗରେ ଜୀବନର ନିବିଡ଼ତର ପରିଚୟରେ ଆସି ମୋର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଅଧିକ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ସେଥିଲାଗି ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବରେ ଆଜି ମୋର ଘର ଏପରି ଭରି ଉଠିଥିଲା ପରି ମନେହେଉଛି ।

୨୭ । ୧୨ । ୭୧

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଭିତରୁ ଯେତେ ଯେତେ ଭାବସାମଗ୍ରୀକୁ ମୁଁ ସାର ମନେକରି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି, ଏହି ଧର୍ମର ଯେତେ ଉପାଖ୍ୟାନ ବା ଉପାଦାନକୁ ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଆତ୍ମସ୍ଥ କରି ରଖିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଜି ମୁଁ କେବଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । ସେସବୁ ମୋର ଆପଣାର ଜୀବନଧର୍ମରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେଗୁଡ଼ିକ ମୋ'ଲାଗି କେବଳ ଏକ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ବା ଐତିହାସିକ ଧର୍ମପରମ୍ପରାର ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ମୋର ଜୀବନ ଭିତରେ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ' ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିର ପରିବର୍ଦ୍ଧନ ହିସାବରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀର ମାର୍ଗ ଠିକ୍ ଏହିପରି ହେବା ଉଚିତ । ହୃଦୟ ଭିତରେ ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣ ହୋଇଯିବା ପରେ ଧର୍ମର କୌଣସି ବାହ୍ୟ ଔପଚାରିକତା ଧର୍ମାନୁଭୂତିର ବାଡ଼ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭେକ ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଭିଧା ହୃଦୟ ରାଜ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିଗତ ଅତ୍ୟାଚାର ଆରମ୍ଭ କରି ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବଧାନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଅନୁଭୂତ ସବୁ ଧର୍ମର ପରିଚିତି ହୃଦୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଆପଣା ଜୀବନଧର୍ମରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ । ଅନେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ପାଦ୍ରୀ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ଭାରି ଆଶା କରି ବସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମରାଜ୍ୟରେ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବି । ଧର୍ମରାଜ୍ୟର ବ୍ୟାପାରରେ ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧିର ମାପକ ଦେଇ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ବୋଲି

ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଉଚିତ ପ୍ରକାରେ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ଅନେକ ଉପାଦାନକୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଆପଣା ଜୀବନର ଧର୍ମରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଥିଲେ । ସେହିପରି ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଇସ୍‌ଲାମ୍ ଧର୍ମର ଅନେକ ଉପାଦାନକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଆତ୍ମସ୍ଥ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ କେବଳ କୌଣସିଟି ନଥିଲେ ।

୬୮ । ୧୨ । ୭୧

ଇଉରୋପରେ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଏକାଧିକ ବାର ଗୀର୍ଜାପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଯାଇଛି । ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ସହିତ ଭଗବତ୍‌ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ଗୀର୍ଜାଘରେ ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦିରରେ ବସିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିଛି, ସେଠାରେ ସମସ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରି ପାରିଛି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଆପଣାର ସକଳ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରି ପାରିଛି । କୌଣସି ଥାନରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଜାତି ବାରିନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଧର୍ମମନ୍ଦିରରେ ବସିଥିବା ବେଳେ ମୁଁ କଦାପି ଆଉ କୌଣସି ଧର୍ମ ବା ଧର୍ମମନ୍ଦିର ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୱେଷଭାବ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । କୌଣସି ଧର୍ମ ପାଇଁ ବା କୌଣସି ଧର୍ମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୋହ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ହଁ, ସବୁ ଧର୍ମରେ ଯେଉଁଠି ଯେତେପ୍ରକାର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଦେଖିଛି, ସେଠାରେ ମୁଁ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମୋ'ର ଅସ୍ୱୀକାର ଜଣାଇଛି । ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସକୁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କୁଣ୍ଠିତତା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ଧର୍ମ-ମାର୍ଗରେ ମୋ'ର ଦୀକ୍ଷା ଏକ ଅତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାରର । କୌଣସି ଧର୍ମର ବାହ୍ୟୋ-ପଚାରର ଗୁଡ଼ାକ ସହିତ କୌଣସି ଆସକ୍ତିରେ ବାନ୍ଧି ନହୋଇ ମୁଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ଏହି ଦୀକ୍ଷାରେ ମନ୍ଦିର ଓ ଗୀର୍ଜାର ମଧ୍ୟ ସମାନ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ସମାନ ଶ୍ରେୟ ରହିଛି ।

୬୯ । ୧୨ । ୭୧

ଆପଣାର ଧର୍ମକୁ ନେଇ ଅନେକ ଗର୍ବ କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଦେଖାଇ ବେଶ୍ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଧର୍ମକୁ ସେମାନେ ଅନେକ ଅଭିମାନର ଆଶ୍ରୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମକୁ ମୁଁ ଧର୍ମ ବୋଲି ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେନାହିଁ । ମୋର ଆଚରିତ ଧର୍ମ ମୋତେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ସ୍ନେହର ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ଏକତ୍ର କରିଆଣେ । ସଂସାରରେ ମୋତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଆରେ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଦେଇଥାଏ,

ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରବେଶସ୍ପର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଦୁଆରକୁ ପବିତ୍ର ଓ ଧନ୍ୟ କରାଏ । ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ବୋଲି କହିବାର ଦମ୍ଭ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର କାହାଣୀ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମୁଁ ମୋର ସମସ୍ତ ସ୍ନାୟୁଶରୀରରେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ରୋମାଞ୍ଚ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ, କୌଣସି ଗୀର୍ଜାଘରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ମାତ୍ରକେ ମୋର ଅନ୍ତର ଭିତରେ କେଉଁ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ଉଦାର ଦେବତା ପାଖରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ମନ ସମର୍ପିତ ହୋଇଆସେ । ମୁଁ ଏହି ସଂସାରର କୌଣସି ବାରଣ ମାନି ପାରେ ନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧି ଭେଦଦୃଷ୍ଟି ମୋ'ର ଜ୍ଞାନକୁ କୁଣ୍ଠିତ କରି ରଖି ପାରେନାହିଁ, କୌଣସି ଶୁଷ୍କ ହୃଦୟ ପଣ୍ଡିତର କୌଣସି କୁହା ମୁଁ ମାନି ପାରେନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ବଡ଼ଦିନ ସଙ୍ଗରେ ମୋ' ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବା କେଉଁ ଭକ୍ତ ମନ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପୁଲକରେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉଗ୍ର ପକ୍ଷଲାଳସା ବା ଉପାସ୍ୟର ଆବଦ୍ଧତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବା ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ନୁହେଁ, ଏକ ସହଜ ଭକ୍ତି ଓ ସହଜ ଉପଲବ୍ଧିରେ ମୁଁ ସତେଅବା ଭରି ଉଠିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରେ, ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ହିଁ ମୁଁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରେ ।

୩୦ । ୧୨ । ୭୧

ମଣିଷ ଧର୍ମକୁ ନେଇ ଅନେକ ଅନେକ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରିଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଧର୍ମର ଦୋଷ ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଛି ମଣିଷର ନିଜର ଦୋଷ । ବିଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ସଂସାରରେ ଅନେକ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରିଛି, ଆଜି ମଧ୍ୟ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଦୋଷ ଦେବା କେବଳ ନିର୍ବୋଧତା ହିଁ ହେବ । ପଥ ଭୁଲି ନଜାଣି ପଥର ଦୋଷ ଦେବା ଯେପରି ନିର୍ବୋଧତା ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେଥିଲାଗି ସଂସାରର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଲାଗି ମୁଁ ଧର୍ମକୁ କଦାପି ଦୋଷ ଦେବନାହିଁ । ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସମାନ ରହିଛି, ନାନାପ୍ରକାର ଉଗ୍ର ମୋହଗ୍ରସ୍ତତାର ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇ ତା' ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି, ତାହାହିଁ ତା'ର ସଂସାରରେ ଓ ତା'ର ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରମାଦ ହୋଇ ରହିଛି । କେବଳ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ତା'ର ଜ୍ଞାନକ୍ଷେତ୍ରରେ, ତା'ର ଆସକ୍ତି ଓ ଅନୁରକ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ତା'ର ସମ୍ବନ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାହିଁ ପ୍ରମାଦ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଫଳରେ ତା'ର ସକଳ ଧର୍ମ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ସତର୍କ ଆନୁଷ୍ଠାନିକତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଛି, ତା'ର ସମସ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପଥ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗମ ହୋଇ କ୍ଷୀଣରେ ବାରିତ ହୋଇଯାଉଛି, ଏହି ସୁନ୍ଦର ସଂସାରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବାହାରେ ଏବଂ ଭିତରେ ନାନାଭାବେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହୁଛି । ଏଥିଲାଗି ମୁଁ ଧର୍ମର ଭାବମୟ

ଭୂମିକୁ କଦାପି ଦୋଷ ଦେବନାହିଁ, ଏହି ଭୂମିକୁ ମୁଁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ ।

୩୧ । ୧୨ । ୭୧

ଏଇ ବରଷର ଶେଷ ଦିନ । କିନ୍ତୁ ଆଜ ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦେଖି ଆସିବା ପରେ ହୃଦୟ ଭିତରେ କିଏ ପରିହାସ କଲାପରି କହି ଉଠୁଛି, ଯେ କିଛି କେଉଁଠି ହେଲେ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ । ଏ ଜୀବନର ଶେଷ ନାହିଁ, କି ଏହି ମରଣର ଶେଷ ନାହିଁ । ଏହି ପରିଚୟର ଶେଷ ନାହିଁ, ଏହି ଚହ୍ଲିବାର କୌଣସି ଶେଷ ନାହିଁ । ଯାହା ଶେଷ ହୋଇଗଲା, ଆଜ ତା' ଲାଗି ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ବାହାରେ ଯାହା ଚାଲିଯାଉଛି, ମୋ'ର ଭିତରେ ଆଉ ତାହା ଅତି ଆପଣାର ହୋଇ ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଆଗେ ମୁଁ ଭାରି କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲି, ହରାଇ ବସିଲି ବୋଲି ଭାରି ଦୁଃଖ କରୁଥିଲି, ଜୀବନର ବ୍ୟବସାୟରେ ହାରିଗଲି ବୋଲି ଭାରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲି ଓ ଆପଣାର ସବୁକୁ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିବାର ଚତୁର ଲାଳସାରେ ସଂସାରର ଆହୁରି ଅନେକ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଇବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ଶଙ୍କା ବା ସଙ୍କୋଚ ଅନୁଭବ କରୁନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଆଜ ସଂସାରର ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋତେ ଅନେକ ମଣି କରିପାରିଛି, ମୋତେ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ କରି ପାରିଛି । ଅନ୍ତର ଭିତରର ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ଅନେକ ଆଶାବାଦୀ କରିପାରିଛି । ସଂସାରରେ ଆପଣା ଉପରୁ ମୋ'ର ଆଶା ତୁଟି ଯାଇନାହିଁ, ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଅସ୍ଥିର ଏକ ନିରର୍ଥକ ପରିହାସ ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବିବାକୁ ଶିଖିନାହିଁ । ତେଣୁ, ସଂସାରରେ ଭଲ ଉପୁଜିବ ବୋଲି ମୋ'ର ସମସ୍ତ ସଚେତ ଓ ଅଚେତ କ୍ରିୟାଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ଭାରି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ଆଗକୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ନେଉଛି, ବରଂ ବ୍ୟସ୍ତ ନିନ୍ଦାବାଦୀ ହୋଇ ସବୁ କଥାରେ ଖାଲି ଭର୍ତ୍ସନା କରି ଆସିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ତାହା ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ଆସିଛି, ମୋ'ର ପଥ ଉପରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ା ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ ମୋ'ର ଜୀବନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କିଛି ସରି ଯାଉନାହିଁ, କିଛି ହଜି ଯାଉନାହିଁ, ମୋ'ର ଜୀବନ ପ୍ରେରଣା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ ।

୧।୧।୬୨

ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଆଜି ମୁଁ ଏହି ନୂତନ ବରଷକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛି । ମୋ'ର ସ୍ମୃତି ଢଗରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ପୁରାତନ ପୃଷ୍ଠାରେ ତଥାପି ମୁଁ ନୂତନ ହେବାର ପ୍ରୟାସ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବି, ନୂତନ ବରଷର ଅଧିଷ୍ଠାତା ପାଖରେ ଆଜି ମୁଁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଉଛି । ମୋ' ଜୀବନର ପୁରୁଣା ଭୂମି ଉପରେ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହେଉ । ମୋ'ର ଜୀବନ ଧର୍ମର ପୁରୁଣା ମାନଚିତ୍ରରେ ଆଜି ନୂଆ ଡୋର ଲାଗିବାର ସୂତ୍ରପାତ ହେଉ । ଆଜି ନୂଆ ହୋଇ ଉଠି ଆସୁଥିବା ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ନବଜନ୍ମର ନାନା ଅଭିଳାଷ-ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ରଙ୍ଗରେ ମୋ'ର ଜୀବନ ଝଟକି ଉଠୁ, ଏହି ନୂତନ ହେବାର ଉତ୍ସାହରେ ମୋ' ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପ ପ୍ରେରଣାମୟ ହୋଇଉଠୁ । ଜୀବନ-ଦେବତାର ସବୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ମୋର ଜୀବନର ଆଶା ହୋଇ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଉଠୁ, ମୋ'ର ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥାଉ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଜାଣିଥିବା ପଣ୍ଡିତମାନେ ଭୟ ଦେଖାଇ କହୁଥନ୍ତି ଯେ, ଏବର୍ଷ କୁଆଡ଼େ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର କୋପଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ି ପୃଥିବୀ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ସଂସାରର ନାନା ଜାଗାରେ ଲାଗିଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥର ସଂଘାତଗୁଡ଼ାକ ବିଷୟରେ ବିଚାର କଲେ ଜ୍ୟୋତିଷମାନଙ୍କର କଥା ହୁଏତ ମିଥ୍ୟା ହେବନାହିଁ ବୋଲି ମନ ଭିତରେ ପାପ ଛୁଇଁଯାଉଛି । ତଥାପି, ଭିତରେ ନୂଆ ହୋଇ ଜଦରୁ ଉଠିଥିବା କେଉଁ ନବଜାତ ମଣିଷ ଭରସା ଦେଇ କହି ଉଠୁଚି, ନା- ଏ ଜୀବନର ବିନାଶ ନାହିଁ, ଏ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ବିନାଶ ନାହିଁ, ମୋ'ର ବିନାଶ ନାହିଁ ।

୨।୧।୬୨

ଜୀବନ ଓ ଜଗତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀ ମୋ'ର ମନୋଦୃଷ୍ଟିରେ ଓମାଟେ ଯାହାସବୁ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଓ କୁଣ୍ଠିତ କରି ରଖିଚି, ହେ ନବବର୍ଷର ଅଧିଷ୍ଠାତା, ତୁମେ ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟି ପଥରୁ ସେହିସବୁ ମ୍ଲାନତାକୁ ଅପସାରିତ କରି ନେଇଯାଅ । ମୋତେ ସେପାଖର ଅନୁଭୂତି ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ମୋତେ ଏପାଖର ଏକାକୀ ଘରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ବ୍ୟାହତ ଭାବରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଚି, ତୁମେ ସେହିସବୁ ବାଧାକୁ ଅପସାରିତ କରି ନେଇଯାଅ । ସଂସାରରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ସାଥୀ କରି

ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା ଶୂନ୍ୟତାକୁ ମୁଁ ତୁମର ସନ୍ନିଧାନର ସତତ ଅନୁଭୂତି ଦ୍ୱାରା ଜୟ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ତୁମର ସକଳ କର୍ମର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ତୁମେ କେବଳ ମୋ'ର ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ହାତ ଧରି ବାଟ ଚାଲ ସଂସାରରେ ବାଟ ଚାଲିବାବେଳେ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରସୂତ ଯେତେ ଯେତେ ବିତୃଷ୍ଣା ମୋ'ର ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପକୁ ବଡ଼ ବିକଳ କରି ରଖିଛି, ମୋତେ ନାନା ପ୍ରକାର ସଂଶୟର ପାଶରେ ବଡ଼ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିଛି, ଆପଣାର ବରଦ ସଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସେହିସବୁ ବିତୃଷ୍ଣାକୁ ଅଧିକ ଜୀବନର ତୃଷ୍ଣାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦିଅ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆର୍ତ୍ତିତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ଏଥି ଗୁହାରି ଜଣାଉନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାଲାଗି ମୁଁ ତୁମର ଆଶ୍ରୟ ମାଗୁନାହିଁ । ତୁମର ସଂସାର ଭିତରେ ଆପଣାର ବାଟ ଚାଲିବାବେଳେ ତୁମର ସଙ୍ଗ ହିଁ ମୁଁ ଭିକ୍ଷା କରୁଛି । ନୂଆ ବରଷରେ ସମସ୍ତେ ସଭିଙ୍କ ପାଖରେ କେବଳ ଅଭିବାଦନ ଦେଇ ଆସୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଅଭିଳାଷକୁ ଏକାଠି କରି ଧରି ତୁମ ପାଖରେ ଏତିକି ମାଗିବାକୁ ଆସିଛି । ମୋତେ ତୁମର ସଙ୍ଗ ଦିଅ, ମୋତେ ତୁମର ନିର୍ଭର ଦିଅ, ମୋ'ର ଚାରିପଟରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ଆଲୋକମୟ ଜୀବନ ସହିତ ବଢ଼ିବା ଲାଗି ମୋତେ ବଳ ଦିଅ ।

୩ । ୧ । ୭୨

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଆପଣା ଭିତରେ ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବ, ଏହାହିଁ ହେଉଛି, ଏ ଯୁଗର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତା । କାଲି କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୋ'ର ଜଣେ ସହକର୍ମୀ ବନ୍ଧୁ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କହୁଥିଲେ ଯେ, ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁବକକୁ ସାମରିକ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଏକ ଅତିବଡ଼ ଆବଶ୍ୟକତା । ତାହା ଶୁଣି ମୋ'ର ମନ କହି ପକାଇଲା, ନାହିଁ, ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ବା ଅପରକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇବା କୌଣସି ଯୁଗରେ କୌଣସି ମଣିଷର ଆବଶ୍ୟକତା କଦାପି ହୋଇ ନପାରେ । ଯେଉଁ ଆଧାରଭୂତ କାରଣ ସକାଶେ ସଂସାରରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି, ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କ ଭିତରେ ଦୈତ୍ୟସମ ବିଦ୍ୱେଷ ନାନା ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଅଭିମାନରେ ଅତି ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଅତି ଭୀଷଣ ହୋଇ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ସଂସାରରେ ଭୟ ବଢ଼ୁଛି, ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଆପଣାର ଜୀବନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ହେଉଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତା । ଆଜି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭୟାର୍ତ୍ତିତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସାରା ସଂସାରକୁ ଶତ୍ରୁପ୍ରାୟ ମଣି

ଆପଣା ଦ୍ୱୀପରେ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିଚୁ, ଅଥଚ ତାହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୋହୁଁ । ଆମ ଆପଣା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆମର କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏକ ଜାଗ୍ରତ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସ୍ୱୀକାର ଦେଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଭୟ ଭାବରେ ଠିଆହୋଇ ପାରିନାହୁଁ, ତେଣୁ ଅନ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆମର ନାହିଁ । ଏହି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବା, ଆପଣାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ମାନ ଦେବା ହେଉଚି ଆମର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତା ।

୪ । ୧ । ୭୬

ଏହି ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ ନାନା ଲଢ଼ାଇ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୌଣସି ମଣିଷ ବା କୌଣସି ବିଶେଷ ବର୍ଗ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୁହେଁ, ପୁରାତନ ଓ ପାରମ୍ପରିକ ନାନା ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ାଇ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯିଏ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଉପରେ ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଚି, ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ କେବଳ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଆବରଣ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଓ ଆଚରଣ ପଥ ବୋଲି ଯିଏ ଗ୍ରହଣ କରିଚି, ତାକୁ ବିଶେଷତଃ ଏହି ଦେଶରେ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସଂସାରରେ ନାନା ଛଦ୍ମ ସମାଜ ଓ ପରମ୍ପରା-ସମର୍ଥିତ ବେଶରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀମାନେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରକୁ କଦାପି ଦୂର କରି ପାରିବାନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଭାବୁଚି, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ଆଚରଣ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ରଖିଚନ୍ତି ଓ ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ଆଚରଣ କରୁଚନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ପରୋକ୍ଷରେ ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ବଡ ବଡ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବା ଔପଚାରିକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରକୁ ଜଗତରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ରଖିଚନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ପରିବାର-ମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ବାପମାଆଙ୍କ ବେଶ ପିନ୍ଧି ବସିଚନ୍ତି, ଗ୍ରାମ ଓ ସହରସମାଜରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀମାନେ ନେତା ଓ ହିତାକାଂକ୍ଷୀର ବେଶ ପିନ୍ଧି ବସିଚନ୍ତି, ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ କର୍ତ୍ତା ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବେଶରେ ଅନେକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ସହସ୍ର ବାହାନା ଧରି କେବଳ ଆପଣାର ଉଦ୍ଧୃଦ୍ଧିତ ଇଚ୍ଛାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାଲାଗି ଲୁଚି ରହିଚନ୍ତି । ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଦେଶରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ବଢ଼ି ରହିଚି, ବାହାରକୁ ଆମେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୂହିକ ଗ୍ରନ୍ଥି ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କର ଜୀବନରେ ବଡ ଘୃଣ୍ୟ ରୂପରେ ଅନେକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିଚି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସହିଯାଉଚୁ ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ାକ ବଞ୍ଚି ରହିଚି ।

୫।୨।୭୨

ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାହିଁକି ଦେଶର ଖୁବ୍ ବେଶୀ କଲ୍ୟାଣ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ପଶିଲେ ଯାଇ ତାହାର କାରଣ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ବୁଝିହୁଏ। ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ଏ ଦେଶରେ ଜାଗ୍ରତ, ସୁନ୍ଦର ଓ ବିମୁକ୍ତ ମଣିଷ ଗଢ଼ିବାରେ କାହିଁକି ସଫଳ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ, ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକର କର୍ମାନ୍ୱିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଆସି ପଶିଲେ ସେହି ବିଷୟରେ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ। ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ତିନିବର୍ଷ ପଶି କାମ କରି ସାରିଲା ପରେ ମୁଁ ଆଜି ଏକଥା ଦେଖୁଛି। ଆପଣାର ମନ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୋହମିଶ୍ରିତ ଭାବୁକତା ନରଖି ମୁଁ ଏକଥା କହୁଛି। ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅତି ଉଚ୍ଚ, ଆମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଔପଚାରିକ ଓ ଅନୌପଚାରିକ ନାନା ଅବସରରେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନେଇ ଅନେକ ଗପ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ। କିନ୍ତୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଓ ଅଶିକ୍ଷାର ଦୁଷ୍ଟ ଦୈତ୍ୟ ଆପଣାର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ବଞ୍ଚି ରହିଛି। ଆମେ ଉପରେ ମଣିଷ ଗଢ଼ିବୁ ବୋଲି କହି ନାନା ହିତୈଷୀ କୋଷରୁ ଅର୍ଥ ଆଣୁଛୁ, କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଆପଣାର ଅତି ଅଶିକ୍ଷିତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ାକର ଖିଆଲ ଗୁଡ଼ାକୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଲି କହି ଆମେ ସେହି ଅର୍ଥର ବିନିଯୋଗରେ ନାନା ଅନର୍ଥ ଭିଆଇବାରେ ବେଶ୍ ମଜ୍ଜି କରି ରହିଛୁ। ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ନାମରେ କେବଳ ଆପଣାର ଦୁଃସ୍ପୃହତା ଗୁଡ଼ାକର ତୃପ୍ତି କରି ଚାଲିଛୁ।

୬।୨।୭୨

ମଣିଷକୁ ମୁଁ ମଣିଷ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ। ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଭୂମିକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖି କେବଳ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଆଘାତରେ ମୋତେ ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ବିଚଳିତ କରିବାକୁ ଆସେ, ସେତେବେଳେ ମୋ' ଭିତରେ ତାହାକୁ ଅତି ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଚାଲି ଆସିବାର ଏକ ପ୍ରବଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ। ମୁଁ ସତ୍ୟକୁ କର୍ତ୍ତା ମାନିବାକୁ ରାଜି ଅଛି, ସବୁପ୍ରକାର ଓ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତକଳ୍ପନାର ଅତୀତ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ମାନିବାକୁ ରାଜି ଅଛି, ସବୁ ମଣିଷର ମଣିଷପଣିଆକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଆଚରଣକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଥିବା ଆସନସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ମାନିବାକୁ ମୁଁ ରାଜି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ରତାକୁ ଅତି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଭାବରେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ପାଗଳାମିରେ ସଂସାରଟାକୁ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର

ଆଚରଣକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ପନ୍ଥା ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ହିଁ କେବଳ ସହଯୋଗ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେବଳ ଆପଣାର ଅଧସ୍ତନ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବା ଅଧମ ପ୍ରଭୁ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବାର ବାଟ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇନାହିଁ, ଓ ମୋର ଏହି ଅସମର୍ଥତା ସକାଶେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶୋଚନା କରି ପାରୁନାହିଁ । ସଂସାରରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ସହଯୋଗୀ ଭାବେ ଅର୍ଜନ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହେବ, ଏକଥା ବେଶ୍ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମଣିଷର ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ସକଳ ପ୍ରକାର ସହଯୋଗ ଓ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସ୍ୱୀକାରକୁ ସମୂଳେ ଲୋପ କରିବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରେ, ତାହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ମଧ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସାହସର ସହିତ ତା'ର ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଏହା ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

୭ । ୧ । ୬୨

ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଭିତରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଦୋଷ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ ଶିକ୍ଷାର ପରିସର ଭିତରେ ଅଶିକ୍ଷିତ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଯେଉଁ ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାରି ରହିଛି, ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାର ବିକଶିତ ହେବା ପଥରେ ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବିଘ୍ନ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି । ଏହି ବିଘ୍ନ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ଆଗ୍ରହିତ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କୃତି ଏହିପରି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛି ଓ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ରଖିଛି ବୋଲି ଏପରି ହେଉଛି । ବାହାରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବଦଳୁଛି, ଶିକ୍ଷାଳୟର ଚେହେରା ବଦଳୁଛି, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବାହାରର ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥି ସଙ୍ଗେ ପୁରାତନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ହିଁ କାୟମ କରି ରଖିଛି । ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଭୟ ରହିଥିବ, ଆପଣା ଆପଣାର ବେତନହାର ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣାର ସ୍ପଷ୍ଟ ମତ ଦେବା ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ରହିଥିବେ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ବା କୌଣସି ସ୍ଥିତିରେ ମୁଁ ଖୋଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ପଦେ ପଦେ ପ୍ରମାଦ ପଡ଼ୁଥିବ,—ତେଣୁ ବହିପାଠର ବଡ଼ ବଡ଼ କଥାକୁ କେବଳ ପଢ଼ାଘର ଭିତରେ କହି ବାହାରେ ବଡ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ଦାସ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ,—ଆମ ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଏବେ ଏହି ଅବସ୍ଥା ରହିଛି । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଚାପରେ ସକଳ ପ୍ରକାର ମାନବିକ ତତ୍ତ୍ୱ କ୍ରମେ ମରି ମରି ଯାଉଛି, ମଣିଷ ମରି ମରି ଯାଉଛି ।

୮ । ୧ । ୬୨

ଜୀବନର ବାଟରୁ ପ୍ରତିରୋଧମାନ ହଟାଇ ହଟାଇ ତ ଜୀବନର ଅଧେ ସିବାକୁ ବସିଲଣି, ତେବେ ଜୀବନ ଗଢ଼ାହେବ ଆଉ କେତେବେଳେ ? ବେଳେବେଳେ

ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଚେତନାର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ମୁଁ ଏହି କାରଣରୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଅତି ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ବଡ଼ ନିସ୍ୱଣ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଜୀବନର ପଥରେ କେବଳ ପଥକ୍ଳାନ୍ତି ହିଁ ସାର ହୋଇ ରହିଲା ପରି ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଆପଣା ଜୀବନର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଏହି ପ୍ରଯୋଗ ଆଉ କେତେଦିନ ଚାଲିବ ? କେତେଦିନ କାଳ ମୁଁ କେବଳ ମୋ'ର ଅଭିଜ୍ଞତା ଗୁଡ଼ାକରୁ ଶିଖୁଥିବି ? ବେଳେବେଳେ ଆପଣା ଭିତରର ପଥଗୃହୀଙ୍କୁ ଅନେକ ଦୁଃଖୀ କରି ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ମୁଁ ତଥାପି କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇ ପାରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ଘେରି ରହିଥିବା ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ାକୁ ଅନାଇ ଆଉ ବଳ ପାଏନାହିଁ । ମୋ'ରି ଭିତରେ ମୋତେ ପଛକୁ ଟାଣି ଧରିବାର ଷଡଯନ୍ତ୍ର କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ନାନା ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖିଲାବେଳେ ଆଉ ବଳ ପାଏନାହିଁ,—ହଠାତ୍ କେତେଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଲାଗି ଆପଣା ଜୀବନର ସକଳ ଶ୍ରମ କେବଳ ନିଃସାର ବୋଲି ମନେହୁଏ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ,ଯେପରି ତଥାପି ମୁଁ ବାଟ ପାଇଲି ନାହିଁ, ଯେପରି ତଥାପି ମୁଁ ବଳ ପାଇଲି ନାହିଁ । କେବଳ ଗୋଟାଏ ବିଶ୍ୱାସରେ ସିନା ମୁଁ ସହସ୍ରବାର ବିଫଳ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ମୋ'ର ଭିତରେ ଓ ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ତଥାପି କିଛି ପାଇବି ଓ ମୋ'ର ଶୂନ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଭରାଇ ପାରିବି ବୋଲି ଦମ୍ଭ କରି ବସୁଚି, କିନ୍ତୁ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଢ଼ି ପାରିବ, କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ପ୍ରତିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବ ? ଦିନେ ଦୁର୍ଗମ ପଥ ଉପରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ନାହିଁ କି ? ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ବର୍ଜନ କରି ପକାଇବ ନାହିଁ କି ? ଆଉ ଅଧିକ ଭାବିବାକୁ ଭୟ ଲାଗେ । ସେ ପାଖକୁ ଅନାଇବାକୁ ଭୟ ଲାଗେ, ଆପଣାର ଏହି ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଶୂନ୍ୟତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଭୟ ଲାଗେ, ମୁଁ ପରାସ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।

୯ । ୧ । ୭୬

ପୁଣି ବେଳେବେଳେ ମୁଁ ଭାବେ, ଏହି ଅନୁଭୂତିଟି ହିଁ ତ ଜୀବନ ! ଏହି ବାଟ ଚାଲିବା ହିଁ ତ ଜୀବନ ! ପଥ ଉପରେ ରହିଥିବା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଅଟକି ରହେନାହିଁ, ମୁଁ ଭାଗ୍ୟ ଆଦରି ତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବସିଯାଏନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଲାଗି ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ,—ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନରେ ମୋ'ର ଏକ positive ପ୍ରାଣଭୂମି ରହିଥାଏ ବୋଲି ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ସହିଯାଇ ରହିପାରେନାହିଁ । ମୋ' ପ୍ରାଣଭୂମି ଉପରେ ମୋ'ର ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମୋତେ ନିର୍ଭୟ କରେ ।

ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଭୟର ଅପସାରଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପଦବାନ୍ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହାହିଁ ତ ଜୀବନର ପରମ ଆନନ୍ଦ । ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ବସି ନଯାଇ ତଥାପି ଏକ ବିଶ୍ୱ ସମ୍ବଳ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ଜୀବନରେ ନୂତନ ନୂତନ ସମ୍ପଦର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବା ଓ ସେଥିପ୍ରତି ସତତ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା,—ଏବଂ ଏହି ପ୍ରୟାସ ସହିତ ଜୀବନର positive ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା,—ଜୀବନରେ ଏହାଠାରୁ ବଳି ମୋତେ ଉଚ୍ଚତର ଆନନ୍ଦ ଆଉ କ'ଣ ମିଳୁଥାନ୍ତା ? ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣେ, ବେଳେବେଳେ କିଛି ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା କେବଳ ହରାଇ ବସିବାର ଦୁଃଖଟା ମୋତେ ଅଧିକ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ପକାଏ, କୌଣସି ଆସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ଅପେକ୍ଷା କେବଳ ପଥଶ୍ରାନ୍ତି ହିଁ ମୋତେ ଅଧିକ ମ୍ରିୟମାଣ ଓ ଆହତ କରି ପକାଏ । କିନ୍ତୁ ତାହା କେବଳ କ୍ଷଣିକ । ମୋତେ ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ଯିବାକୁ ହେବ, ଆହୁରି ଅନେକ ପାଇବାକୁ ହେବ, ଏହା କେବଳ ତାହାରି ସୂଚକ ।

୧୦ । ୧ । ୭୨

ଖାଲି ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ ଯାଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ମୋ'ର ପ୍ରକୃତି ନୁହେଁ । କାରଣ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଭୟ କରେ ନାହିଁ, ଭଲ ପାଏ । ମୋ'ର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ କହେ ଯେ, ଭଗବାନ ମୋତେ ଶାସନ କରିବାକୁ ମୋ' ଜୀବନରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ମୋତେ ପ୍ରଧାନତଃ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ବୋଲି ବାରବାର ମୋତେ ଆପଣାର ସ୍ପର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଭୁଲ କରେ, ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ବାଟ ଭୁଲିଯାଏ, ଉଗ୍ର ହୋଇ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଅଜାଣତରେ ଆଖି ବୁଜିଦିଏ, ଗୋଡ଼ ଖସାଇଦିଏ;ତଥାପି ସିଏ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋ'ର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, କାରଣ ମୋ'ଠାରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ତାଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ । ସେ ମୋ'ର ଭୁଲକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତିନାହିଁ, ମୋର ଉଗ୍ରତା ଓ ମୋହଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ କଦାପି ସମର୍ଥନ କରନ୍ତିନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେ ମୋତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ମୋ'ର ଜୀବନର ନାନା ସମ୍ଭାବନାକୁ ସେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ମୋ' ଠାରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖନ୍ତି । ମୋ' ଭିତରର ଅନନ୍ତ ପଥସ୍ପୃହାକୁ ସେ ଆପଣାର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ସେଇଥିଲାଗି ସବୁ ନିରାଶା ଭିତରେ ତଥାପି ମୁଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ନୂତନ ଆଶାର ଅନୁଭବ କରେ । ସେଥିଲାଗି ଘୋର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ତଥାପି ଆଉଗୋଟିଏ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇବା ଭଳି ଆଲୁଅ ମୋତେ ଦିଶିଯାଏ, ସେଥିଲାଗି ସକଳ ବୁଦ୍ଧିର ସମସ୍ତ ଅବିଶ୍ୱାସ ସତ୍ତ୍ୱେ ଭିତରୁ ଅସୀମ ଓ ଅବାରିତ ବିଶ୍ୱାସର ନିର୍ଝର ମୋତେ

ନାନାପ୍ରକାର ଭୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ନିର୍ଭୟ କରି ରଖେ । ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୋର ଜୀବନର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ମନେକରେ, ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧ ନେଇ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଗ୍ରହଣ କରେ । କୌଣସି ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ବା ଧର୍ମମତ ତାଙ୍କୁ କିପରି କଳ୍ପନା କରିଛି ବା ନକରିଛି, ସେ 'ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛିକିଛି ଜାଣିବାର ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେହି ଜାଣିବା ମୋ' ଅନ୍ତରର ସ୍ୱୀକୃତିକୁ ଆଦୌ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରେନାହିଁ ।

୧୧ । ୧ । ୭୨

ବାହାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଭୟଶୂନ୍ୟ ହେବାକୁ ହେଲେ ମୋତେ ମୋର ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଭୟଶୂନ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଭିତରେ ଆପଣା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଭୟଶୂନ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଅନୁଭୂତିରୁ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ବାହାରେ ଆପଣାକୁ ଭୟଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଇବା ହୁଏତ ସହଜରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଭୟଶୂନ୍ୟ ହେବାକୁ ହେଲେ ସକଳ ଭୟକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅପସରାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣା ଜୀବନ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିର୍ଭୟ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିଲାଗି ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର, ମୋ'ର ବାସନା ଆଉ କାମନାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଉଚିତ, ବିନା ପ୍ରୟୋଜନରେ, ବିନା କାରଣରେ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମୋ'ର ନିର୍ଭୟ ହେବା ଉଚିତ । ଆପଣାକୁ ମୁଁ ସଂସାର ସହିତ ଯେତିକି ଏକାତ୍ମ କରିପାରିବି, ଆପଣା ଭିତରେ ସେତେ ମୁଁ ଯେତିକି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇପାରିବି, ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକତା ମୋ' ଭିତରେ ସେତିକି ସତ୍ୟ ଭାବରେ ବିକଶିତ ହୋଇପାରିବ । ମୋର ଜୀବନରୁ ସକଳ ପ୍ରକାର ଅନିତ୍ୟତା ଦୂର ହୋଇଯାଉ, ସକଳ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ସକଳ ପ୍ରକାର ମୋହାନ୍ଧତା ଦୂର ହୋଇଯାଉ, ସକଳ ଜୀବନାସକ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ସକଳ ଉତ୍ତେଜନା ଦୂର ହୋଇଯାଉ;—ମୋ' ଭିତରେ ସମର୍ପଣର ସମୃଦ୍ଧି ହେଉ, ବିଶ୍ୱାସର ସମୃଦ୍ଧି ହେଉ, ସବୁ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ସହୋଦର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବାର ସମୃଦ୍ଧି ହେଉ, ତେବେଯାଇ ମୋ' ଅନ୍ତଃସ୍ଥାନରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ହୋଇ ପାରିବ ।

୧୨ । ୧ । ୭୨

ମଣିଷମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ନିନ୍ଦା ଚାହେଁନାହିଁ, ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ ଚାହେଁନାହିଁ । କୌଣସି ମଣିଷର ନିନ୍ଦା ବା ପ୍ରଶଂସା କରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସନ୍ତୋଷ ବା ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇ ପାରେନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷର ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଚାହେଁ, ମଣିଷ ପାଖରେ

ମଣିଷ ହୃଦୟର ସକଳ ଉଷ୍ମତା ଓ ଉତ୍ସାହ ନେଇ ବସିବାକୁ ଚାହେଁ, ମଣିଷ ଲାଗି ଆପଣା ଦୁଆର ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେଦିନ ସଭା ହେଲା, ସଭାପରେ ପରିଚିତ ଓ ଅପରିଚିତ ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଆସି ପ୍ରଶଂସା କରି କହି-ଗଲେ ଯେ, ମୋର ଲେଖାଟି ଖୁବ ଭଲ ହୋଇଛି; କେହି କେହି ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୋଇ କହିଲେ ଯେ, ସେଇଟି ସବୁଠୁଁ ବଢ଼ିଆ ହୋଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ବିନୀତ ହୋଇ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୋ'ର ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି କିଏ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିଗଲା । ମୁଁ ଆହୁରି ଅନେକ କିଛି ଚାହେଁ, ମୌଖିକ ଶବ୍ଦର ସ୍ତରରୁ ମୁଁ ହୃଦୟର ସ୍ତରକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ । କାହାକୁ ମୁଗ୍ଧ ଉତ୍ତେଜିତ କରି କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ାଇ ନେବାଲାଗି ନୁହେଁ, ମୁଁ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଖୋଲିଦେଇ ସଭିଏଁ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ମଣିଷ; ମୋ'ର ଗୁଣ ଅଛି, ଦୋଷ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ବଳ ଅଛି, ଦୁର୍ବଳତା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସବୁ ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ଭୂମି ଉପରେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ତଥାପି ମୁଁ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରଖିଛି, ଆହୁରି ଗଭୀରତର ସ୍ତରକୁ ଯାଇ ବୁଝିବାର ଆଗ୍ରହ ରଖିଛି । ସବୁ ମଣିଷ ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ଆଗ୍ରହ ରହିଥିବ ବୋଲି ମୁଁ ମୋର ବିଶ୍ୱର ଭିତରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛି । ଆମର ନାନା ମୋହ ସକାଶେ ଆମେ ଆପଣାର ଅବଗୁଣ ଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ସଂସାରରେ ନାନା ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଛୁ । ଖାଲି ବଢ଼ିଆ କଥା ଲେଖିଲେ ବା ବଢ଼ିଆ କଥା କହିଲେ ଆମେ ଏହିସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ ଦୂର କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ସେଇଥିଲାଗି ହୃଦୟ ଆକୁଳ ହୋଇ କହେ, ଖାଲି ମଣିଷ ହିସାବରେ ବସିବା, ସାଥୀ ଓ ସୁହୃଦ ହିସାବରେ ବସିବା, ପରସ୍ପରକୁ ଅବଲୋକନ କରିବା, ଅନୁଭବ କରିବା,—ତେବେଯାଇ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ବାଟ ମିଳିଯିବ ।

୧୩ । ୧ । ୭୬

ଅନ୍ଧ ଆଗାରେ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ସୁଆଙ୍ଗ ଦେଖିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେଠି ମଣିଷର ଅଦ୍ଭୁତ ବେଶଭୂଷାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅଦ୍ଭୁତ ପାରମ୍ପରିକତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସିଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷିତପଣିଆ ରହିଥିବା ପରି ମୋ'ର ମନେହେଲା ନାହିଁ । ଏହାକୁ କେବଳ ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ କହିଲେ ଏହା ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ କୁହାଗଲା ବୋଲି କଦାପି କୁହା ହେବନାହିଁ । ମୋ'ର ବୋଉ ତାଙ୍କର ମୂଳରେ ଓଳିକ ହେଲାବେଳେ ମନେମନେ ଯେଉଁ ଦେବତା ପାଖରେ ମନର କାମନାଗୁଡ଼ିକୁ ଜଣାଏ, ସେହି ଦେବତାଙ୍କୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ମାସକରେ ଆଠଦିନ ବ୍ରତ ଉପାସ କରି ସେ ଦେବତାର ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିପାରିବ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ତାହାର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ପଛରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆତ୍ମସଚେତନତା ନଥାଏ, ଚତୁର ହୋଇ କାହାକୁ

କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରୁଥିବାରି କୌଣସି ମତଲବ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍ଣ ସହିତ ସମାବର୍ତ୍ତିନର ସଂସ୍କାର ଓ ପାରମ୍ପରିକତାର ପାଳନ କରୁଥିଲେ, ଏମାନଙ୍କର କୌଣସିଥିରେ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲା । ଏମାନେ ମୁହଁ ଉପରେ ଯେଉଁସବୁ ବାକ୍ୟର ଆବୃତ୍ତି ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ, ସେହିସବୁର ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ବା ମହତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ ବୋଲି ଏମାନେ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ । ଆତ୍ମସଚେତନତା ଓ ଆପଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସିଦ୍ଧି ଏହି ଅଭିନୟର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ଥିଲା । ଭଲ ଅଭିନେତା ଅଭିନୟ କଲାବେଳେ ଆପଣାକୁ ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲିଯାଏ ବୋଲି ଶୁଣିଚି । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଉପରର ସମସ୍ତ ଅଭିନୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ଅଭିନୟ ବିଷୟରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସଚେତ ଥିଲେ । ତଥାପି ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ମନ୍ଦ ଅଭିନେତା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କଦାପି କହିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ ।

୧୪ । ୧ । ୭୬

ଏମାନେ ଦେଶକୁ ଚିହ୍ନିନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଆପଣାର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଓ ଆତ୍ମଅଭିମାନ ଗୁଡ଼ାକୁ ଚିହ୍ନିଚନ୍ତି । ଏମାନେ ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନି ନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଆପଣାର ଲାଲସା ଗୁଡ଼ାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାଲାଗି ମଣିଷକୁ ଆପଣାର ପ୍ରୟୋଜନରେ ଲଗାଇ ଶିଖିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ଏମାନେ ସବୁଠାରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାର ପସରା ମେଲାଇ ବସିଚନ୍ତି, ତଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ବିକାଶ ହେଉନାହିଁ । ମଣିଷ ଗଢ଼ା ହେଉନାହିଁ, ଏମାନଙ୍କର କ୍ଷମତା ଜାରି ରହିବାରେ ଲାଗିଚି । ଖାସ୍ ଏଇଥିଲାଗି ଶିକ୍ଷା ନାମରେ ଏହି ଆଡ଼ମ୍ବର ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ବୁଲିଚି । ଆଜି ଦେଶର ଯୁବଆଡ଼େ ଗୁରୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ବିଶୃଙ୍ଖଳା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ବୁଲିଚି, — ସେମାନେ କୌଣସିଠାରେ କିଛି ଗଢ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା କେବଳ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ବୁଲିଚନ୍ତି । ଏଠାରେ ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା କାମ କରିବାପରେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଚି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହେବା ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଯେପରି ବାତାବରଣ ଗଢ଼ି ରଖିଚୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେପ୍ରକାର ଅସତ୍ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଚୁ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଅପଦାର୍ଥ ମାଡ଼ିଗୋଡ଼ି ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚୁ ଓ ଏହିସବୁ ଅଶିକ୍ଷିତ ଆଚରଣଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଲି କହୁଚୁ, ସେହିସବୁର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଆମର ଗୁରୁମାନେ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ହୋଇ ପାରିନଥାନ୍ତେ । ମୁଁ ଯେତକ ଦେଖୁଚି, ସେତକ ଯେପରି ମୋ' ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଗୁରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ

ଉଠୁଛି । ମୋ'ଭିତରେ ଶିକ୍ଷକକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାଲାଗି ମୁଁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମନକୁ ମଧ୍ୟ ବିକଶିତ କରି ରଖିଛି, ସେହି ମନ ଆଜି ଏହି ବ୍ୟୁହ ଭିତରେ ପଶି ଭାରି ଅଶ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଛି,—ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବ୍ୟଭିଚାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

୧୫ । ୧ । ୭୬

ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାମ୍ୟବାଦ ନୁହେଁ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ମଣିଷ । ସାମ୍ୟବାଦ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଜୀବନର ବା ସମାଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ, ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ବିକାଶ କରିବା ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସମତାର ବିକାଶ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ମଧ୍ୟ ବିକାଶ ହେବ, ସେଇଥିଲାଗି ହିଁ ସମତା ହେଉଛି ମଣିଷର କାମ୍ୟ । କିନ୍ତୁ, ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସମତାର ସ୍ଥାପନା କରିବାଲାଗି ଯେଉଁଠି ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ନାନାପ୍ରକାରରେ କର୍ତ୍ତିତ ଓ ବିକୃତ କରି ଦିଆଯାଏ, ସେଠାରେ ବିକାଶର ସମସ୍ତ ଭାରସାମ୍ୟକୁ ବଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯାଏ । ସମାଜରେ ଯେକୌଣସି ଉପାୟରେ ସମତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି, ଯେକୌଣସି ଉଗ୍ରବାଦୀ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସୀଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସମାଜ ଓ ସାମାଜିକତାର ଅନେକ କ୍ଷତି ହୁଏ । ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ପାଶବିକ କ୍ଷମତା ମୋହର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆଦର୍ଶକୁ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ସହିତ ସମତୁଲ କରି ଦିଅନ୍ତି, ସକଳ ପ୍ରକାର ମାନବିକ ରଚନାତ୍ମକତା ଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଜି ଦିଅନ୍ତି, ଓ ଜୀବନର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ମାଡ଼ିଆସନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଶାସନରେ ଉତ୍ତେଜନା ବେଶ୍ ବଢ଼େ, କିନ୍ତୁ ରଚନାତ୍ମକତାର ନିର୍ଭୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନ ମରିଯାଏ । ମଣିଷକୁ ମଝିରେ ରଖି ମଣିଷ ତା'ର ଆଦର୍ଶବାଦରେ ବିଚରଣ କରୁ, ହୁଏତ ସେଥିରେ କୌଣସି ବିପଦ ନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ବିକାଶ ଲାଗି ହିଁ ସେ ଆପଣା ସମାଜର ସକଳ ତନ୍ତ୍ରକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରୁ । ଏହାହିଁ ବାଟ ।

୧୭ । ୧ । ୭୬

ଏଠାରେ ନାନା ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ବସି ଖାଲି ହ୍ୟାମ୍ଲେଟ୍‌ର ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଏଣିକି ବଡ଼ ଅସଭ୍ୟ ବୋଧ ହେଉଛି । ମୋ'ର ସ୍ୱଭାବପାଖକୁ ଅନାଇବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ଯେପରି କେବଳ ହ୍ୟାମ୍ଲେଟ୍‌ର ଅଭିନୟ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷକ ଲାଗି କୌଣସି ଗତ୍ୟନ୍ତର ନାହିଁ । ହ୍ୟାମ୍ଲେଟ୍‌ର ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ଅତି ପ୍ରବଳ ଥିଲା । କେତେବେଳେ କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ ବା ଅନୁଚିତ, ସେକଥା ସେ ଆପଣା ଭିତରେ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରୁଥିଲା । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାର

ଗୁରୁଜନ ସାଜ ସେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆପଣାକୁ ଉପଦେଶ ଦେବା'ରେ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କରୁନଥିଲା । ଏବଂ ଆପଣା ସହିତ ଏହି ଅନ୍ତର୍ଗତ କଥୋପକଥନ ଦ୍ୱାରା ସେ ଏକପ୍ରକାର ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଉଥିଲା, ଆପଣା ଜୀବନକୁ ଦେଖୁଥିବାର ଏକ ଉତ୍ତେଜନା ମଧ୍ୟ ସେ ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକର ଦଶା ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ହୋଇଛି । ଶିକ୍ଷକ କ୍ଳାସ୍ ଭିତରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହୁଛି, ଆପଣା ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରର ପରିସରଠାରୁ ଅନେକ ବଡ଼ ବସ୍ତୁମାନ ସେ ବାଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ଏଣେ ତା'ର କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ହାତରେ ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବୋଲ ମାନିବାର ଦାସ ହୋଇ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ କ୍ରୀଡ଼ନକ ହୋଇ ରହିଛି । ଉଚ୍ଚରୁ ଅତି ଉଚ୍ଚ ବସ୍ତୁରକୁ ସେ କେବଳ ବିନା ମନନରେ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତିରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହି ଚାଲିବ; ବାସ୍ ତା'ପରେ ଆଉ କିଛି ଭାବିବାଲାଗି ତାହାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ତାହାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାନା ଆଚରିତ ଅପକର୍ମ ଦ୍ୱାରା ସେହିସବୁ ବସ୍ତୁରର ନିତ୍ୟ ଅପମାନ ହେଉଥିବ, ତଥାପି ସେ କିଛି କରି ପାରିବନାହିଁ, କେବଳ କାମ କରିଯିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତାମାନେ ସବୁପ୍ରକାର କୃତ୍ରିମପ୍ରକଳ୍ପିତ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜୀବନକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ଆହତ କରିଦେବାର କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କରୁନଥିବେ, ତଥାପି ଏଣେ ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ଜୀବନକୁ ବିଦ୍ୟାନୁରୂପ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହେବ କିପରି ?

୧୭ । ୧ । ୭୬

ହାମ୍‌ଲେଟ୍ ଯାହା କରୁଥିଲା, ଆପଣାର ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତ ଭାବରେ ହିଁ ତାହା କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଶିକ୍ଷକ ଏଦେଶରେ ଯାହା କରୁଛି, ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣା ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତାହା କରୁଛି । କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ ସେ ବେଶ୍ ଜାଣିଛି । ତା' ଭିତରେ ଇଚ୍ଛା ଅଛି, କର୍ମପ୍ରେରଣା ଅଛି, କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ ଶିଖିବାକୁ ଚାହେଁ, ନୂଆ ନୂଆ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେ ଆପଣାର ଶିକ୍ଷଣମାର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ନୂତନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ବା ତା'ର ପ୍ରେରଣା ଲାଗି ଶିକ୍ଷାଳୟର ବଜାରରେ ଗରିହାକ କର୍ତ୍ତା କୌଣସି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉନାହିଁ । ସେ ଶିଖୁ, ବା ସେ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଓ ଉଦ୍ୟମରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଗ କରୁ ବୋଲି କର୍ତ୍ତା ଚାହେଁନାହିଁ । କର୍ତ୍ତା ଚାହେଁ, ସେ କେବଳ ବୋଲ ମାନୁ । ତାକୁ ଭଲ ବୋଲି ବତାହେଲେ ସେ ଖୁସାମତ କରୁ ଓ ଖରାପ ବୋଲି ବତାହେଲେ ଖୁସାମତ ନକରୁ ପଛକେ, ଅନ୍ତତଃ ଚୁପ୍ ରହିଯାଉ ଓ ସୁନାପୁଅ ପରି ତାକୁ ମାନିଯାଉ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଯାହା କରିବି ବୋଲି ଭାବୁଛି, ତାହା କରି ପାରୁନାହିଁ; ମୋ'ର ଭାବବାଟା କେତେଦୂର ଠିକ୍ ବା

ଭୁଲ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରି ତାହା ବୁଝିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ନିର୍ଭର ପାଉନାହିଁ । ଯାହାକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ବୋଲି ଭାବୁନାହିଁ, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କର୍ତ୍ତାର ବୋଲ ମାନି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୁଁ ମରି ଯାଉଛି । ଆପଣା ଭିତରେ ନାନା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଅସନ୍ତୋଷରେ ମୁଁ କ୍ରମେ ଅତି ବିରକ୍ତ ଓ ଅତି ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ବସି ଯାଉଛି । ମୋ'ର କଥା ଶୁଣିବାକୁ କେହି ନାହିଁ, ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ'ର କଥାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଆପଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଅକିଞ୍ଚନ ଭାବ ମୋତେ ଖାଇଖାଇ ଯାଉଛି ।

୧୮ । ୧ । ୭୬

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କର୍ତ୍ତାମାନେ ଶାସୁଛନ୍ତି, ମୁଁ କେବଳ ବୋଲ ମାନିକର ରହେ । କେବଳ ଦାସ୍ ହୋଇ ରହେ,- ସେମାନେ ଯାହାକୁ ଭଲ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ବୋଲି ମାନିନିଏ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିଗୁଡ଼ାକୁ ଭଲ ବୋଲି କହିବୁଲେ । ଏବଂ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଚିହ୍ନିଚି, ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣୁଚି, ଯେ, ମୋ'ର ଦ୍ୱାରା ଏ ନୂତନ ବିଦ୍ୟା ଆୟତ୍ତ କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତାହାରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଅଶିକ୍ଷିତ କ୍ଷମତାଚର୍ଯ୍ୟା ଦେଖୁଚି, ମୋ'ର ଭିତରେ ସେତିକି ସେତିକି ଅସନ୍ତୋଷ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗୁଚି । ଏହି ଅସନ୍ତୋଷ ଫଳରେ ଏଠାରେ ଚାଲିଥିବା ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପ୍ରତି ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅନାସକ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଚି । ମୋ' ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଅନେକ ଉତ୍ସାହରେ ଆପଣାକୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାଲି ସମର୍ପିତ କରି ଦେଇଥିଲା, ମଦୁଆ ଅମଣିଷ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ହାତରେ ପାଙ୍ଗ ହୋଇ ମଦ୍ୟପରିବେଷଣର ସାଧନ ହେବାଲାଗି ତା'ର ମନ ଯାଉନାହିଁ । ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସ୍ୱସ୍ତି କ୍ରମେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ମମତା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଗଲାପରି ଲାଗୁଚି । ଭାରି ଦୁଃଖ ହେଉଛି, ଏଠି ମୁଁ କେବଳ ଆପଣାକୁ ଠକୁ ନାହିଁ ସମସ୍ତ ଦେଶକୁ ଠକୁଚି, ଆମର ପୃଥିବୀକୁ ଅଧିକ ଭଲ କରି ଗଢ଼ିବାର ସମସ୍ତ ସାଧୁ ଯୋଜନାକୁ ଠକୁଚି,—ଉପରେ ବଡ଼ ମାର୍କା ଦେଇ ସମାଜର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଆପଣା ହାକିମୀର ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର ଏଠି ଯେଉଁ ଅଭିନୟ ଚାଲିଚି, ମୁଁ ସେହି ଅଭିନୟରେ ସହଯୋଗ କରୁଚି । ଏହାହିଁ ଆଜି ମୋ'ର ଚରମ ଲଜ୍ଜା ହୋଇ ମୋର ଅସନ୍ତୋଷ ବଢ଼ାଉଚି । ଏ ଲଜ୍ଜାରୁ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ମୋତେ ବଳ ଦେବ କିଏ, ବାଟ ବତାଇବ କିଏ ?

୧୯ । ୧ । ୭୬

କାଲି ଆଗ୍ରାରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ କୌଣସି ଏକ ବିଷୟ ଉପରେ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ କହିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲି । ବିଷୟ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ବିଷୟ

ଥିଲି । ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ କହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଗରୁ ମୋ’ ମନ ଭିତରେ ଏହି ବିଷୟରେ ଦେଶି ଟିକିଏ ଭୟ ଥିଲା । ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେ ଏପରି ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ନଥିଲି । ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛି, ତାହା କେବଳ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କରିଛି । ଏଣୁ ମୋତେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦାୟିତ୍ୱକୁ ମୁଁ କେତେଦୂର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଓ ସୁଚାରୁରୂପେ ତୁଲାଇ ପାରିବି, ସେ ବିଷୟରେ ମୋ’ ନିଜର ମନରେ ମଧ୍ୟ ଭାରି ସଙ୍କୋଚ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ଭାଷଣ କକ୍ଷରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗହଣରେ ଆପଣାଙ୍କୁ ଦେଖି ଅତି ଅସଚେତ ଭାବରେ ମୋର ସକଳ ସଙ୍କୋଚ କୁଆଡ଼େ ଅପସାରିତ ହୋଇଗଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର ମିତ୍ର ପରି ମନେହେଲେ । ଭାଷଣ ଶେଷରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଏହି ମିତ୍ରତାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଲି । ଯେଉଁଠି ସମସ୍ତେ, ଅର୍ଥାତ୍ ତଥାକଥିତ ବକ୍ତା ଓ ତଥାକଥିତ ଶ୍ରୋତା ଜାଣିବାର ଓ ଶିଖିବାର ଆଗ୍ରହ ନେଇ ଆସିଥାଆନ୍ତି, ସେଠାରେ ଭାଷା କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେନାହିଁ ! ମୁଁ ବାଟରେ ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳେ ଭାବୁଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଭାଷାନେଇ କଜିଆ କରନ୍ତି, ଘୃଣାର ପ୍ରସାର କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କ’ଣ ଏପରି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ? ତେବେ ମଣିଷ ସହିତ ଏକାଠି ବସିଲାବେଳେ ଏମାନେ ଭେଦଟାକୁ ଏତେ ବଡ଼ କରି ଦେଖନ୍ତି କାହିଁକି ?

୨୦ । ୧ । ୭୨

ଆପଣାକୁ ତିରସ୍କାର କରିବାଲାଗି ମୋର ମନ ବାରବାର ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ବାରବାର ମନ ହେଉଛି, ସବୁଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ମୁଁ କେବଳ ଆପଣାକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବି, ଆପଣାର ଗ୍ଳାନିରେ ଦଗ୍ଧ ହେବି, ଆପଣା ସହିତ ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣ କରି ଆପଣାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି । ପାଠଶାଳାରେ ପିଲା ଦୋଷ କଲେ ଗୁରୁଜନ ଦୋଷାଗ୍ରସ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଯେପରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କେବଳ ଶାସ୍ତି ଦେଇ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ବାହାରିପଡ଼େ, ମୋ’ ମନଟା ବାରବାର ସେହିପରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଉଠେ । ସେତିକବେଳେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଭିତରେ କେଉଁ କ୍ରୂର ଶାସକର ଦୃଷ୍ଟି ଆଗରେ ଅସହାୟା ଦ୍ରୌପଦୀ ପରି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଥାଇ କିଏ ମୋର ଅନ୍ତର ଆପଣାର ହୋଇ ମୋତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଆସେ । ଆପଣା ସହିତ ଅନ୍ତର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥାଏ, ସ୍ଥିର ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ବଳ ଦେଇଯାଏ । ମୋତେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ବାଟ ବତାଇ ଦେଇଯାଏ । ସଂସାର ଭିତରେ ପୁଣି ସବୁ ଭଲ ଲାଗେ, ମୋର ଶୂନ୍ୟଭଣ୍ଡାର ପୁଣି ଭରି

ଉଠିଲାପରେ ଲାଗେ, ମୋର ନାଃସ୍ୱ ପଥିକ ପାଖରେ ପୁଣି ପାଥେୟ ଆସି ଜୁଟିଯାଏ । ସଂସାର ପ୍ରତି ସହୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ହେଲେ ଆପଣା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସଂସାର ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଭାବ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣାପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଭାବ ରଖିବାକୁ ହେବ; ଆପଣା ଭିତରେ ସଂସାରର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରତି ରହୁଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆପଣାପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ,-ଜୀବନରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଏହି ଅନୁଭୂତି ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଛି । ଆପଣାକୁ ଗାଳି ଦେଇ ମୁଁ ମୋ ଭିତରର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବନାହିଁ । ବୁଝିବା ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ବାଟ ।

୨୧ । ୧ । ୭୬

ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି, ଏହି ପନ୍ଦରଦିନ ଭିତରେ ପୃଥିବୀ ପ୍ରଳୟ ହୋଇଯିବ । ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ଭୁବନେଶ୍ୱରଆଡ଼େ ଯେଉଁ ପ୍ରବଳ ଶୀତ ପଡ଼ିଛି, ଅନେକ ଲୋକ ତାହାକୁ ପ୍ରଳୟର ପୂର୍ବସୂଚନା ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଆଶଙ୍କା କରୁଚନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ପକ୍ଷରେ ବା ବିପକ୍ଷରେ କିଛିହେଲେ କହିବାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସତକଥା କହୁଛି ଯେ, ଏ ସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶୁଣିଲାବେଳେ ମୋ' ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟଭାବନା ଜାତ ହେଉନାହିଁ । ତାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ସୃଷ୍ଟିର ବିଧାନ ଓ ଜୀବନର ବିଧାୟକ ଉପରେ ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ଶୁଣି ଯେପରି କେହି ଅର୍ଥ ନକରନ୍ତୁ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର ମୁଁ ହେଉଛି ଗେହ୍ଲା ପୁଅ, ତେଣୁ ଯେ କୌଣସି ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପଡ଼ିଲେ ଭଗବାନ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେବେ ପଛକେ, ମାତ୍ର ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବେ । ମୁଁ ଏପରି କଥା ଆଦୌ କହୁନାହିଁ । ମରିବାକୁ ମୋର ଡ଼ର ନାହିଁ, କାରଣ ଏହି ଜୀବନରେ ମୋର ଯାହାକିଛି କରିବାର କଥା, ମୁଁ ତାହା ଖୁସୀ ହୋଇ କରିଯାଉଛି । ଏହି ଜୀବନର ଲୀଳାନନ୍ଦମୟତାକୁ ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ଏହି ଜୀବନର ଆୟୁଃସୀମା ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ମରଣକୁ ଭୟ କରନ୍ତି, ସେହିମାନେ ନାନା ଭୟଶଙ୍କିତ ସ୍ୱାର୍ଥବୁଦ୍ଧିର ପରିବଶ ହୋଇ ଏହି ଜୀବନର ସେ ପାଖରେ ନାନା ଦୁର୍ଗତି ରହିଛି ବୋଲି ଭାବି ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ସେପରି କଦାପି ହୁଏନାହିଁ । ଆଜି ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ମୋତେ ସବୁ ସକାଳର ଖବର ଦେଇଯାଏ । ମୋ'ର ଏହି ମନୋଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ଏହା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସପ୍ରସୂତ ।

୨୬ । ୧ । ୭୬

କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ କଥାରେ ମୋ'ର ନିଶ୍ଚୟ ଆପତ୍ତି ଅଛି । ପୃଥିବୀ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ କେବେ ନଷ୍ଟ ଓ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ତାହା ଗ୍ରହମାନଙ୍କର

କୂଟଚକ୍ରାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ହେବନାହିଁ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କର ମରଣୋଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହେବ, ଆମ ନିଜର ନିର୍ବୋଧତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହେବ । ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ କେତେଦୂର ଅଛି ବା ନଅଛି, ଏହି କଥା ଜାଣିବାଲାଗି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ଆକାଶର ଗ୍ରହ ମଣିଷ ସହିତ ବାଦ କରିବେ ବା ମଣିଷର ଭକ୍ତି ଆଦାୟ କରିବା ଲାଗି ତା' ଉପରେ ଦାଉ ସାଧିବେ, ମୁଁ ସେ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରେନାହିଁ । ଆକାଶର ଗ୍ରହତାରା ଉପରେ ଥାଇ ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ସେଇଠୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ, ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ମୁଁ କଦାପି ମାନିନେଇ ପାରେନାହିଁ । କୌଣସି ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ଥାଇ ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଉଠାଇବାରେ ଓ ପକାଇବାରେ ଏତେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିବେ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେନାହିଁ । ମୋ'ର 'ଭାଗ୍ୟ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ,—ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରି ମୁଁ ଆପଣାକୁ କେବଳ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୁଚାଇ ରଖିବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଏଥିରେ ମୁଁ ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳତାଗୁଡ଼ାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ରଖିଥାଏ । ଏହି ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ମୁଁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ ମଣିଷକୁ ବଳ ଦିଏ, ବିଶ୍ୱାସ ମଣିଷର ଚରିତ୍ରରେ ନିର୍ଭୟତା ବଢ଼ାଏ,—ମଣିଷ ଭିତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆଳସ୍ୟକୁ ସେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ ମଣିଷର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଆପେ ବହନ କରିବାର ସାହସ ଓ ଇଚ୍ଛା ଆଣିଦିଏ ।

୨୩ । ୧ । ୭୨

ସଂସାର ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଶେଷ ଚେତନା-କଣା ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ଏହି ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ରହିଥାଉ । ଏଇଥର ପୃଥିବୀ ଶେଷ ହୋଇଯିବ, ମୋ'ର ଆଶଙ୍କା ଜୀବନର ଆହୁରି ଅନେକ ପାଇବା ବାକି ରହିଗଲା ବୋଲି ଯେ ମୋ'ରଠାରୁ ଜୀବନ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ, ମୋ'ର ସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ଶିଥିଳତା ଆସିଗଲା ବୋଲି ଯେ ଜୀବନର ଯାହାରେ ସମସ୍ତ ସନ୍ଧାନପ୍ରକ୍ରିୟା ଏଇଠୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ, ଏପରି ଭାବିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଏପରି ଭାବିବା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ନାସ୍ତିକତା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି କି ନାହାନ୍ତି ବାଦବିବାଦକୁ ତର୍କର ସୃଷ୍ଟି କରି ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ଯେଉଁ ନାସ୍ତିକତାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥାଉ, ଏହି ନାସ୍ତିକତା ହେଉଛି ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଅଧିକ ଭୟାବହ । ଏ ହେଉଛି ଜୀବନ ବିଷୟରେ ନାସ୍ତିକତା, ଆପଣା ବିଷୟରେ ନାସ୍ତିକତା । ଏହି ନାସ୍ତିକତାରୁ ଯେଉଁ ସର୍ବନାଶକର ଉଗ୍ରତା ଜନ୍ମିଥାଏ, ସେହି

ଉଗ୍ରତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମଣିଷ ଖେଳନା ଭାଙ୍ଗି ପକାଉଥିବା ନବୋଧ ପିଲାପରି କେବଳ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାରେ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ପାଏ । ଆପେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଜୀବନର ଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାରେ ସେ କୌଣସି ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଠାରୁ ବଳି ମୋ'ର ଜୀବନ ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରମାଦକୁ ହିଁ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଭୟ ।

୨୪ । ୧ । ୭୨.

The will to find a meaning,—ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ତାଗିଦା, ଏଇଥିରେ ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସନ୍ତୋଷ । କାଲି ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକାରେ ଏହି କଥାଟି ପଢ଼ିବାକୁ ପାଇଲି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ମନ ଓ ହୃଦୟ ଦେଇ ମୁଁ ଏହି କଥାଟି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲାପରି ଅନୁଭବ କଲି । meaningର ଅର୍ଥ ଏଠାରେ କେବଳ ଶବ୍ଦାର୍ଥ ନୁହେଁ; କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଏ, ଏହା ସେ ଅର୍ଥ ନୁହେଁ । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସବୁ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଯିଏ ସାର୍ଥକ କରି ଦେଖାଇଦିଏ, ଏ ହେଉଛି ସେ ଅର୍ଥ । ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନ କେବଳ ଦିନ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିନର ପୁନରାବୃତ୍ତି ନୁହେଁ, କେବଳ ଏଠୁ ସେଠୁ ସାଉଁଟି ଆଣିଥିବା ପଦାର୍ଥର ଭଣ୍ଡାରଘର ନୁହେଁ,—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ଅନୁଭୂତି ଓ ସଞ୍ଚୟକୁ ଏକସୂତ୍ରରେ ଗୁନ୍ଥି ଦେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ମୋ'ର ବୋଲି ଜାଣେ, ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଏହି ସମଗ୍ର ଜୀବନର ଏକ ସଂଲଗ୍ନ ଅଂଶ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଉତ୍ସାହରେ ମୁଁ ସମଗ୍ର ଜୀବନର ହର୍ଷସ୍ପର୍ଶ ପାଏ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚିତ ବା ଅନାହୂତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ, ସେତିକିବେଳେ ମୁଁ ଜୀବନର ଅର୍ଥକୁ ଅନୁଭବ କରି-ପାରେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଜୀବନରେ ପାଇଥିବା ଅର୍ଥ ଅପ୍ରାପ୍ତ ଆହୁରି ଅନେକ ଅର୍ଥର ସନ୍ଧାନ ଲାଗି ଦ୍ୱାରୋଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଦେଇଯାଏ । ଜୀବନରେ ଚାଲିଥିବା ରାସ୍ତା ନଚାଲିଥିବା ଆହୁରି ଅନେକ ରାସ୍ତାର ଆକର୍ଷଣ ହୋଇ ମୋତେ ଆଗକୁ ଟାଣି ନେଇଯାଏ, ଜୀବନରେ ଲାଭ କରିଥିବା ଅନେକ ପରିଚୟ ଅପରିଚିତ ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ ଭିତରେ ସ୍ମରାଇ ଦେଇଯାଏ, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ମୋତେ ବ୍ୟାକୁଳ କରିଯାଏ । ମୋ'ର ବାଟ ସରେନାହିଁ, ଏ ଜୀବନରେ ମୁଁ ସୁଖ ପାଇଲି ବା ନପାଇଲି, ତାହା ଭାବି କ୍ଷୁବ୍ଧ ହେବାକୁ ମୋ'ର ବେଳ ହୁଏନାହିଁ, କିଏ ମୋ'ଠାରୁ ଆଗ ଚାଲିଗଲା ବୋଲି ଦ୍ୱେଷ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ'ର ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବେଗ ମୋତେ ଆଗକୁ ନେଇ ଯାଉଥାଏ ।

୨୫ । ୧ । ୭୨

ଯାହାକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ବେଗ ବୋଲି କାଲି କହୁଥିଲି, ଆଜି ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଭିତରେ ଜୀବନର ବେଗ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମୋ'ର ଜୀବନ କହିଲେ ମୁଁ କୌଣସି ଅଚଳାୟତନ ଆବଦ୍ଧ କାରାଗାର ପରି ମନେ କରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଏହି ସମଗ୍ର ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରେରଣାଧାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଆପଣାକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ହିଁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ପରମ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ଏହିଥିରୁ ହିଁ ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ଗୌରବ ପାଏ । ଏଇଥିଲାଗି ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉଦୟତୋରଣ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବା ମାତ୍ରକେ ଆଖିରେ ଭରି ଉଠୁଥିବା ସମ୍ପଦକୁ ମୁଁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରେ, ଫୁଟି ଉଠୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫୁଲ ପାଖରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସହୋଦର ଭାଇ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷୀକୁ ଚାହିଁଦେଲା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ କେଉଁ ଆନନ୍ଦମୟ ଯାତ୍ରାରେ ଆପଣାକୁ ତା'ର ସହଯାତ୍ରୀ ବନ୍ଧୁ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରେ । ସେଇଥିପାଇଁ ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ । ସେଇଥିପାଇଁ ଏତେ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହିତ ଅନେକ ଯୁକ୍ତି ଓ ଅନେକ ମୋହ ଦେଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଜାତି, ଧର୍ମ, ଦେଶ ଓ ଭାଷାର ସମସ୍ତ ଆବରଣାତ୍ମକ ଚମତ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ମୁଁ ସିଧା ଯାଇ ମଣିଷର ଏକାନ୍ତ ଅଥଚ ବିଶ୍ୱଜନୀନ ହୃଦୟତଳେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଏପରି ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନୁଭବ କରେ । ଏସବୁ ଯାହା, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ତତ୍ତ୍ୱମସିର ମନ୍ତ୍ରଦର୍ଶନ ଲାଭ କରେ । ତା'ପରେ ଆଉ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖିବାର ବାଟ ନଥାଏ । ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରି, ଆପଣାର ବାଟ ଭୁଲି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେକରେ ।

୨୭ । ୧ । ୭୨

ଗଣତନ୍ତ୍ର-ଦିବସରେ ଆଜି ମୁଁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ମୁଁ ଆତ୍ମତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତନ୍ତ୍ରକୁ ଜୀବନର ଧ୍ୟେୟ ବୋଲି ମାନି ନେବ-ନାହିଁ । ଆତ୍ମତନ୍ତ୍ରର ମାର୍ଗରେ ମୋତେ ଅଧିକ ଉଦ୍ୟତ ଓ ପ୍ରେରିତ କରିବା ଲାଗି ହିଁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ମଣିଷକୁ ମେଣ୍ଢା କରି ଦେବାକୁ, ମାତ୍ର କେତେଜଣଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ସାମାଜିକ ଓ ସାମୂହିକ ଜୀବନରୁ ସକଳ ପ୍ରକାର ମାନବିକ ଅଭିଳାଷ ଅପହରଣ କରାଇ ନେବାକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇନଥିଲା । ଏକ କାଳ୍ପନିକ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଖୋଳ ଭିତରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତି ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖିବାର ଏକ ଉଗ୍ର ମୋହର ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ଜାରି ରଖିବାଲାଗି ଗଣତନ୍ତ୍ର କଦାପି ଜନ୍ମଲାଭ କରି ନଥିଲା ।

ରାଜନୀତିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସିଦ୍ଧିକୁ ମୁଁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଆଧାରଶିଳା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କଦାପି ରାଜି ହେବିନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶକୁ ଆପଣାର ଧ୍ୟେୟ କରି ହିଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଆପଣାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସମାଜରେ ସମର୍ଥିତ କରାଇ ପାରିବ । ତା'ନହେଲେ ଇତିହାସରେ ଆହୁରି ଅନେକ ତନ୍ତ୍ର ପରି ଏହି ଗଣତନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ସଂସାରରେ ଅଧିକ କୁତାନ୍ତିକତାର ସଂକ୍ରମଣ କରିବାରେ କେବଳ ଏକ ସାଧନ-ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ । ଅଧିକ ମୋହ ବଢ଼ାଇବ, ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ଧକାରମୟ କରି-ରଖିବ । ବିଶେଷ କରି ଗତ ପଚିଶ ବର୍ଷର ମାନବିକ ଇତିହାସ ଆମ ଆଗରେ ଏହି ଅପ୍ରିୟ ସାମାଜିକ ଗତିକୁ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେଇଛି । ଗଣତନ୍ତ୍ର ସଂସାରରେ ଗୁଣ ବଢ଼ାଇ ନାହିଁ, ବିକାଶରେ ବାଧା ପହଞ୍ଚାଇଛି ।

୨୭ । ୧ । ୭୨

ପ୍ରଥମତଃ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ମୁଁ କାଲି ମୋ' ଦେଶର ପତାକାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇଲି । ଏକ ଚରମ ଧ୍ୟେୟ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ମଣିଷ ଜୀବନକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛତର ଓ ସୁନ୍ଦରତର କରି ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବରୂପେ ମୁଁ କାଲି ସେହି ପତାକା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିବେଦନ କରିଥିଲି । ଏ ଦେଶର ଜୀବନରେ ଯେଉଁଠି ଯେତେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ରହିଛି, ଯେତେ ମଳିନତା ରହିଛି, ଯେତେ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅସୁନ୍ଦରତା ରହିଛି, ସେହିସବୁକୁ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେଉଁ ସଂକଳ୍ପ କରିଛୁ, ସେହି ସଂକଳ୍ପକୁ ହିଁ ମୁଁ ଏ ଦେଶର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଆପଣାର ବହୁଧା କର୍ମ ଓ ବହୁଧା ଅନୁରକ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଏ ଦେଶର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ମୋ' ଦେଶର ପତାକାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ସଂକଳ୍ପର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଏହିସବୁ ବିଚାର କରି ଯଦି ମୋତେ କେଏ ଏହି ଜାତିର ଘରେ ଅଜାତିଆ ବୋଲି ନିନ୍ଦା କରିବ, ତେବେ ସେଥିରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ଏତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଦରିଦ୍ର, ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ରଖି ଆପେ ରାଜପୁଅ ପରି ଉପଭୋଗ କରିବାର ଶୋଷଣବୃତ୍ତିକୁ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ବୋଲି କହନ୍ତି, ଓ ସେହି ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ଆଚରଣକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦେଶର ଯୋଗ୍ୟ ଆଚରଣ ବୋଲି କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଅଜାତିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ, ସେମାନଙ୍କ ଆୟତନର ବାହା'ରେ ରହି-ବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଏ ଦେଶରେ ମୋର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

୨୮ । ୧ । ୭୨

ଆମେ ସମସ୍ତେ ପାପୀ, ତଥାପି ଜୀବନ ଉପରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ମରିବା, ତଥାପି ଏହି ସଂସାରର

ସ୍ୱର୍ଗୀୟତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ଏବଂ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ଧର୍ମ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଯେତିକି ଯେତିକି ବଢ଼େ, ମଣିଷ ଭିତରେ ଧର୍ମଭାବ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ବଢ଼େ । ଆପଣା ଉପରେ ଭରସା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ବଢ଼େ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଚାଲିଗଲେ ଜୀବନ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ବଞ୍ଚି ରହିବାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କ୍ଷଣ ଅସାର ହୋଇଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ, ପାପ କରିବାକୁ ମୁଁ ସେତେ ଭୟ କରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ପାପର ଭୟ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନରୁ ପାପକୁ କେବେହେଲେ ହଟାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ସେମିତି ଭୟଙ୍କର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପାପର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନରେ ଏହି ପାପ କରିବାଟା ଯେ ଆଦୌ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ମୋତେ ପାପର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପାପ ଏକ privative ଶବ୍ଦ, ଏହା କେବଳ ଜୀବନାଗ୍ରହର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । ଜୀବନର ଆଗ୍ରହ ହ୍ରାସ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଅତୃପ୍ତ 'ମୁଁ' ନାନାପ୍ରକାର ପାପମୟତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଚାଲିଗଲେ ମଣିଷ ହଠାତ୍ ସତେ ଅବା କେଉଁଆଡ଼ର କେତେ ଭୟରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ନାନା ପାପ କରିବାକୁ ମନ ବଳାଏ । ତେଣୁ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ; କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ନୁହେଁ, ଜୀବନପ୍ରେରଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଆନନ୍ଦରେ ହିଁ ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିଲାଗି ଚତୁରତା ଦରକାର ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ସତର୍କତା ମଧ୍ୟ ଦରକାର ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର । ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର, ଆପଣାର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟା ସତ୍ତ୍ୱେ ସତ୍ୟ ଉପୁଜିବ ବୋଲି ଏକ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର ।

୨୯ । ୧ । ୭୨

କାଲି ଯାହା ଲେଖିଥିଲି, ତାହା ମୁଁ ବଡ଼ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଲେଖି ପକାଇଥିଲି । କାରଣ, କାଲି ଯାହା ଲେଖିଥିଲି ତାହାକୁ ମୁଁ ବଡ଼ ଅଥୟ ଚିତ୍ତରେ ଲେଖିଥିଲି । ବେଳେବେଳେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଚିତ୍ତ ଏହିପରି ଅଥୟ ହୋଇପଡ଼େ । ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ମୋ'ର ଗୋଡ଼ତଳୁ ସମସ୍ତ ଭୂମି ଲୁଆଡେ ଖସି ଗଲାପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ସ୍ନେହମୟ ସଂସାର ସହିତ ରହିଥିବା ସମସ୍ତ ଆବେଗସୂତ୍ର ଛିଡ଼ିଯାଏ । ସମସ୍ତ ଜୀବନ କଥା ଗୁଡ଼ିଏ ବାଉଁଶ, ଗୋଟାଏ କ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସେତେବେଳେ ଭାରି ଭୟ ଲାଗେ । ଆଉ ଭୟାଚ୍ଛନ୍ନ ଚିତ୍ତ ଅଥୟ ହୋଇ ପାରିବ କିପରି ? ସଂସାରରୁ ପଳାଇଯାଇ ଅନେକ ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ଥିର କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସଂସାର ସହିତ ସମସ୍ତ ଡୋର ଓ ବନ୍ଧନ ଛିଡ଼ାଇ ଦେଇ ଅନେକ ଶାନ୍ତି ପାଆନ୍ତି ।

ମୋ'ର ଗୀତ ସେମାନଙ୍କର ଗୀତ ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ସଂସାର ଭିତରେ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ନାନା ଡୋରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ମୁଁ ଶାନ୍ତି ପାଏ । ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋର ସାଥୀ କରି ପାଇ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସାଥୀ କରି ପାଇଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ଏହାକୁ ତୁମେ ମାୟା କହ ବା ମିଛବନ୍ଧନ କହ, ଏହାହିଁ ହେଉଛି ମୋ'ର ଗୀତ । ଆକାଶର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦେହ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଯାଉଥିବା ପବନ ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭାବାନ୍ତରର ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଇଯାଏ, ମୋ'ର ଆଖି ଭିତରେ ଯେଉଁ ଚମକ ଲଗାଇଦେଇ ଯାଏ, ମଣିଷର ସଙ୍ଗ, ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସେହି ଆଲୋଡ଼ନ ଓ ଚମକ ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ କରିଦେଇ ଯାଏ ।

୩୦ । ୧ । ୬୨

ଗାନ୍ଧୀବାଦ ଠାରୁ ଗାନ୍ଧୀଜୀବନରେ ହିଁ ମୋ'ର ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ । ମୋ'ର ନିଜ୍ୟଜୀବନରେ ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଜୀବନରୁ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରେରଣା ପାଇଥାଏ, ଗାନ୍ଧୀବାଦରୁ ନୁହେଁ । ଗାନ୍ଧୀବାଦଟି ବାହାର ଜିନିଷ, ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ଵାରା ସଜଡ଼ା ହୋଇ ରନ୍ଧା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଛି । ବୁଦ୍ଧିର ବୁଝିବାଭଳି ପଣ୍ଡିତମାନେ ଗାନ୍ଧୀ ବସ୍ତୁରକୁ ଯେପରି ସୂତ୍ରବଦ୍ଧ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଥୋଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହାହିଁ ହେଉଛି ଗାନ୍ଧୀବାଦ । ଗାନ୍ଧୀ ସଂସାରରେ ଥିଲାବେଳେ ଏହି ଶବ୍ଦଟାରେ କେବେ ପ୍ରସନ୍ନତା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ମୋ'ର ମନେ ନାହିଁ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏଦେଶରେ ଓ ଦେଶର ବାହାରେ ଅନେକ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ରହିଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀବାଦର ବିରୋଧୀ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ଵାଭାବିକ ଗୀତରେ ଦୁହିଁଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଦୁହିଁଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ସ୍ଥଳରେ ଏକାଠି ବସି ମୁଁ ଯେପରି ତଥାପି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଶୂନ୍ୟତା ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ମୋ'ର ଭୟ ହୁଏ, ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ କରି ନଦେଖି ସେମାନେ ଯେପରି ଏକ ସୂତ୍ରବଦ୍ଧ ବସ୍ତୁରକୁ ପ୍ରଧାନ କରି ଦେଖନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସୂତ୍ରପ୍ରଧାନତା ଓ ସଂସ୍କାର ପ୍ରଧାନତା ମୋତେ ଯେପରି ଅତି ବିପଦ୍‌ଜନକ ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଭାବେ, ସେମାନେ ତଥାପି ଅସଲ ପ୍ରେରଣା ପାଇନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ତଥାପି ଅସଲ ପ୍ରସାଦ ପାଇନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଶୂନ୍ୟପାତ୍ରଟିକୁ ଜୋରରେ ବାଡ଼େଇ କେବଳ ଶବ୍ଦ କରିବାରେ ସେମାନେ ଏତେଦୂର ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀବାଦର ସଂସ୍କାରଗତ ବା ବୌଦ୍ଧିକ ବିସ୍ତାର କରି ସେମାନେ ଗାନ୍ଧୀର ଅସଲ ଆହ୍ଵାନକୁ ଏଡ଼ି ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ଆପଣା ଜୀବନର ଅସଲ ଆହ୍ଵାନକୁ ଏଡ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀର ଆହ୍ଵାନ କେବଳ ବୁଦ୍ଧିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଏହା ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରର ।

୩୧ । ୧ । ୭୨

ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି, ଆଉ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ଗଲେ ପୃଥିବୀ ପ୍ରଳୟ । ହୋଇଯିବ । ମୋ'ର ମନ କହୁଚି ଯେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ଏପରି କଥା ଭାବିବାକୁ ସାହସ କରି ପାରିବେ । ଯିଏ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ନପାରେ, କେବଳ ସେହି ମଣିଷ ହିଁ ଭୀରୁ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଆଧାରଭୂତ ମୃତ୍ୟୁଶଙ୍କା ତାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ନାନା ଆଶଙ୍କା ଭିତରେ ବ୍ୟାକୁଳ କରି ରଖିଥାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ଆପଣା ଜୀବନର ନିର୍ଭର ପାଇ ନପାରି ସେ ଆପଣାର ଦୁର୍ବିପାକ ଲାଗି ଦୋଷ ଦେବାକୁ ବାହାର ଆଡକୁ ହାତ ବଢ଼ାଏ । ଗ୍ରହକୁ ଦୋଷ ଦିଏ, ଯୁଗକୁ ଦୋଷ ଦିଏ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଦୋଷ ଦିଏ,ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଦୋଷ ଦିଏ । ଭଗବାନ କହିଲେ ମୁ ଠିକ୍ କ'ଣ ବୁଝୁଚି ବୋଲି ବୁଝାଇ କହିବାକୁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସେତିକି ବେଶୀ ଅସମର୍ଥ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଚି । ତଥାପି ଭିତରେ ଭାରି ଦମ୍ଭ ସହକାରେ କିଏ ବାରବାର କହିଉଠୁଚି ଯେ, ଏହି ଜୀବନର ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଏହି ସମର୍ପଣ ଓ ନିବେଦନର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଏହି ପ୍ରେମ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାନୁସନ୍ଧାନର ଶେଷ ନାହିଁ । ସକଳ ପ୍ରକାର ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅମର ଜୀବନ ବିରାଜିତ ରହିଚି,ସକଳ ଅବିଶ୍ୱାସକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ବିଶ୍ୱାସ ବିରାଜିତ ରହିଚି, ସମସ୍ତ ଭୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଖାଲି ତାହାର ଅଭୟ ବିରାଜିତ ରହିଚି ।

୧ । ୨ । ୭୨

ଖବର କାଗଜରେ ବିବୃତି ଦେଇ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ପଣ୍ଡିତମାନେ କହିଚନ୍ତି ଯେ, ଆଗାମୀ ସୋମବାର ଦିନ ଆଉ ସକାଳ ହେବନାହିଁ । ରବିବାର ଦିନ ହିଁ କୌଣସି ଦୁର୍ବିପାକ ଘଟି ଖଣ୍ଡପ୍ରଳୟ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ତେଣୁ ସୋମବାରକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିବାଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥିବ । ଏସବୁ ଡରକଥା ଶୁଣି ମୋତେ ଡର ଲାଗୁନାହିଁ, ହସ ମାଡ଼ୁଚି । କ'ଣ ଘଟିବ ବା ନଘଟିବ, ସେ ବିଷୟରେ ମୋତେ ହସ ମାଡ଼ୁନାହିଁ; ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଡରୁଆ ମନର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ଭାବି ମୋତେ ହସ ମାଡ଼ୁଚି, ଏବଂ ମୁଁ ବାରବାର ଅନୁଭବ କରୁଚି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଡର ପଛରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଅବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଚି । ଆଜଯାଏ ସଂସାରରେ ଯେଉଁ ମଣିଷମାନେ ନାନା ପ୍ରକାର ସ୍ୱାର୍ଥସ୍ପୃହାରେ ଆପେ ଜର୍ଜର ହୋଇ ନାନା ସ୍ୱାର୍ଥାଗ୍ନିରେ ସମସ୍ତ ଜାଗତିକ ପରିବେଶକୁ କେବଳ ଆହତ ହିଁ କରି ରଖିଥିଲେ, ସଂସାରରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ସତ୍ୟ ବା ଭଗବାନ ଅଛି ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଆପଣା ଜୀବନରେ ସ୍ୱୀକାର ମଧ୍ୟ କରୁନଥିଲେ ଆଜି ସେହିମାନେ ହିଁ ସଂସାର ଶେଷ ହୋଇଯିବ ଭାବି ବେଶୀ ଡରୁଚନ୍ତି । ଧରା ପଡ଼ିବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଚୋରମାନଙ୍କର ଦଳ ଯେପରି ଭାବରେ ସନ୍ତ୍ରଶଙ୍କିତ ହୋଇ

ପଡ଼ନ୍ତୁ, ଏମାନେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜପ, ଯଜ୍ଞ, କୀର୍ତ୍ତନ ଓ ଆରାଧନାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଭୟପ୍ରସୂତ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ଆଜି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ନାମଯଜ୍ଞମାନ ହେଉଛି, ସଂସାରକୁ ପରିତ୍ରାଣ କରାଇ ରଖିବାକୁ ଯେଉଁ ପୂଜାନୁଷ୍ଠାନମାନ ହେଉଛି, ତାହା ପଛରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଯେତେଦୂର ନାହିଁ, ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଭୟ ତାହାଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ଅପରିଧ ମଣିଷ ସଂସାରକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରିବନାହିଁ, ମୃତ୍ୟୁଭୟର ଖିଡରେ ଭଗବାନଙ୍କର ନାମ ନେବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଉଥିବା ମଣିଷ ସଂସାରର ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ମହାଜୀବନର ସଙ୍ଗ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏହି ସଙ୍ଗ ପାଇବାଲାଗି କୌଣସି ଭୟପ୍ରଣୋଦିତ ଔପଚାରିକତା ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ;—ବିଶ୍ୱାସର ଲୋଡ଼ା ଅଛି, ନିର୍ଭୟ ହେବାର ଲୋଡ଼ା ଅଛି ।

୨ । ୨ । ୭୨

ଏ ଖାତାରେ ମୁଁ କେବଳ ଆପଣା ବିଷୟରେ ହିଁ ଲେଖି ଆସିଛି । କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିନାହିଁ, ସଜାଇ ବଢ଼ାଇ କୌଣସି ଉପଦେଶ ଦେଇନାହିଁ ବା ଆଡ଼ମ୍ବର କରି କୌଣସି ଭାଷଣ ମଧ୍ୟ ଦେଇନାହିଁ । ଆପଣାର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ମୁଁ ଯେପରି ଭାବରେ ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ଓ ଆପଣାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଯେପରି ଭାବରେ ବୃହତ୍ତର ଓ ମହତ୍ତର ଜଗତ ଓ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ତାହାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କାହାଣୀ ମୁଁ ଏହି ଖାତାରେ ଲେଖି ରଖିଛି । ଏଠି ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଭିନୟ କରିନାହିଁ, ଖରାପ ଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ଭଲଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଅତିରଞ୍ଜନ ଲେଖି ଦେଖାଇବାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ଏଠି କରିନାହିଁ । ଆପଣାର ଜନନୀ ପାଖରେ ଶିଶୁ ଯେପରି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଆବେଗ, ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଇଚ୍ଛାର ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଦେଇ ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରିଥାଏ, ମୁଁ ଆପଣା ପାଖରେ ସେହିପରି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ନିବେଦନ କରିଛି । ମୋ'ରି ଭିତରର ଜନନୀ ପାଖରେ ଏକ ଅଜାଣମାନ ଶିଶୁ ପରି ମୁଁ ଆପଣାର ନିବେଦନ କରିଦେଇଛି । ଏହି ଲେଖାରେ ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳତା ଓ ମୋ'ର ହତାଶଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ବେଶୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ମୁଁ ସେକଥା ଭଲ କରି ଜାଣେ । ମୋ' ଭିତରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ । ବଡ଼ ନରମ । ମୁଁ ସେହିପରି ଦୁର୍ବଳ ଓ ନରମ ହୋଇ ରହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଶକ୍ତ ଓ ସବଳ ହୋଇ ଆପଣାର ଈଶ୍ୱର ପାଖରେ କୌଣସି ଆବରଣ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଆପଣାର ଜନନୀ ପାଖରେ ଆପଣାର ପୁଅକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଛି, ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଭର ଭାବରେ ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ।

୩ । ୨ । ୬୨

କାଲି ପଢ଼ୁଥିଲି, ମରଣ ଲାଗି ମଣିଷର ହୃଦୟରେ ଯେପରି ପୀଡ଼ା ଜାତ ହୁଏ, ଜୀବନ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପୀଡ଼ା ଜାତ ହୁଏ । ଇଉରୋପର ସାଧନା ସାହିତ୍ୟରେ ଏହାକୁ Sickness unto life ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ମୋ'ର ହୃଦୟର ଅନେକ ପୀଡ଼ାର ମୁଁ ଯେପରି କାରଣ ଖୋଜି ପାଇଲି । ସଂସାର ସହିତ ଛନ୍ଦଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଗଲାବେଳେ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ବଡ଼ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇପଡ଼େ । ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ସଂସାର ସହିତ ଖିଅ ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ପରି ଆକୁଳ ହୋଇପଡ଼େ । ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ, ଜାଣି ପାରେନାହିଁ । ମୁଁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ, କିନ୍ତୁ ଦୁଆର ଖୋଲି ପାରେନାହିଁ । ମୁଁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି କହି ପାରେ ନାହିଁ । ଜୀବନର ସବୁ ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇ ତଥାପି ଆପଣାକୁ ଅସ୍ୱୀକୃତ ଓ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଗଲା ପରି ଲାଗେ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟ, ଏହି ବିଶ୍ୱମୟ ବେଦନା ଓ ଆକାଙ୍କ୍ଷା, ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅନନ୍ତ ମାର୍ଗରେ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ୁଥିବା ଏହି ଜୀବନମୟତା,—ଏହି ସବୁର ଅତି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ତଥାପି ଯେପରି ମୁଁ ସକଳ ଉତ୍ତରାଧିକାରରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ସେତିକିବେଳେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ହୃଦୟ ଭରି କାନ୍ଦିଉଠେ । ମୁଁ ଅନ୍ତର ନିକଟକୁ ଆସିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ଦୁଆର ଖୋଲି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ପ୍ରାଣ ଖୋଲି ମୋ'ର କଥା କହିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି ଆକୁଳ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଅସହ୍ୟ ପୀଡ଼ା ହୋଇ ମୋ'ର ଅସ୍ତିତ୍ୱର ସମସ୍ତ ଯଥାର୍ଥତାକୁ ଆଘାତ କରିଦେଇ ଗଲାପରି ମନେହୁଏ । ଏହା ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ପୀଡ଼ା ନୁହେଁ । ଏହା ଜଗତ ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆପଣା ଦୁଃଖ ଓ କ୍ଷୁବ୍ଧତାର ଅହଙ୍କାରରେ ଜାଳି ହୋଇ ମରିବାର ପୀଡ଼ା ନୁହେଁ । ଏହା ଜୀବନର ପୀଡ଼ା, ଅଧିକ ଜୀବନ ଲାଗି ପୀଡ଼ା, ଅଧିକ ସମ୍ମିଳନ ଲାଗି ପୀଡ଼ା, sickness unto life; ଏବଂ ଏହି ପୀଡ଼ାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । କାରଣ, ଜୀବନରେ ପାଇବାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ନିଃସ୍ୱ ବୋଲି ଭାବିବାର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

୪ । ୨ । ୬୨

ଏ ପ୍ରଭାତ ତ ପ୍ରଳୟର ପ୍ରଭାତ କଦାପି ନୁହେଁ । ଅଷ୍ଟଗ୍ରହ ଏକାଠି ହେଉଥିବାରୁ ତାହାର ପ୍ରମାଦରେ ଆଜି ଏହି ସଂସାରରେ ପ୍ରଳୟ ହେବ ବୋଲି ଆଗରୁ ଚେତାବନୀ ଦିଆଯାଇଛି । ପୂର୍ବଦିଗ ଉପରୁ ଉଇଁ ଆସୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅନାଇ ମୋ'ର ହୃଦୟ କହିଉଠୁଛି, ଆଠୋଟିଯାକ ଗ୍ରହର ପ୍ରସାଦ ଏକାଠି ହୋଇ ଆଜି ସକାଳଟିକୁ ଏପରି ସୁଦୃଶ୍ୟ ଓ ସୁନ୍ଦର କରି ଫୁଟାଇ ଦେଇ ପାରିଛି । ଆଠୋଟିଯାକ ଗ୍ରହ ଏକାଠି ହୋଇ ଏକ ସୁନିପୁଣ କାରିଗରର ହସ୍ତକୌଶଳରେ ଆଜିର ସକାଳଟିକୁ

ଏପରି ପ୍ରାଣମୟ ଓ ରୂପମୟ କରି ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଆକାଶ ଏକାବେଳେକେ ପରିଷ୍କାର—କାହାର ଆବାହନ ଲାଗି ସତେ ଯେପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏକ ପୂଜାବେଦୀଟି ପରି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଉଦୟତୋରଣର ଦୁଇପାଖରେ ମେଘର ଛଟାମାନ ବିଞ୍ଚି-ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଆଉ ତାହାରି ଭିତରୁ ମୋ'ର ସକଳ ଆଖିକୁ ଧନ୍ୟ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇଆସୁଛି, ମୋ'ର ସମସ୍ତ ପାପକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଜୀବନର ସ୍ପନ୍ଦନମୟ ବରଦାନ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସକୁ କାହାର ପ୍ରସନ୍ନ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ନିର୍ଭର ଦେଇ ସେ ସହସ୍ର ଗୁଣ ସୁଦୃଢ଼ କରିଦେଉଛି । ନା,—ଏ ମୃତ୍ୟୁର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ, ଏ ଜୀବନର । ଏହା ଶଙ୍କିତ ହୋଇ କ୍ଷୁନ୍ନ ହୋଇ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ-ଯିବାର ଚେତାବନୀ ନୁହେଁ, ଏହା ଭରିକରି ରଖିବାର ପରମ ସମ୍ପଦ । ଏହାହିଁ ମୋତେ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ଆଲୋକକୁ ନେଇଯିବ, ଅସତ୍ତ୍ୱରୁ ସତ୍ତ୍ୱକୁ ନେଇଯିବ । ମୃତ୍ୟୁ ଡ଼ିଆଁଇ ଅମୃତ ଅର୍ଥାତ ଜୀବନ ଭିତରକୁ ନେଇଯିବ ।

୫ । ୨ । ୬୨

ସୋମବାର ଦିନ ସକାଳ ଆଉ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଖବରକାଗଜରେ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଅବିଶ୍ୱାସୀ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଚେତାବନୀ ଶୁଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅବିଶ୍ୱାସ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆଉ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ-ପରେ ଆଜି ସକାଳ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ମୋ'ର ଭିତ୍ତମନ କହିଉଠୁଛି, ଭଲ ହେଲା, ମଣିଷର ସବୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସର ଜୟ ହେଲା, ବିକୃତ ଭଗବତ୍ କଳନା ଉପରେ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ହିଁ ଜୟ ହେଲା । ଭଗବାନ୍ ଏହି ଜଗତକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ତାଙ୍କର ଜଗତକୁ ଚିରନ୍ତନ କାଳ ଲାଗି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । କୌଣସି କଳାବିତ୍ ଆପଣା କଳାକୃତିକୁ ଯେପରି ଭଲପାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ମାଆ ତା'ର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଭଲ ପାଏ, ସେହିପରି । ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଭୟାକୁଳ ମଣିଷର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଆଜି କୁଆଡ଼େ ଖାଲି ଅନ୍ଧାର ହୋଇଆନ୍ତା, ଝଡ଼ ତୋଫାନ ହୋଇଆନ୍ତା, ଭୂକମ୍ପ ଓ ବଜ୍ରପାତ ହୋଇଆଆନ୍ତା । ଆଜି ସକାଳର ଆକାଶକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଏହିସବୁ ଅଶୁଭର କୌଣସି ସୂଚନା ଦେଖିବାକୁ ପାଉନାହିଁ । ହଁ, ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଆଜି ମେଘ ଘୋଟିଇ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରମାଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ନୁହେଁ, ଆଜି ସକାଳର ପ୍ରଥମ କିରଣକୁ ଅଧିକ ଶୋଭାମଣ୍ଡିତ କରାଇ ସମସ୍ତ ଦିଗ ଚହଟାଇ ଦେବାଲାଗି ରାତିର ଶେଷ ପହରରୁ କେତେଖଣ୍ଡ ମେଘ ଆସି ସେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର କୂଜନ ଶବ୍ଦରେ ଜୀବନର ନିର୍ଭର ନିନାଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷୀର ଜୀବନମୟ ଆବାହନ ଶୁଣି ଉଠିଥିଲି । ଜୀବନକୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଉଠିଥିଲି ।

୬ । ୨ । ୭୨

ମୋ'ର ଜୀବନର ବିଶ୍ୱାସ ମୁଁ ଏହି ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ପାଇଛି । ମୋ'ର ଜୀବନର ବିଶ୍ୱାସ ମୁଁ ସଞ୍ଜ ଆଉ ସକାଳ ସମୟରେ ଜୀବନମୟ ନିର୍ଭର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ପବନରୁ ପାଇଛି । ଏହି ଜୀବନର ବିଶ୍ୱାସ କ୍ରମେ ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏହି ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଆଧାରକୁ ମୋ'ର ଭକ୍ତ ମନ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୋ'ର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୋହ ନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉଗ୍ରତା ନାହିଁ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ଦୋଷଦୁଷ୍ଟ ଭାବରେ କାହାରିଠାରୁ ବା କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରି ରଖିବାକୁ କୌଣସି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରେନାହିଁ । ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟସଙ୍କୁଳ ପ୍ରାଚୀରର ଆୟତନ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ପ୍ରରୋଚନା ଦିଏ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଥିବାବେଳେ ମୁଁ ବଡ଼ିସକାଳୁ ମୋ'ର ସ୍ନାନାଦି ସମାପ୍ତ କରି ବଡ଼ ଶାନ୍ତ ଓ ବଡ଼ ଏକାନ୍ତ ମନରେ ବୁଲି ବାହାରି ଯାଉଥିଲି । ମନୋଲୟ ଓ ମନଃପ୍ରସନ୍ନତାରେ ଅନେକ ସମୟ ସେହିପରି ବୁଲିବାପରେ ମୋ'ର ଆଖିର ସମ୍ମୁଖରେ ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଉଥିଲା, ମୋ'ର ସମଗ୍ର ଦେଖାକୁ ଧନ୍ୟ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଉଥିଲା । ମୋ'ର ସମଗ୍ର ଖୋଜିବାକୁ ପବିତ୍ର କରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଉଥିଲା । ଦିନ ପରେ ଦିନର ସେହି ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋ'ର ଜୀବନର ଭଣ୍ଡାର ଭିତରେ ପରମସଞ୍ଚିତ ରୂପେ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ସଞ୍ଚୟ ମୋ'ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସ ରୂପେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଥିପାଇଁ ସଂସାରକୁ ଭୟ ଲାଗୁନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୟ ଲାଗୁନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାଲାଗି କେବେହେଲେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ହେଉନାହିଁ, ମନ୍ଦିର ଦେଖିଲେ ନିଜ ଘର ମନେ ହେଉଛି ।

୭ । ୨ । ୭୨

ଏହି ଆଳସ୍ୟ ମୋର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବଇରି । ଆଜି ସକାଳୁ ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ଚାରିଟାବେଳେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଥିଲା । ତଥାପି, ଆଉ କେତେ କ୍ଷଣ ଶୋଇ ରହିଲେ କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଆପଣା ମନକୁ ବୋଧ ଦେଇ ମୁଁ ପୁଣି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ବୋଲି କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ, ଅଧା ଚେଇଁବା ଆଉ ଅଧା ଶୋଇବା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ି ରହି ସମୟ କଟାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲି । ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ବଡ଼ ଆରାମରେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସମୟ କଟିଗଲା । ମଝିରେ ଦୁଇଥର ଅବା ଉଠିବାକୁ ମନ ହୋଇଛି । ସେତିକିବେଳେ ମୋ'ର ଭିତରେ ଥିବା କେଉଁ ଅଳସୁଆ ବନ୍ଧୁ ପରି ପୁଣି ମୋତେ ବୁଝାଇ କହିଛି,—ଉହୁଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠିବାର ବେଳ ହୋଇନାହିଁ, ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଉଠି ତୁ କ'ଣ କରିବୁ ?

ଏହିପରି ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇ ମୋତେ ପୁଣି ନିଦ ମାଡ଼ିଯାଇଛି । ଶେଷକୁ ଯେତେବେଳେ ଉଠିବି ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମନେ ହେଉଥାଏ, ଯେପରି ମୁଁ ସବୁଦିନର ତୁଳନାରେ ଆଜି ଅନେକ ଆଗରୁ ଉଠିବାକୁ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ବୁଲିପଡ଼ି ଦେଖିଲି ଘଡ଼ିରେ ସାଢ଼େ ଛଅଟା ବାଜିଛି । ସବୁଦିନ ଏତେବେଳକୁ ମୁଁ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ନାନ ସାରି ଆପଣା କାମରେ ବସିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ବିଛଣା ଛାଡ଼ିବା ବେଳକୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ହୁଏତ ଆଜି ସାରାଦିନ ମନଟା ଖଟା ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ମୁଁ ଉଠି ସୁନାପୁଅଟି ପରି ଆପଣାର ନିତ୍ୟକର୍ମରେ ବାହାରି ଗଲି । ସତେ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହୋଇନାହିଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସି ଦିବସର କର୍ମାରମ୍ଭ କରିବା ଲାଗି ଏଠାରେ ବସିବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଭାବୁଛି, ମୋ' ଭିତରର ଏହି ଆଳସ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ମୋ'ର ଜୀବନକ୍ରମର ଏକ ଅଂଶ ନା ଏହା ବାହାରୁ ଆସିଥିବା ପରି ମୋତେ ଆକ୍ରମଣ କରି ବସୁଥିବା ଏକ ସାମୟିକ ପ୍ରଲୋଭନ ? ମୁଁ ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ପାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

୮।୨।୭୨

ଇଏ ଖାଲି ଦେହର ଆଳସ୍ୟ ନୁହେଁ, ମୋ'ର ମନ, ମୋ'ର ହୃଦୟ ଓ ମୋ'ର ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଆଳସ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ମୋତେ ଆପଣାର କାବୁ କରି ରଖୁଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ କ'ଣ କହିବି ବୋଲି ଭାବୁଛି, ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଭୟ ତ୍ୟାଗକରି ସତ୍ୟର ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରିବି ବୋଲି ଭାବୁଛି, ତଥାପି ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନାହିଁ, ମୋ'ର ଭୟ ଓ ମୋ'ର ସଙ୍କୁଚିତ ସଚେତନତା ମୋତେ ନାନା ପ୍ରକାର ମିଛ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ଅଟକାଇ ରଖୁଛି । ଏହା ଆଳସ୍ୟ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୋ'ର ଭିତରେ କିଏ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ସନ୍ଧ୍ୟାନୀଡ଼ର ପକ୍ଷୀ ପରି କିଏ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଡେଣାକୁ ସମାହୃତ କରି ଆଣି ଗୋଟିଏ ସମସ୍ତ ଚକ୍ଷୁର ପାତ୍ରରେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ଦେଖିବ ବୋଲି ଚାହୁଁଛି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍ଥିର ହୋଇପାରୁନାହିଁ, ନାନା ପ୍ରଯୋଜନର ନାନା ଅସ୍ଥିରତା ମୋତେ ଘାରି ଚହଲାଇ ରଖୁଛି । ମୁଁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ପାରୁନାହିଁ । ଏହା ଆଳସ୍ୟ । ବେଳେବେଳେ ନାନା ପ୍ରକାରର ଦ୍ୱେଷ ଆଉ ଅଭିମାନ ମୋତେ ନାନାପ୍ରକାର କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖୁଛି । ନାନା ସ୍ୱାର୍ଥ ସହିତ ମୋ'ର ସମ୍ପର୍କ ଛିନ୍ନକରି ନାନାପ୍ରକାରଁ ମୂଢ଼ ଓ ମୁଗ୍ଧ ଉଗ୍ରତାରେ ମୋତେ ବଡ଼ ହୀନ କରି ରଖୁଛି । ସେତେବେଳେ ସାରା

ଈଶ୍ୱର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖାଲି ଅଭିଯୋଗର ବଡ଼ାଇ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ କିଛି କରି ପାରୁନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଆଳସ୍ୟ । ଏହା ଜଡ଼ତା ।

୯ । ୨ । ୭୨

ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଏବଂ ଦୁଇ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ମୁଁ ବରଂ କହିବି ଯେ, ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରେ ଏବଂ ମଣିଷ ଉପରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର ରଖିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରେ । ଏହି ଦୁଇଟି ନିର୍ଭରର ଆଧାରସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନ ନିର୍ଭରକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିଥାଏ । ଭଗବାନଙ୍କ ନାମରେ ଯେଉଁଠି ମଣିଷକୁ ଘୃଣା କରାଯାଏ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାଲାଗି ଯେଉଁଠି ମଣିଷକୁ ଅଶକ୍ତ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ଫିସାଦ ହୁଏ, ଭଗବାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ଦୋହାଇ ଦେଇ ଯେଉଁଠି ମଣିଷ ଆଉ ମଣିଷ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ବିଭେଦକ ପ୍ରାଚୀର ଠିଆ କରି ରଖାଯାଏ, ମୁଁ ସେଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଶଙ୍କା ବୋଧ କରେ, ସେହି ମନୋବୃତ୍ତିର ରାଜ୍ୟରେ ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ । ପୁଣି, ଯେଉଁଠାରେ ମଣିଷକୁ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାର ଉତ୍ତେଜନାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ଦିଆଯାଏ, ଯେଉଁଠି ମଣିଷକୁ ନୂଆ ଅଫିମ ଖୁଆଇ ବଶ କରିବାଲାଗି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅଫିମ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଏ, ସେଠି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅତିମୂର୍ଖ ପରି ବାହାରେ ବାହାରେ ରହିଯାଏ । ମୋ'ର ଅନୁମାନ ହୁଏ ଦୁଇପକ୍ଷ କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଓ ମଣିଷକୁ ବୁଝିବାର ପ୍ରମତ୍ତତା ଦେଖାଇଥାନ୍ତି । ମୋ'ର ବୁଝିବାର ରୀତି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅତି ବିଭିନ୍ନ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସବୁରି ସନ୍ନିଧାନ କରି ପାଏ । ମଣିଷକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନୁଭବ କରେ । ଭଗବଦ୍‌ବିଶ୍ୱାସ ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ସକଳ ଜଡ଼ତା ଅପହରଣ କରିନିଏ । ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ମୋ' ଭିତରୁ ସକଳ ଦୂରତାର ଭାବନା ଅପହରଣ କରିନିଏ ।

୧୦ । ୨ । ୭୨

କାଲି ପୂଜା ହେଲା, ଦିନ ଭରି କେତେ ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ହେଲା । ସବୁରି ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି କାଲି ସମସ୍ତ ଦିନଟି ଭାରି ଖୁସୀରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା । ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ ପାଳନ କରିବା ଲାଗି

ଆମେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ହୋଇ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରଜଣ ଏକାଠି ହୋଇଥିଲୁ । ବିଦ୍ୟା-ପୀଠର ଔପଚାରିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ, କାଲି ଦିନମାନ ସେହି ବ୍ୟବଧାନ ନଥିଲା । ମୋ'ର ମନେହେଲା, ଦେବତାର ପୂଜାର୍ଚ୍ଚା କେବଳ ନିମିତ୍ତ ବା ଉପଲକ୍ଷ ମାତ୍ର । ମଣିଷ ମଣିଷ ସହିତ ଏକତ୍ର ସମବେତ ହେବ, ଆପଣା ଅନ୍ତର ସମର୍ପଣରେ ମଣିଷକୁ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରାଇବ, ଏହା ହେଉଛି ଧ୍ୟେୟ । ପୁଣି ମନେହେଲା, ଅନ୍ୟ ଦିଗଟା ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କମ୍ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ମଣିଷ ମଣିଷ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଯେତେପ୍ରକାର ପରମ୍ପରା ସବୁ ସମାଜରେ କାଳକାଳ ରହି ଆସିଛି, ତାହା କେବଳ ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନରେ ଦେବତାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଇବାକୁ ଓ ଏ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କକୁ ସେହି ପରମ ସମ୍ପର୍କର ବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ ଅବିନାଶୀ କରି ରଖିବାକୁ ହିଁ ସେସବୁର ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇଛି । କିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କିଏ କାରଣ, ତାହା ବିଚାରି କହିବା ବୋଧହୁଏ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ହୁଏତ ଦୁଇଟିଯାକ କାର୍ଯ୍ୟ, ପୁଣି ଦୁଇଟିଯାକ କାରଣ ମଧ୍ୟ । ଯିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଯିଏ କାରଣ ହେଉ ପଛକେ, ମୋ'ର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଦୁଇଟିଯାକର ସମାନ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଅନ୍ୟଟିର କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରେନାହିଁ । ଦେବତାକୁ ଛାଡ଼ି ମଣିଷର କଳ୍ପନା କରି ପାରେନାହିଁ କିମ୍ବା ମଣିଷକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବତାର ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରି ପାରେନାହିଁ । ମୋ' ଗ୍ରହଣର ସଢ଼ ଏହିପରି ।

୧୧ । ୬ । ୭୬

ଗାନ୍ଧୀବାଦ କହିଲେ ଯିଏ ଯାହା ବୁଝୁ ପଛକେ, ଦୟା ଦେଖାଇବାକୁ ମୁଁ କଦାପି ଗାନ୍ଧୀବାଦ ବୋଲି କହିବାକୁ ରାଜି ହେବିନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଅନେକ ଲୋକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କାଳାତିପାତ କରୁଛନ୍ତି, ମୋ' ଦେଶରେ ବା ମୋ' ପ୍ରତିବେଶରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମଣିଷ ଦୁଃଖ ଓ ଅନାହାରରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି; ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ମୋ'ର କିଛି ଦାନ କରିବା ଉଚିତ ବା ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ—, ଏହି ବିଚାରକୁ ଯିଏ ଗାନ୍ଧୀବିଚାର ବୋଲି କହିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଉ ପଛକେ ମୁଁ ଏହାକୁ ଆଦୌ ସୁସ୍ଥ ବିଚାର ବୋଲି କହିବାର କୌଣସି ଛଳନା କରିବିନାହିଁ । ଭିକାରୀକୁ ଦାନ ଦେଇ ମୁଁ କଦାପି ସଂସାରରୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରି ପାରିବିନାହିଁ । ଆପେ ସଚ୍ଛଳ ସୌଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ହିସାବରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ବୋଲି ଏକପ୍ରକାର ଅମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଅଭିମାନକୁ ଦାନ ଓ ତ୍ୟାଗ, ଦୟା ଓ ଉଦାରତାର ନିରର୍ଥକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଛଳନା କରି ମଣିଷ ହେବାରେ କେବେ-ହେଲେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ଏଣେ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ମୁଁ ଦାନ

କରୁଥିବ, ତେଣେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ଠାରୁ ଅପହରଣ କରି ଆଣୁଥିବ, ଏଣେ ସଂସାରର ମେଳଚମେଲାରେ ମୁଁ ଦାନର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଗାନ କରୁଥିବ, ତେଣେ ସଂସାରେ ଅନେକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଲାଗି ମୁହିଁ କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବ,—ମୋ'ର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଓ ମୋ'ର ଜୀବନ ମୂଲ୍ୟମାନ ସଂସାରରେ ନାନାବିଧ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବଢ଼ାଇବାରେ ନାନାଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବ,—ମୋ'ର ଏହି ଜୀବନାଚରଣକୁ କଦାପି ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଆଚରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଗାନ୍ଧୀ ଯାହାକୁ ଅସତ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣୁଥିଲେ, ତାହାକୁ ସେ ଆଗ ଆପଣାର ଜୀବନରୁ ଦୂର କରି ଦେଉଥିଲେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର କର୍ମ ଓ ଆଚରଣରେ ସେ ସେହି ଅସତ୍ୟକୁ ଜାରି କରି ରଖିବାର କାରଣ ହେଉନଥିଲେ ।

୧୨ । ୨ । ୭୨

ଭୂମିଦାନ କରିବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଭୂଦାନ ବା ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ସର୍ବସାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସହମତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଅନେକ ଭୂମି ରହିଚି, ସେଥିରୁ ଦୟା-ପରବଶ ହୋଇ ମୁଁ କିଛି ଭୂମି ଦରିଦ୍ର ଭୂମିହୀନଙ୍କ ଲାଗି ଦାନ କରିଦେଲେ କେବଳ ସେଇଥିରେ ସଂସାରର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘୁଞ୍ଚି ଯିବନାହିଁ । ମୋ'ର ବିଚାର ଓ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନଘଟାଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହି ଦାନ କରିପାରେ, ଖାଲି ଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହି ଦାନ କରିପାରେ, ଖାଲି ଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହା କରିପାରେ, ମୋ'ର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମତଲବ ହାସଲ କରିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହା କରିପାରେ । ମୋ' ପାଖରେ ଆହୁରି ଅତିରିକ୍ତ ଭୂମି ଅନେକ ରହିଚି, ତା' ଉପରୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୱେଷଦୃଷ୍ଟି ଅପସାରିତ କରି ରଖିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କିଛି ଦାନ କରି ଭଲ ଲୋକ ପରି ଦେଖାଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିପାରେ । ଗତ କେତେ ବର୍ଷର ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସରେ ଏପରି ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ଲାଗି କେବଳ ଦାନ କରିବା ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୂଳ କଥା ନୁହେଁ । ସଂସାରରେ ଆଜି ମଣିଷର ଶୋଷଣ ଯେତେପ୍ରକାର ଚାଲିଚି, ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନରୁ ସେହି ଶୋଷଣର ନିଦାନମାନ ଦୂର କରିବା ହେଉଚି ସର୍ବୋଦୟ ଲାଗି ଆପଣାର ସମର୍ଥନ ଜଣାଇବା । ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଶୋଷଣମୁକ୍ତ କରିବା ହେଉଚି ସର୍ବୋଦୟର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

୧୩ । ୨ । ୭୨

ମୋ'ର ଦୁଃଖ ମୋତେ ଭଗବାନଙ୍କର ଆହୁରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରିଦେଇ ଅଣିଲା ପରି ମନେ ହୁଏ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ପାଇଲେ ଅନେକ ଲୋକ ଭଗବାନଙ୍କ

ପାଖରୁ ମନ ଛଡ଼ାଇ ଆଣନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରୁ ସେମାନେ ଯାହା କାମନା କରିଥିଲେ, ତାହା ନପାଇବାରୁ ସେମାନେ ଏତେଦୂର କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ଯେ, ସେହି କ୍ଷୋଭ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱାସର ମୂଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାବେଳେକେ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଯାଏ । ଗୋଟାଏ ନିର୍ଭର ପାଖରୁ ନିରାଶ ହୋଇ ସେମାନେ ଆଉ କୌଣସି ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗନ୍ତି । ଏହି ଖୋଜିବାର ଅଧୀରତାରେ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚରିତ୍ରସ୍ଥିରତା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । କେବଳ ଆପଣାର ସୁଖଦୁଃଖର ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ସେମାନେ ସଂସାରରେ ଚାଲିବାର ମାର୍ଗ ନିରୂପଣ କରିନିଅନ୍ତି, ଆପଣା ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ ଉପରେ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଅନୁରକ୍ତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥା'ନ୍ତି । ଏପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆତ୍ମସ୍ୱାର୍ଥ ଦୂଷିତ theology କୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଦେଇନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ ମୋ'ର ଦୁଃଖ ସଂସାରର ଏହି ବିଶାଳ ଦୁଃଖସମୁଦ୍ରରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ପରି । ସଂସାରକୁ ଆବୋରି ରହିଥିବା ଏହି ଦୁଃଖସୃଷ୍ଟି ପଛରେ କେଉଁ ବିଧାତାର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ବୁଝାଇ କହି ପାରିବିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତଥାପି କହିବି ଯେ, ସମସ୍ତ ସଂସାର ଏତେପ୍ରକାର ଦୁଃଖରେ ଆଲୋଡ଼ିତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ମୋ'ର ଆପଣାର କଳ୍ପିତ ଦୁଃଖକୁ ମୁଁ ଏଡ଼େବଡ଼ କରି ଦେଖିବି, ତାହାକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ମୁଁ ଏତେଦୂର କ୍ଳିଷ୍ଟ ଓ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିବି, ତାହାକୁ ନେଇ ସଂସାର, ସୁଖଦୁଃଖ ଓ ଭଗବାନ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ବାହାର କରିବାର ଦୁଃସାହସ କରିବି, ଏହା ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର ହେବନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ମନୋବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ଅନେକ participationରୁ ମୁଁ କେବଳ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବି, ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବି ।

୧୪ । ୬ । ୭୬

ମୁଁ ଅନେକଥର କହିଛି, ଆପଣାର ଦୁଃଖର ଦର୍ପଣଉପରେ ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ଦେଖିବା କେବଳ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଏକ ଦମ୍ଭ ବା ଅଭିମାନ ପ୍ରକଟ କରିବା ମାତ୍ର । ସଂସାରର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖକୁ ଦେଖି ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଶିକ୍ଷା ସହଜରେ ହୁଏନାହିଁ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବେଶ୍ ଭଲକରି ଜାଣିଛି । ଏହା ବୁଦ୍ଧିର ଶିକ୍ଷା ନୁହେଁ, ଉଚିତ କ'ଣ ବା ଅନୁଚିତ କ'ଣ ଜାଣିଲେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ହୋଇଯାଏନାହିଁ । ଏହି ଶିକ୍ଷାକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ତରରେ ଏକ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି କହିବି । ଆପଣା ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସକଳ ଜୀବନର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ଏହି ଶିକ୍ଷାର ଅଧିକାର ମିଳେ । ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସମସ୍ତ

ବିଶ୍ୱକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇପାରିଲେ ଯାଇ ଏହି ଶିକ୍ଷା ହୋଇଥାଏ । ଦୁଃଖ ଆସି ନ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନରେ ଦମ୍ଭ ଥାଏ ଯେ ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଆସିଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ମୋ'ର ଶିକ୍ଷାର ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିବି । ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଭାରି ଗର୍ବ କରି କହେ ଯେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଏହି ଦମ୍ଭରେ ମଣିଷ ଅପରକୁ କେତେକେତେ ଉପଦେଶ ଦିଏ, ବାହାରେ ଥାଇ ଆଉ ଜଣକୁ ବାଟ ବତାଇ ପାରୁଛି ବୋଲି କେତେ ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା ଅନୁଭବ କରେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସବୁ ଦମ୍ଭ ଚୂନା ହୋଇଯାଏ, ଅବସରବାଦୀ ବୁଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଃଖର ପରାକ୍ରମ ପାଖରେ ବଶ୍ୟତା ମାନି ତାହାର ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ପଡ଼େ । ଆପଣାର ଦୁଃଖକୁ କେବଳ ଆପଣାର ବୋଝ ପରି ମନେହୁଏ, ସଂସାରଠାରୁ ସୂତ୍ର ଛିଣ୍ଡିଯାଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାହାସ ଥିଲେ ଯାଇ ଏହି ଦୁଃଖର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

୧୫ । ୨ । ୭୨

ଆଜି ଭାରି ଡେରି ହୋଇଗଲାଣି । ଏଠାରେ ଆସି ବସିଲା ବେଳକୁ ଖରା ପଡ଼ି ସାରିଲାଣି । ସେଥିଲାଗି ଆଜି ଭାରି ଅଶାନ୍ତ ମନେହେଉଛି । ବେଳେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଚାହାଳୀ ଛାତ୍ରର ପରି ଲାଗୁଛି । ଚାହାଳୀ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବାର ଅନେକ ସମୟ ପରେ ଚାଟଶାଳୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଯେମିତି ଲାଗେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଲାଗୁଛି । ପୂଜାଘର ଡେରି ହେଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ସକାଳର ମନ୍ଦିରପାବଚ୍ଛ ଉପରେ ବସି ସକାଳର ଆଲୋକକୁ ଆପଣାର ଜୀବନ ଭିତରକୁ ଆବାହନ କରି ଆଣିବାକୁ ମୁଁ ଗତ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ଆପଣା ଜୀବନର ପରମ ଉପଚାର ରୂପେ ପାଳନ କରି ଆସିଛି । ଅତି ନୀରବରେ ଅଥଚ ଅତି ସମର୍ପଣରେ ମୁଁ ଏହା ପାଳନ କରି ଆସିଛି । ଏହି ଉପଚାରଟି ମୋତେ ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଛି । ସଂସାରର ସକଳ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ମୋତେ ଅତି ସହଜ ଅଥଚ ଅନୌ-ପଚାରିକ ଭାବରେ ସମ୍ମିଳିତ କରିଦେଇ ପାରିଛି । ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ମୁଁ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବାର କଳ୍ପନାରେ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇଯିବାର ଫନ୍ଦ କରିଛି, ନାନା ସଂଶୟ ଓ ସନ୍ଦିଗ୍ଧତାର ପ୍ରମାଦରେ ପଡ଼ି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ନାନା ତ୍ରାସ ଓ ଭୟରେ ଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟିକୁ କଳୁଷିତ କରିଦେବାକୁ ବସିଛି, ସେତିକବେଳେ ଏହି ସକାଳର କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୋତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର ସହିତ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ସହିତ ଗୁନ୍ଥି ଦେଇ ଯାଇଛି, ମୋତେ ଆପଣା ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ବାଟ ବତାଇ ଦେଇ ଯାଇଛି । ମୋ'ର ସକଳ ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅଧା ବିଶ୍ୱାସର ଚକ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇଯାଇଛି । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଆପଣାର ବୋଲି ଚିହ୍ନିନେଇ ଥିବାର ଏହି ସକାଳକୁ ମୁଁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ପରମ ଆପଣାର କରି ରଖିଛି । ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ

ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ପରମ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଛ । ଏହା ମୋ'ର ନୟନର ଜ୍ୟୋତି ହୋଇ ରହିଛ, ସକଳ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇ ରହିଛ ।

୧୭ । ୬ । ୭୬

ଜୀବନରେ ସୁଖ ଏଇଠି ଅଛି । ସକାଳର ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ଏଇଠି ବସି ଉଦୟ ହେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ଦେଖି ଆପଣା ଭିତରର ମହାଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ, ସଂସାରରେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସ୍ମରଣ କରି ସମୁଠି ସମୁଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ନେଇ ସଂସାରର ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯିବାର ପ୍ରମାଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯାଉଥିବ, ଏହି ରୂପ ଓ ସଙ୍ଗୀତର ଆନନ୍ଦକୁ ଜୀବନପାତ୍ରରେ ମାପି ନେଇ ନେଇ ସଂସାରର ସବୁ ଆନନ୍ଦର ଆଶୀର୍ବାଦ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେ ହେଉଥିବ । ଆଉ କେଉଁ ସଂସାରରେ ଆଉ କେଉଁଠି ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବିନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏହି ସଂସାରରେ ମୋତେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ମିଳିଛି, ମୋ'ର ପାଇବାର ତରଜୁରେ ମୁଁ ତାହାକୁ କେବଳ ଅମାପ ଓ ଅତୁଳନୀୟ ବୋଲି କହିବି । ସ୍ୱର୍ଗ ଅନେକ ଦୂରରେ ଅଛି ବୋଲି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ପଢ଼ିଛି । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଏହି ଉଦ୍‌ଘାଟନ-ମୁହୂର୍ତ୍ତି ମାନଙ୍କରେ ମନେ ହୁଏ, ଯେପରି ଏହିଠାରେ ହିଁ ମୋତେ ସ୍ୱର୍ଗର ଉତ୍ତରାଧିକାର ମିଳିଯାଉଛି । ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା ଆଉ କେଉଁଠାରେ କେଉଁ ସୁଖାବତୀବ୍ୟୂହ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ,- ଏହି ସକାଳର ଉନ୍ମୁକ୍ତତା ହିଁ ମୋତେ ସବୁ ଦେଇଯାଏ ।

୧୭ । ୬ । ୭୬

ଅନେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ସଂସାରରେ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ କରି ବାହାରିଥିଲି । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେବଳ ଆପଣାର ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିବାର ମୋହ ବଡ଼ ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଜୀବନ ବିଷୟରେ କେବଳ ଏକ ମୁଗ୍‌ଧତା ହିଁ ପ୍ରଧାନ ଥିଲା । ସଂସାରର ସବୁ ବାଟର ସବୁ ସମସ୍ୟା ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ମୋ'ର ମନର ଆନନ୍ଦ ଆଉ ହୃଦୟର ଉତ୍ସାହରେ ସମାହିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଆଜି ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ହୋଇଛି, ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ଓ ସଂସାରକୁ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ ଓ ଗଭୀର କରି ଚିହ୍ନିବା ଲାଗି ଅନେକ ସୁଯୋଗ ପାଇଛି । ସଂସାରର ଜଟିଳତା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏହି ବନ୍ଧୁ ଖୋଜି ବାହାରିବାର ଦୃଷ୍ଟି ମୋ'ର ଜୀବନରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇ

ରହିଛି । ହଁ ମୁଁ ଜୀବନରେ ପ୍ରଧାନତଃ ବନ୍ଧୁ ଖୋଜି ବାହାରିଛି । ଆଜି ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିବାର କୌଣସି ମୋହ ନାହିଁ, ଜୀବନର ଯାତ୍ରାରେ ସେଦିନର ସହଜ ଓ କଳ୍ପିତ ମୁଗ୍ଧଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଶୋଧିତ ହୋଇଯାଇଛି । ତଥାପି ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ହିଁ ଖୋଜି ବାହାରିଛି । ଏହି ଜୀବନର ପାତ୍ରରେ ଏହି ବନ୍ଧୁତାର ବରଦାନ ହିଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ବାହାରିଛି । ଯେଉଁଠି ଯାହା ପାଇଛି, ତାହାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ବନ୍ଧୁ ପରି ପାଇଛି । ଏହି ସକାଳ ଆଉ ସନ୍ଧ୍ୟା, ଏହି ଆକାଶ ଆଉ ଆଲୁଅ, ଏହି ଜୀବନ ଆଉ ଭୁବନଭରି ଦୃଶ୍ୟାବଳି,—ଏ ସକଳ ସମ୍ପଦକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଧନ ଉପଭୋଗର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ, ଏ ସମ୍ପଦ ସକଳକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅତି ଆପଣାର କରି ଅନୁଭବ କରିଛି । ସଂସାରର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ପ୍ରଧାନତଃ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ମନ ବଳାଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କୌଣସି ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ଧୃଷ୍ଟତା ଦେଖାଇନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି, ମୁଁ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ପରି ଗ୍ରହଣ କରିଛି; ବନ୍ଧୁର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଦେଇ ମୁଁ ଆପଣାର ଦୁଷ୍ଟ ଶିଷ୍ଟ ପରି ମନେ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ବାସନାକୁ ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି,—ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇନାହିଁ ।

୧୮ । ୬ । ୭୬

ମୋ'ର ଏହି ଜୀବନ ଆଉ କେଉଁ ମହତ୍ତର ଜୀବନ ଲାଗି କେବଳ ଏକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ମାତ୍ର ନୁହେଁ । ଏହି ଜୀବନ ମାୟା ନୁହେଁ, ମିଥ୍ୟା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ଜୀବନରେ ହିଁ ମୁଁ ଭଗବତ୍ ଜୀବନର ସକଳ ମହିମା ଅନୁଭବ କରେ, ଏଇଠି ଚମତ୍କାର ଗଢ଼ା ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ବସି ହିଁ ମୁଁ ଭଗବତ୍ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପବନରେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଶିହରି ନଉଥିବା ଫୁଲକୁ ଆପଣାର ସହୋଦର କରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଶରୀରଟା କେବଳ କାହା ମନ୍ଦିରର ଏକ ତୋରଣ ପରି ମନେହୁଏ;—ମୋ'ର ଭିତରେ କାହାର ମନ୍ଦିରର ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଯାଏ । ଏହି ଶରୀରକୁ କାହିଁକି ଯେ ଏକ ବାଡ଼ ବା ବାଧା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି, ଏହି ଜଗତକୁ କାହିଁକି ଯେ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାହା ଆଦୌ ବୁଝି ପାରେନାହିଁ । ରାତିର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଏକାକୀ ଠିଆ ହୋଇ ଆପଣାର ଗଭୀର ଜୀବନାକାଶରେ ଆକାଶର ଏହି ତାରା ଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଧାନ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଆପଣାର କଳନା କରିବାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ପରିମାପକ

ପାଏନାହିଁ, ଆପଣାର ଆଧାର ଭିତରେ ଅପଣାକୁ ମୁଁ ଧାରଣ କରି ରଖିପାରେନାହିଁ । ମଣିଷ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ବଞ୍ଚିଥିବା ଜୀବନର ଆନନ୍ଦ ଆଉ ନିରାନନ୍ଦକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏହି ଦୁଇଟା ଆଖିର ଅନନ୍ତ ମହିମାରେ ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଏ । ଏ ଆଖି ଯେପରି ସବୁ ଚିହ୍ନିପାରେ, ସବୁ କାଳକୁ କେବଳ ଏକ ହଠାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ପରିଚୟରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇପାରେ, ସବୁ ପରସ୍ତକୁ ଭେଦି କରି ଓ ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ଛିନ୍ନ କରି ସେ ହୃଦୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ।

୧୯ । ୬ । ୭୬

ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ଏହି ସଂସାରକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଜଳପାଣିରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସିଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମୁଁ ସଂସାରକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହିବନାହିଁ । ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ପରିଚୟକୁ ମୁଁ ତଥାପି କ୍ଷଣିକ ମୋହ ବା ଭ୍ରମ ବୋଲି କହିବନାହିଁ । ମଣିଷ ସହିତ ଏକଜ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଁ ବାଟ ପାଇଛି । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଡ଼ିଥିବା ମୋ'ର ବାଟ ସିଧା ମଣିଷ ଭିତରଦେଇ ପଡ଼ିଛି । ଏହି ସକାଳର ଆଲୁଅ, ଆକାଶର ଆକର୍ଷଣ, ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୋତେ ମଣିଷଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା କରି ନେଇଯିବା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ମୋତେ ମଣିଷର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ରଖିଛି । ମଣିଷ ପାଖରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ଫନ୍ଦି କରି ମୁଁ ପ୍ରକୃତି ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଅସାର ବୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିବାର ସୋପାନ ବୋଲି କେବେହେଲେ ମନେ କରିନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ଆପଣାର କରି ଚିହ୍ନିବାର ମାର୍ଗ ଦେଇ ମୁଁ ଧର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିଛି । ଭଗବାନଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନରେ ବସିଲାବେଳେ ମଣିଷ ପାଖରୁ ମୁଁ କୌଣସି ବିଚ୍ୟୁତି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ, ମଣିଷ ପାଖରେ ବସିଥିଲା ବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ବିଚ୍ୟୁତି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । କେଉଁ ପଥ ଦେଇ ମୁଁ କାହା ପାଖକୁ ଆସିଛି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍ କରି କହି ପାରିବନାହିଁ । ହୁଏତ ଦୁହିଁଙ୍କର ପଥ ଦେଇ ଦୁହିଁଙ୍କ ପାଖକୁ ପଥ ପଡ଼ିଛି । ଜୀବନର ପରିଚୟ ମାର୍ଗରେ ଅଧିକ ଆଗକୁ ଗଲେ ହୁଏତ ଦୁଇ ପଥକୁ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ମଣିଷକୁ ବନ୍ଧୁ ପରି ପାଇ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ କରି ପାଇଛି । ମଣିଷକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର ସତ୍ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିଛି । ସେହି କାରଣରୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୟ କରିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ରକ୍ଷା ପାଇଛି, ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଲୁଚି ସଂସାର ଭିତରେ କେଉଁ କୋଣରେ ଘଡ଼ିକ ଲାଗି ଅପଣାର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଲଗାଇବାକୁ ମୁଁ

କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ'ର ଦୋଷକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା-ଲାଗି କଦାପି ଭଗବାନଙ୍କର ବେଶ ପିନ୍ଧେନାହିଁ ।

୨୦ । ୨ । ୭୨

ଆଜ ସକାଳର ଆଲୁଅ ମୋତେ କହୁଯାଉଛି, ଅନ୍ଧାର ଲାଗି ଅପଣାକୁ ହତଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆଲୁଅ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନରହିବାଟା ହିଁ ହେଉଛି ଅନ୍ଧାର, ଆଲୁଅ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ ନକରିବା ହିଁ ହେଉଛି ଅନ୍ଧାର । ସାଧାରଣତଃ ମଣିଷ ସମାଜରେ ଆଲୁଅ ଠାରୁ ଅନ୍ଧାରଟାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରଧାନ କରି ଦେଖାଇବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଆଲୁଅକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ଧାରକୁ ଭୟ କରିବାଟାକୁ ଅଧିକ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଇ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ, ଅନ୍ଧାରଠାରୁ ସାବଧାନ ରହିବାକୁ ଅଧିକ ସୁସଙ୍ଗତ ସ୍ୱରରେ କହି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ମଣିଷର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅନୁଶୀଳନ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ହେଉନଥାନ୍ତା । ମଣିଷ ତା'ର ଜୀବନରେ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପାଉଥିଲେ ଏପରି କଦାପି ହେଉ ନଥାନ୍ତା । ଆମ ସଂସାରଟାର ଇତିହାସ ପ୍ରଧାନତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଇତିହାସ ନୁହେଁ, ବିଶ୍ୱାସର ଇତିହାସ ନୁହେଁ । ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ଅବିଶ୍ୱାସର ଇତିହାସ, ଭୟର ଇତିହାସ । ଭୟ କରିବାର ଇତିହାସ ଓ ଅପରକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବାର ଇତିହାସ । ଜୀବନର ମାର୍ଗରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ନହୋଇ ନାନା ଭୟର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ଦୁରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଇତିହାସ । ମୁଁ ମୋ'ର ଆପଣା ଜୀବନରେ ଏହି ଇତିହାସକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଏହି ଇତିହାସ ପାଖରୁ ପଳାଇଯାଇ ନୁହେଁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରତି ଅଚଳ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମଣିଷର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ଏହାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛି ।

୨୧ । ୨ । ୭୨

ମଣିଷକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜଗତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସମ୍ପଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ସେଥିଲାଗି, ମଣିଷକୁ ଧ୍ୟେୟ କରି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ଗଣତନ୍ତ୍ର ଉପରେ ମୋ'ର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ଥା ରହିଛି । ଏହି ସଂସାରରେ ଯେଉଁଠି ଯାହା ଯଥାର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ, ତାହା ମଣିଷଦ୍ୱାରା ହିଁ ହେବ । ତେଣୁ, ଶାସନର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମଣିଷକୁ ଆବାଜ କରି ତା'ର ଚିନ୍ତା, ବିଚାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରକାଶ-ଇଚ୍ଛାକୁ ଖର୍ବ କରି ଯେଉଁଠି ସର୍ବାଧୀଶମାନେ ମଣିଷ ଲାଗି ସୁଖର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବେ ବୋଲି ବାହାରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଏକ ଆକର୍ଷକ ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଏକ ଅତି ଆଦିମ ଅସଂସ୍କୃତ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଗନ୍ଧ ପାଏ ।

କୋଉଠି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦର ନାମ ନେଇ, କୋଉଠି ଜାତୀୟ ସମୃଦ୍ଧିର ନାମ ନେଇ, ପୁଣି କେଉଁଠି ଭୁଚ୍ଛା ପରମ୍ପରାର ନାମ ନେଇ ମଣିଷର ମୁହଁରେ ଲୁଣ୍ଡି ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ନାନା ଅପଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ । ମଣିଷକୁ ମାରି ମଣିଷସମାଜକୁ ଉନ୍ନତ କରିବାର ମିଥ୍ୟା-ପ୍ରବଞ୍ଚନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ମଣିଷର ସବୁପ୍ରକାର ଭୟ ଦୂର କରିବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ମଣିଷକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଖର୍ବ ଓ ଖଣ୍ଡିତ କରି ରଖାଯାଏ । ଏହି ସବୁଠାରେ ହିଁ ମୁଁ ଏକ ଅବାଞ୍ଛିତ ଆଦିମ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଗନ୍ଧ ପାଏ;-ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଏମିତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ପଛକୁ ନେଇଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେମାନେ ମଣିଷକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି, ମଣିଷକୁ ଭୟ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଏକ ବର୍ବରତାର ବନ୍ଦୀଶାଳା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖନ୍ତି, ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣା ବର୍ବରତାର ଦାସ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷରେ ଆଜି ଖାଇବାକୁ ମିଳୁନାହିଁ, ମଣିଷର ଲାଜ ଲୁଚାଇବାକୁ ଆଜି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ନ୍ୟୂନତମ ସମ୍ବଳ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏହି ଦେଶରେ ଅଶିକ୍ଷା ରହିଛି, ଅନ୍ୟାୟ ରହିଛି;ନାନା ପ୍ରକାରର ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏହିସବୁ ବାଧା ସହିତ ଆମକୁ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ନୂଆ ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । କିନ୍ତୁ, ମଣିଷକୁ ମାରି ବା ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଏହି ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା କେବଳ ଏକ ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ବିଡମ୍ବନା ହୋଇ ରହିବ । ମଣିଷର ବିକାଶ କରିବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ ଧ୍ୟେୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଦେବାକୁ ହେବ ।

୨୨ । ୨ । ୭୨

ମୁଁ ସବୁ, ଅଥଚ ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ । ସକାଳର ଏହି ଆଲୋକ ଓ ଅପେକ୍ଷମାଣ ଆକାଶ ସହିତ ସୁସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରିଲେ ମୁଁ ସବୁ, ଅଥଚ ଆପଣା ଦୁଃଖାଭିମାନର ନାନା ଖର୍ବତାରେ ଏହି ଘରର ସ୍ୱଳ୍ପକାନ୍ଥ ଭିତରେ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ଆପଣାର ମୋହରେ ସକଳ ବିଚରଣ ଭୂମିକୁ ଜର୍ଜର କରି ବସିବାବେଳେ ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ । ସବୁ ମଣିଷକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏହି ସମ୍ମିଳନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇପାରିଲେ ମୁଁ ସବୁ, ଅଥଚ ନାନାପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ଓ ଭୟ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ବିଭେଦ ଭାବନାରେ ସବୁରି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆଘାତ କରି ଆସିବାର କୁପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇବାର ଧୃଷ୍ଟତା କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ । ରାତ୍ରିର ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ନାନା ସ୍ୱପ୍ନବାସନାର ଅର୍ଦ୍ଧଚେତ ଆକୁଳତା ଭିତରେ ବିକଳରେ ହାତଗୋଡ ଛାଟିପିଟି ହେଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ, ଅଥଚ ସକାଳ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏହିଠାରେ ବସି ଆପଣାର ଆଖି ଭିତରେ ଏହି ନବୀନବ ଜନ୍ମଟିକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଉଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ସବୁ । ଯେଉଁଠି ଯାହା ହରାଇ ଆସିଛି, ଯେଉଁଠି ଯେତେପ୍ରକାର

ବିଚ୍ୟୁତ ଓ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି, ସେହି ଗୁଡ଼ାକର ପଶ୍ଚାତ୍ତଟନ୍ତ୍ରାରେ ଅସ୍ଥିର ଓ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆପଣାର ଦ୍ରୁତ ପଦକ୍ଷେପରେ ଜୀବନର ଭାରସାମ୍ୟକୁ ବ୍ୟାହତ କରି ଦେଉଥିବା ବେଳେ ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ । ଅଥଚ, ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିର ଓ ଶାନ୍ତ ଉପାସନା ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ଆପଣାର ସମର୍ପିତ ମନଟାକୁ ସକଳ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଭୂମି ଭିତରକୁ ବାହାର କରି ନେଉଥିବା ବେଳେ ଅତି ସହଜରେ ମୁଁ ସବୁ । ମୁଁ ଏହି ସକଳ ସଂସାରର ଅଧିକାରୀ,ସକଳ ଜୀବନର ଅଧିକାରୀ;—ଆକାଶ ମୋ'ର ପିତା, ପୃଥିବୀ ମୋ'ର ଜନନୀ ।

୨୩ । ୨ । ୬୨

ଆଜି ପାକିସ୍ଥାନରେ ମଣିଷର ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁଛି । ସେ ଦେଶର ବୃଦ୍ଧ, ଓ ଯୁବକ ଏହି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବା ପର୍ଯ୍ୟାୟର ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଭାରତବର୍ଷ ଯେଉଁ ମିଥ୍ୟାର ଭୂମି ଉପରେ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରିଥିଲା, ଆଜି ସେହି ମିଥ୍ୟାର ସମସ୍ତ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭିତ୍ତିମାନ ଦୋହଲି ଗଲାପରି ମନେ ହେଉଛି । ଭାରତବର୍ଷ ଏକ, ଅବିଭାଜ୍ୟ, ଏହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣ, ବହିରାଗତ ସକଳ ସ୍ରୋତ-ଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା ରଖି ନୁହେଁ, ସବୁ ସ୍ରୋତକୁ ଆପଣାର ସ୍ରୋତ ସହିତ ସମନ୍ୱିତ କରି ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ବିକଶିତ ହୋଇଉଠିଛି, ଭାରତବର୍ଷର ଜୀବନଧର୍ମ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିଛି,—ଏହି ଇତିହାସକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଯେଉଁ ମିଥ୍ୟା ରାଜନୀତିର ନାମରେ ଗତ ଦୀର୍ଘ ୧୬ ବରଷ ହେଲା ପାକିସ୍ଥାନରେ ଘର କରି ରହିଥିଲା, ଆଜି ସେହି ମିଥ୍ୟାର ଉତ୍ପାଟନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଗତ ଷୋଳ ବରଷ ଭିତରେ ଅନେକ ଘଟଣା ଘଟି ଯାଇଛି, ଅନେକ ଘୃଣା ଓ ଅନେକ ଦ୍ୱେଷ ବଢ଼ିଛି, ରାଜନୀତିର ସତ୍ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ମତଲବରେ ସେଠି ଅନେକ ଅନ୍ୟାୟ ଆଉ ଅନେକ ଅମାନୁଷିକତାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଧର୍ମ ଓ ଉଗ୍ରତାର ନାନା ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସର ଦୁଆ ଧରି ସମାଜକୁ ସେଠି ପଛକୁ ନେଇଯିବାର ଅନେକ ଧୃଷ୍ଟତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଛି । ଶାସନ ଓ ରାଜନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତବର୍ଷ ଓ ପାକିସ୍ଥାନ ଦୁଇଟା ଅଲଗା ଦେଶ ହୋଇ ରହୁ, ସେଥିରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଇ ଦେଶ ପରସ୍ପରର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ, ପରସ୍ପରର ଉଦ୍ୟମରେ ସହଯୋଗୀ ସାଥୀ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ । ଦୁଇ ଦେଶରେ ଆଉ ଘୃଣା ଆଉ ଦ୍ୱେଷର ପ୍ରଚାର ନହେଉ । ଧର୍ମର ଅଫିମ ଖାଇ ଆଉ ଏମାନେ ଘୃଣାର ଶିକାର ହୋଇ ନରହନ୍ତୁ । ଲୋକନୀତିର ଯୁଗରେ ଏମାନେ କ୍ରୂର ଏକତନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମାତାଲ ହୋଇ ତାହାକୁ ହିଁ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ ନ କରନ୍ତୁ ।

୨୪ । ୨ । ୭୨

ମଣିଷ ମରିବ, ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତିର ବିଧି । ତଥାପି ମଣିଷ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜୀବନର ଅଭିମୁଖରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବ, ଏହା ହେଉଛି ମଣିଷର ବିଧି । ଏ ଜୀବନ ଦିନେ ସଂସାର ପୃଷ୍ଠରୁ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ, ସବୁ ଲୀଳା ଓ ସବୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ, ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତିର ବିଧି; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମଣିଷ ଜୀବନର ହିଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବ, ଜୀବନ ପ୍ରତି ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିବ, ମରଣର କଳନାସୀମାକୁ ଡେଇଁ ସେ ଜୀବନକୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରନେବ, ଏହା ହେଉଛି ମଣିଷର ବିଧି, ମଣିଷ ଭିତରେ ରହି ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ମହାଜୀବନର ବିଧି, ମଣିଷ ଭିତରେ ରହି ପ୍ରେରିତ ହେଉଥିବା ଭଗବାନଙ୍କର ବିଧି । ସଂସାରରେ ସବୁଦିନ ମଣିଷ ମରୁଛନ୍ତି, ପାଚିଲାଫଳ ଗଛର ଡାଳରୁ ଖସି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି କେତେ କେତେ ମଣିଷ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଜୀବନର ଡାଳରୁ ଖସି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ତଥାପି ମଣିଷ ଭିତରେ ଜୀବନର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆପଣା ପଥରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଉନାହିଁ, ଆପଣା ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଉ ନାହିଁ । ତଥାପି ମଣିଷର ଆଖି ଭିତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ସମର୍ଥନ ଜଣାଇବାର ଆଖି ରହିଛି, ସବୁର ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ନାନା ଶ୍ରଦ୍ଧାର ନିର୍ଭର ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରହିବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବା ସମର୍ପିତ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏହି ଦୁର୍ଦମତା ହେଉଛି ଏହି ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା । ସବୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ବଡ଼ କଥା, ସବୁ ଅସ୍ୱୀକାର ଉପରେ ଏହି ସ୍ୱୀକାର ହେଉଛି ବଡ଼ କଥା, ମଣିଷ ହେବାର ପରମ ପୁରସ୍କାର ।

୨୫ । ୨ । ୭୨

ପାକିସ୍ତାନ ଭାରତରେ ମିଶିଯାଉ, ଏପରି କୌଣସି ଜାତୀୟ ଆଗ୍ରହ ମୋ'ର କେବେ ହୋଇନାହିଁ । ମଣିଷର ଜୀବନ ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବ୍ୟାପକ ଓ ସଂହତ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଜାତୀୟ ସଂହତି ଓ ସମୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ମୋ'ର ଏହିପରି ଏକ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଅଭିଯୋଗ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଜାତୀୟ ଯୋଜନା ନେଇ ପାକିସ୍ତାନ ଗଢ଼ା ହୋଇନଥିଲା । ସେଠି ଯେଉଁମାନେ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଲଢ଼ୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଭାରତକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରିଦେବାର କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିନଥିଲେ । ସେମାନେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ନେଇ କଦାପି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଦାବୀ କରି ନଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଚାହୁଁ ନଥିଲେ, ସେହିପରି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ସ୍ୱାଧୀନତାର ମାର୍ଗରେ ନାନା ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା, ପାକିସ୍ତାନ ହେଉଛି ସେହି ଖଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅସୁନ୍ଦର

ପଡ଼ିଛି । ଜଗତ ଆଗକୁ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଧର୍ମ ଓ ସାଂପ୍ରଦାୟିକତାର ନିଶା ଖାଇବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଗୋଟାଏ ରାଜନୀତିକ ମଜା ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ, ଚତୁର ଇଂରେଜ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସବୁ ମୁସଲମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲା । ଏ ଦେଶ ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସମଗ୍ର ଭାରତ ବର୍ଷର ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ଏକ ନିଷ୍ଠୁର ଟଣେଲ ପରି ଛିଡ଼ା କରି ଦେଇଗଲା । ଦୁଇ ଦେଶ ଭିତରେ ସେହି ଦିନଠାରୁ କେବଳ ବିଦ୍ୱେଷ ହିଁ ଲାଗିଆସିଛି । ପାକିସ୍ତାନରେ କେବଳ ଭାରତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ୱେଷ ହିଁ ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଛି । ଭାରତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଘୃଣା ବଢ଼ାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧର୍ମକୁ ହତିଆର କରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ସେଠି ମଣିଷର ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲାଇ ରଖା ଯାଇଛି, ମଣିଷକୁ ନିଶା ଖୁଆଇ ତା'ର ଅପମାନ କରାଯାଇଛି; ସଂସାର ଆଗକୁ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ପାକିସ୍ତାନ ପଛକୁ ଯାଉଛି, ସଂସାର ଲୋକ ଶକ୍ତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେବାକୁ ଶିଖୁଥିବା ସମୟରେ ପାକିସ୍ତାନରେ ସମରାଧୀଶମାନେ ନାନାପ୍ରକାର ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରି ଏକତାନ୍ତ୍ରିକ ସ୍ୱୈରଶକ୍ତିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚନ୍ତି । ଭାରତର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଏପରି ଏକ ବୈରିଶକ୍ତି ଆଜି ବିଦେଶୀ ଅନେକ କୁମତଲବର ଅର୍ଥ ଓ ସମର୍ଥନର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇ ବଞ୍ଚି ରହୁଛି । ଦେଶ ଦୁଇଟା ହୋଇ ପଛକେ, ଦୁଇ ଦେଶରେ ମଣିଷ ହିଁ ବଞ୍ଚି ରହୁ, ମୁଁ ଏହାହିଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ।

୨୭ । ୨ । ୭୨

ଆଜି ସକାଳର ଆଲୋକ ମୋ' ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ନୟନକୁ ଧୌତ କରି-ଦେଇ ଯାଉଛି । ମୋ'ର ନୟନର ସକଳ ସୁଷୁପ୍ତିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇ ଯାଉଛି । ସଂସାରରେ ସବୁ ମହଜୁଦ ରହିଛି, ଅଥଚ ସକଳ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିପରି ମୁଁ ଏହି ସମସ୍ତ ଜୀବନପ୍ରେରଣା ସତ୍ତ୍ୱେ କେଉଁ ଆଳସ୍ୟର ନିଦ ଭିତରେ ଶୋଇ ରହିଛି,—ଆଉ କେଉଁ କଳ୍ପନାର ଅବାସ୍ତବକୁ ପାଇବି ବୋଲି ଏହି ସକଳ ନିର୍ଭର ଓ ସକଳ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ଶଙ୍କିତ ଓ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହା ମୋ'ର ପରମ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ଏହି ଅବାସ୍ତବର ଆସକ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଅସ୍ଥିର ମନରେ କେବଳ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ରହିବା ବୋଧହୁଏ ପରମାସକ୍ତିର ସର୍ବ-ପ୍ରଧାନ ବଇରି । ଆଜି ସକାଳୁ ଉଠି ମୁଁ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଅପ୍ରସନ୍ନତାର କାରଣ ଯେପରି ମୋ'ର ଆଖି ଆଗରେ ମୋତେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଯାଉଛି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଅଡ଼ୁଆ ଯେପରି ମୋ'ର ହୃଦୟର ବିମୁକ୍ତ ଗ୍ରହଣୋତ୍ସବର ଆନନ୍ଦରେ ସମାହିତ ହୋଇଯାଉଛି । ହଁ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଗ୍ରହଣର ହିଁ ଉତ୍ସବ । ଏଥିରେ ଛାଡ଼ିଦିବାର କୌଣସି ପ୍ରପୀଡ଼ନ ନାହିଁ, ପଳାଇ

ଯିବାର କୌଣସି ବ୍ୟାଧିତତା ନାହିଁ । ହାରଯିବାର କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବାର କୌଣସି ଦୁର୍ବାସନା ନାହିଁ; ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକତର ଜୀବନ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରିଦେବା ହିଁ ମୋତେ ମୋ'ର ସ୍ୱକୀୟ ଧର୍ମ ବୋଲି ମନେ-ହେଉଛି । ଏହି ଆଲୋକ, ଏହି ଆନନ୍ଦ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଏହି ଜୀବନମୟତା ଯେପରି ଏହି ଧର୍ମର ମନ୍ଦିରଘାବଚ୍ଛ, ମୋ'ର ହୃଦୟର ଦ୍ୱାର ହେଉଛି ଯେପରି ଏହି ମନ୍ଦିରର ସିଂହଦ୍ୱାର ।

୨୭ । ୨ । ୬୨

ହଠାତ୍ କଲମ ଧରି ବସିବା ବେଳକୁ ମନେହେଉଛି, ଆଜି ବୋଧହୁଏ ଲେଖିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । ପୁଣି ଲାଗୁଛି, ଲେଖିବାକୁ ନାହିଁ କିପରି ? ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେତେ କେତେ କଥା ମୋ'ର ଅଲେଖା ହୋଇ ରହି-ଯାଉଛି । ସବୁଦିନ ଦେଖୁଥିବା କେତେ କେତେ କଥା ଅଦେଖା ରହିଯାଉଛି, ପାଇଥିବା କେତେକେତେ ସଙ୍ଗ ଓ ସମ୍ପଦ ତଥାପି ଆହୁରି ନପାଇଥିବା ଅନେକ ସଙ୍ଗ ଓ ସମ୍ପଦ ଲାଗି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି, ଉଦ୍ଧାବିତ କରୁଛି । ହାତ ପାଖରେ ସଂସାରକୁ ପାଇଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ ହାତ ପାଖରେ ନଥିବା ଆହୁରି ଅନେକ ଦ୍ରବ୍ୟ ମୋତେ ବଡ଼ ଆତୁର କରି ପକାଉଛି । ଏସବୁ କ'ଣ ଏହି ଖାତା ଉପରେ ଲେଖି ରଖିବା କଥା ? ମୁଁ ଜାଣେନା, ତଥାପି ଲେଖି ନପାରିଲେ ଯେପରି ମନ ଭିତରେ ଏକ ଅସହ୍ୟ ଅସନ୍ତୋଷ ମୋତେ ବଡ଼ ପୀଡ଼ିତ କରି ପକାଉଛି । ମୋ'ମନର ଭାବକୁ ମୁଁ କାହାରି ପାଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସୁଯୋଗ ନପାଇଲେ ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ବଞ୍ଚିତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମୋ'ର ଦୁଃଖ, ମୋ'ର ସୁଖ, ମୋ'ର ବ୍ୟଥା ଓ ମୋ'ର ବୈରାଗ୍ୟ, ମୋ'ର ଆନନ୍ଦ ଓ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ,—କୌଣସି ଗୋଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବାଦ୍ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ-ନାହିଁ,—ଗୋଟାଏ ନିର୍ଭରରେ ଆପଣାକୁ ଅବଲମ୍ବନଶୀଳ କରି ରଖିବି ବୋଲି ମୁଁ ଆଉ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇ ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଆଖିର ଲୁହ ମୋ'ର ହସର ବଇରି ନୁହେଁ । ମୋ'ର ଅସନ୍ତୋଷ ମୋ'ର ସନ୍ତୋଷର ବଇରି ନୁହେଁ, ମୋ'ର କୁଣ୍ଠିତତା ମୋ'ର ବାଟ ଚାଲିବାର ବଇରି ନୁହେଁ । ମୋ'ର ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନପ୍ରେରଣାର ସଙ୍ଗତ ଦେଇ ଏକତ୍ର କରି ସମ୍ଭାରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୋ' ଜୀବନର କୌଣସି ଏକ ପାଖକୁ ମୁଁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ; କାରଣ କୌଣସି ଏକଦେଶୀୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ବୋଲି ମାନନେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋ'ର ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ମୁଁ କ୍ଷେତ୍ର ଚାହେଁ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମୁଁ କ୍ଷେତ୍ର ଚାହେଁ ।

୨୮ । ୨ । ୭୨

ମୋ'ର ଅନେକ କାମ ବାକି ରହିଗଲାଣି ବୋଲି ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ଖୁବ ଅସ୍ଥିର ଲାଗୁଚି । ଅସ୍ଥିର ଲାଗିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତାରୁ ଯେବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ ବା ଛୁଟି ମିଳିବ ବୋଲି ମୋ' ମନରେ ଯେଉଁ ଏକ ଗୋଟାଏ ଭ୍ରମ ରହିଚି । ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା କର୍ମୀ ମୂଳତଃ ଆପଣାର କାମକୁ ଭଲ ପାଏନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି କପର ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ କାମ ଶେଷ କରି ଛୁଟି ପାଇବ ବୋଲି ସେ ଅସ୍ଥିର ହେଉଥାଏ । ଆପଣା କାମରୁ ସେ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ପାଏନାହିଁ । ଏବଂ, ଏହି କଥାକୁ ସେ ଯେତିକି ସଚେତନ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରେ, ସେ ସେତିକି ଅସ୍ଥିର ହେବାରେ ଲାଗେ । ମୁଁ ମୋ'ର କାମକୁ ଆଉ ଭଲ ପାଉନାହିଁ କି ? ମୁଁ କ'ଣ ଆଉ ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଭଲ ପାଉନାହିଁ କି ? ମୁଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଚି କି ? ମୋ'ର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସହିତ ମୁଁ ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଏକ ସଙ୍ଗତ ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିପାରୁନାହିଁ କି ? ଏହି ବିଷୟରେ ମୋତେ ଆହୁରି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମରୁ ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଥିବ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ପରି ମନେ ହେଉଥିବ, ସେତେଦିନ ଯାଏ ଏପରି ଅସ୍ଥିର ଅନୁଭବ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ହିଁ ନଥିବ । ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଠିନରୁ କଠିନ କାମ ମଧ୍ୟ ସହଜ ଲାଗୁଥିବ, କାରଣ ତାହା ଆପଣାର ସ୍ୱନିର୍ବାଚିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ସ୍ୱନିର୍ବାଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଲାଗୁଥିବ । ସେତେ-ବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ତେଣୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ, କାମ ଖାଲି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବାର କୌଣସି ଅସ୍ଥିରତା ଆସିବ ନାହିଁ ।

୧ । ୩ । ୭୨

ନାନା ଅପୂରଣୀୟ ଇଚ୍ଛାର ଗ୍ଲାନି ମୋତେ ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ଖୁବ ଅସ୍ଥିର କରି ରଖିଚି । ବାହାରେ ମୁଁ ସବୁଠି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସତରେ ମୁଁ କେଉଁଠି ହେଲେ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନାହିଁ । ଆପଣାର ମନକୁ ବାଆଁରେଇ ରଖି ଆପଣା କାମରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାର ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ଦରମାଖିଆ ଚାକର ବୋଲି ମନେ ହେଉଚି । ମୁଁ ମାସକୁ ମାସ ଦରମା ପାଉଚି ସତ, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମୁଁ ତାହା ପାଉନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ର ପରି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ଲଦା ହୋଇଥିବା ରୁଟିନ୍ ମାନ ରହିଥିବାରୁ ମୁଁ ଦରମା ପାଉଚି ।

ସେଥିଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ଦରମା ଗଣି ନେଉଥିବା ବେଳେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଗ୍ଭେର ପରି ମନେହେଉଛି । ମୁଁ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିପାରୁଛି, ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ମୁଁ କୌଣସି ଜଣେହେଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷାର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଜନ୍ମାଇ ପାରୁଛି ? ଏହାର ଉତ୍ତର ଖୋଜି ବସିଲେ ହଠାତ୍ ବଡ଼ ନିର୍ଗୁଣ ମନେ ହେଉଛି । ଉପରେ ରହିଥିବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅଧୀନରେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଗଧ ପରି ରହି ମୁଁ କାହା ଭିତରେ କେଉଁ ଶିକ୍ଷାର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଜାଗ୍ରତ କରିପାରିବି ? ପରୀକ୍ଷା ଲାଗି ଯେତିକି ପାଠ ପଢ଼ିବା ଦରକାର, ସେତିକି ଛଡ଼ା ଏଠି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମନରେ ଆଉ କିଛି ଜାଣିବା ବା ହେବାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଦରମାଟା ପାଇବା ଲାଗି ସୁନାପୁଅ ହୋଇ ଯେତିକି କାମ କରିବା କଥା, ଏଠି ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ସେତିକି କାମ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ଶାସନ ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର କାରଖାନା ଗ୍ଭଲୁ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ଯେତିକି ପହରା ଦେବାର କଥା ଓ ଯେତିକି ସଚେତ ରହିବା କଥା, ସେତିକି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଏଠି କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନାହିଁ । ଏ ଘାନପକ୍ଷଯାକ କେହି ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ତେଣୁ ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ପରି ଗଣ୍ୟ କରିବାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଏମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ଏଠାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଆଗ୍ରହ ରଖି ବଢ଼ିଥିବାରୁ ଓ ଜୀବନରେ ଅନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟୋପଲବ୍‌ଧିର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଆସିଥିବାରୁ ମୋତେ ଏଠାରେ ପ୍ରଧାନତଃ କୌଣସି ଏକ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି, ଏହି ଗୋଠରେ ମୁଁ ସହଜରେ ମିଶିଯାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

୨ । ୩ । ୭୨

ମଣିଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ, ମୋ'ର ଅଭିଯୋଗ ତାହାର ଏହି ଆଳସ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ତା'ର ଶରୀରରେ ନାନା ଆଳସ୍ୟ, ମାନସିକ ଜୀବନରେ ଏତେ ଆଳସ୍ୟ, ତା'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏତେ ଆଳସ୍ୟ । ଆଳସ୍ୟ ହେତୁ ତା'ର ସମସ୍ତ ଜୀବନଭୂମି ଉପରେ ଯେଉଁ ଭସ୍ମ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି ଭସ୍ମ ତାକୁ ହତ କରି ପକାଉଛି, ତାକୁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଦାସ କରି ପକାଉଛି, ତାକୁ କ୍ଷମତାର ଲାଳସାପୀଡ଼ିତ କ୍ଲୀବ କରି ପକାଉଛି, ତାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ କରି ପକାଉଛି, ତାକୁ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରି ପକାଉଛି । ତା' ପାଖରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ତା'ପାଖରେ ସାଧନ ରହିଛି, ତା'ର ଭିତରେ ମହାନ୍ ମହାନ୍ ସ୍ୱପ୍ନ ରହିଛି, ତଥାପି ଏହି ସକଳ ସମ୍ପଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ମଣିଷ ନାନା ପ୍ରକାର ଜଡ଼ତାରେ ଏପରି ଅର୍ଦ୍ଧସଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଯେ, ସେ ତା'ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଶଙ୍କା ଓ

ଆଖ୍ଦର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମା ଡେଇଁ ବାହାରକୁ ଆସି ପାରୁନାହିଁ । ମଣିଷ ସହ ଦେହ ଘଷାଘଷି ହେଲାପରି ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ମଣିଷର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ସେ ନାନା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଫାଶରେ ତାକୁ ବାନ୍ଧିରଖି, ନାନା ଶାସନରେ ତାକୁ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ କରି ତାକୁ ଆପଣାର ଅଧୀନସ୍ଥ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ତା'ର ଏହି ବ୍ୟାଧିତ ବାସନା ହେତୁ ସେ ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ-ବହି ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି, ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ପାଖରେ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ରଖୁଛି । ବାହାରେ କେତେପ୍ରକାର ସହଯୋଗ ଓ ସହକାରିତାର କେତେ ଅଭିନୟ ହେଉଛି; ତଥାପି ଏହି ଆଳସ୍ୟ, ଏହି ଭୟ ଓ ଏହି ଶାସନଲାଳସାର ଧୃଷ୍ଟତାରେ ସବୁ ଆୟୋଜନ ଖାଲି ବ୍ୟର୍ଥ ହିଁ ହେଉଛି ।

୩ । ୩ । ୭୨

ଆଜି ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରତିବେଶୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସକଳ ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ୟାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଆପଣାର ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଗୋଟାଏ ଛୋଟିଆ ଗାଆଁରେ ମୋ'ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟାଏ ଭାଷାରେ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ମୋ'ର ଭାବପ୍ରକାଶ କରି ଶିଖିଥିଲି । ମୋ'ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂସାରର ମାୟା, ମମତା, ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନେଇ ମୁଁ ଜୀବନର ପଥରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲି । ଭାରତବର୍ଷର ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେବା ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ମୋ'ର ସ୍ଥାନୀୟ ବା ଆଞ୍ଚଳିକ ଅନୁରକ୍ତି ଏକ ଜାତୀୟ ଅନୁରକ୍ତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଥିଲା । ମୋ'ର ଜନ୍ମଭୂମି ଉପରେ ସମସ୍ତ ଭାରତବର୍ଷ ଜନନୀରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତର ସବୁ ଭାଷା, ସବୁ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସବୁ ମଣିଷର ଅଭିଳାଷକୁ ମୁଁ ସେହି କିଶୋର ବୟସରେ ଅତି ଆପଣାର କରି ନେଇଥିଲି । ଭାରତର ଧର୍ମ ଓ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବୁଝିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ମୋ' ଭିତରେ କେବଳ ଭାରତୀୟତାର ସୀମାଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସେଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ଏକ ସର୍ବମାନବୀୟ ସୀମାକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏଥିରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖେଦ ଅନୁଭବ କରିନଥିଲି, ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ମୁଁ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲି । ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ମୁକ୍ତିର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖି ଯେପରି ମୁଁ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ପୃଥିବୀର ସକଳ ମଣିଷ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲି । ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବାର ଅର୍ଥ ଗୋଟାଏ ଭୌଗୋଳିକ ଚତୁଃସୀମା ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା ନୁହେଁ, ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସକଳ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସକଳ ମାନବିକ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଗି ଆପଣାର ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିଦେବା-, ମୋ'ର ଜୀବନର ଅତି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରେରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ କେତୋଟି ବର୍ଷରେ ମୁଁ ଏହି

ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍‌ଧି କରିଥିଲି । ସେହି ଉପଲବ୍‌ଧି ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଓ ସମସ୍ତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିକୁ ଧନ୍ୟ କରି ଦେଇଥିଲି ।

୪ । ୩ । ୭୬

ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ଦେଶର ଭାଷାକୁ ମୁଁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ମନେ କରେନାହିଁ । କୌଣସି ଦେଶର ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଇତର ବା ଅପର ବୋଲି କଦାପି ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ସବୁ ଭାଷା କେବଳ ମଣିଷର ଭାଷା, ମଣିଷର ନାନା ସ୍ନେହ ଓ ସଂବେଦନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ମାଧ୍ୟମ । କୌଣସି ଦେଶର ଭାଷା ସେହି ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ଆକସ୍ମିକ ନୁହେଁ; ସେହି ଦେଶର ସ୍ୱକୀୟ ଇତିହାସ, ସ୍ୱକୀୟ ସଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରା ହିଁ ସେହି ଦେଶର ଭାଷା ଲାଗି ଏକ ବିଶେଷ ଓ ବିଚିତ୍ର ବିକାଶମାର୍ଗ ତିଆରି କରିଛି । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ଭାଷା ଜାଣି ମୁଁ ସେହି ଦେଶର ବିଶେଷ ପ୍ରକୃତିକୁ ଜାଣିଛି, ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିଛି । ଭାଷାର ମାର୍ଗ ଦେଇ ମୁଁ ସେହି ଦେଶର ମଣିଷ ସଂସାରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପାରିଛି । ସମ୍ଭବତଃ ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୋତେ କୌଣସି ଦେଶର ଭାଷା ଅଦ୍ଭୁତ ବା କିମ୍ଭୂତ ବୋଲି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । କୌଣସି ଦେଶର ଭାଷାକୁ ଶିଖିବାଲାଗି ମୁଁ ବିଶେଷ କଷ୍ଟକର ବୋଲି ମନେ କରେନାହିଁ । ସେହିପରି କୌଣସି ଦେଶର ଧର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବିଶେଷ ଦୁରୂହ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ । ଆପଣାର ସଂସ୍କୃତି ଓ ଧର୍ମ-ଐତିହ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମୋ'ର ଆପଣାର ଶ୍ରଦ୍ଧାର ମାର୍ଗ ଆବିଷ୍କାର କରି ନେଇଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଓ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାମାର୍ଗଟି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ନିଜ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଭିତରେ ସାର ଓ ଅସାର ବାରି ଦେଖିବାର ନିର୍ମଳ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ସାର ଓ ଅସାର ବାଛି ଦେଖିବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ ।

୫ । ୩ । ୭୬

କାଲି ସାହାସ ଗାଆଁରୁ ଗୋଟିଏ ପିଲା ମୋ'ପାଖକୁ ଆସିଥିଲା । ବାଟରେ ଏକା ଆସିବାକୁ ଡ଼ର ମାଡ଼ିବ ବୋଲି ତା'ର ବାପା ମଧ୍ୟ ତା' ସଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲେ । ବାହାରୁ ପିଲାଟିର ଡ଼ାକ ଶୁଣି ମୁଁ କବାଟ ଫିଟାଇ ବାହାରକୁ ଗଲି । ଦେଖି ବୃଦ୍ଧ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ପିଲାଟିର ବାପା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିନେଲି । ପିଲାଟିକୁ କହିଲି ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ । ବାପା ମଧ୍ୟ ପିଲାଟିର ସାଙ୍ଗରେ ଘରକୁ ଆସିବାର କଥା । କିନ୍ତୁ ବାପା ହଠାତ୍ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ସଙ୍କୋଚର ସହିତ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ନଉଠି ବାହାରେ ସେହି ମାଟି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ଘର

ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ କହିଲି, ଘର ଭିତରେ ମୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିବାକୁ କହିଲି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୋଚର ସହିତ ସେ ମୋ କଥା ମାନିଲେ । ତଥାପି ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରି ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଆପଣା ପ୍ରତି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ଭାରି ଅବାକ୍ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଓ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଯେଉଁସବୁ ଭାବ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ମୁଁ ତାକୁ ଭାଷା ଦେଇ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ଭାବକୁ ଭାଷାର ସଜ୍ଜିତ ମଣ୍ଡନ ଦେଇ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାହା ବଡ଼ କୃତ୍ରିମ ହୋଇ-ପଡେ । ସେହି ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋ'ର ଅନ୍ତରପଟରେ ଯେଉଁ ଅଜାଣ ଅନୁଭୂତି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଚି, ଭାଷାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ କହିବାର ଅତିରିକ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ତାହାକୁ ତରଳାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅନୁଭୂତି ମୋତେ ଅନେକ ବିଷୟରେ ଅନେକ ଭାବରେ ସଚେତ କରିଦେଇଚି । ମୁଁ ମଣିଷ, ସେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ । ମୁଁ ଯେପରି ସଂସାରରେ ସମ୍ମାନ ଚାହେଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ସଂସାରରେ ସବୁଠାରେ ସେହିପରି ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱୀକାର ଚାହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ମୋ' ଭିତରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱର ମାନବିକ ସତ୍ତାର ଅନୁଭବ କରେ, ସେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କାହିଁକି ହେଲା, ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁଭବ କରିବା କଥା, ସେହି ଅଭ୍ୟାସ ତା'ଠାରୁ କିଏ କାହିଁକି ଅପହରଣ କରିନେଲା ? ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଲାଗି ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ହିସାବରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ଦାୟୀ ନୁହେଁ ?

୬ । ୩ । ୬୨

ଜାଣିବାର ପରିମାଣ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେପରି ମୋ'ର ହୃଦୟ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ନଯାଉ । କାଲି ଭାଇଜୋଡ଼ି ପାଖରୁ ଆସିଥିବା ଚିଠିଟି ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ମୋ'ର ଆଖିରେ ଅଜାଣତରେ ଲୁହ ଭରି ଆସିଲା । ଅଜାଣତରେ ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ବଡ଼ ଅସଚେତ ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଲୁହ ଭରି ଆସିଲା । ଏହାକୁ ମୁଁ ଦୁର୍ବଳତା ବୋଲି କହିବିନାହିଁ, ସୁସ୍ଥ ହୃଦୟର ପ୍ରମାଣ ବୋଲି କହିବି । ମଣିଷ ଯେତିକି ଅଧିକ ଜାଣେ, ସେ ବୁଝିଲେ ସେତିକି ଅଧିକ ସଂଯମୀ ହୁଏ, ସେତିକି ଅଧିକ ଚତୁର ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣା ହୃଦୟର ଭାବ-ମାନଙ୍କୁ ସେ ସେତିକି ଅଧିକ କୁଶଳ ଭାବରେ ଆପଣାର ଆୟତ୍ତରେ ରଖିପାରେ । ଆପଣାକୁ ସଂସାର ପାଖରେ ଜାଣିବାକୁ ଦଏନାହିଁ, ହୁଏତ ଆପଣା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଦଏନାହିଁ । ମୁଁ ଅତି ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସ୍ୱୀକାର କରୁଚି ଯେ, ମୋ'ର

ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ଅଧିକ ସଂଯତ କରି ପାରିନାହିଁ, ଅଧିକ ଚତୁର ବା କୁଶଳ କରି ପାରିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିନାହିଁ । ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂସାର ପ୍ରତି ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଛି, ଜୀବନ ପ୍ରତି ମୋ'ର ମାୟା ବଢ଼ିଛି, ମଣିଷ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ମାୟା ବଢ଼ିଛି । ସଂସାରର ସମଷ୍ଟିକୁ ସର୍ବସାର କରି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଜ୍ଞାନବୃତ୍ତି ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଜୀବନର ଗଭୀରତର ସ୍ତରରେ ମଣିଷ ଓ ସଂସାରକୁ ଚିହ୍ନିବାର ସାଧନ ମୋତେ ମିଳିଛି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ଆହୁରି ଅଧିକ ବଢ଼ିଛି । ହୃଦୟ ଅଧିକ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି । ମୁଁ ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ହସିବାକୁ ଶିଖିଛି, ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ କରି ଶିଖିଛି ।

୭ । ୩ । ୬୨

ବାହାରେ ଅସ୍ଥିର ଅଧୀର ମନଟା ନାନାପ୍ରକାର ଅତୃପ୍ତି ଓ ସଙ୍ଗସ୍ପୃହାର ତାଡ଼ନାରେ ଯେତିକି ମୁଗ୍ଧ ଓ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି, ଭିତରର ଆଉ କେଉଁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ତଥାପି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିବାକୁ ଆବେଦନ କରୁଯାଉଛି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଚେତନଶରୀରରେ ମୁଁ ଆଜି ତାହାର ନିର୍ଭରପୂର୍ଣ୍ଣ ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସେହି ଭିତରେ ଥାଇ ମୋତେ ପୁଣି ନାନା ସଙ୍ଗ ଓ ସମ୍ପର୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ସଂସାର ଓ ଏହି ଜୀବନ ସହିତ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ଯାଉଛି । ମୋ'ର ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ସ୍ନେହମୟ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଆଏ । ଭିତରେ ଆଉ ବାହାରେ ସବୁ ଦ୍ୱାର ଫିଟାଇଦେଇ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ମୋର ନିଃସ୍ୱ ମନଟାକୁ ପୁଣି ଅଲଥାନ କରିଦେଇ ଯାଏ । ମୋ'ର ଭକ୍ତି ଆର୍ତ୍ତିଜନର ଭକ୍ତି ନୁହେଁ । ମୋ'ର ଭକ୍ତି ପଛରେ କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ । ଏହି ଭକ୍ତିରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହିଁ ରହିଛି, ବିଶ୍ୱାସହିଁ ରହିଛି; ତେଣୁ ମୋ'ର ସକଳ ପ୍ରମାଦ ଓ ବିପତ୍ତି ସମୟରେ ମୁଁ ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରହିପାରୁଛି । ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ନିର୍ଭର ପାଉଛି, ସକାଳର ଆକାଶ ଭିତରୁ ସେହି ବନ୍ଧୁ କେବଳ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ନିର୍ଭର ଦେଇ ମୋ'ର ଚେତନା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ମୁଁ ଏହା ଅନୁଭବ କରୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ମୋ'ର ଭଣ୍ଡାଘର ପୁଣି ନୂତନ ଆଗ୍ରହ ଓ ନୂତନ ଉନ୍ମୁଖତାରେ ଭରିଉଠୁଛି, ପ୍ରତିଦିନ ମୋ'ର ନିଃସ୍ୱ ଅଞ୍ଜଳି ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମ୍ପଦବାନ୍ ହୋଇଉଠୁଛି । ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟ ଅବଲମ୍ବନ ହିଁ ଧର୍ମ ହୋଇ ମୋତେ ଧାରଣ କରି ରଖିଛି, ମୋ'ର ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଭୂମି ଓ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ନୀଡ଼ ହୋଇ ରହିଛି । ମଣିଷ ପାଖରେ ମୋତେ ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଛି, ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୋତେ ନିର୍ମଳ ଓ ନିର୍ଭୟ କରି ରଖିଛି । ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅବଲମ୍ବନ ସାହାଯ୍ୟରେ

ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଅନେକ ବିନାଶରୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିଛି । ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇବାର ନାନା ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମୁଁ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି ।

୮ । ୩ । ୭୬

ବାହାରେ ହୁଏତ ମୁଁ ଠିକ୍ ଅଛି, ବାହାର ମଣିଷର ଆଖିରେ ମୁଁ ବେଶ୍ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ମୁହିଁ ଜାଣେ ଯେ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକଣା ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିନାହିଁ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଆଳସ୍ୟ ଯାଇନାହିଁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ନାନା ପ୍ରବୃତ୍ତି ମୋତେ ମୋ'ର ଆପଣା ପାଖରେ ବଡ଼ ଦୟନୀୟ ଓ ବଡ଼ ବିକଳ ପରି ରଖିଛି । ଠିକଣା ଥାନ ମୋ'ଲାଗି ଯେ ଆଗରୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ରହିଛି, ମୁଁ ସେକଥା ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ବାଟ ଉପରେ ଆଗକୁ ଯେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ସ୍ପଷ୍ଟକରି ଦେଖାଯାଉଛି, ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ବେଶ୍ ଭଲ କରି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି, ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଆଜି ମୁଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ପାରୁନାହିଁ । ମୋ' ହାତରୁ ସମସ୍ତ ଖସି ଚାଲିଯାଉଛି, ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ଅତି ଦୂରରେ ରହିଥିଲା ପରି ଶଙ୍କା ହେଉଛି, ହୃଦୟର ସକଳ ନିବେଦନ-ବାସନା କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ର ନପାଇ ଯେପରି ବଡ଼ ଅବହେଳିତ ଓ ଅପମାନିତ ହୋଇ ରହିଛି । ବାହାରର ମଣିଷ ଏସବୁର ଖବର ରଖିବାକୁ ଯିବ କାହିଁକି ? ବାହାର ମଣିଷ ମୋ'ର ଭିତରର ଅସନ୍ତୋଷକୁ ବୁଝି ପାରିବ ବା କାହିଁକି ? ବାହାରେ ନାନାପ୍ରକାର ଚତୁର adjustment ଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ସ୍ଥିର ମଣାଇ ରଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା ହୋଇ ବସିଛି । ମନେ ହେଉଛି, ଯେପରି ମୁଁ ଆହୁରି କିଛି ହେବାକୁ ମନ କରିଥିଲି, ପରିସ୍ଥିତିର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ମୋତେ ଆଉ କିଛି ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିଛି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ବିତୃଷ୍ଣା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଯେପରି ମୁଁ ଛାଡ଼ିଯାଇ ପାରୁ-ନାହିଁ । ଏହି ନହୋଇ ପାରିବାର ଗ୍ଲାନି ମୋତେ ବଡ଼ ଅତୃପ୍ତ ଓ ମ୍ରିୟମାଣ କରି ରଖିଛି, ମୁଁ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରୁନାହିଁ, ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ।

୯ । ୩ । ୭୬

ଆଳସ୍ୟ ଆଉ ଅସନ୍ତୋଷ - ମୋ'ର ଭିତରେ ଚାଲିଥିବା ସକଳ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଲାଗି ମୁଁ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦୁଇଟିକୁ ଦାୟୀ କରିବି । ଏଯୁଗରେ ଅସନ୍ତୋଷ ହେବା ହିଁ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ତଥାପି ଯିଏ ଆଜି ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିଛି, ମୁଁ କହିବି ସେ ଆଖି ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁନାହିଁ, ସେ ଜାଣିଶୁଣି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଛି । ମୁଁ ମୋ'ର ଏହି ସର୍ବଦାର ଅସନ୍ତୋଷକୁ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ

କରି ନେଇଛି । ତା'ର ଦାହନ ଯେ ମୋତେ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଉଛି, ସେକଥା ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପେ ଶାନ୍ତିରେ ବା ସୁଖରେ ରହିବି ବୋଲି ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ଚାଲିଥିବା ପ୍ରପୀଡ଼ନ ଓ ଅନ୍ୟାୟକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ମାନିନେବି, ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଆଧୁନିକ କର୍ମବାଦୀ ମନ ନେଇ ଆପଣାର ପେଟ ପୂରିଗଲେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଯିବି, ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଏକଥା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ହୃଦୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେତେଦୂର ଶକ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଏତେଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜିତ ନୁହେଁ । ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅନ୍ୟାୟ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବି, କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ହୋଇ ମଣିଷ ଉପରେ ତାଡ଼ନା କରି ବସିଲେ ମୁଁ ତାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇବି; ମଣିଷ ଯେଉଁଠି ମଣିଷର ବ୍ୟବହାର ନପାଉଛି, ସେଠି ମୁଁ ମୋ'ର ନିଜର ଅପମାନ ହେଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିବି । ଏବଂ ଏପରି ଆଚରଣକୁ ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୋ' ଭିତରେ ଅସନ୍ତୋଷର ଦାହନ ସହ୍ୟ କରି ଯାଉଥିବି । କିନ୍ତୁ, ଏ ଆଳସ୍ୟ କାହିଁକି ? ଜୀବନ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଗଲେ ଆଳସ୍ୟ ଆସେ, ଆପଣାର ଜୀବନସାଧନ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଗଲେ ଆଳସ୍ୟ ଆସେ । ଚାରିପାଖରେ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ଜୀବନ ସହିତ ସୂତ୍ର ଛିଡ଼ିଗଲେ ଏଣେ ଆଳସ୍ୟ ଗ୍ରାସ କରି ବସେ । ଯାହା ଅଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ବୋଲି ମାନିନେଲେ ଆଳସ୍ୟ ଆସେ । ଏହି ଆଳସ୍ୟର ପଛରେ ନିରାଶା ରହିଛି, ଏହି ଆଳସ୍ୟର ପଛରେ ଏକ ଛଦ୍ମକାରୀ ବୈରାଗ୍ୟ ରହିଛି; ଭବିଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥା ରହିଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଅନାସ୍ଥା ରହିଛି;—ଆପଣା ପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥା ରହିଛି । ଏହାର ପ୍ରତିକାର କ'ଣ ହେବ ?

୧୦ । ୩ । ୭୨

ମନ ଯେତିକି ଯେତିକି ମଣିଷର ମନ ହେବାକୁ ଆକାଂକ୍ଷିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି, ହୃଦୟ ଯେତିକି ଯେତିକି ମଣିଷର ହୃଦୟ ପରି ତିଆରି ହେବାକୁ ସଜ ହେଉଛି, ଉପରେ ରହିଥିବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସେତିକି ବାଟ ଓଗାଳି ବସୁଛି । କହୁଛି, ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ'ର ମଣିଷ ହେବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ, ଏହି ସଂସାରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରିଦେବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଅପର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ମାନିତ ମଣିଷ ହେବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଏଠିକି ଆସି ଗତ କେତେବର୍ଷ ଭିତରେ ଏମାନଙ୍କର ଗତିମତି ଦେଖି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲିଣି । ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠାଘର ତିଆରି କରି ଭିତରେ ଏମାନେ ଏପରି କୁତ୍ସିତ ଓ ନାନା ଲାଳସାରେ କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ।

ଉପରେ ଜାଣିବାକୁ ବଡ ବଡ଼ ଡିଗ୍ରୀ ଧରି ଭିତରେ ଏମାନେ କେତେ ଅଶିକ୍ଷିତ, ଅସୁନ୍ଦର ଓ ନାନା ଭୟରେ ଭୀତ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଉପରେ ଅପରକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥାମାନ ଶୁଣାଇଦେଇ ଭିତରେ ଏମାନେ କେତେ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ହୋଇ ରହି-ଛନ୍ତି । ସମୟ ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ରଙ୍ଗ ବଦଳାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଠକିବାଟାକୁ ହିଁ ଏମାନେ ଆପଣାର ପରମଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହି ଆଚରିତ ଧର୍ମର ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ଶାସନ ତଳେ ସକଳପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାକୁ କେବଳ ବିଲୁପ୍ତ କରି ଦିଆଯାଉଛି । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ କ'ଣ ମନୁଷ୍ୟ ନାହିଁ ? ସମୟ ଓ ସୁବିଧା ଅନୁସାରେ ଚତୁରତା ସହିତ ଆପଣାକୁ ସଜାଇ-ବାରେ ସମସ୍ତ ଆଗ୍ରହ ଖରଚ କରି ଏମାନେ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣାର ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ?

୧୧ । ୩ । ୬୨

କାଲି ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, ମୋ'ର ପୁଣି ରାଜନୀତି—କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ମୁଁ କେବେହେଲେ ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ବନ୍ଧୁ ଜଣକ ଯେଉଁ ରାଜନୀତି—କ୍ଷେତ୍ରର କଥା ଭାବୁଥିଲେ, ମୁଁ ସେହି ରାଜନୀତି-କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବେହେଲେ ପ୍ରବେଶ କରିନାହିଁ । ୧୯୪୨ ମସିହାରେ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୁଁ କଲେଜ ଛାଡ଼ିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ରାଜନୀତିକୁ ଡେଇଁ ନଥିଲି । ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜଣେ ଯୁବକ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଯେତିକି କରିବାର ଥିଲା, ମୁଁ ସେତିକି କରିବାକୁ ମୋ'ର ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି ! କିନ୍ତୁ ଜେଲ୍‌ରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ମୋ'ର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ମନ ପୁଣି ଆପଣାର ସ୍ୱଧର୍ମର ଆଚରଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ତ କହିବି, ଜେଲ୍ ଭିତରେ ଯାଇ ମୁଁ ମୋ'ର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଜୀବନର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ପରିଚୟ ପାଇଲି । ବିଦ୍ୟାର ବ୍ୟାପକତା ଓ ଗମ୍ଭୀରତାକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ପାତ୍ର ଉପରେ ବଡ଼ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ଆପଣା ଜ୍ଞାନ ଅହରଣର ଇତିହାସରେ ମୁଁ ଜେଲ୍ ଜୀବନର ସେହି କେତେ ବର୍ଷକୁ ମୋ'ର romantic ଯୁଗ ବୋଲି କହିବି । ସେହି କେତେ ବର୍ଷ ମୁଁ ଭାରି ଉତ୍ସାହରେ ଯେତେ ପାରିଲି, ସବୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଇ ଆପଣାକୁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହିସାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲି । ମୋ'ର ଆଉ ସକଳ ଗ୍ରହଣ ଓ ବିସ୍ତରଣ ପଥକୁ ଆପାତତଃ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ମୁଁ ସେହି ଗୋଟିଏ ପଥରେ ଆପଣାକୁ ନେବାର ଓ ନେବାର ସୂତ୍ର ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲି । କୌଣସି ଡିଗ୍ରୀ ଲାଗି ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ହୁଏତ

ମୋ' ଭିତରର ଅସଲ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମୁଁ ବିକୃତ କରି ପକାଇବି, ବଣିଆ ହୋଇ ମୋ'ର ପାଠକୁ ବଜାରରେ ବିକିବାର ଧୃଷ୍ଟତା କରିବି, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ମୁଁ ବାରବାର ସୁବିଧା ପାଇ ମଧ୍ୟ ସେହି ବାଟରୁ ଦୂରରେ ରହିଲି । ମୋ'ର ବାଟ ମୁଁ ଧରିଲି ।

୧୨ । ୩ । ୭୨

ରାଜନୀତିରେ ମୋ'ର ଚିରଦିନ ଆଗ୍ରହ ରହିଛି । ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ମଣିଷକୁ ନେଇ ଯାହା ଘଟୁଚି, ତା'ର ମୂଳରେ ଯାହାସବୁ ଶାସନତାନ୍ତ୍ରିକ ଓ ସଂସ୍କାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ଭାବରେ ରହି ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଚି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ରାଜନୀତି ବୋଲି ମାନିଥାଏ ଏବଂ ଏହି ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ମୋ'ର ଚିରଦିନ ଆଗ୍ରହ ରହିଆସିଚି । ମୋ'ର ଜୀବନମାର୍ଗରେ ମୁଁ ମୋ'ର ମାନବିକ ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକୁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆଗ୍ରହ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଚି । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଜିଜ୍ଞାସାରେ ମଣିଷ ବିଷୟରେ ଜିଜ୍ଞାସା ହିଁ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଚି । ମୋ'ର ସବୁପ୍ରକାର ଅନାସକ୍ତି ମଣିଷ ପ୍ରତି ମୋତେ ତଥାପି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅନାସକ୍ତ କରି ପାରିନାହିଁ । ମୋ'ର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ନିର୍ଲିପ୍ତତା ମୋତେ ମଣିଷଠାରୁ ତଥାପି ନିର୍ଲିପ୍ତ ରଖି ପାରିନାହିଁ । ମଣିଷ ପ୍ରତି ମୋ'ର ଆଗ୍ରହ ହିଁ ମୋତେ କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ପୂର୍ବେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ଲିପ୍ତ କରାଇ ଦେଇଥିଲା । ପରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୋଗ ବା ପଦର ଅଧିକାରୀ ହେବାର କୌଣସି କାମନା ମୋତେ ଏବାଟରେ ବାହାର କରିନଥିଲା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସବୁ ମଣିଷ ସହିତ ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟକୁ ସଂଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଜାଣିଥିବାରୁ ମୁଁ ରାଜନୀତିରେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଚି । ସଂସାରରେ ଘଟୁଥିବା ସମସ୍ତ ରାଜନୀତିକ ଆଚାର ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଚି । ମଣିଷକୁ ଯେଉଁଠି ଗୋଡ଼ପଥର ପରି ଅବଜ୍ଞା କରାଯାଉଚି, ଯେଉଁଠି ତାକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବାର ନିଶା ଖୁଆଇ ବଶ କରି ରଖାଯାଉଚି, ସେଠାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ଗଣୁଚି; ଯେଉଁଠି ମଣିଷ ସବୁ ମୁଗ୍ଧତାର ବେଡ଼ୀ ଭିତରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଅପ୍ରମତ୍ତ ଭାବରେ ଅସହିଷ୍ଣୁତା ପ୍ରକାଶ କରି ବାହାରୁଚି, ସେଠି ତାହାର ଅନୁଭୂତି ମୋ' ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଉଠୁଚି ।

୧୩ । ୩ । ୭୨

କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବଗିଚାରେ ମାଟି ହାଣିବାବେଳେ ଭିତରୁ କିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାପରି କହିଉଠିଲା ମୋତେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗାଇଦିଅ, ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ର ମୁଁ ଆପେଆପେ ଯୋଗାଡ଼ କରିନେବି । କର୍ମ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ

କରି ପାରିଲେ ହିଁ ସେଇଥିରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ ଏବଂ ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋତେ ସଂସାରର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବ ଓ ସେହି ବନ୍ଧନ ହିଁ ମୋର ମୁକ୍ତିର କାରଣ ହେବ । ଗତ ସାତଦିନ ହେଲା ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ବଗିଚାରେ ମାଟି ହାଣିଚି, ମାଟି ହାଣିବା ସମୟରେ ଫୁଲର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଚି । ଆଜି ସଜଡ଼ା ହେଉଥିବା ମାଟି କାଲି ଫୁଲଶଯ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହେବ, କେତେ ପ୍ରକାରର ଫୁଲରେ ଏହି ଆନଟି ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିବ, ଧରଣୀର ଧୂଳି କୃତାର୍ଥ ହେବ, ଆଉ ଏହାକୁ ଦେଖି ମୋର ଅନେକ ଦେଖିବା ସାର୍ଥକ ହେବ, ମୋ'ର ଅନେକ ଅନୁଭବ କରିବା ମଧ୍ୟ ସାର୍ଥକ ହେବ । ଏହି ଦେଖିବା ଏବଂ ଏହି ଅନୁଭବ କରିବାରୁ ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୁଁ ସଞ୍ଚୟ କରିବି, ତାହାହିଁ ମୋ ଜୀବନର ପରମ ଲାଭ ହେବ । ସଂସାରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ ତାହାହିଁ ହୁଏ । ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମସ୍ଥଳ ନାନାପ୍ରକାର ଆଳସ୍ୟ ହୃଦୟଟାକୁ ଭାରି କରି ରଖିଥାଏ, ମନଟାକୁ ଗରମ କରି ରଖିଥାଏ, ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ, ହୃଦୟଟା କେବଳ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମନଟା ନାନାଭାବେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜୀବନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକପ୍ରକାର ଦ୍ରୋହଭାବ ସମସ୍ତ ଚେତନାକୁ ବଡ ମଳିନ ଓ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ । ହଠାତ୍ ବାଟ ମିଳିଗଲା, ହଠାତ୍ କ୍ଷେତ୍ର ମିଳିଗଲେ ଭିତରେ ଘୃଣପାଶର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ପୁଷ୍କରିଣୀର ଆବଦ୍ଧ ଅବହେଳିତ ଜଳ ନଦୀସ୍ରୋତ ହୋଇ ବହିବାକୁ ଲାଗେ, ନାନାପ୍ରକାର ଜର୍ଜରତାରେ ହଠାତ୍ ନୂତନ ଜୀବନର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ । ଆଖି ଆଗରେ ବାଟ ଫିଟିଯାଏ, ହୃଦୟ ଖୋଲିଯାଏ, ଶରୀରଟା ମଧ୍ୟ ଏହି ଉତ୍ସାହ ସଂସାରେ ସହଯୋଗ କରିବା ଲାଗି ରାଜି ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼େ । ସଂସାରର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ର ସହିତ, ସବୁ ମଣିଷ ସହିତ ସହଜ ସୂତ୍ର ଲାଗିଯାଏ । ଏହି ସୂତ୍ର ଲାଗିଯିବାରୁ ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । କର୍ମ କରିଆରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଏହାହିଁ ମୋ'ର ପଥ । ମୁଁ ବସି ବସି ବୌଦ୍ଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଖିଅ କାଢ଼ିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ ।

୨୪ । ୩ । ୭୬

ହଁ, ମୁଁ ମୋ'ର କର୍ମ କରିଯିବି । ଆପଣା ମନରେ କୌଣସି ଲାଳସା ନରଖି ମୁଁ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରିଯିବି । ଏହିଥିରୁ ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହେ ଯେ, ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ର ଦରକାର । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ, ମୁଁ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର messiahର ଦୃଷ୍ଟିବୃତ୍ତି ନେଇ କୌଣସି ଅଭିମାନ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ନୁହେଁ, ଶିଖିବାର ନାନା ସମ୍ଭାବନାକୁ ନିଜର ଜୀବନରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଦେଖିବା ପାଇଁ

ମୁଁ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି କାରଣ ସକାଶେ ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି । ତେଣୁ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ମୁଁ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ' ଉପରେ ଯେତେବେଳେ ନାନାପ୍ରକାର ଫିସାଦ କରି କର୍ତ୍ତାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଲଦା ହେବାକୁ ଆସେ, ପଦେପଦେ ମୋ'ର କର୍ମସୂତ୍ରରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଦେବାକୁ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତିକିବେଳେ ମୋ'ର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠେ । ହଁ, ମୋ'ର କର୍ମପଥରେ କେହି ଆସି ଭୁଲ୍ ଠିକ୍ ବାଛିଦେଉ, ମୋ'ର ମାର୍ଗ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ କିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ । ମୁଁ ତାକୁ ସବୁବେଳେ ସ୍ୱାଗତ କରିବି । କିନ୍ତୁ ସେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସୁ, ଅଧିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ସମ୍ପନ୍ନ ଅଥଚ ଜିଜ୍ଞାସୁ ମନ ନେଇ ସେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସୁ । ତା'ର କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଓ ବୁଝିପାରିଲେ ତା'ର କଥା ମାନିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ, ତାହା ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଡ଼ିଗ୍ରୀର ବଡ଼ିଣା ରହିଛି ବୋଲି ସେ ବାରବାର ଆସି ମୋ' କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାକୁ ବୁଲାଇବାକୁ ବସିବ, କିଏ ଅଧିକ ବେତନ ପାଉଛି ବୋଲି ମୋ' ଉପରେ ଆସି ଦୁଃଶାସନ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ପହଞ୍ଚାଇବ, ମୋ'ର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ କରାଇବ, ଏହି ଅଶୁଭକୁ ମୁଁ ସହ୍ୟ କରି ପାରେନାହିଁ ।

୨୫ । ୩ । ୭୬

Ideology ଏବଂ Dogma କୁ ମୁଁ ସମାନ ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । କାଲି ଗୋଟାଏ ବହିରେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏକ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାର ଏକ ଉଦାହରଣ ପଢ଼ିବାକୁ ପାଇଲି । ଲେଖକ ଦୁଇଟିଯାକ conceptକୁ ବିଜ୍ଞାନର ବାଧକ ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ମନୋବିକାଶର ବାଧକ ବୋଲି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଉଚିତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲିନାହିଁ । ବରଂ ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଓଲଟା ଚିନ୍ତା କରିଥାଏ । Ideologyର ମାର୍ଗରେ ମଣିଷ ଯେତିକି ଯେତିକି ଅଗ୍ରସର ହୁଏ, ସେ ସେତିକି ସେତିକି Dogmaର ଆତଙ୍କ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ । Ideologyକୁ Final କରି ମାନିନେବା ମାତ୍ରକେ Ideology ମରିଯାଏ ଓ Dogma ତାହାର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ବସେ । ସେତିକିବେଳେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିକାଶର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଉଗ୍ରତା ବଢେ, ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବିଷୟରେ ନାନା କୃତ୍ରିମ ସଙ୍କୋଚ ମଧ୍ୟ ବଢେ, Dogmaର ଆବରଣ ଭିତରେ ହୃଦୟର ସକଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଡ଼ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ ପଡ଼ିରହେ । Ideology ଓ Finalism ଏକ କଥା ନୁହେଁ । Finalism ଓ Dogmaକୁ ହିଁ ମୁଁ ସମାନ ପର୍ଯ୍ୟାୟର

ବିନଷ୍ଟ ବୋଲି କହିବ । Ideal ଆମକୁ ପ୍ରେରଣ କରି ନିଏ, Ideal ଅନୁଭବ କରିବାର ପାଖୁଡ଼ାକୁ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ଖୋଲିଦିଏ, ସବୁପ୍ରକାର କ୍ଲୁପ୍‌ସାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ନଦେବା ଯାଏ Ideal ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ Dogma ବାନ୍ଧିପକାଏ, Dogma ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖେ, ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ କରିଦେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ସମସ୍ତ ମନକୁ ରୁଦ୍ଧ କରି ରଖେ, ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଅସ୍ଥିର ଓ ପରିହିତ କରି ରଖେ । Ideal ଓ Science ଉଭୟ ଭିତରେ Finalismର ବିଷ ଗୋଳିଦେଲେ ତାହା Dogma ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ତେଣୁ Ideology Scienceର ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ;—Dogma ହେଉଛି Science ଓ Ideology ଉଭୟର ଶତ୍ରୁ, Finalism ଉଭୟର ଶତ୍ରୁ ।

୧୬ । ୩ । ୭୨

କିଏ କହୁଛି, ମଣିଷଠାରୁ ଭଗବାନ ବଡ଼, ପୁଣି ଆଉ କିଏ କହୁଛି, ଯେ ଭଗବାନଠାରୁ ମଣିଷ ବଡ଼ । ଜଣେ ଆପଣାକୁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କହୁଛି ତ ଆଉ ଜଣେ ଆପଣାକୁ ମାନବିକତାବାଦୀ ବୋଲି କହୁଛି । ସେହି ବାଦର ବିବାଦରେ ପଡ଼ି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ମାନବତାବାଦୀକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି କହୁଛି, ପୁଣି ମାନବତାବାଦୀ ଆଦର୍ଶବାଦୀକୁ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି କହୁଛି । କିଏ ଭୁଲ କିଏ ଠିକ୍ ସେକଥା ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । କେବଳ ବିତର୍କ ବା ବାଦର ଗତି କଥିବା ଜୋର-ସୋରରେ ବୃଦ୍ଧିଛି । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ସେହିପରି ଦୁରୁହ ରହିଛି । ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଆପଣାର ମତବାଦରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅତ ଜୀବନକୁ ଅନେ ନିଶ୍ଚାଇଚନ୍ତି, ସେଇଥିରୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କାଢ଼ିଚନ୍ତି ଓ ସେହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବଞ୍ଚି ରହିଚନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାହା କହିବ, ତାହା ମୋ'ର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ କହିବ । ମୁଁ କହିବ ଯେ, ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନି ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଚି, ଭଗବାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିଚି । ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିବା ଲାଗି ମୋତେ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂର ହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ି-ନାହିଁ କି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରି ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ମୋତେ ମଣିଷର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅଧିକ ଆପଣାର କରି ଚିହ୍ନିବାରେ ମୋତେ ଦୁହେଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଚନ୍ତି, ମୁଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ମୋ' ହୃଦୟର ବନ୍ଧୁ କରି ରଖିଚି । ଏବଂ, ଏହି ଉପଲବ୍‌ଧ ସତ୍ୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଖିଚି ।

୧୭ । ୩ । ୭୨

ଖାଲି ବେତନ ଭୋଗ କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ହେବିନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା ଦେବି, ତାହାକୁ ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଦାନ କରିବ । ଆପଣା ଭିତରେ କୌଣସି

ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଜନ ସତର୍କତା ନରଖି ମୁଁ ତାହା ଦାନ କରିବି, କୌଣସି ଅଭିମାନ ନରଖି ତାହା ଦାନ କରିବି, କୌଣସି ବନ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଛଳନାରେ ଭୁଲି ଯିବିନାହିଁ । ମୋ'ର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମନ ଓ ହୃଦୟ ଜଣେ ମଣିଷର ମନ ଓ ହୃଦୟ ହିସାବରେ ଯେତିକି ବିକଶିତ ହେବ, କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଶିକ୍ଷାଦାନର ସୁଫଳ ବୋଲି ବିଚାର କରିବି । କିନ୍ତୁ ମୋ' ପାଖରେ ଆସି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯଦି ମୋତେ ସ୍ତୁତି କରିବାର ଛଳନା କରେ, ଯଦି ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୁଗ୍‌ଧ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଲୁଚ୍‌କାଇ ଚିତ କରି ରଖେ, ତେବେ ତାହାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବି । ଏ ଅଭିନୟ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ । ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସାଧୁତା ନରଖି ଉପରେ ଭଲକଥା କହି ଗଦ୍‌ଗଦ୍ ହେବାର ସ୍ୱାନବୃତ୍ତି ଉପରେ ମୁଁ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ପାରେନାହିଁ । ଅଭିନୟ ଦେଖିଲେ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବଡ଼ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇପଡେ । ଉପର ମୁହଁରେ କିଏ ମୋ'ର ଗୁଣଗାନ କରୁଛି ଶୁଣିଲେ ମୁଁ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ । ମୋ'ର ଆପଣାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଖରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷକତ୍ୱ କେବଳ ପରାଭୂତ ହୋଇଚି ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ । ସ୍ତୁତି କରିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମ ନୁହେଁ, ମଣିଷ ହୋଇ ନିର୍ଭୀକ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ସମ୍ୟକ୍‌ବିକଶିତ କରିବା ହେଉଚି ତା'ର ଅସଲ ଧର୍ମ । ଆପଣାର ବିକାଶ କରିବା ଉପରେ ଯଥାର୍ଥ ଧ୍ୟାନ ନଦେଇ ଯଦି ସିଏ କେବଳ ଶିକ୍ଷକର ଗୁଣଗାନ କରିବାରେ ଓ ତାହାକୁ ନେଇ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଅଭିନୟ କରିବାରେ ଆପଣାର ଶକ୍ତି ନଷ୍ଟ କରେ, ତେବେ ମୁଁ କହିବି, ଶିକ୍ଷକର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ସେଠାରେ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଚି, ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ତ ଉଦ୍ୟମ ସେଠାରେ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଚି । ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷା ହାର ମାନି ଯାଇଚି । ଯେଉଁଠି ଯଥାର୍ଥରେ ଦ୍ୱାର-ଉଦ୍‌ଘାଟନ ହେବା କଥା, ସେଠି ତାହା ହୋଇନାହିଁ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପ୍ରଗଳ୍‌ଭତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେଠି ମଣିଷର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଚି ।

୧୮ । ୩ । ୭୨

ମେଘ ଭିତରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠି ଆସୁଚି । ଭୁବନ ଭରି ନାନା ଶବ୍ଦର ଇଙ୍ଗିତ ଭିତର ଦେଇ ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏହି ଉଦୟୋତ୍ସବର ଝଙ୍କାର ନିନାଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଚି । ମୁଁ ସ୍ନାନ ସାରି ଏହି ଖାତା ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ମୋ'ର ମନ ଏହି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସ୍ଥିର ଓ ଆସ୍ୱସ୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ହଠାତ୍ ବାହାରେ ଆଖି ପଡ଼ିଯିବାରୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି, ଘରର ସ୍ତମ୍ଭ ଉପରଯାଏ ମାଡ଼ିଥିବା ଲତାଟି କାଲି ରାତିର ପବନର ଆଘାତରେ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିଚି । ଲତାଟିକୁ ରୂପ ଆଉ ଜୀବନରେ ଉଚ୍ଛଳିତ କରି ରଖିଥିବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନାଲିରଙ୍ଗର ଫୁଲକାଢ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ କରୁଣ ଭାବରେ ଦୋହଲି ରହିଚି । ମୋ'ର

ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଥମେ କରିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତୀ ମନର ନିୟମ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଆତ୍ମୀୟତାର ସହଜ ପ୍ରାଣଗତ ନିୟମର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ବାହାରର ଏହି ରୁଟିନ୍‌କୁ ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ପାରିଲି । ତା’ ପରେ ଚହଲି ଯାଇଥିବା ହୃଦୟ ଥିର ହେଲା, ମୁଁ ଘର ଭିତରକୁ ଫେରିଆସି ମୋ’ର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଏ ଫୁଲ, ଏ ଗଛ, ଏ ରୂପ ଆଉ ଏହି ପ୍ରକୃତି ସହିତ ମୋ’ର ଏତେ ଆତ୍ମୀୟତା ହେଲା କିପରି କେଜାଣି ? ମଣିଷ ପାଖରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା କୌଣସି ଦୁଃଖର ଆଘାତ ଭୁଲିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତିକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ଫୁଲ ଓ ଗଛକୁ ମୋ’ର ଭଲ ପାଇବାର ସଂସାର ଭିତରେ ମୁଁ ସମ୍ମିଳିତ କରି ନେଇଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଭୁଲିନାହିଁ, ସଂସାରକୁ ଆହୁରି ନିବିଡ଼ ଆଉ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରି ନେଇଛି । ମୋ’ର ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଏହି ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସାରିତ କରିଛି, ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି । ମୋ’ର ଜୀବନର ଧର୍ମକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ କରି ବୁଝିଛି । ଆପଣାର ଦ୍ୱାର ଖୋଲି ରଖିଛି ।

୧୯ । ୩ । ୭୨

ନାନା ସଙ୍ଗ ଓ ନାନା ଭାବର ଅନୁଭୂତିରେ ଏହି ହୃଦୟ ବାରବାର ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ତଥାପି ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ନିର୍ମମ ଶୂନ୍ୟତା ମୋତେ ବଡ଼ ବିଚଳିତ କରି ପକାଉଛି । ମୋ’ର ଜୀବନବାସନାର ନାନା ପ୍ରକାର ଆଘାତ ମୋତେ ସତେଯେପରି ମ୍ରିୟମାଣ କରି ପକାଉଛି । ଅର୍ଥ ପ୍ରତି ଲୋଭ ଥିଲେ ମୁଁ ହୁଏତ ଏହି ସଂସାରରେ ନାନାଭାବେ ଭୁଲି ରହି ପାରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣାକୁ ଭଲକରି ମୁଁ ବେଶ୍ ଜାଣିପାରୁଛି ଯେ, ମୋ’ ଭିତରେ ଅର୍ଥର ଆକର୍ଷଣ ହିଁ ନାହିଁ, ଆର୍ଥିକ ଅଭାବବୋଧ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତତ୍ପର କରି ପାରୁ-ନାହିଁ । ମୋ’ର ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଅଛି, ତାହାହିଁ ମୋ’ ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ । କ୍ଷମତା ଓ ସମ୍ମାନର ଲାଳସାକୁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ମୁଁ ଅନେକ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଆସିଛି । ଏହି ଦୁଇଟାକୁ ନେଇ ସଂସାରରେ ନାନାପ୍ରକାର ଆସ୍ଫାଳନ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବର ଲାଗି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେଥିରୁ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଜୀବନର ଉତ୍ପ୍ରେରକ ହିସାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ଭାରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । କୌଣସି ମତବାଦକୁ ଆଦର୍ଶ ବା ଚରମବାଦ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାହାର ନାମରେ ନିଶା ଖାଇ ଭୁଲି ରହିବା ମଧ୍ୟ ଆଉ ମୋ’ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । କେବେ କିଶୋର ବୟସରେ ହୁଏତ ଏପରି ଏକ ଉତ୍ସାହ ମୋତେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଅଭିଭୂତ କରି ପାରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏବେ ତାହା ହେଉନାହିଁ, ତାହା ଆଉ କେବେ ହୋଇ ପାରିବାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ତେବେ ମୁଁ କାହାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିବି, ଜୀବନର ପ୍ରେରକଶକ୍ତି ହିସାବରେ ମୁଁ ଆଉ

ଵାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିବ ? ଯେଉଁଠି ମନ ଲାଗି ପାରନ୍ତା, ଯେଉଁଠି ମୁଁ ଆପଣା ଘରପରି ରହିପାରନ୍ତି, ଯାହା ମୋତେ ମୋ' ଜୀବନାନୁଭୂତିର ଆଧାର-ଶିଳାକୁ ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରନ୍ତା, ମୁଁ ତାହାର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ସେଇଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗୁଛି । ସେଇଥିପାଇଁ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି, ଏକ ମାନସିକ ଜ୍ୱରରେ ଜର୍ଜର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ।

୨୦ । ୩ । ୭୨

ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ଜୀବନଟାକୁ ଟାଣି ଟାଣି ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ପୁଣି ଆହୁରି ଅନେକ ସମୟରେ ଜୀବନର ପରମ ଉତ୍ସାହରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ କିଛୁ ଟାଣି ଟାଣି ଆଗକୁ ନେଇଯାଏ । କେଉଁଟା ସତ୍ୟ ବା କେଉଁଟା ମାୟା ବୋଲି ବାଛିବାର ଆଳସ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ଦେଖାଇବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ମୋ'ର ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ବାଟ କହୁଛି ଯେ, ଜୀବନର ଦୁଇଟିଯାକର ସମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି, ହୁଏତ ସମାନ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ସୁଖବାଦୀ ନୁହେଁ । କାରଣ ଦୁଃଖକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜୀବନବିକାଶର ଏକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ଏହି ଆନନ୍ଦମୟ ଭୁବନରେ ଭିତରେ ତଥାପି ମୁଁ ଦୁଆର ଖୋଲିଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ଆପଣା ଉପରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଲାପରି ନାନାପ୍ରକାର ଉଗ୍ର ଆଳସ୍ୟରେ ମୁଁ ଅପଣାକୁ କେବଳ ଅପସରାଇ ରଖେ, କେବଳ ଲୁଚାଇ ରଖେ । ସେତେବେଳେ ଖୁବ୍ ବିକଳ ଲାଗେ, ଖୁବ୍ ବ୍ୟାକୁଳ ଲାଗେ, ଅପଣାର ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱାସକୁ ବିଚଳିତ କରିଦେଇ ସେତେବେଳେ ନାନାପ୍ରକାର ଭୟରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ହୃଦୟ ଥରିଉଠେ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ପୁଣି ଦୁଆର ଖୋଲିଯାଏ, ତା'ପରେ ସବୁ ସଫା ହୋଇଯାଏ, ସବୁ ଆଳସ୍ୟ ଓ ଅଭିମାନ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଜୁଗୁପ୍‌ସା ଭୁଲି ମୁଁ ପୁଣି ସମର୍ପଣ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଭକ୍ତ ହୋଇ ବାହାରିଯାଏ ।

୨୧ । ୩ । ୭୨

ମୁଁ ପ୍ରକାଶ ଖୋଜେ । ପଇସା ଖୋଜେନାହିଁ । ମୋ'ର ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ସାହିତ୍ୟଲେଖାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରକାଶର ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ମୋ'ର ଲେଖା ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ପଇସା ନମିଳିଲେ ମୋ'ର ଆଦୌ କୌଣସି ଦୁଃଖ ହୁଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନାମାନ ପ୍ରକାଶିତ ନହୋଇ ପଡ଼ିରହିଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ଅହିତ ଅନୁଭବ କରେ, ମୁଁ ହଠାତ୍ ଅଟକ ଗଲାପରି ଅନୁଭବ କରେ । Martin Buberଙ୍କ ପରି ମୁଁ ଜୀବନକୁ ପ୍ରଧାନତଃ Dialogue ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ, Communicationକୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ମୂଳତମ ସୂତ୍ର

ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ମୁଁ ଯାହା ଭାବୁଛି, ଯାହା ମୋତେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅସ୍ଥିର କରି ରଖିଥାଏ, ତାହାକୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ ଚାହେଁ । ଅନ୍ୟ କାହାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅପମାନିତ କରି ନୁହେଁ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି କହିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ, ଆପଣାକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ ଏବଂ ଆପଣା ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥତା ଏବଂ ଗଭୀରତାକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହିପରି ଆପଣାର ଜାଣିବା କରି ଓ ପୁଣି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଭୂମି ଉପରେ ଆପଣାର କଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଚାଲିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରେ, ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୋ'ର ବିକାଶ ହୁଏ । ମୋ'ର କଥାତକ କହିଦେଇ ହିଁ ମୁକ୍ତି ପାଏ, ମୋ'ର କଥାତକ ଶୁଣାଇଦେଇ ହିଁ ମୁଁ ଠିକ୍ ଏକ ଜନନୀର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଖାଲି ଲେଖି ଯାଉଥିବି, ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ କୌଣସି ବିଚାର କରୁନଥିବି, ଏପରି ସାହିତ୍ୟଲେଖାକୁ ମୁଁ ସାହିତ୍ୟଲେଖା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରେନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବେ କେବଳ ଏକ ବ୍ୟାଧିତ ଓ un-communicative ମନ ନହେଲେ କେହି କେବଳ ଏତିକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଚିନ୍ତାର ବିନିମୟ ହେଲେ ସିନା ଚିନ୍ତାର ବିକାଶ ହେବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନହୀନ ବିଳାସ ବା ବିନୋଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଲୁଚି ରହିବାର ଏକ ସାଧନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେନାହିଁ । ମୋ'ର ସାହିତ୍ୟ ଜରିଆରେ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ସାହିତ୍ୟକୁ ମୁଁ ଅଧିକତର ସମ୍ମିଳନ ଓ ଅଧିକତର ଜୀବନାନୁଭୂତିର ସାଧନ ଭାବେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

୨୨ । ୩ । ୭୨

ମଣିଷ ଏହି ଜୀବନକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ବୋଲି ସଂସାରରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଯୁଦ୍ଧକୁ କେହି କେହି ମୃତ୍ୟୁପ୍ରବୃତ୍ତି ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି । ଜୀବନରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ମଣିଷ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ବସେ, ସେ ଆପଣା ଜୀବନର ଅଟ୍ଟାଳିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ବସେ । ଆପଣା ଭବିଷ୍ୟ ଜୀବନ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅଟ୍ଟାଳିକାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ଉଗ୍ର ହୋଇ ଉଠେ । ବୋଧହୁଏ ସେତିକିବେଳେ ସେ କୌଣସି ମତବାଦର ଦୈରସ୍ତ୍ୟ ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦିଏ । ମତବାଦକୁ ହିଁ ମଣିଷଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ବୋଲି ଭାବେ, ମତବାଦକୁ ଆପଣାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ଭାବେ । ଏ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ଭବିଷ୍ୟତରେ କୌଣସି ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାଏମ୍ ହୋଇଗଲେ ଜୀବନର ସବୁ ଦୁଃଖ ଓ ସବୁ ସମସ୍ୟା ଆପଣା ଛାଏଁ ସମାହିତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ

ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମତବାଦ ମଧ୍ୟ ଜୀବନକୁ ମାୟା ବୋଲି କହୁଥିଲା, ଏହି ସଂସାରକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହୁଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ଜୀବନ ବା ଏହି ସଂସାର ବିଷୟରେ ସେ ସର୍ବଦା ବିତୃଷ୍ଣ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପରମୋଧର୍ମ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ତାହାରି ଫଳରେ ଏହି ସଂସାରରେ ତା'ର ଜୀବନସ୍ତର ନାନାଭାବେ ଅଧୋଗତ ହୋଇ ରହିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଏହି ଜୀବନ ପ୍ରତି ରହିଛି । ଏହି ଜୀବନରେ ସମସ୍ୟା ରହିଛି, ଏହି ଜୀବନରେ ବାଧାବିଘ୍ନ ରହିଛି,—ଆମେ ସେହିଗୁଡ଼ାକର ସମ୍ମୁଖୀନ ନହୋଇ ଓଲଟି ଏତେ frustrated ହୋଇ ପଡ଼ୁଛୁ ଯେ, ଆମେ ଜୀବନରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ମୂଳତଃ ଆମର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ । ଜୀବନକୁ ଆମେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଡ଼ିପଥର ପରି ଦେଖୁଛୁ,—ଏହାକୁ ଭୂମି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରୁନାହୁଁ । ତେଣୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ଏହି ସଂସାରରେ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧସୂତ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତା, ଆପଣାର ଭାବବିକୃତି ଦ୍ୱାରା ଆମେ ସେହି ସୂତ୍ର ହରାଇ ବସୁଛୁ ।

୨୩ । ୩ । ୭୨

ଆମ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ବିଷୟରେ ଭାରି ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି । ରାଜନୀତି ଅଥବା ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ଭାଗ୍ୟ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ ମୁଁ ଭାରି ଖୁସୀ ହେଉଥାନ୍ତି, ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ମୁଁ ନିଜେ ଏହି ସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଭାଗ ନେଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୋଉ ରାଜନୀତିକ ନେତା କେତେ ପ୍ରକାରେ ମିଥ୍ୟା ବା ଦୁର୍ନୀତିର ଆଚରଣ କଲା, କୋଉ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ଭିତରେ କେତେ ଦୋଷ ବା ଦୂର୍ଷିତତା ରହିଛି; ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ବିଷୟରେ ହିଁ ଏମାନଙ୍କର ଅଧିକତର ଆଲୋଚନା ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଆଲୋଚନାରୁ ଏମାନେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଇଲାପରି ମନେହୁଏ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏହାକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ହିଁ ଏମାନେ ଅବସର-ବିନୋଦନ କରିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଏସବୁ ଶୁଣି ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲି । ଏହି ଆଚରଣ ପଛରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଥିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲି । ଏବେ ଭାବୁଛି, ଏପରି ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପଛରେ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଗୋଟିଏ କାରଣ ରହିଛି । ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷକ ଆଉ ଅଧ୍ୟାପକ ଆଜି ରାଜନୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ସଫଳ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରୁଛି, ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶ କରି ରଖିଛି । ସେ ତାହାରି ପରି ବଡ଼ଲୋକ ହୁଅନ୍ତା, ସମ୍ମାନ ପାଆନ୍ତା, ବଢ଼ିଆ ଘର ତିଆରି କରନ୍ତା, ମଟରରେ ବୁଲନ୍ତା, ଅତି ଶସ୍ତାରେ ସଫଳ ଜୀବନ ହାସଲ କରିଥାନ୍ତା, ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର ମନୋରମ ଇଚ୍ଛାମାନ ତା'ର ଅଭିଳାଷପ୍ରବଣ ଅବଚେତନ ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିଛି ।

ତେଣୁ ତାହାର ମନରେ ରାଜନୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସେ ଈର୍ଷା କରୁଛି, ସେମାନଙ୍କ ପରି ଭୋଗର ସୁଯୋଗ ଓ ଅବସର ପାଇ ପାରି ନଥିବାର ଅତୃପ୍ତି ତାକୁ ଅହରହ ଯେଉଁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରୁଛି, ତାହାରି ଫଳରେ ସେ ରାଜନୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଦେବାରେ ଲାଗିଛି । କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଦେଶଟା ଯାଉ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ସେ ଯାଚି କରି କହି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସେହିମାନଙ୍କୁ ଚୋର ବୋଲି କହି ସେ ଆପଣା ଲାଗି କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ନଥିବାର ଭ୍ରମ କରୁଛି ।

୨୪ । ୩ । ୭୨

ରାଜନୀତିକ ନେତା ଆଜି ଶିକ୍ଷକର ଆଦର୍ଶ ହୋଇଛି । ରାଜନୀତିକ ନେତା ଆଜି ଜାତୀୟ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷର ଆଦର୍ଶ ହୋଇଛି । କାରଣ ସମସ୍ତେ ଶସ୍ତା ଉପଭୋଗ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ କ୍ଷମତାରେ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ଏହି ଆଦର୍ଶର ପରିପୂରଣ ହୋଇ ନପାରିବାରୁ ଶିକ୍ଷକ ବା ଅଧ୍ୟାପକ ଆଜି ରାଜନୀତିକ ନେତାଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରୁଛି । ତା' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଗୁଣ ଅପେକ୍ଷା ତା'ର ଦୋଷଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ତାକୁ ଭାରି ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଛି । ରାଜନୀତିକ ନେତା ଓ ଆପଣାର ମନୋଦୃଷ୍ଟି ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଭିତରେ ସେପରି କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ବା ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ସକଳ ଦୋଷ ଓ ସକଳ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ରାଜନୀତିକ୍ଷେତ୍ରର ବଡ଼ ନେତା ଉପରେ ଲଦି ଦେଇ ଆରାମ ପାଉଛି । ଶିକ୍ଷକ ବା ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଭିତରେ କୌଣସି କଥା ପକାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ହିଁ ସେମାନେ ରାଜନୀତିର ଗପ ପକାଉଛନ୍ତି । ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟାର୍ଜନ ଓ ବିଦ୍ୟାଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁସବୁ ସମସ୍ୟା ରହିଛି, ସେସବୁର ଆଲୋଚନା କ୍ୱଚିତ୍ ହେଉଛି । ବିଦ୍ୟାଦାନର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ତ ସେମାନେ କେବଳ ଏକ ଜୀବିକାମାତ୍ର କରି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତିକ ନେତା ଜାତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବା ଦେଶନିର୍ମାଣର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯେପରି ଜୀବିକା ଭଳି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲାଭ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କ୍ଷମତା, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବହୁତର ମନୁଷ୍ୟସଂଖ୍ୟାର ସ୍ୱୀକୃତି ଅର୍ଜନ କରିବା । ମୁଁ ବେଶୀ ପଇସା ପାଇବି, ମୁଁ ଉଚ୍ଚ ସୋପାନରେ ଅଧିକ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସିବି, ଆଉ ତଥାପି ମୋତେ ଅଧିକ ଲୋକ ମାନିବେ;—ଏହାହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଆସ୍ଥାନଟା କେବଳ ଶିକ୍ଷାର ଆସ୍ଥାନ ମାତ୍ର ।

୨୫ । ୩ । ୭୨

ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ହେଉଛି ଆମ ଦେଶର ଯୋଜନାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ, କାଲି ରେଡ଼ିଓରେ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲଙ୍କର ଏହି କଥାଟି

ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । କଥାରେ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରଶଂସା କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନେକ ଅନ୍ୟାୟକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାର ଯେଉଁ କପଟତା ଆମ ଦେଶରେ ଚାଲିଛି, ସେବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଜି ଭାବୁନାହିଁ । ରୁଷିଆ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆମେରିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କପଟତା ଅଳ୍ପବହୁତ ସବୁ ଦେଶରେ ଚାଲିଛି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ କଥା ଏଠାରେ ଭାରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରଖିବାର କଥା ଯେ, ଆଜି ସମସ୍ତେ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟକୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମଣିଷ ପରି ରହିବ, ମଣିଷର ଯୋଗ୍ୟ ଅବକାଶ ଓ ସୁଯୋଗ ପାଇବ, କର୍ମ ବା ଭାଗ୍ୟର ଦୋହାଇ ଦେଇ ଆଉ ସମାଜରେ ଦଳେ ମଣିଷ ଆଉଦଳେ ମଣିଷଙ୍କ ଉପରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଚଳାଇବେ ନାହିଁ,—ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଏ ଯୁଗର ବାଣୀ । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଜାତୀୟତା ଅପେକ୍ଷା ଆଜି ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ଆଦର୍ଶର ଜଗତର ଜନମନରେ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ହିସାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିଛି । ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ମୂଳକଥା ବ୍ୟତୀତ ଆଜି ଜାତୀୟତାବାଦ ପ୍ରତି କେହି ସେପରି ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରୁନାହାନ୍ତି । ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତରେ ନଥିଲେ କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଦଳ ବା ନେତା ଆଜି ଜନସମର୍ଥନ ପାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଏଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଜନସାଧାରଣ ଆଜି ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଏ ଦେଶର ସାମାଜିକ ଧର୍ମରେ ଆଜି ଆମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଯୋଉ ବାଟରେ ହେଉ ପଛକେ, ମଣିଷ ମଣିଷରୂପେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହି ଚେତନାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଆଜି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ବୋଲି କହିବି । ଭାରତବର୍ଷକୁ ଅଜି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରୂପେ ସେହି ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯିବାକୁ ହେବ, ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ମାର୍ଗରେ ଯିବାକୁ ହେବ ।

୨୬ । ୩ । ୭୨

ଏତେ ଭୟ କାହିଁକି, ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏ ଆଶଙ୍କା କାହିଁକି ? ଏ କ'ଣ ମୃତ୍ୟୁଭୟ ? ନା, ଜୀବନପ୍ରତି ଅବିଶ୍ୱାସ ? କାଲି ଅଳସ ମନଟା ଭିତରେ କେତେ କ'ଣ ଯେ ଭାବୁଥିଲି, ଆଜି ସେକଥା ମନେ ପକାଇଲା ବେଳକୁ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି । ଆଉ କେତେବର୍ଷ ଗଲେ ମୋ'ର ବୟସ ଅଧିକ ହୋଇଯିବ, ଦେହ ଓ ମନର ଏହି ବଳ ସେତେବେଳେ ଆଉ ରହିବନାହିଁ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ କ'ଣ କରିବ ? ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଆଶଙ୍କା ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଧରି ମୋତେ ବଡ଼ କାତର କରି ପକାଉଥିଲା । ଦୁର୍ବଳ ଭାବନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଭାବୁଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ ସମାଜର ସ୍ୱୀକୃତ ପଥରେ ଯାଉଛନ୍ତି, ବଡ଼ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ବଳ

କୌଣସି ଜିନିଷ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ସେମାନେ ଡିଗ୍ରୀ ପାଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ରୋଜଗାର କରୁଛନ୍ତି,—ଏହି ସଂସାରରେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି କୌଣସି ଅନିଶ୍ଚିତତା ନାହିଁ । ସଂସାରର ସଫଳପଥକୁ ସେମାନେ ଖୁବ୍ କୁଶଳ ଭାବରେ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର ପାଇବା ଲାଗି କୌଣସି ଦିନ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଦେଶକୁ ମାନି ଆପଣା ପଥରେ ଯାଉଛି । ମୋ'ର ହୃଦୟର ତାରୁଣ୍ୟ ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଛି । ଶରୀରଟା ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ତଥାପି ଏହି ତାରୁଣ୍ୟ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯିବନାହିଁ ତ ? ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା କରି ଆପଣା ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ଦିନ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ପଡ଼ିବନାହିଁ ତ ? ଆଜି ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ନିର୍ଭର ସହିତ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଚିରଦିନ ମୋ'ର ସହଚର ହୋଇ ରହିବ ତ ? ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମୁଁ ସେହି ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ହିଁ ପାଇବି । ଆକାଶର ସମସ୍ତ ମେଘାବରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରତିଦିଗରେ ତଥାପି ଆଲୋକପଥର ଆୟୋଜନ କରୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାଖରେ ମୋ'ର ସଙ୍କଳ୍ପଲତା ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି; ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟର ସଂଗ ହିଁ ମୋତେ ମୁକ୍ତି ଦେବ ।

୨୭ । ୩ । ୭୨

ବର୍ତ୍ତମାନ ହାତରେ ଅନେକ କାମ । ଏ ହେଉଛି ସାହିତ୍ୟର କାମ, ଆନନ୍ଦ-ବିତରଣର କାମ, ଅନୁଭୂତି—ବିତରଣର କାମ । ଏହାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ମନେ କରି ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାଲିଠାରୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି କଥା ହିଁ ଭାବୁଛି । ଆଳସ୍ୟରୁ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅସ୍ଥିରତା ଆସି ଗ୍ରାସ କରେ । କୌଣସି କାମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ଅସ୍ଥିରତା ଆସି ଗ୍ରାସ କରେ, ଆପଣା ବିଷୟରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟତା ସକଳ ହୃଦୟକୁ ଜର୍ଜର କରି ରଖେ, ଧ୍ୟାନୀ ମନର ସକଳ ଧ୍ୟାନକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଏ । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ବାରବାର ଏହି ଅନୁଭୂତି ହିଁ ପାଇଛି । ଆପଣାର ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ଅନେକ ଅସ୍ଥିରତା ଜନିତ ଦୁଃଖ ମୋତେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସବୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଉ । ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ଏଥିପାଇଁ ମୋ'ର ଭକ୍ତ ମନ ହିଁ ମୋ'ର ସକଳ ଇଚ୍ଛା ଓ ସକଳ ଧ୍ୟାନକୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରୁ । ମୋ'ର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମୂଳତଃ ଭକ୍ତର ପ୍ରବୃତ୍ତି । ତଥାପି ସମସ୍ତ କର୍ମକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଏହି ଭକ୍ତ ବିକଶିତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଆର୍ତ୍ତ ଆତୁର ଦୀନଜନ ଭାବରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ହରାଇ ଦେବାରେ କୌଣସି କୃତାର୍ଥତା ଲାଭ କରି ପାରେନାହିଁ, ମୋ'ର ଭକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଜାଣିବାର ମଧ୍ୟ ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଏ ।

ଆପଣାକୁ ମହାନ୍ କରି ଜାଣେ, ଦେବାଳୟ କରି ଜାଣେ, ଏବଂ ଏହି ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହିତ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନାଭାବେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରେ, ନାନାପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ବାହାର କରି ନେଇଯାଏ । ଏହି ମାର୍ଗରେ ବାଟ ଚାଲି ମୁଁ ଭକ୍ତି, କର୍ମ ଆଉ ଜ୍ଞାନ ଭିତରେ କୌଣସି ବିଭେଦ କରି ପାରେନାହିଁ ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ମୁଁ ତିନୋଟି ଭିତରୁ କୌଣସି ଗୋଟିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟିକୁ ଛାଡ଼ିଥିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ରକ୍ଷାପାଏ । ତିନୋଟି ବାଟକୁ ଆପଣାର କରିଥିବା ହେତୁ ମୋ' ଭିତରେ ଥାଇ ଜୀବନର ହିଁ ଜୟ ହୁଏ ।

୨୮ । ୩ । ୭୬

ଆଜି ସକାଳେ ଉଠିବା ବେଳକୁ ସବୁ ସ୍ଥିର ଲାଗୁଥିଲା । ମୋ'ର ବହିର୍ଜଗତର ସଂସାର ପରି ସବୁ ସ୍ଥିର ଅଥଚ ଜୀବନମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହାହିଁ ବୋଧହୁଏ ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବାର ଲକ୍ଷଣ । ଏହିପରି ଏକ ମଙ୍ଗଳମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗ ଏ ସନ୍ନିଧାନକୁ ଆପଣା ହୃଦୟର ପାଦର୍ଚ୍ଚ ଉପରେ ଲାଭ କଲାପରି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଭିତରେ ବଡ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣା ଧ୍ୟାନ ଭିତରେ ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ପରି ଲାଗେ । ଏହି ଧ୍ୟାନ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ମଳିନତା ନଥାଏ, କୌଣସି ଗ୍ଳାନି ନଥାଏ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ବା ବନ୍ଧନ ନଥାଏ । ଅଭିଳାଷ ଥାଏ, ତଥାପି ଅତୃପ୍ତି ନଥାଏ; ବାସନା ଥାଏ, ତଥାପି ଆସକ୍ତି ନଥାଏ । ଅନେକ ଦିନ ସକାଳେ ଉଠି ମୁଁ ଏହିପରି ଅନୁଭବ କରିଛି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଆପଣାର ଭାବମୟ ଓ ଧ୍ୟାନମୟ ଜୀବନରୁ ସକଳ ପ୍ରକାର ମୁଗ୍ଧ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇଗଲେ, ଆପଣାର ଅନୁରକ୍ତି ଭିତରୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅବିଶ୍ୱାସ ଦୂର ହୋଇଗଲେ ଯାଇ ଏପରି ଏକ ପ୍ରସନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଗୁଣୁଗୁଣୁ କରି ପଦେ ଗୀତ ଗାଇବି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଭିତରେ ଥାଇ କିଏ ମୋତେ ସଂଯତ କରି ରଖିଲା । ନା,—ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ପନ୍ଦନ ନୁହେଁ । ସବୁ ଶବ୍ଦ କେବଳ ଆପଣାକୁ ସେହି ନିଃଶବ୍ଦତା ଭିତରେ ନିଲୀନ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତ କରି ଦେବାପାଇଁ, ସବୁ ଗୀତ କେବଳ ଆପଣାକୁ ସେହି ସ୍ୱୀକାରମୟ ଛନ୍ଦ ଭିତରେ ନିର୍ଭର ଦେଇ ରଖିବାପାଇଁ, ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହେଲି ।

୨୯ । ୩ । ୭୬

ଈଶ୍ୱରରାଜ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନଦ୍ରଷ୍ଟା ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟମନ୍ତ Calvin ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି, Till we escape out of the world, we are absent from the Lord;—ମୁଁ ପଣ୍ଡିତ Calvinଙ୍କ ର ଅବଜ୍ଞା

ଭଣିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମତପ୍ରଧାନତାର ମୁଁ କୌଣସି ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ଏ ପଥ ମୋ'ର ନୁହେଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବା ଲାଗି ମୋତେ ଏହି ସଂସାରରୁ ଅପସରି ଯିବାକୁ ହୁଏନାହିଁ । ଆପଣା ଗ୍ରହଣଦ୍ୱାର ଓ ନିବେଦନ ଦ୍ୱାରମାନ କିଳିଦେଇ ଅପସରି ଯିବାକୁ ମୁଁ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେନାହିଁ । ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ହରାଏ, ସେତେ-ବେଳେ ଏହି ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ହରାଏ । ବଡ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ହିଁ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗେ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଫେରିପାଏ, ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଫେରିପାଏ । ମୋ'ର ଦେଖିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖଣ୍ଡିତତା ନରହିଲେ ହିଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ମୋ'ର ଅଭିଳାଷ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୋହ ବା ପ୍ରମତ୍ତତା ନରହିଲେ ହିଁ ମୁଁ ସେହି ଅଭି-ଳାଷର ମାର୍ଗ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ପାଏ । ମୋ'ର ଦେଖିବା ଧନ୍ୟ ହୁଏ, ମୋ'ର ଅଭିଳାଷ ଧନ୍ୟ ହୁଏ, ମୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ସଂସାର ଉପରୁ ସେତେବେଳେ ସକଳ ପ୍ରକାର ମାୟାବରଣ ଅପସରି ଯାଏ । ଏହି ସଂସାରକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଆଉ କୌଣସି ସଂସାର ନାହିଁ, ଏହି ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଆଜି ସକାଳେ ଉଇଁ ଆସୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ମୁଁ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି । କେଉଁ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରସୂତ ସୂତ୍ରବଳ ପର-କାଳର ସ୍ୱର୍ଗରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରିବାର ଲାଳସାରେ ମୁଁ ଏହି ଉଦୟପର୍ବକୁ ତୁଚ୍ଛ ମଣି, ଏହି ଅପୂର୍ବ ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଅପସରି ଯାଉଥିଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ନିର୍ବୋଧତାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ସଂସାରର ଉତ୍ସବକୁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଭରିନେଇ ହିଁ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର ଉପାସନା କରିବି, ଏହି ଉତ୍ସବକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ନୁହେଁ ।

୩୦ । ୩ । ୭୨

କାଲି ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଲାଗି ଫଟୋ ନେବାକୁ ବାହାରିଚ, ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, ଆପଣ ପାଇଜାମା ପିନ୍ଧି ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଲାଗି ଫଟୋ ଉଠାଇବେ ? ଆପଣଙ୍କୁ ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ, ବେକରେ ଟାଇ ଲଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାଙ୍କର ମତଲବ ବୁଝି ପାରିଲି, ସେ କେଉଁ ମନୋବୃତ୍ତିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏପରି କହିଲେ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପବହୁତ ବୁଝିଲି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୋ'ର ମନ ଭିତରେ ଦୁଇଟି କଥା ଅନେକ ସମୟଯାଏ ମୋତେ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ରଖିଥିଲା । ସୁଟ୍, ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଆଉ ଟାଇ ଇଉରୋପୀୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଇଉରୋପୀୟ ମନକୁ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ବୁଝିଚି, କୌଣସି ଭାରତୀୟକୁ ସେ ଭାରତୀୟ ଭେକରେ

ଦେଖିଲେ କଦାପି ତାହାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ମନେ କରିବ-ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଇଉରୋପୀୟ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶକୁ ମିଶନାରି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ସେ ହୁଏତ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଇଉରୋପବାସୀ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ଭାରତୀୟ ବେଶରେ ଦେଖିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା ରଖିବ । ତେଣୁ, ଆମ ଦେଶରେ ଯେ ଆମେ ଏହି ଇଉରୋପୀୟ ମାର୍କାର ପୋଷାକଟା ଉପରେ ଏତେବେଶୀ ମୋହ ଦେଖାଉଛୁ, ଏହା କ'ଣ କେବଳ ମୋହ ? ଏହା ପଛରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମାନସିକ ବା ବୁଦ୍ଧିଗତ ନିଃସ୍ୱତା ହେତୁ କୌଣସି ଗ୍ଲାନି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି କି ? ମଣିଷ ହିସାବରେ ତଥାପି ଆମ ଭିତରେ ମଣିଷସୁଲଭ କୌଣସି ଦ୍ୱାର ଅନାବିଷ୍କୃତ ରହି ଯାଇଛି କି ? ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାଟି ହେଉଛି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ମଣିଷ କିଭଳି ଢ଼ଙ୍ଗର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛି, ମୁଁ ସେଥିରୁ କଦାପି ତା'ର ବିଚାର କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । କେହି ସାହେବୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛି ବୋଲି ମୁଁ ତା'ପାଖରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରବାସିତା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ ବା ଆଉଜଣେ ଭାରତୀୟ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛି ବୋଲି ତା'ଲାଗି ମମତାରେ ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କେତେବେଳେ କ'ଣ ପିନ୍ଧୁଛି, ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଭାରତୀୟ ମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ତାହା ଏପରି ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି କିପରି, ମୋ'ର ପୋଷାକରୁ ସେମାନେ ମୋ'ର ଭଲମନ୍ଦ ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି କିପରି ?

୩୧ । ୩ । ୭୬

ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଏଦେଶରେ ଭାରତୀୟ ପୋଷାକ ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ମୋହ ଥିଲା । ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଏଦେଶର କେତେ ଥାନରେ ବିଦେଶୀ ପୋଷାକ ଓ ବିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ଜଳାଇବାର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ପାଳନ କରା ଯାଇଥିବ । ସେତେବେଳେ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ଭାରତର ପୋଷାକ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ପୋଷାକ ବୋଲି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିବା ପରେ ଅନେକ ଭାରତୀୟ କେବଳ ଇଉରୋପଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରିବାଟାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ଏଦେଶର ଇଂରାଜୀଶିକ୍ଷିତ ବର୍ଗ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଅନୁକରଣର ପଣ୍ଡା ହୋଇ ବାହାରିଛନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ମୁଁ ଭାବେ, ଭାରତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥକୁ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରିବାଟାକୁ ହିଁ ଏମାନେ ଶିକ୍ଷିତ ପ୍ରମାଣିତ ହେବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଅଭିମୁଖ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଇଂରେଜ ଶାସନ ସମୟରେ ଇଂରେଜୀ ପୋଷାକ ଓ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ପ୍ରତି ମୋହ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହା ଅତି ସୀମାବଦ୍ଧ ଭାବରେ ରହିଥିଲା । ତଥାକଥିତ ସିଭିଲିଆନ୍ ବା ଉଦାହରଣ

ସ୍ବଜନଗ୍ରାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ବର୍ଗଟା ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏଦେଶର ସାଧାରଣ ମନୋଭାବ ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ ଦୟନୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲା । ଆଜି ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଭାରତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଭାରତୀୟତା ପ୍ରତି ବାସ୍ତବିକ କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିଲା ବୋଲି ହୁଏତ ସେତେବେଳେ ଆମେ ଏହି ଇଂରେଜୀ ଅନୁକୃତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଳିତ ଉଚ୍ଚବର୍ଗମାନଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା ଦେଖାଉ ନଥିଲୁ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ପରି ସାଜିବାକୁ ଓ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲୁ, କିନ୍ତୁ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଅଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ପରି ହୋଇପାରୁ ନଥିବାରୁ ଆମେ ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦ୍ୱେଷ ଦେଖାଉଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥିଲା, ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଦ୍ୱେଷର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆମେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିଲୁ । ଆଜି ଇଂରେଜ ଚାଲି ଯିବାପରେ ଆମର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବଢ଼ିଲା, ତେଣୁ ଇଂରେଜ ପରି ହେବାର ambitionକୁ ଆମେ ପରମ ଉତ୍ସାହରେ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ ।

୧ । ୪ । ୭୬

ସବୁ ଖୁସୀ ଲାଗୁଚି, ସବୁ ଶାନ୍ତ ଲାଗୁଚି, ପ୍ରକୃତିର ସ୍ୱୀକାରକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ବୋଧହୁଏ ସେଇଥି ସକାଳେ କାଗଜ ଉପରେ ହାତ ଚଳାବାକୁ ରାଜି ହେଉନାହିଁ, କିଛି ଲେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ । ପ୍ରସନ୍ନ ଚେତନା ଓ ଜୀବନମୟତା ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାବନା ବା ବିଶ୍ଳେଷଣର କୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଚାହୁଁନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୋ'ର ଠିକ୍ ଏହିପରି ଅନୁଭୂତି ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ, ଏହି ଅନୁଭୂତି ଆଳସ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ନୁହେଁ । ସଂସାରରୁ ବା ଜୀବନରୁ ପଳାଇ ଆଉ କେଉଁ କର୍ମହୀନତା ବା ନିଷ୍କ୍ରିୟତା ଭିତରେ ବସିବାର କୌଣସି ଫିକର ଏ ନୁହେଁ । ଏହି ଅନିଚ୍ଛା ପରେ ମୁଁ କେବେ କୌଣସି ଗ୍ଲାନି ବା ସନ୍ତାପ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । କେବଳ ଏକ ସ୍ଥିରତା, ଯିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ନୀରବରେ ସବୁର ଭିତରେ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ସକଳ ଜଗତ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟ ହୋଇ କେବଳ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ, ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ସକଳ ସୂତ୍ରକୁ ପୁଣି ଗଣ୍ଠାଇ ନେବାକୁ ଚାହେଁ, ସକାଳର ଏହି ପ୍ରଶାନ୍ତିମୟ ଆକାଶକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଭରିନେବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷ ଆଉ ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ । ମୋ'ର ଭିତରେ ଆଉ ବାହାରେ କୌଣସି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଥିବାର ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ

ଚାହେଁ, ସବୁ ଦମ୍ଭ ଓ ସଚେତନତା ଛାଡ଼ି କେବଳ ଆପଣାର ପାକଟି ଭରାଇ ନେବାକୁ ଚାହେଁ ।

୨।୪।୬୨

ପିଲାମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା । ଆଜି ସକାଳୁ ଉଠି ପ୍ରଧାନତଃ ସେହିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ମନ ଅନତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ । ଏମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କ'ଣ କେତେଦୂର ପଢ଼ାଇ ଆସିଛି, ସେକଥା ମୁଁ ନିଜେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ପରୀକ୍ଷା ସରିଗଲେ ମୁଁ ପଢ଼ାଇଥିବା ପାଠକୁ ଏମାନେ କେତେଦୂର ମନେ ରଖିବେ ବା ନରଖିବେ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ଏଠୁ ସଂସାର ଭିତରକୁ ଯାଇ ହୁଏତ ସେମାନେ ସବୁ ପାଶୋରି ପକାଇବେ । ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ପଢ଼ିଥିବା ପାଠକୁ ସେମାନଙ୍କର ସଂସାର ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇବ । ସଂସାରକୁ ସୁନ୍ଦରତର କରି ଗଢ଼ିବାର ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଏହି ସଂସାର ସହିତ ଚତୁରତା ସହିତ ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେଇ ସିଦ୍ଧି ଓ ସଫଳତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଏମାନେ ଆପଣାର ମାର୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ । ମୁଁ ତଥାପି ଆଜି ଏମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରିବି । ଏମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ଏହାହିଁ କାମନା କରିବି; ଏମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ଏହାହିଁ କାମନା କରିବି । ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଛାଞ୍ଚ ଭିତରେ ରହି ମୋତେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼େ, ସେଠି ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ଭେଟ ହୁଏନାହିଁ । ଜିଜ୍ଞାସୁ ସହିତ ଜିଜ୍ଞାସୁର ଭେଟ ହୁଏନାହିଁ । ଆପଣାର କୌଣସି ପ୍ରକାର ତୃଷା ନିବାରଣ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପରୀକ୍ଷା ପାସ୍ କରି ବଜାରରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେବାର ପାସ୍ ପାଇବାକୁ ଏଠାକାର ଛାତ୍ର ଆପଣାର ପରମ ଧର୍ମ ବୋଲି ମନେକରେ । ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ କେବଳ ଚାକିରି କରେ କେବଳ କାମ ଖଟେ, ପ୍ରଧାନତଃ ସେ ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ; ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ଅଂଶ ବୋଲି ନୁହେଁ, ଆପଣା ଜୀବନର ଏକ ସାଧନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ନାନା କ୍ଷମତା ଓ ନାନା ଭୟର ଶାସନ ଭିତରେ ତାକୁ ଅନେକ ଖଣ୍ଡିତ ଓ କୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ଚଳିବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣା ଭିତରର ଅନେକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ତାକୁ ସୁନାପୁଅ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷକୁ ମାରିଦେବାକୁ ହୁଏ, କାରଖାନାର ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଦାସ ହିସାବରେ ଆପଣାର ସକଳ ବୃତ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ତଥାପି ମୁଁ କହିବି, ଆଜି ପରୀକ୍ଷାକୁ ଯାଉଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ମଣିଷ ହୁଅନ୍ତୁ ।

୩ । ୪ । ୬୨

ଖାସ୍ ସର୍ବୋଦୟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପୃଥିବୀର ସକଳ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ-ଯିବ, ସର୍ବୋଦୟ ବିଷୟରେ ଯଦି ତୁମେ ମୋତେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ, ତେବେ ମୁଁ କହିବି, ଏହି ସର୍ବୋଦୟ ମୋ'ର ପଥ ନୁହେଁ । ତୁମର ଅମୁକ ପଥ ମୋତେ ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ ବୋଲି ଯେତିକି ଏକାଗ୍ରହ ସହିତ ତୁମେ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଆସିବ, ସେତିକି ମୁଁ ସନ୍ଦେହ କରି ବସିବି ଯେ, ସେହି ଅମୁକ ପନ୍ଥା ମୋ'ର ପଥ ନୁହେଁ । ଏପରି ଏକାଗ୍ରହ ଓ ଅନ୍ଧ ଦୁରାଗ୍ରହ ହିଁ ମଣିଷକୁ ସକଳ ପଥରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରାଇ ଦେବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ଅଥଚ ପଥ ଠିକ୍ ଅଛି ବୋଲି ଏକ ମାରାତ୍ମକ ମୋହାନ୍ଧତାର ଜାଣ ମାରି ରଖିଥାଏ । ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ଏହି ମୋହାନ୍ଧତାକୁ ମୁଁ ଆଦର୍ଶବାଦ ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ଆପଣାର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ଯାହାର ଯେତିକି ଆସ୍ଥା ବଢ଼େ, ଆପଣା ଭିତରେ ସେ ସେତିକି ସ୍ଥିର ହୁଏ, ସେତିକି ଅପ୍ରମତ୍ତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ସେତିକି ସହିଷ୍ଣୁ ହୁଏ । ଆପଣା ପଥରେ ଚାଲିବାର ଆଗ୍ରହ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଯେତିକି ବଢ଼େ, ମଣିଷ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପଥ ଚାଲିବାକୁ ସେତିକି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ-ଥାଏ, ସେତିକି ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ସେ ଅନ୍ୟର ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ଶୁଣିବାକୁ ଆସେ । ଅନ୍ୟର କଥା କାଟି ସେ ତର୍କତତ୍ପରତା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଗଡ଼ ଜିଣିବାରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଏନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣା ପଥକୁ ଟାଣି ଆଣିବା ଅପେକ୍ଷା ସେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପଥରୁ ଶିଖିବାର ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାଏ, ଓ ଆପଣାର ପଥରେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଗତି କରୁଥାଏ ।

୪ । ୪ । ୬୨

ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଛି । ଅଧିକ ଜୀବନ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣାର ସମ୍ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ସତ୍ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂସାର ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବ । ଆଦର୍ଶ ନେଇ ପରସ୍ପର ସହିତ ଖଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବନାହିଁ । ନାନା ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ମୃତ୍ୟୁଭୟର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଆଜି ନାନାପ୍ରକାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଘର କରି ରହିଛି । ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଭିତରେ ଜଡ଼ପ୍ରାୟ ହୋଇ ତା'ର ଆପଣା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅନାଦର ଓ ତୁଚ୍ଛତା ଆସିଛି, ତାହାରି ଫଳରେ ହିଁ ସେ ଆପଣାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଆଚରଣରେ ଏପରି ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଦେଖାଉଛି । ଏବଂ ତା'ର ଭବଗତ ଜୀବନରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଆତୁରତା ତାକୁ କାମୁଡ଼ି ରହି-ଥିବାରୁ ସେ ଏହି ଅସହିଷ୍ଣୁତାକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶବାଦର ବିମଣ୍ଡନ ଦେଇ ଭାରି ଆଡ଼ମ୍ବର

କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନାନାପ୍ରକାର ମାଦକତ ଦିବାସ୍ୱପ୍ନରେ ମଜ୍ଜି ରହି ସଂସାରଟା କେବଳ ତାହାରି ପଥରେ ଆସିଲେ ଯାଇ ସକଳ ଦୁରିତର ଅପନୋଦନ ହେବ ବୋଲି ଦାବୀ କରି ବସୁଚି । ଆପଣା ପଥରେ ଯିବା ଅପେକ୍ଷା ଅପରକୁ ଆପଣାର ସମର୍ଥିତ ପଥରେ ଯିବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରିବାରେ ହିଁ ସେ ଅଧିକ ଶକ୍ତି, ସମୟ ଓ ଆଗ୍ରହ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଚି । ସବୁ ମିଶି କେବଳ ମୋହ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିବା ହିଁ ସାର ହେଉଚି । ସେ ଅପଣାର ମୋହାସ୍ତନ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଚି । ଯିଏ ନିଜେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଚି, ସେ ଅପରକୁ ମୁକ୍ତି ଦେବ କିପରି ? ତେଣୁ ମୋ'ର ମୋହ ଦରକାର ନାହିଁ, ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଦରକାର ଅଛି ।

୫ । ୪ । ୭୬

ହୃଦୟର ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡ଼ାକ କମେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଅପଣାର ଶୁଭବାସନା ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାର କର୍ମପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ଯେପରି ଆଉ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଏତେ ପ୍ରକାର ଅନିଶ୍ଚିତତା ଓ ଅନିଶ୍ଚୟତାର ଭୟ ମନକୁ ଘାରି ରଖିଚି ଯେ, ଶୁଭବାସନାକୁ ଠାବରିକ ତାହାରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଶୁଣି ପାରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ଯେପରି ମୋ'ର ହ୍ରାସ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଚି । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଏହାକୁ କ'ଣ କେବଳ ବୟସର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବୋଲି ବୁଝାଯିବ ? କିନ୍ତୁ ବୟସ ବଢ଼ିବା ଧଇଁ ସଙ୍ଗେ ତ ବିଜ୍ଞତା ବଢ଼ିବା ଉଚିତ । ଦୃଷ୍ଟିର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ମଳିନତା ଘୁଞ୍ଚିଯିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ଏ କାଳ ଭିତରେ ପଶି ଯେପରି ମୋ'ର ସବୁ ଓଲଟା ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଚି । ମୁଁ ଯାହା ଠିକ୍ ବୋଲି ଭାବୁଚି, ଦଶଜଣଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ତାହାକୁ ଠିକ୍ ବୋଲି କହି ପାରୁନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ଶଠତା ଦେଖୁଚି, ଅନ୍ୟାୟ ଦେଖୁଚି, ତାହାକୁ ଶଠତା ଓ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବା ସମୟର ନାନାପ୍ରକାର କୁଣ୍ଠା ଆସି ମୋତେ ବଡ଼ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ପକାଉଚି । ଅନ୍ୟାୟକୁ ସହିଯାଉଚି, ମୁଁ ଶଠତାକୁ ମଧ୍ୟ ସହି-ଯାଉଚି । ଭିତରେ କୌଣସି ଅନୁରକ୍ତି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ମୁଁ ମୁରୁକିହସା ଦେଇ ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଉଚି । ଜୀବନର ଦରବାରରେ ମୁଁ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷମତାକୁ ଯେପରି ଅଧିକ ଡରିବାକୁ ଶିଖୁଚି, ମଣିଷ ଲାଗି ଢଅଁର ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆପଣାକୁ ନିରାପଦ ରଖିବାକୁ ଯେପରି ମୁଁ ମୋ'ର ମହତ୍ତ୍ୱର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଚି । ଏହା କ'ଣ କେବଳ ବୟସର ପ୍ରଭାବ ? ମୋ' ଭିତରେ ତାରୁଣ୍ୟ ମରି ଯାଉନାହିଁ ତ ? ଶରୀର ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋତେ ମୃତ୍ୟୁଭୟ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉନାହିଁ ତ ?

୬ । ୪ । ୭୨

ସଂସାରରେ ଜଣେ କେତେଦୂର ଭୁଲ୍ କଲା ବା ଠିକ୍ କଲା, କେବଳ ତା'ହାର ଗୋଟାଏ ଫରୁଆ କରିଦେଲେ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ଜୀବନଟା ଯଦି ଲାଭକ୍ଷତି କଷି ବାହାର କରିଦେବାର ଅଙ୍କଖାତା ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ହୁଏତ ଏପରି କରି ଶାନ୍ତି ମିଳୁଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆମର ସଂସାରରେ ଅନେକ ଏହିପରି ଏକ ହିସାବ କରି ଆପଣା ତଥା ଅନ୍ୟର ଜୀବନକୁ ବଡ଼ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାନ୍ତି । କେତେଟା ଲାଭର ସମାହାରକୁ ସଫଳତା ବୋଲି ଧରିନେଇ ସେମାନେ ସଫଳ ଓ ବିଫଳ,—ଜୀବନର ଏହି ଦୁଇଟି ପ୍ରସ୍ଥ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । କେବଳ ଭୁଲ୍‌ଟାକୁ ଦେଖାଇଦେଲେ ଜୀବନର ସବୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସରି ଯାଏନାହିଁ । ଭୁଲଟାକୁ ଜାଣି ଭୁଲ୍ ସହିତ ସହାବସ୍ଥାନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ସବୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସରି ଯାଏନାହିଁ । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଭୁଲ୍ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଅଧିକ ଜୀବନର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଓ ବିଶ୍ୱାସରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ଭୁଲ୍‌କୁ ଆପଣା ଜୀବନର ଏକ ଅଂଶରୂପେ ଅନୁଭବ କରି ସେହି ଅନୁଭୂତିର ଭୂମି ଉପରେ ନୂଆ କରି ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ, ନୂଆ କରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ, ନୂଆ କରି ନିର୍ଭର ରଖିବାକୁ ହୁଏ, ନୂଆ କରି ଭଲ ପାଇବାକୁ ହୁଏ । ଯାହାର ଜୀବନରେ କେବେ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ହୁଏନାହିଁ, ତା'ର ଜୀବନ କେତେଦୂର ବରଣୀୟ ହୋଇଥିବ ବା ନହୋଇଥିବ, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୋ' ଜୀବନରେ ମୁଁ ସେପରି ବରେଣ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ କଦାପି କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । କୌଣସି ମଣିଷକୁ ମୁଁ ତା'ର ଭୁଲ୍ ସକାଶେ ଘୁଞ୍ଚିଯିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋ'ର କୌଣସି ଭୁଲ୍ ଦେଖି ମୋତେ ଜଣେ ଘୁଞ୍ଚିଯାଉ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଚାହେଁନାହିଁ ଘୁଞ୍ଚିଯିବାର ଏ ବୈରାଗ୍ୟ ମୋ'ର ନୁହେଁ, ଉଗ୍ର ହୋଇ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଧର୍ମ ମୋ'ର ନୁହେଁ; ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାହୁଣ୍ଡରେ କେବଳ ସଫଳତା ଆଉ ବିଫଳତାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଚାଲିବା ମୋ'ର ମାର୍ଗ ନୁହେଁ । ମୋ'ର ଚର୍ମ, ମୋ'ର ମାଂସ, ନାନା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ଆଉ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ମୋ'ର ଆଖି ପରି ମୋ'ର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଖୁବ ଦୁର୍ବଳ; ମୁଁ ତାକୁ କଦାପି ଶକ୍ତ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । କୌଣସି finalistic ନୀତିବାଦ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ମାରିଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ ।

୭ । ୪ । ୭୨

ଆଜି ସକାଳେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଧୂପକାଠି ଲଗାଇ ଦେଉଦେଉ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଏ ଜୀବନରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚିତ

ହେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୁଁ କାହାର ସହିତ ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ,ସଂସାରର ଭୂଇଁ ଉପରେ.ମୁଁ କାହାର ସହିତ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ଲଢିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ଯିଏ ବାଦ କରି ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଲା,ତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯେନେହେଲେ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ଚାହିଁ ନଥିଲି । ତାକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ଆହୁରି ନିକଟକୁ ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । ତାକୁ ମୋ'ର ଅଧସ୍ତନ ନକରି ମୁଁ ତାକୁ ମୋ'ର ସା'ଥି କରି ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ନବୁଝି ଚାଲିଗଲା । ମୋତେ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଚାଲିଗଲା,ଏହି ସଂସାରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଚାଲିଗଲା,ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଅବଦାନକୁ ସେ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଚାଲିଗଲା । କାଲି ଯେନଯାକ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଭାବୁଥିଲି । ମଣିଷ କାହିଁକି ଏହି ସଂସାରକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ ? କାହିଁକି ସେ ସବୁଠାରୁ ସମସ୍ତ ଗଣ୍ଠି ଛଡ଼ାଇ ଦେବାଲାଗି ଏପରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଉଠେ, କାହିଁକି ସେ ଜୀବନର ସକଳ ଉତ୍ତରାଧିକାରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଯିବାକୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ ? ମୁଁ ଏହାର ଉତ୍ତର ପାଏନାହିଁ । ସଂସାର ଦେବାର ଭୂମି, ନେବା'ର ନୁହେଁ । ଅନ୍ତତଃ ମୁଁ ଏହାକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ଆପଣା ଭିତରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିକଶିତ କରି ନିର୍ମଳ ହୃଦୟରେ ସଂସାର ଲାଗି ସମର୍ପଣ କରିପାରିବା ହେଉଚି ସଂସାର । ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମ ଲାଗି, ଅପର ଲାଗି, ଭୂମା ଲାଗି ଆପଣାର ସକଳ ଆସକ୍ତିକୁ ନ୍ୟାସ କରିପାରିବା ହେଉଚି ସଂସାର । ଯାଇଥିବା ମଣିଷ ଯଦି ଆଜି ମଧ୍ୟ ଫେରିଆସେ, ମୁଁ ମନ ଭିତରେ କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ ବା ଗ୍ଲାନି ନରଖି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସିଏ ଆସିବ କି ?

୮ । ୪ । ୭୨

ପଞ୍ଚସ୍ତରି ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜର୍ମାନୀର ମହାକବି Goethe କହିଚନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର ଜୀବନଟା ମୂଳତଃ କେବଳ ଦୁଃଖକ୍ଳେଶରେ ହିଁ କଟିଗଲା, କେବଳ ଦାରୁଣ ବୋଝ ବୋହି କଟିଗଲା । ଆପଣା ଜୀବନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର କାହାରି ପାଖରେ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ହେଁ ତଥାପି ସେ କହିବେ ଯେ, ଦୀର୍ଘ ପଞ୍ଚସ୍ତରି ବର୍ଷର ଜୀବନକାଳରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ଚାରିସପ୍ତାହ ମାତ୍ର ହୁଏତ ସେ ପ୍ରକୃତ ସୁଖ ପାଇଚନ୍ତି । Goetheଙ୍କର ଆଶାବାଦ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ ଅଛି, ଅନ୍ତର୍ଶକ୍ତି ଓ ପ୍ରଭୂତ କର୍ମଶକ୍ତିର କବି କି ନିଃସଙ୍ଗ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏମିତି ଭାବରେ ମତପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରିବିନାହିଁ । Geotheଙ୍କର ରଚନା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଜାଣିଚି, ସେଥିରୁ ନିରାଶାବାଦକୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସନ୍ଦେଶ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ସ୍ୱୀକାର କରିବିନାହିଁ । ତଥାପି

ମୁଁ କହିବି ଯେ, କୌଣସି କବି ବା ଦାର୍ଶନିକର ନିରାଶାବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର ଅଭିଯୋଗ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ କେବଳ ଦୁଃଖଭୋଗ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବୋଝ ବୋହିବା ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । ଏ ବୋଝ ତାଙ୍କର ବୋଝ, ତେଣୁ ଏହା ସହଜ ବୋଝ । ଏହି ଭଲ ପାଇବା, ଏହି ଜାଣିବା, ସବୁ ଜୀବନକୁ ଆତ୍ମୀୟ ବୋଲି ଜାଣି ତାହାର ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା,- ଏହି ବୋଝ ଅତି ସହଜ ବୋଝ । ଏହାହିଁ ଜୀବନ, ଏଇଥିରେ ହିଁ ଜୀବନର ଅଶେଷ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୋ' ଭିତରର ଜୀବନଧର୍ମୀ Bohemian ଏହି ସୁଖର ଆସ୍ୱାଦନ କରି କରି ତଥାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସେଇଥି-ପାଇଁ ସେ ଆହୁରି ସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବ ବୋଲି ଆହୁରି ଅଧିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଲୁଚି । ଯେତକ ବୁଲୁଚି, ସେତକ ଅଭିଭୂତ ହେଉଚି, ସେତକ ଧନ୍ୟ ହେଉଚି ।

୯ । ୪ । ୭୨

ବିରକ୍ତି ହେଉଚି ବୋଝ ବୋହିବାର ପରିଚାୟକ, ବିସୂସ୍ୱାନତା ହେଉଚି ବୋଝ ବୋହିବାର ପରିଚାୟକ । ମୁଁ ଏହି ଜୀବନ ଉପରେ କେବେ ବିରକ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ହଁ, ନାନା ସମୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ବିମିଶ୍ରିତ ଭାବର ଆବେଗ ମୋତେ କେତେବେଳେ ସଂସାରର ଜୀବନୋତ୍ସବରୁ ଦୂରଛଡ଼ା କରି ରଖିଚି, ପୁଣି କେତେବେଳେ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସବକୁ ଠୁଳ କରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପାଇଚି, ସକଳ ପୃଥିବୀକୁ ମୋର ହାତପାପୁଲି ଉପରେ ଧରି ରଖିପାରିଚି, ସକଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ସମ୍ଭାଳି ରଖିପାରିଚି । କିନ୍ତୁ ଜୀବନକୁ ଦୁଃଖର ବୋଝ ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଭାବିନାହିଁ । ଏହି ସଂସାର କେବେହେଲେ ନୀରସ ଲାଗିନାହିଁ । ମୋ'ର ସଂସାର ଓ ଜୀବନ ଭିତରେ ମୋ'ର ଅନୁଭୂତି ଯେତକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଚି; ମୋ'ର ବିସ୍ମୟ ମଧ୍ୟ ସେତକ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ଏହି ସଂସାର ଭିତରୁ ଲବ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଦୃଶ୍ୟ, ଛନ୍ଦ, ସମ୍ପର୍କ ଓ ସମ୍ବେଦନା ସକାଶେ ହିଁ ମୋ' ଭିତରର ଶିଶୁ କଦାପି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ସେ ଗୋଟିଏ ଦିନକୁ କେବଳ ଆଉଗୋଟିଏ ଦିନର ପୁନରା-ବୃତ୍ତି ବୋଲି କେବେହେଲେ ଭାବିନାହିଁ, ଏହିପରି କୌଣସି ଜୀବନବିନାଶୀ ବୈରାଗ୍ୟ ତାକୁ କେବେହେଲେ ଗ୍ରାସ କରି ପାରିନାହିଁ । ହଁ, ଏହି ସଂସାର ସହିତ ସ୍ନେହ ଲଗାଇ ହିଁ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଚି, ଏହି ସଂସାର ଓ ଜୀବନର ସଙ୍ଗମହିମା ମୋତେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶୁଷ୍କ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ମାନିବା ପର୍ଯ୍ୟାୟରୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ସ୍ଥାୟୀ ଧର୍ମର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଉପନୀତ କରାଇଚି । ମୋ'ର

ସ୍ୱର୍ଗ-କଳ୍ପନା ଏବଂ ଜନ୍ମାନ୍ତର ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଶୁଭକାମନା ଉପରେ ହିଁ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି, ଏଇଠି ରହି ମୁଁ ସଦାବେଳେ ଦୂରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଛି ।

୧୦ । ୪ । ୭୨

ଜାତୀୟତାବାଦରେ ରାଜନୀତି ଆସି ମିଶିବା ଦିନଠାରୁ ଜାତୀୟତାବାଦ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ମନୁଷ୍ୟକୁ ସୌମ୍ୟତର ନକରି ତାହା ମଣିଷକୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଛି । ଜାତୀୟତାବାଦ ଭିତରେ ରାଜନୀତି ଆସି ମିଶିଛି କହିଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ କହିବା ହେବନାହିଁ, ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତା ଜାତୀୟତାବାଦକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଛି, ଆପଣାର ପରାକ୍ରମ ବିସ୍ତାର କରି ରାଷ୍ଟ୍ର ବା ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତାବାଦ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗିଳି ପକାଇବାର ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କରିଛି, ତାହାର ସେହି ଅଭିଯାନରେ ସେ ଜାତୀୟତାବାଦକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ହତିଆର କରି ବ୍ୟବହାର କରିଛି । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବଭୂମିରେ ଯେତେପ୍ରକାର ଅନୁରକ୍ତି ଥିଲା, ଆପଣାକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବାର ଯେତେ କ୍ଷେତ୍ର ରହିଥିଲା, ସେହିସବୁ ଅନୁରକ୍ତି ଓ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଦଖଲ କରି ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତାବାଦ ଆଜି ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଡ଼ ସହାୟହୀନ ଓ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରି ପକାଉଛି, ନିଃସହାୟ ଭାବରେ ରାଜନୀତିକ ସତ୍ତାକୁ ପରମାଶ୍ରୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ଆପଣା ଲାଗି କୌଣସି ଗତ୍ୟନ୍ତର ଦେଖୁନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ କେତେଟା ଫରମାସୀ ବାଣ୍ଟ ସହିତ ଆପଣାକୁ identified କରିଦେବା ବ୍ୟତୀତ ସେ ଆପଣା ଜୀବନର କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯଥାର୍ଥତା ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ' ଜାତିକୁ ଭଲ ପାଇବି, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ନିକଟତର ହୋଇ, ମୋ'ର ପରିବେଶ ହୋଇ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ମୋତେ ନାନାପ୍ରକାରେ ପ୍ରେରିତ ଓ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ଆପଣାର ବୋଲି ଭଲ ପାଇବି । ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର tangible ପ୍ରତୀକ ହିସାବରେ ମୁଁ ତାକୁ ଭଲ ପାଇବି । ତାହାରି ପୀଠ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି, ସ୍ଥୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଲାଳସାର ଉତ୍ତେଜନା ଓ ବ୍ୟଗ୍ରତା ସେପାଖରେ ଜୀବନଧର୍ମର ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମତର ଆହ୍ୱାନମାନ ରହିଛି, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସାଂସ୍କୃତିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ମୋର ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ସେହି ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରିବି, ତାହାରି ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବି, ଆପଣାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ସୀମାଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁଁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେବି-ମୋ'ର ଜାତିକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି କହିବାବେଳେ ମୁଁ ଏତିକି ବୁଝିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଜାତି ନାମରେ ମୁଁ ଅଫିମ ଖାଇବି, ସମ୍ଭବ ନାମରେ ମୁଁ ପଶୁର ଆଚରଣ କରିବି ଓ ତାହାକୁ ନିର୍ଲଜ ସମର୍ଥନ ଦେବି, ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଏହା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

୧୧ । ୪ । ୭୬

କୌଣସି ସର୍ତ୍ତ ରଖି ମୁଁ ଏ ସଂସାରରେ ମୋର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଆସିନାହିଁ । ମୋ'ର ଇଚ୍ଛା ବରୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ତତଃ ମୋର ସମ୍ମତି ବା ଅସମ୍ମତିର କୌଣସି ଅପେକ୍ଷା ନରଖି ମୋତେ ଏହି ସଂସାରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଚି ବୋଲି ଏକ ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଅଭିଯୋଗ କରି ମୁଁ ସେଇଥିରୁ ଆପଣା ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଶୈଳୀ ବାହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ଏକ ବରଦାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି, ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି । ଭିତରେ ଏତେ ଆଶା, ଏତେ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ଏତେ ସ୍ୱପ୍ନ–ଏହାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମରଣ–ଦର୍ଶନର ବୌଦ୍ଧିକତାରେ ଦୂଷିତ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁନା, କୌଣସି ପ୍ରକାର ବଣିକବର୍ଦ୍ଧ୍ୟାର ହିସାବ କିତାବ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏହାକୁ ବିମୂଢ଼ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୁଁ ବିନାସର୍ତ୍ତରେ ମୋର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବି, ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ଆପଣାକୁ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିବି, ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ଏ ପୃଥିବୀରେ ବନ୍ଧୁ ଖୋଜି ବୁଲିବି, ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ନାନା ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯିବି, ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ଆପଣାକୁ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେବି । ମୋ'ର ଭୁଲଗୁଡ଼ାକ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ସଦାସତର୍କ ଓ ସଦାଚତୁର ରହି ମୁଁ ଜୀବନର ମଧୁରତାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେବନାହିଁ । ମୋ'ର ଭିତରେ ଭୁଲ ରହିଚି, ଏତିକି କହିବାରେ ମୁଁ କାହାର ପାଖରେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ଭୁଲଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ଚିହ୍ନି ଓ ଭଲ ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରି ଶିଖି ତ ମୁଁ ଭୁଲଗୁଡ଼ାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରିବ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆପଣାର ବିକାଶ ଲାଗି ଅନ୍ୟ ପ୍ରଶସ୍ତ ରାସ୍ତା ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଆପଣାକୁ ଗୋପନ କରି ରଖିବା ମଧ୍ୟ ମୋ' ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ activity ନୁହେଁ–ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାହିଁ ମୋ'ର ଧର୍ମ । ଏହି ଧର୍ମ ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ ଜଗତ ଦେଖିବାକୁ ହୁଏତ କେତେ ଜାଗାରେ ହାରିବି, କେତେ ଜାଗାରେ ଅପଦସ୍ଥ ହେବି; ତଥାପି ଏହାହିଁ ହେଉଚି ମୋ'ର ରାସ୍ତା ।

୧୬ । ୪ । ୭୬

କଲିକତାର କୌଣସି ପତ୍ରିକାରେ ହଜରତ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଛବି ବାହାରିଚି, ସେଥିଲାଗି ସହରର ମୁସଲମାନ ଗୁରୁମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାହାର କରି ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଚନ୍ତି ଏବଂ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଉ ବୋଲି ଦାବୀ କରିଚନ୍ତି । ପୈଗମ୍ବରଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି ବାହାରିବ ନାହିଁ, ଏପରି ନିଷେଧ କୁଆଡ଼େ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ରହିଚି । ନ ତସ୍ୟ ପ୍ରତିମା ଅସ୍ତି,—ଏପରି ଏକ

ବାକ୍ୟ ତ ହିନ୍ଦୁ ଉପନିଷଦରେ ରହିଛି । ଉପନିଷଦ ଯୁଗ ପରେ ଯେବେ ପୁରାଣର ଯୁଗ ଆସିଲା, ମନୁଷ୍ୟର କଳ୍ପନା ଭିତରୁ ଅଗଣିତ ଦେବତା ଓ ଦେବୀ ଆକୃତି ପାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଏପରି କନ୍ଦଳ ହୋଇଥିଲା କି ନାହିଁ ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ । ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର କୌଣସି 'ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଧର୍ମରେ ଥିବା ଏହି ସଂସ୍କାରଗତ ଅନ୍ଧତା ଓ ଉଗ୍ରତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଭିଯୋଗ ରହିଛି । ଯେକୌଣସି ଧର୍ମରେ ଓ ଯେକୌଣସି ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିବା ସଂସ୍କାରଗତ ଅନ୍ଧତା ପ୍ରତି ମୋ'ର ସବୁବେଳେ ଅନାଗ୍ରହ ରହିଛି । ଇସଲାମ୍‌ର ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ ସୁଫି ଧର୍ମ ରହିଛି । ଇସ୍‌ଲାମ୍‌ର ଇତିହାସ ଭିତରେ ଅଲ୍‌-ଘଜଲିଙ୍କର ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ତଥାପି ମୋ'ର ମନେହୁଏ, ଏହିସବୁ ସନ୍ତଧର୍ମର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଧର୍ମର ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ଯେତେ ବଦଳିବା ଉଚିତ, ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ତାହା ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ସେହି ଧର୍ମରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗତିଶୀଳତା ଓ ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ମଣିଷକୁ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ମଣିଷକୁ ଧର୍ମଗତ ଜୀବନରେ ଅଧିକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ଇସ୍‌ଲାମ୍‌ ମଣିଷର ମନ ଓ ହୃଦୟକୁ କେବଳ କେତେଟା ଆଚାର ଓ ସଂସ୍କାର ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ କରି ବାନ୍ଧି ପକାଇଛି,—ମଣିଷର ହୃଦୟକୁ ବଡ଼ ବ୍ୟାହତ କରି ରଖିଛି ।

୧୩ । ୪ । ୭୨

ଯୁବ,—ସେ ହେଉଛି ଯୁବକ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଭବିଷ୍ୟତର ନିର୍ମାଣ କରିବ । ମଣିଷର ଏହି ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ସୁଖୀ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବ, ତା'ର ପ୍ରତିବେଶକୁ ସେ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ କରିବ । ଅଥଚ, ଯେଉଁ ଦେଶ ବା ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ଯୁବକ ପଛମୁହାଁ ହୋଇ ରହେ, ଅତୀତ ଧର୍ମର କେତେଟା ବିଧିଲେଖା ସଂସ୍କାର ବା ବିଧାନକୁ ସେ ଧର୍ମ-ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ପୁଣି ସେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ସ୍ତରରେ ବିଦ୍ୱେଷ ବଢ଼ାଇବାକୁ ବାହାରିପଡ଼େ, ସେହି ଯୁଗ ଓ ସେହି ଦେଶକୁ କେବଳ ଅଧମ ଓ ହତଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ଉତ୍ସାହକୁ କେବଳ ଏକ ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ମୁସଲମାନ ହୁଅ ବା ହିନ୍ଦୁ ହୁଅ, ଜୀବନର ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଧର୍ମ ରହିଛି, ଯୌବନର ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଧର୍ମ ରହିଛି । ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିର ମଧ୍ୟ ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଧର୍ମ ରହିଛି । ଏ ଦେଶରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ରହିଛି, ତାହାକୁ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଯୁବକକୁ ଯୋଗ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ ଦେଶରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅନ୍ୟାୟ

ରହୁଚି, ଏ ଦେଶର ମଣିଷ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଅପମାନିତ ଓ ଅସମ୍ମାନିତ ହେଉଚି । ଯୁବକ ଏହି ଅପମାନ, ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅସମ୍ମାନ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ସେତିକବେଳେ ଯେଉଁ ଯୁବକ ଧର୍ମସ୍ଥାନର ଅର୍ଚ୍ଚିମ ଛାଡ଼ି ଧର୍ମକୁ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗତ ଗଣ୍ଡୀ ଭିତରେ ନମିତ୍ତ କରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ସେହି ଯୁବକକୁ ଏ ଦେଶର ଲଜ୍ଜା ବୋଲି କହିବି, ଏହି ନର୍ମୟୁଗର ଲଜ୍ଜା ବୋଲି କହିବି । ଲୋଭ, ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଶୋଷଣ ପଡି ଆଖି ବୁଜି ଯିଏ କହିବେ ପୈଗମ୍ବରଙ୍କର ଛବି ରହିଥିବାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ବାହାରେ, ତାହାର ବ୍ୟାଧି ଦୂର କରିବାକୁ ଏ ଦେଶରେ ନୂତନ ଧର୍ମ କେବେ ସଂସ୍ଥାପିତ ହେବ ?

୨୪ । ୪ । ୬୬

ସ୍ଥିର ହେବା ମଣିଷର ଧର୍ମ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା ହେଉଚି ମଣିଷର ଗୁଣ । କିନ୍ତୁ ଖାଲି ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଲେ ଏ ପାପ ଦୂର ହେବନାହିଁ, ଖାଲି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିଲେ ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ଦୂର ହେବନାହିଁ । ଭୀରୁର ଭୀରୁତାକୁ ସ୍ଥିରତା ବା ଧୀରତା ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ପଡ଼ି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଅନ୍ଧକାର ଘନତର ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ସ୍ଥିର ହେବାର ଛଳନା କରି ଆଖି ବୁଜି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ଉପରେ ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇ ଚାଲିଥିବ । ସଂସାରରେ ନାନା ସୁନ୍ଦର ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଶଠତା ରାଜତ୍ୱ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଆପଣା ଭିତରେ କୌଣସି କ୍ଷମତା-ଲାଳସା ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୋହ ରଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଏକଥା ମୁଁ ସବୁବେଳେ ସ୍ୱୀକାର କରିବି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, ଅଯୋଗ୍ୟ କର୍ତ୍ତାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, ମଣିଷର ଅସମ୍ମାନ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ସ୍ୱୀକୃତ ସମ୍ମାନାସନ ଛାଡ଼ି ତା'ଲାଗି ଠିଆ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା' ନହେଲେ କିଛି ବଦଳିବ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଚାରିପାଖରେ ଅନ୍ୟାୟ ଘର କରି ରହିଚି ଶିକ୍ଷାର ଅଭିନୟ କରୁଥିବା ଅଶିକ୍ଷିତ ବର୍ବରତା ଘର କରି ରହିଚି, ଶିକ୍ଷା-ଦାନର ସୁନ୍ଦର ଅଟ୍ଟାଳି ଗଢ଼ି ଦେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ଧନଲୋଭୀ ଓ ସମ୍ମାନ-ଲୋଭୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣିଷମାନଙ୍କର ଶଠତା ଲାଗିରହିଚି, ଭୟ ଓ ଖୋସାମତି ଭିତରେ ମଣିଷର ସବୁ ମଣିଷପଣିଆ ମରି ଯାଉଚି, ଜୀବନରେ ଆପଣାର ପଦ ହରାଇ ବସିବାର ଆଶଙ୍କା ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସ୍ୱର ଜଡ କରି ରଖିଚି,—ଏପରି ସୁଆଙ୍ଗ ଲାଗି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୋଉ ଦେଶର କି ଉନ୍ନତି ହେବ, କୋଉ ମଣିଷର କି ଉଦୟ ହେବ ? ଅନୁସଂସ୍ଥାନର ଆୟନଟାକୁ ଜଗି ବସି ଯେପରି ତେଣେ ହୃଦୟ ଭିତରୁ ସମସ୍ତ ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି ମରିଯିବାକୁ ବସିଲାଣି, ଗୋଟାଏ

ପ୍ରକାର ଶୁଷ୍କ ଉଦାସୀନତା ଅର୍ଥାତ୍ ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ଜୀବନର ପ୍ରଧାନତମ ବୃତ୍ତି ହୋଇ ରହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆଉ କେଉଁଠି କି ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି ମାନ ନେବନାହିଁ । କାରଣ, କେଉଁଠି କେତେ ପ୍ରକାରର ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଶଠତା ଚାଲିଚି, ବସ୍ତୁ ମହଣରେ ମୁଁ ଏହି ଗୁଡ଼ାକୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିପାରିବନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁଠି ଅଛି, ସେଠି ନିର୍ବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ମଣିଷ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବି,—ଏହା ହେଉଚି ଯଥାର୍ଥ ବାଟ ।

୧୫।୪।୭୨

ଉପରେ ତ ବେଶ୍ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଚି, କିନ୍ତୁ ସେହି ଅପରାଧ ଫଳରେ ଯେପରି ମୋ'ର ଭିତରେ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଓ ଅତି ଜୀବନଧର୍ମୀ କୌଣସି ସମ୍ପଦ କ୍ରମେ ମରି ମରି ଯାଉଚି, ଜୀବନର ପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା କୌଣସି ଶକ୍ତି ଯେପରି କ୍ରମେ ଶିଥିଳ ହୋଇ ଯାଉଚି । ଅନ୍ୟାୟକୁ ମାନିନେବା ମଧ୍ୟ ଅପରାଧ, ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିବା ମଧ୍ୟ ଏକ ଅନ୍ୟାୟ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଯେତେ ନିରାପଦ ରହିବାର ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ଅତି ଆପଣାର କାହାକୁ ଆହତ କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏ,—ଅତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ କାହାକୁ ଅସ୍ୱୀକୃତ ଓ ଅବହେଳିତ କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏ; ତଦ୍ୱାରା ଜୀବନଠାରୁ ଦୂରକୁ ହଟିଯିବାକୁ ପଡ଼େ, ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଓ ସମସ୍ତ ଦୀପ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଠାରେ ତିନି ବରଷ ରହି କ୍ରମେ ମୁଁ ଏହାହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ଏ ସଭ୍ୟ ସମାଜରେ ତତ୍ପରତା ଅଛି, ତତ୍ପର ଉଦାସୀନତା ରହିଚି, ବାହ୍ୟ ଆଚରଣରେ ଏଠି ଅନେକ ଅଭିନୟକୁଶଳ ଚତୁରତା ରହିଚି; କିନ୍ତୁ ଏଠି ଜୀବନର ଦୀପ୍ତି ନାହିଁ, ଜୀବନର ସେ ପ୍ରେରକଶକ୍ତି ନାହିଁ, ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର କ୍ଲୀବମତା ଏଠି ସକଳ ଗତି ଓ ସକଳ ବିକାଶକୁ ଗ୍ରାସ କରି ରହିଚି । ଏ ଯୁଗକୁ ଠିକ ସଫଳ ହେବାର ଚମତ୍କାର ଫିସାଡି ସବୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଜ ଚାଲିଚି । କିନ୍ତୁ ଏ ସଫଳତା ତ ମୋ'ର ସଫଳତା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ବାହାରେ ଅର୍ଥଲାଭ, ଆସନଲାଭ ଓ ସମ୍ମାନଲାଭ,—ଏହି ସବୁ ଲାଭ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆପଣାର ଚରମ ବିଫଳତାଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ମୋତେ ଅଭିନୟ କରି ଆସୁନାହିଁ, କାରଣ ଅଭିନୟ କରିବାର ଅଭିଳାଷକୁ ମୁଁ କେବେ ଆପଣାର ଅଭିଳାଷ ବୋଲି ମନେ କରିନାହିଁ ଏତେ ଶକ୍ତି, ଏତେ ଇଚ୍ଛା ଖାଲି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗୁଚି ।

୧୭ । ୪ । ୭୬

ସହିଯିବା ଅହିଂସା ନୁହେଁ, ଆଳସ୍ୟ ଅହିଂସା ନୁହେଁ; ଯାହା ଯେଉଁଠି ଯେପରି ଅଛି, ତାହାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି କହି ମାନିନେବା ମଧ୍ୟ ଅହିଂସା ନୁହେଁ । ଆମେ ସହି ଯାଉଥିବା, ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଆହ୍ୱାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସିଥିବା, ବର୍ତ୍ତମାନର ସକଳ ଅସତ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଏହାକୁ ହିଁ ଆମେ ବିଧାତାଙ୍କର ବିଧାନ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିବା, ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହୁଥିବା ଯେ ହୃଦୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲେ ସୁଖୀ ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ,— ଏହାକୁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧମ ସ୍ତରର ବଞ୍ଚିରହିବା ବୋଲି କହିବି । ଆଗ ମୋ' ହୃଦୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ମୋ'ର ଆଳସ୍ୟକୁ ବହିଷ୍କୃତ ନ କରିଦେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁଠି ଯାହା କହିବି, ସେଥିରେ କୌଣସି ସାର୍ଥକତା ବା କୌଣସି ଶକ୍ତି ରହିବନାହିଁ, ମୁଁ ବଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦରେ ବଡ ବଡ଼ କଥା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ କୌଣସି ଶକ୍ତି ରହିବନାହିଁ । ନା-ସାହସ ଦରକାର, ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାର ସହିତ ସହାନୁଭୂତି ଦରକାର, ସଂସାରରେ ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟକୁ ନିଜ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ପରି ଅନୁଭବ କରିବା ଦରକାର । ସହାନୁଭୂତି କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଅପର ପ୍ରତି ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ଟିକିଏ କନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ, ମୁଁ ସେ ସହାନୁଭୂତି ବିଷୟରେ କହୁନାହିଁ । ହୃଦୟର ସକଳ ଭୟ ଓ ସକଳ ଆଳସ୍ୟ କଟିଗଲେ ସବୁରି ସହିତ ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରାଯାଏ, ମୁଁ ସେହି ସହାନୁଭୂତି କଥା କହୁଛି । ଏହି ସହାନୁଭୂତି ଆସିଲେ ଆଉ ସହିଯିବାକୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ । ମାନିନେବାକୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ, ଶକ୍ତିହୀନ ଭାବରେ ଖାଲି ମୁହଁର କଥା ଓ ଦେହର ଭେକ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ । କଥା କହି ବା ଭେକ ବଦଳାଇ ଯେଉଁ ବିପ୍ଳବ ହେଉଥିଲା, ସେହି ବିପ୍ଳବ ଏ ଯୁଗରେ ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ତେଣୁ, ତୋ'ର କଥା ତୋ'ର ଜୀବନର ଦର୍ପଣ ହେବନାହିଁ, ତୋ'ର ଭେକ ତୋତେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦାହରୁ ମୁକ୍ତ କରି ପାରିବନାହିଁ, ତୋ'ର ହୃଦୟ ଓ ତୋ'ର ଅନୁଭୂତି ହିଁ ତୋତେ ରାସ୍ତା ଦେଖାଇବ ।

୧୭ । ୪ । ୭୬

କେବଳ ବ୍ୟାଧିତ ଭାବରେ ଆପଣାର ସଫଳତା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ମୁଁ ଏହି ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ ଭୀଷଣ ମରଣବୃତ୍ତି ବୋଲି କହିବି । ସଫଳତା ଚିନ୍ତା ସହିତ ବିଫଳତା ଚିନ୍ତା ଅବଶ୍ୟ ବଡ଼ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି । ବିଫଳ ହୋଇ ଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଯାହାକୁ କାମୁଡ଼ି ରହିଥାଏ, ସେଇ ସବୁବେଳେ

ଆପଣାକୁ ଆପଣାର ସଫଳତା ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ନାନା ଭାବରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ । ଆପଣାର ବିଫଳ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ତାକୁ ଯେତିକି ଅବସନ୍ନ କରି ପକାଏ, ସମ୍ମୁଖରେ ସେ ଯେତିକି ଅନିଶ୍ଚିତ ଅନୁଭବ କରେ, ସେତିକି ଉଗ୍ର ଓ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ସେ ସଫଳତାର ଚିନ୍ତାକରି ଆପଣାର ଅବସାଦ ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ହେ ଭଗବାନ୍, ମୋ' ଜୀବନରୁ ଏହି ଚିନ୍ତାର ପ୍ରମାଦ ଦୂର କରିଦିଅ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏହି ଚିନ୍ତାକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଏଡ଼ି ଆସିଛି, ଏଣିକି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ତୁମେ ଠିକ୍ ସେହିପରି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ଓ ଶକ୍ତିମାନ୍ କରି ରଖ । ସଂସାର ଯାହାକୁ ସଫଳ ହେବା କହେ, ଅନେକ ଦିନରୁ ମୁଁ ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହି ସଫଳ ହେବାର ସମସ୍ତ ମୋହକୁ ବର୍ଜନ କରି ଆସିଛି । ମୁଁ ସଫଳ ହେବା ସକାଶେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ; ଯେଉଁଥିରେ ଆପଣାର ପ୍ରକାଶ, ମୁଁ ସେଇଥି ଲାଗି ଆପଣାକୁ ନିବେଦନ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ତାହାହିଁ ମୋ'ର କର୍ମଯୋଗ । ଏହାର ଭିତରେ ମୋ'ର ଜ୍ଞାନ ଓ ମୋ'ର ଭକ୍ତି ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଅଭିନ୍ନ ଭାବରେ ସମନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଛି । ବେଳେବେଳେ ଅବସାଦ ଆସେ, ବେଳେବେଳେ ବାହାରକୁ ଅନାଇବାର ଓ ବାହାର ପରି ଢାଞ୍ଚର ହେବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଭିତରକୁ ଅନାଇବାର ସ୍ଥିରତା ହରାଇବସେ । ତୁମେ ସେତିକିବେଳେ ମୋତେ ଫେରାଇ ନେଇଆସ, ମୋତେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ କର, ମୋତେ ମୋ'ର ହୃଦୟର ଆତ୍ମସ୍ଥ କରି ରଖ, ମୋତେ ତୁମର ଆତ୍ମୀୟ କରି ରଖ ।

୧୮ । ୪ । ୭୬

ମୋ'ର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ପଛରେ ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ, ଅନୁଭୂତି ରହିଛି । ଅମୁକ ଜିନିଷ ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ଏହି ପ୍ରେରଣା ମୋର ପ୍ରେରଣା ନୁହେଁ, ଏହି ବୁଦ୍ଧି ମୋର ବୁଦ୍ଧି ନୁହେଁ । ଏପରି ନକରୁଥିଲେ ମୋ'ର ଜୀବନରେ କୌଣସି ଥାନରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ରହି ଯାଉଥାନ୍ତା, ସେଇଥିଲାଗି ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଉଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଆକାଶର ସକଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବ । ମୁଁ ସ୍ନାନ ସାରି ଏଠି ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ତାହାରି ଅପେକ୍ଷାରେ ବସି ରହିଛି, ବଡ଼ ଛନଛନ ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ଆପଣାର ଅତି ପ୍ରିୟଜନ କେହି ଆସୁଥିବା ପରି ମୁଁ ଝରକା ଏପାଖରୁ ଅନାଇ ରହିଛି,—ଏହା ପଛରେ କିଛି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଅନୁଭୂତି ରହିଛି । ଦିନ ପରେ ଦିନ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଠିକ୍ ଏହିପରି କରିଆସିଛି । ଏହା ପଛରେ ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ, ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମୁଁ ଏହା କରି ଆସିଛି,—ଏହା ନକରୁଥିଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ସନ୍ତପ୍ତ ବଞ୍ଚିତ

ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି ବୋଲି ଏହା କରିଆସିଛି । ଏହା ପଛରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ନାହିଁ, ପ୍ରାଣର ହିଁ ପ୍ରେରଣା ରହିଛି । ତେଣୁ କେବଳ ଏକ ଆଚାର ବା ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ ପରି ମୁଁ ଏହା କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ନାହିଁ, ଏହାକୁ କେବଳ ଏକ ସଂସ୍କାର କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ କହିବା ହେବନାହିଁ । ଏହା ମୋ'ର ଜୀବନର ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଛି, କୋଉଠି କାହାର ସହିତ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ଏପରି ହେଉଛି । ମୁଁ ବଗିଚାରେ କାମ କରେ, ମୁଁ ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟା ଧରି ପଢ଼େ ବା ପଢ଼ାଏ, ପରର ନିନ୍ଦା କରିଯାଇ ପ୍ରସନ୍ନତା ଅନୁଭବ କରିଯାଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ସେହି ସଭାରେ ବସି ପାରେ-ନାହିଁ;—ଏସବୁ ପଛରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ, କୌଣସି ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ,—କେବଳ ଅନୁଭୂତି ହିଁ ରହିଛି । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ, ମୋତେ ଜଣେ ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ଅନୁଭୂତି, ମୋ'ର ହୃଦୟ ହେଉଛି ମୋ'ର ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରେରକ । ମୁଁ ବଡ଼ ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା ମାନେନାହିଁ, ବଡ଼ ମଣିଷର କଥା ମାନେନାହିଁ, ବଡ ଲୋକର କଥା ମାନେ ନାହିଁ; ହୃଦୟର କଥା ମାନେ ।

୧୯ । ୪ । ୭୬

ଦିନ ପରେ ଦିନ, ମାସ ପରେ ମାସ, ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ବିତିଯାଉଛି । ସମୟର ସ୍ରୋତରେ ଆପେ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ କିଏ ଜିତୁଛି, କିଏ ହାରୁଛି, କିଏ ସୁଖ ମାରିନେଉଛି ବା କିଏ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିରହୁଛି, କିଏ ଲାଭ ଖାଉଛି ତ ଆଉ କିଏ କ୍ଷତି ସହୁଛି, ଏସବୁର ହିସାବ ରଖିବାକୁ ମୋ'ର କଦାପି ଇଚ୍ଛା ହୋଇନାହିଁ । କିଏ କେତେଦୂର ସଫଳ ହେଲା ବା ନହେଲା, ତା'ର ହିସାବ ନେବାକୁ ମୁଁ କଦାପି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ତଥାପି ଏ ସଂସାରରେ ମୋ'ର ଅଭିଜ୍ଞତାର ସମ୍ପଦ ଯେତିକି ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଛି, ସେତିକି ସେତିକି ପ୍ରାଣ ଭରି ଭରି ଯାଉଛି, କେଉଁ ଅମୂଲ୍ୟ ଧନର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି, ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସ୍ୱରକୁ ଭଲପାଇବାର ଉତ୍ସାହ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହାଲୁକା କରିଦେଇ ଯାଉଛି । କିଏ ମୋ'ର ଅପମାନ କରିଦେଇ ଗଲା, କିଏ ମୋ'ର ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଗଲା, କିଏ ମୋତେ ଅତି ଚତୁର ଭାବରେ ବୋକା ବନାଇଦେଇ ଗଲା,—ଏହିସବୁ ପ୍ରତିଶୋଧ-ଭାବନାରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବାର ବୟସ ଓ ମନକୁ ମୁଁ ଯେପରି ପଛରେ ପକାଇ ଆସିଛି । କୌଣସି ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନି ଚାଲିବାର ସଭସ୍ତ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ମୋ'ର ଜୀବନର ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନଗତିର ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ ସେସବୁକୁ ପଛକୁ

ପକାଇଦେଇ ଆସିଛି । ତେଣୁ, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବାହାର ସ୍ଥଳୁଥିଲେ ଭିତରେ ଅହରହ ଯେଉଁ ପଗ୍ରସ ରହୁଥାନ୍ତା, ଯେଉଁ ଗ୍ଲାନି ରହୁଥାନ୍ତା, ଆଜି ସେସବୁର କୌଣସି ଅବଶେଷ ମଧ୍ୟ ମୋ ଭିତରେ ନାହିଁ । ମୋ' ସଫଳତାର ସ୍ବାଦ ମୁଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ପାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ହୁଏତ ଆପଣା ସଫଳତାର ସ୍ବାଦ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ହିଁ ପାଆନ୍ତି । ଏହା ସମ୍ଭବ ନହେଲେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାର ସକଳ ସଫଳତା ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଉତ୍ତେଜନା ଭିତରେ କେବଳ ଅଫଳମନୋରଥ ହେବାର ଆଘାତ ହିଁ ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ସେହି ଆଘାତ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଇବାର ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଖୁସି ସେମାନଙ୍କର ମୂଳପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ । ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ପ୍ରମାଦରେ ପଡ଼ନ୍ତି ।

୨୦ । ୪ । ୭୨

ବେଳେ ବେଳେ ମୁଁ ଆପଣା ବଳରେ ଆପେ ରହି ପାରେନାହିଁ, ଆପଣା ପାଦତଳରେ ଆପଣାକୁ ମୁଁ ସମ୍ଭାଳି ରଖି ପାରେନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଆଧାରକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରି କିଏ ଘର ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯିବାକୁ ବସେ । କୁଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ବସେ, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଠିକଣା ନଥାଏ । ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ଅସନ୍ତୋଷ ତୀବ୍ର ଜ୍ବାଳା ହୋଇ ମୋତେ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ସବୁ ସ୍ଥାନରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଏ । ମନେହୁଏ, ଜୀବନରେ ଯେତେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ'ର ଯେତେ ସ୍ତରର ଓ ପ୍ରକାରର ଅତୃପ୍ତି ରହିଛି, ସବୁ ଠୁଳ ହୋଇ ଯେପରି ଏକ ନାସ୍ତିକତାର ଉତ୍ତେଜନାରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିଛି । ମୋ'ର ଅସନ୍ତୋଷକୁ ମୁଁ ଅଧିକ ବୁଝିବା ଓ ଖୋଜିବାରେ ନିୟୋଜିତ କରି ପାରିନାହିଁ, ଅଧିକ ଜୀବନ ଓ ଅଧିକ ଜିଜ୍ଞାସାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ପାରିନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହଠାତ୍ ଦୁଃସହ ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୋ' ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପିଣ୍ଡକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରିବାକୁ ଆସିଛି । ଏହା ନାସ୍ତିକତା, ଏହା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଓ ଏହା ମୃତ୍ୟୁ । ଏହା ଚରମ ଅବିଶ୍ବାସର ପରିଣତି । ମୋ' ଭିତରର କାରିଗର ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର ହତିଆର ଉପରୁ ଆସ୍ଥା ହରାଇ ବସେ, ସେତିକବେଳେ ଏପରି ହୁଏ । ଜାଣେନା, ଜୀବନରେ ଏଇଟା ମଧ୍ୟ ସ୍ବାଭାବିକ ନା ଅଛି କ'ଣ ? ସବୁ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଏପରି ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆସେ କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କୌଣସିପ୍ରକାର ଆଗ୍ରହ ବା ଇଚ୍ଛା ରଖି ନଥିବା ଏହି ଅସନ୍ତୋଷକୁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନରେ ଏକ ଭାରି ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ମନେକରେ । ଏହି ଅସନ୍ତୋଷ ମୋତେ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ କରିଦିଏ, ମୋତେ ବଡ଼ ଜର୍ଜର ଓ ବଡ଼ ଅକର୍ମଣ୍ୟ କରିଦେଇ ଯାଏ । ଏହି ସଂସାରରେ ଏକାକୀ ରାଜା ବୋଲି ମୁଁ ଯେଉଁଙ୍କ

ଦମ୍ଭ ଓ ଦର୍ପରେ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ବସେ, ସେତିକି ମୁଁ ଏକାକୀ ହୋଇପଡ଼େ। ଆପଣାକୁ ଆଉ ଆପଣାର ସାଥୀ ହିସାବରେ ପାଇପାରେନାହିଁ, ଏହି ଘରର ସମସ୍ତ ମମତାରୁ ମୁଁ ବଞ୍ଚିତ ହୁଏ, ଜୀବନର ସକଳ ଅଧିକାର ହରାଏ।

୨୧।୪।୭୨

ଦର୍ଶନକୁ Ortega Gasset ଅପସାରଣ ଶାସ୍ତ୍ର ବୋଲି କହିଛନ୍ତି। ଦର୍ଶନର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆମ୍ପୃଷ୍ଟ ହେବା; ଆପଣାର ଭିତରକୁ ଅପସରି ଯାଇ ଆପଣାର ସତ୍ୟ ରୂପର ଦର୍ଶନ କରିବା, ସବୁ ପ୍ରକାର ମୋହ ଓ ସବୁ ପ୍ରକାର ଶଙ୍କାର ସମସ୍ତ ଲାଳସା ତ୍ୟାଗ କରି ଆପଣାର ନଗ୍ନରୂପର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା। ଅପସରି ଯିବାର ଅର୍ଥ ପଳାଇଯିବା ନୁହେଁ, ସତ୍ୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଜୀବନର rationalization କରିବା ଦର୍ଶନ ନୁହେଁ। ଏ ଜୀବନର ନାନା ଅଶାନ୍ତିରୁ ଶାନ୍ତି ପାଇବା ଲାଗି ଆପଣାର ବିବରଗମ୍ଭୀରୀ ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିବା ଓ ଦୂରରେ ଥାଇ ପଣ୍ଡିତ ବାହାର ସଂସାରକୁ ନମ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବା ଦର୍ଶନ ନୁହେଁ। ଦର୍ଶନ ହେଉଛି ସକଳ ଅପ୍ରୀତିକରତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା, ଆପଣାର ସକଳ ଦୁର୍ବଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ବାହାରୁ ଆପଣା ଉପରେ ଓ ଜୀବନ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବା। ଏଥିଲାଗି ସାହାସ ଦରକାର, ଏଥିଲାଗି ସତ୍ୟ ଉପରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର, ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅବିଚଳିତ ଓ ଅପ୍ରମତ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିବା ଦରକାର। ସଂସାରର ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଉଥିବା, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଆମେ କେତେଦୂର ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ବୋଲି କହିବା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ।

୨୨।୪।୭୨

ବିନୋବାଜୀ କହିଛନ୍ତି, ଆଦର୍ଶବାଦ ବ୍ୟତୀତ ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଓ ଅରବିନ୍ଦ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଆଦର୍ଶବାଦ ବ୍ୟତୀତ ଭଲ ଡାକ୍ତର, ଭଲ ଓକିଲ ବା ଭଲ ଅଧ୍ୟାପକ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବେ। ବିନୋବାଙ୍କ ଉକ୍ତିର ମର୍ମାର୍ଥ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଛି। ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଜୀବନ ପରିସର ଠାରୁ ଆପଣା ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଓ ସାଧନାକୁ ବୃହତ୍ତର କରି ଯେଉଁମାନେ ସେଇଥିପାଇଁ ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦିଅନ୍ତି, ବିନୋବାଜୀ ସେହି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି। ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଓ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜୀବନ ପଛରେ ଏହିପରି ଏକ ଆଦର୍ଶବାଦର ପ୍ରେରଣା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି। କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଆଦର୍ଶବାଦ ପଛରେ ଅନ୍ଧତା ରହିଯାଏ। ତେଣୁ ଆଦର୍ଶବାଦ ବଡ଼ ଉଗ୍ର ହୋଇପଡ଼ି ସଂସାରରେ ଓ ସମାଜରେ କେବଳ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଆରମ୍ଭ

କରଆଏ । ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦ ମଣିଷକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ, ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ; କେବଳ ଏକ ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଦେଖାଇ ଏହା ବାସ୍ତବକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବଡ଼ ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇଉଠେ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ପଳାୟନ ପଥରେ ଜବରଦସ୍ତ ବାହାର କରିବାକୁ ଏହା କ୍ଷମତା ଲୁହେଁ, ଆପଣାର କ୍ଷମତା ଜାରି ରଖିବାକୁ ଏହା ଆଦର୍ଶବାଦକୁ କେବଳ ଏକ ସମର୍ଥକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରେ । ମଣିଷର ବିକାଶ ଅପେକ୍ଷା, ହିସ୍ନାରର ଉଦୟ ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ହିଁ ଏହା ଅତିପ୍ରଧାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦର ଦୁଷ୍ଟ ଶାସନରେ ମଣିଷ ମରିଯାଏ । ପୃଥିବୀରେ ଆଜି ଯାହା ଚାଲିଛି, ତାହା ଆଦର୍ଶବାଦର ନାମରେ ହିଁ ଚାଲିଛି । ଆଦର୍ଶବାଦର ଏକ ପ୍ରେରଣାମୟ ପାଖ ଅଛି, ଯାହା ଆଗକୁ ନେଇଯାଏ, ଯାହା ସାହସ ଭରିଦିଏ, ଯାହା ଚେତନାକୁ ବ୍ୟାପକତର କରିଦିଏ । ଆଦର୍ଶବାଦ ଭିତରେ ଏକ ସମ୍ମୋହକ ଆସକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହା ଅନ୍ଧ କରିଦିଏ, ଯାହା ଆପଣାର ପଥଟାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପଥ ବୋଲି କହିବାକୁ ଅତି ଉଗ୍ର ହୋଇପଡ଼େ, ଯାହା ଅସହିଷ୍ଣୁ କରିପକାଏ, ଯାହା ଧର୍ମ ଶକ୍ତିକୁ ମାରିଦେଇ ରାଜନୈତିକ ଉତ୍ତେଜନାର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବଢ଼ାଏ ।

୨୩ । ୪ । ୭୨

ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଓ ଅରବିନ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ବଞ୍ଚିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶବାଦ ଏହି ଜଗତରେ ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲା । ଏହାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦରୁ ହିଁ ପ୍ରେରଣା ପାଉଥିଲେ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ସଞ୍ଚାଳିତ କରୁଥିଲେ । ଆପଣାର ଆଦର୍ଶକୁ ସେମାନେ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଓ ସେହି ଅନୁଭୂତି ଅନୁସାରେ ସେମାନେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ନାମରେ ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ ଓ ଅଧିକ haloed କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରେରଣା ଦେବାର ଆଦର୍ଶ ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ଧ କରିଦେବାର ଅନୁଭୂତି ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍ତେଜନାର ଆଘାତଟା ହିଁ ଅଧିକ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଉଛି, ଆଦର୍ଶ ଯେପରି ଅଧିକ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଉଛି: ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅପେକ୍ଷା ସହିଷ୍ଣୁତାଟା ହିଁ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନତର ଉତ୍ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ନେଇ ବାନା ଧରି ବାହାରିଥିବା ଚେଲାମାନେ ହୁଏତ ଆପଣା ଜୀବନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଆଦର୍ଶ ଅନୁଭବ କରି ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଆଦର୍ଶକୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଉତ୍ତେଜିତ ଅନ୍ଧ ଉତ୍ସାହରେ ସବୁ ଖାଇଥିବାର ଗର୍ବ

କରୁଚନ୍ତି ଓ ଅତି ଦାରୁଣ ଭାବରେ ତାହାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପଥ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଚନ୍ତି । ଏ ଆଦର୍ଶବାଦ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ-ନାହିଁ । ଏହି ଆଦର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ କିମ୍ବା ଅରବିନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଏହି ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶବାଦ ସକଳ ଆଦର୍ଶକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ, ମଣିଷର ବିଶ୍ୱାସକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ, ବୃହତ୍ତର ଜୀବନ ଲାଗି ସାଧାରଣ ମଣିଷର ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ସଂଶୟକୁ ବଢ଼ାଇଦିଏ, ଭ୍ରାନ୍ତି ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

୨୪ । ୪ । ୭୨

ବିନୋବାଜୀ କହୁଚନ୍ତି, କୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ମଣିଷ ଭଲ ଡାକ୍ତର, ଭଲ ଓକିଲ ଓ ଭଲ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ ପାରିବ । କଥାଟାକୁ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଭଲ ଡାକ୍ତର, ଭଲ ଓକିଲ ବା ଭଲ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବାକୁ ହେଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭଲ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ହେବା ଦରକାର । ଏବଂ ଭଲ ମଣିଷ ହେବାକୁ ହେଲେ କୌଣସି ସୁସ୍ଥ ଆଦର୍ଶବାଦ ରହିଥିବା ଦରକାର, ଆପଣା ଭିତରର କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ପ୍ରେରକଶକ୍ତି ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରେରିତ କରାଉଥିବା ଦରକାର । ଖାଲି ଡାକ୍ତରର ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିଲେ ବା ଅଧ୍ୟାପକର ଡିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରି ପକାଇଲେ ଭଲ ଡାକ୍ତର ବା ଭଲ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଡାକ୍ତରୀ ବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରବୀଣ ଓ ଅଧ୍ୟାପନକଳାରେ ଧୁରନ୍ଧର ଅନେକେ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ମୂଳତଃ ଭଲ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସଫଳତାର ସଉଦା କରିବାଟା ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବିଧି ହୋଇ ରହିଚି । ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଖୁସୀ ହୋଇ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ବାଟ ପାଇନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ସକଳ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗ୍ରାମକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ସଂଶୟ ଓ ଅନେକ ଅନ୍ଧାର ଗ୍ରାସ କରି ରହିଚି । ସେମାନେ ଆପଣାର ବିଦ୍ୟା ବଳ ଅତି ଚତୁର ଭାବରେ ସଫଳ ହେବାର ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି ମାତ୍ର । କୌଣସି ଆଦର୍ଶବାତ ନଥାଇ ମଣିଷ ଯେପରି ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ବା ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ବା ସାଧକ ହୋଇପାରୁଚି, ସେହି ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ସେ ଯେପରି ଆପେ ଠିଆ ହେବାର ପଥର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁଚି, ସେମାନଙ୍କୁ ଅଫିମ ପରି ଖାଇଦେଇ ଯେପରି ବେଶ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଆପଣା ଜୀବନର ସକଳ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରି ବସିଯାଇ ପାରୁଚି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଅନେକ ଡାକ୍ତର ବା ଅନେକ ଅଧ୍ୟାପକ କୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତର ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ ପାରୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କଦାପି ଭଲ ଡାକ୍ତର ବା ଅଧ୍ୟାପକ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । କାରଣ

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ବା ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା ଲାଗି ଆପଣା ଭିତରୁ ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରେରଣାଶକ୍ତି ପାଇନାହାନ୍ତି ।

୨୫ । ୪ । ୭୨

ସକାଳର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ଧର୍ମପଥରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟପଥରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବି ବୋଲି ଅନ୍ତରର ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଜଣାଉଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ସେହି ପଥରେ ଯାଇ ପାରିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେଉଛି କି ? ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିବିନାହିଁ । ଅତିରିକ୍ତ ହିସାବଧର୍ମୀ ବା ମାତବଧୀ ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ ଏହାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଅଛି ବୋଲି କହି ପାରୁଥାନ୍ତି । ପ୍ରଧାନତଃ ଲାଭ କମାଇବା ଲାଗି ମୁଁ ସଂସାରରେ ଧର୍ମବଣିଜ କରି ବାହାରିଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ ସେହି ମାର୍ଗରେ ଚାଲି ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁଥାନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ପିଟି ବାଡ଼େଇ ଠିକ୍ ଏକ ଧର୍ମଯନ୍ତ୍ର ଆକାରରେ ଆପଣାକୁ ତିଆରି କରିବାର ଉଗ୍ର ଆଗ୍ରହ ଶିଖିଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ଏସବୁ ନୁହେଁ । ମୋ'ର ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋ'ର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ମାତ୍ର, ବିକଶିତ ହେବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା, ଭୟଶୂନ୍ୟ ଓ ଅପ୍ରମତ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣା ଭିତରେ ସମସ୍ତ ଜଗତ ଏ ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା, ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା । ମୋ'ର ଧର୍ମ ବା ଧର୍ମାଚରଣକୁ କାମୋଫ୍ଲେଜ୍ ପରି ବ୍ୟବହାର କରି କୌଣସି ଲଢ଼େଇରେ ଜିତିବା ଲାଗି ମୋ'ର କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ଦୃଢ଼ ବା ଶକ୍ତ କରି ଦେଖାଇବାର କୌଣସି ଲୋଭ ନାହିଁ । ମୋ'ର ଧର୍ମ ମୋତେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାର ସାଧନ ନୁହେଁ, ଏହା ମୋତେ ଆହୁରି ବିମୁକ୍ତ କରିଦେବ । ମୋ'ର ଭଗବାନ୍ ମୋ'ର ଦୁର୍ବଳ ପାଖଟାକୁ ଜଗି ରଖିବାର ପ୍ରହରୀ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ସେ ମୋ'ର ସାଥୀ ।

୨୭ । ୪ । ୭୨

ଦିନ ସରିଆସୁଛି । ଏହି ଶୀତାରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସରିଆସୁଛି । ସେଥିଲାଗି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅସ୍ଥିରତା ମଧ୍ୟ ମନକୁ ଚଞ୍ଚଳ କରାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଏଥର ଛୁଟୀ ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶାରେ ମୋ'ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଘରଟି, ଯେଉଁ ଘରକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ଘର ବୋଲି କହେ, ସେଇ ଘର ଖୁବ ମନେପଡୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇମାସ ଛୁଟୀ । ମୋ'ର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଏହି ଦୁଇମାସ କେବଳ ବୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଏଠାରୁ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅତି ଉଲ୍ଲାସ ଭାବରେ ସ୍ଥାନରୁ

ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାହିଁ ମୋ'ର ଛୁଟି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛୁଟିରେ ମୁଁ ଏହିପରି ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇ ବୁଲେ, ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇ ମଣିଷର ସଙ୍ଗ ଲାଭ କରେ, ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇ ଅରଣ୍ୟ ଦେଖେ, ପର୍ବତ ଦେଖେ, ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ଦେଖେ । ଏଥର ଛୁଟିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେହିପରି କେତେଟା ସ୍ଥାନ ବୁଲି ଦେଖିବାରେ ମୋ'ର ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ରହିଛି । ସଂସାରରେ ସବୁ ଦେଶରେ ଓ ସବୁ ପ୍ରାନ୍ତରେ ମୋ'ର ସ୍ନେହର ସୂତ୍ର ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଗୋଟିଏ ଏପରି ଏକାନ୍ତ ମମତାର ସୂତ୍ର ଲାଗିରହିଛି, ଯାହା ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସିଠାରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ଏକାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧସୂତ୍ର ଲାଗି ରହିଛି । ସେଥିଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୂମି ବା ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କର chosen ଲୋକ ବୋଲି କଦାପି କହିବନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠଭାଷା ହେଉ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଦମ୍ଭ କରି ବସିବ-ନାହିଁ । ତଥାପି ମୋ' ହୃଦୟର ଏହି ଏକାନ୍ତ ମମତାର ସୂତ୍ରଟିକୁ ମୁଁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାକୁ ଭଲ ପାଉଛି ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଘୃଣା କରିବାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ବା କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଭଲ ପାଉଛି ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ପ୍ରତି କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ ।

୨୭ । ୪ । ୭୨

ମୋ'ର ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ମୁଁ ସ୍ୱର୍ଗଠାରୁ ଗରୀୟସୀ ବୋଲି କହେନାହିଁ, ମୋ'ର ମାତୃଭାଷାକୁ ମୁଁ ସବୁ ଭାଷାଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଦେଖାଇବାରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରେନାହିଁ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ଉଗ୍ର ଜାତୀୟତାବାଦୀମାନେ ହୁଏତ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କର ମେଳରେ ନେବାକୁ କଦାପି ସମ୍ମତ ହେବେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଆପଣା ଜନ୍ମଭୂମି ସହିତ ମୁଁ ଅନେକ ମମତାର ସୂତ୍ରରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଛି । ମୋ'ର ଆପଣା ଭାଷା ସହିତ ମୋ'ର ଅନେକେ ମମତାର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି, ଯେଉଁ ମମତା ଓ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ କି ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଆଧାର ଓ ସତ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଶିଖିଛି । ସଂସାରର ଯେଉଁ ଭାଷାକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିଖିଛି, ଯେଉଁ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଯେଉଁ ଭାଷା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ'ର ଅସଂଖ୍ୟ ଭାବ ଓ ଭାବନାକୁ ପ୍ରକାଶରୂପେ ଦେଉଛି, ସେହି ଭାଷା ସହିତ ମୋ'ର ଅନେକ ମମତା ଜଡ଼ିତ ରହିଛି । ଏହା ଭଲ ଭାଷା କି ମନ୍ଦ ଭାଷା, ମୁଁ ସେକଥା ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ କହି ପାରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ମୋ'ର ଭାଷା ଓ ଏହା ମୋ'ର ଭୂମି, ଏବଂ ଏଇଥି ସକାଶେ ଏହି ଭାଷା ଓ ଏହି ଭୂମି ମୋ'ର ଏତେ ପ୍ରିୟ ।

ତେଣୁ ସେଉଁମାନେ ଏହି ସଂସାରରେ ଆପଣା ପ୍ରତିମା ପୂଜାର ଦର୍ଶନାଗ୍ରହରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ୍ତରଠୁଁ ତଳେ ରହିଥିବା କୌଣସି ସ୍ତରର କୌଣସି ପ୍ରତିମାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କର ମେଳରେ କଦାପି ବସାଇବେ ନାହିଁ । ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରତିମାକୁ ତଳ ବା ଉପର ସ୍ତରର ବୋଲି ମନେ କରେନାହିଁ, ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରତିମାକୁ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟା ପ୍ରତିମା ବୋଲି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରେନାହିଁ,—ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ଆପଣାର ପ୍ରତିମାଟିକୁ ନିର୍ଭୟ ଓ ପ୍ରମାଦଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଆପଣା ମମତାର ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିପାରେ, ତାକୁ ମୋ'ର ପ୍ରିୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ ।

୨୮ । ୪ । ୭୨

କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସହିତ ହିଁ ମୋ'ର ଅନେକ ଦିନର ଶତ୍ରୁତା । କର୍ତ୍ତା ପ୍ରତି ମୋ'ର କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ ନାହିଁ, ମୋ'ର ଅସଚେତ ଅପୂରଣୀୟ ମନ ଭିତରେ କର୍ତ୍ତାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ଅପହରଣ କରି ନିଜେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ହୋଇ ବସିବାର କୌଣସି ଅଭିଲାଷା ମୋ'ର ନାହିଁ । ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ ଯେ, ଯିଏ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅସହିଷ୍ଣୁ ଆଖି ନେଇ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବ, ସେ ମୋତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରିବ ନାହିଁ, ଯିଏ ପ୍ରଧାନତଃ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଆପଣାର ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଧର୍ଷଣକୁ ସଂସାରରେ ଜାରି ରଖିବ, ସଂସାର ମଧ୍ୟ ତା'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ କଦାପି ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । କେବଳ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ନୁହେଁ, ମୁଁ ଜୀବନର କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଚାହେଁନାହିଁ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଇବାର ସମସ୍ତ ଅବସର ଓ ଅବକାଶ ଉପଲବ୍ଧ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମୁଁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମଣିଷର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ, ହେବି, ମଣିଷ ହିସାବରେ ମଣିଷର ପାଖରେ ବସିବି; ସେଥିଲାଗି ଯେଉଁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦରକାର, ଆପଣା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଭୟତା ଦରକାର, ସେହି ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ନିର୍ଭୟତାକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନତର ଆଧାରଶିଳା ବୋଲି ମାନିଥିବି,—ମୋ' ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଜୀବନର ମାନବିକ ଭୂମି । ଯାହା ପାଖରେ ଏହା ନାହିଁ, ଯିଏ ଏହାର ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ହିଁ କରିନାହିଁ, ନାନାପ୍ରକାର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅନୁରକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରି ଯିଏ ଆପଣା ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ମାନବିକତାକୁ ଦାବି କରି ରଖିଛି, ଯିଏ ଯେତେ ଉଚ୍ଚ ପାହାଚରେ ଯେତେ କ୍ରୋଧ ଓ ଆତଙ୍କର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ତା'ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିକାଶ ହୋଇନାହିଁ ।

୨୯ । ୪ । ୭୨

ଏହି ଖାତା ଏହିଠାରୁ ସରିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏତିକିରେ ଜୀବନ ସରି ଯିବ-ନାହିଁ । ଏହି ଦୁଃଖ, ଏହି ତୃଷ୍ଣା ଓ ହୃଦୟର ଏହି ମନ୍ଥନ ଲାଗି ରହିଥିବ, କାରଣ,

ଏ ଜୀବନରେ ଖୋଜିବାର ମହତ୍ତା କଦାପି ସରି ଯିବନାହିଁ, ପାଖରେ ଯାଇ ବସିବାର ମହତ୍ତା କଦାପି ସରି ଯିବନାହିଁ, ତାହାର ଶୀତଳ ସୁରଭିତ ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ଆପଣାର ପିପାସାକ୍ଳାନ୍ତ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିବାର ମହତ୍ତା କଦାପି ସରି ଯିବନାହିଁ । ଏହି ମହତ୍ତା ହୁଏତ ସରିଯାଆନ୍ତା, ଯଦି ମୋ' ଭିତରେ ପାଇବାର ବା ସଫଳ ହେବାର ମହତ୍ତା ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା । ମୋ' ଭିତରେ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିକୁ ଆପଣାର ପରମ ଶକ୍ତି ବୋଲି ମାନିନେଇଛି । ସେହି ଶକ୍ତି ହେଉଛି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଶକ୍ତି । ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଶକ୍ତି ସଫଳତାର ଶକ୍ତିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲି ପାରେନାହିଁ, ହାତ ଭିତରେ ଯାବୁଡ଼ି ରଖିବାର ଶକ୍ତିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲି ପାରେନାହିଁ । ସଫଳତାର ଶକ୍ତିରେ ମୋହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟ ପଥିକମାନେ ସଂସାରର ଏହି ପଥ ଚାଲିବାରେ ମୋତେ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବେ, ଏହି ଜୀବନବାଣିଜ୍ୟରେ ମୋତେ ବିଫଳ ବୋଲି କହିବେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୁଁ ମୋ'ର ବାଟ ଚାଲିବି । ମଣିଷ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ସଞ୍ଚୟ କରି ମୁଁ ବାଟ ଚାଲିବି, ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ସଞ୍ଚୟ କରି ମୁଁ ବାଟ ଚାଲିବି, ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ସଞ୍ଚୟ କରି ମୁଁ ବାଟ ଚାଲିବି । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏହି ଅନୁଶାସନ ଭିତରେ ରହି ମୁଁ ମଣିଷକୁ ମୋ'ର ଲାଭ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବନାହିଁ, ପ୍ରକୃତିକୁ ମୋ'ର ବିଳାସ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବନାହିଁ, ଜ୍ଞାନକୁ ମୁଁ କୁଶଳ ବଣିକର ସମୟୋପଯୋଗୀ ପଣ୍ୟ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବନାହିଁ । ମୋ'ର ଜୀବନ ମୋ'ର ମାର୍ଗର ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିବ, ଏହି ଲିପି ମୋ'ର ମାର୍ଗର ସାଥୀ ହୋଇ ରହିବ ।

▫ ୧୯୭୪

୪ । ୬ । ୭୪

ପୁଣି ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ଏଇ ଖାତା ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଛି । ଜୀବନର ସେହି ଅତି ପରିଚିତ ପୁରାତନ ପ୍ରବାହକୁ ସମ୍ଭାରି ଆଜି ପ୍ରଭାତ-ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏଠି ବସି ପଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ହଠାତ୍ ଆପଣା ଭିତରେ କେଉଁ ପ୍ରାଣସ୍ୱରୂପ ସହିତ ନୂଆ କରି ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଛି, ସତେଅବା କେଉଁ ନୂଆ ବାଟରେ ବାହାରି ପଡ଼ିବାପରି ଲାଗୁଛି । ଗତ ଦୁଇବର୍ଷ ଭିତରେ କେତେ ବାଟ, କେତେ ସ୍ଥାନ ବୁଲିଛି । କେତେ ସ୍ନେହ, କେତେ ପ୍ରେମ ଓ କେତେ

ବିଶ୍ୱାସ ଧରି କେତେଆଡ଼େ ଗଲି, କେତେ ହୃଦୟ ତୀର୍ଥରେ ମୋ'ର ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଆସିଲି । ଲାଭକ୍ଷତି ବିଚାର କରିବାର ବେଳ ହିଁ ନଥିଲା; ମାଟିବାଟ ବୃନ୍ଦ ପରି ବାଟର ବକ୍ରତା ବା ସରଳତା ବିଚାର କରିବାର ବେଳ ନଥିଲା । ଆଜି ପୁଣି ମୋ'ର ପୁରୁଣା ସଂଗ୍ରହ ଗୃହକୁ ଫେରିଆସି ମନେ ହେଉଛି, ଏହି ବାଟଚାଲିରେ ଆଉ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ବା ନହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ବିଶ୍ୱାସ ଅନେକ ବଢ଼ିଛି । ଅନେକ ଝଡ଼ଝଞ୍ଜା ସହିଛି, ଅନେକ ଅବୁଝାମଣା ଓ ମିଥ୍ୟା ବୁଝାମଣା ହେତୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର କ୍ଷତ ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି,—କିନ୍ତୁ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଛି । କେତେବେଳେ ହେଲେ ଆପଣାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ମନ ବଳିନାହିଁ,—ଅନ୍ତର ଭିତରେ କେଉଁ ମହାନିର୍ଭରର ଆଗ୍ରହ ମୋତେ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଇଛି, ମୋତେ ଦିନୁଁ ଦିନ ବଳିଷ୍ଠ କରିଛି । ତାହାହିଁ ମୋ'ର ଅସଲ ଲାଭ, ତାହାହିଁ ମୋ' ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରଶସ୍ତି । ସେଥିଲାଗି ଆଜି ମଧ୍ୟ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଭାରି ଉଲ୍ଲାସ ଲାଗୁଛି ।

୫ । ୨ । ୭୪

ଆଜି ସକାଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଏଠାରେ ଲେଖି ବସିଛି । ଏଇ ଲେଖିବସିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିତରଣ କରିବାର ସ୍ପୃହା ନାହିଁ, କୌଣସି ସଚେତନ ସାଜସଜ୍ଜା ନାହିଁ । ଏହି ଲେଖିବସିବା ହେଉଛି ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ସାର୍ଥକ ଆଖି ଓ ସାର୍ଥକ ଅନୁଭୂତିକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ସମ୍ଭାଳି ଧରିବା । ଏଠି ଘଡ଼ିଏ ବସି ଲେଖି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଯେପରି ଆପଣା ସହିତ କେଉଁ ନୀରବ କଥୋପକଥନରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିବା ପରି ମନେହୁଏ । କୌଣସି ଭୟ ନଥାଏ, ଧରା ପଡ଼ିଯିବାର କୌଣସି ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି ନଥାଏ । କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । କୌଣସି ମାଠିବାଗା ଗୁରୁଜନର ଶାସନାସନ ପାଖରେ ମୁଁ ଏଠି ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ କେବେହେଲେ ଭୁଲ୍‌ଠିକ୍‌ର ହିସାବ ଦେବାକୁ ଆସେନାହିଁ, ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାର ପାଇବାଲାଗି ଆସେନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆପଣାକୁ ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ଓଲଟି ମୋ'ର ଭିତରେ ମୁଁ ଯେପରି କେଉଁ ସ୍ନେହମୟ ବନ୍ଧୁର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରେ, ତାହାରି ସହିତ ଏକ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ ନିର୍ଭୟରେ କଥା କହୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ, ଏହି ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ମାନିତ ଅନୁଭବ କରେ, ଏହି ସମ୍ମାନ ମୋତେ ଶକ୍ତି ଦିଏ, ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ଦିଏ । କେତେ ସଙ୍କୋଚ, କେତେ ନିରାଶା ଓ କେତେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଦୁଃଖ ଅପସରି ଯାଏ, ଗୋଡ଼ରୁ ଜଞ୍ଜିର ଛିଡ଼ିଗଲାପରି ଲାଗେ । ଦିନମାନର କର୍ମାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାଲାଗି ଯିବା ବେଳକୁ ଯେପରି କାହାରି ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ସମର୍ଥନ ପାଇ ଗଲାପରି ମନେହୁଏ ।

୬ । ୬ । ୭୪

କୌଣସି ପ୍ରକାର କୋଳାହଳ କରିବା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ରୁଚି ନାହିଁ । ଆଗେ ଅର୍ଥାତ୍ କେତେ ବରଷ ପୂର୍ବେ କୋଳାହଳ ନକରିବାଟା ଅନୁକୂଳ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ବୋଧ ଦେଇ ମୁଁ ନୀରବ ରହିବା ସକାଶେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି,—ତାହାର ଫଳରେ ଉପୁଜୁଥିବା ମନର ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁଁ ନୀରବତା ବୋଲି କହୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ନୀତି-ଭଣ୍ଡାରରୁ ନିୟମ ନମାନିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସମ୍ଭବତଃ ମୁଁ ନୀରବ ହୋଇ ଯାଉଚି । ଏହି processରେ ମୁଁ ବେଶ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରୁଚି ଯେ, ଯମେ ମୋ'ର ଜୀବନ ପ୍ରତି ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ଜୀବନମାନେ ହିଁ ଭଲ ଲାଗୁଚି, ମଣିଷମାନେ ହିଁ ଭଲ ଲାଗୁଚନ୍ତି, ଆପଣାପରର କୌଣସି ବିଭାଜନ ଦ୍ୱାରା ଆଉ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ବିଚଳିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏବଂ ଏହି ରାସ୍ତାଟା ହିଁ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ସହଜ ରାସ୍ତା ବୋଲି ମନେ ହେଉଚି । ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଲାଗୁଚି ଯେ, ମୋ'ର ଆପଣା ବାଟରେ କୌଣସି ବାହ୍ୟ ନିୟମନ ଓ ଗୁପର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟକୁ ଅପଣା ଜୀବନକୁ ନଟାଣି ତଥାପି ଏହି ବାଟକୁ ଆସି ପାରିଲି । ସେଥିଲାଗି ଏହି ବାଟଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କହି ଯାବୁଡ଼ି ଧରିବାର ଆଉ କୌଣସି ଚଞ୍ଚଳତା ନାହିଁ । ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଆଉ କୌଣସି ମୋହ ନାହିଁ ।

୭ । ୬ । ୭୪

ଆପଣାର ଦେଶକୁ ତଟସ୍ଥ ଅଥଚ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ କେବଳ ଆପଣା ଦେଶରୁ ବାହାରକୁ ଗଲେ । ଦେଶରେ ଥିବାବେଳେ କେବଳ ପ୍ରବାହ ଭିତରେ ଭାସି ଯାଉଥିଲା ପରି ଲାଗେ, କେବଳ କେତେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ଏବଂ ଦୁଃସ୍ଥିତିର ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇ ଘୂରୁଥିବା ପରି ଲାଗେ । ସେତେବେଳେ ଦେଶ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ବିଚାର କରାଯାଏ, ସେଥିଭିତରେ ମମତା ଓ ମୋହ ଭରି ରହି-ଥାଏ, ଅନେକ ପ୍ରକାର ଭାବପ୍ରବଣତାସମ୍ପନ୍ନ ବିକୃତମାନ ଭରି ରହିଥାଏ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ନିରାଶା ବଢ଼େ, ବିତୃଷ୍ଣା ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ,- କେଣୁ ବାହାରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର କର୍ମ-ତତ୍ପରତା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଏକ ମୌଳିକ ବା ଆଧାରଗତ ନିଷ୍କ୍ରିୟତା ମନଟାକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଦେଶଠାରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଥିଲାବେଳେ ଦେଶର ସକଳ ସମସ୍ୟାକୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଦେଖିବାର ଅବସର ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ଏହି ସମସ୍ୟା ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବାର ଅବସର ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ଏହି ବିରାଟ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରର ଆହ୍ୱାନ ଯାଇ କେଉଁ ଜନନୀର ଆମନ୍ତ୍ରଣ ପରି ହୃଦୟ ଉପରେ ଆଘାତ ଦିଏ, ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଫେରି ଆସିବାକୁ ଜୀବନର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମନେହୁଏ ।

୮।୨।୭୪

ଏଠି ମୁଁ କାହାକୁ ଆପଣା ଦେଶ ବୋଲି କହିବି ? ଦେଶ କହିଲେ ଯଦି ଖାଲି ଗଛ, ପଥର, ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ରକୁ ବୁଝାଉଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ହୁଏତ ଏତିକରେ ହିଁ ବୋଧ ହୋଇ ଯାଉଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦେଶ କହିଲେ ଦେଶର ମଣିଷକୁ ବୁଝାଏ ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମାନିନେଇ ଥିବାରୁ ବେଳେବେଳେ ଏଠି ଭାରି ନିର୍ଗୁଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଚି, ଆପଣା ଦେଶ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏଠି ଆପଣାକୁ ବିଦେଶୀ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ବୋଲି ମନେ ହେଉଚି । ଦେଶରେ ଆଠଭାଗରୁ ସାତ-ଭାଗ ଲୋକଙ୍କର ତ କୌଣସି ମାନବିକ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଦେଶ ଚଳୁନାହିଁ, ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟବାନ ଓ ଅଧିକ ବଳବାନ ଅଳ୍ପ କେତେକଙ୍କର ସୁଖ ଓ ସୁବିଧା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଦେଶରେ କେବଳ କାମରେ ଲଗାଯାଉଚି, ମଣି କରି ରଖାଯାଇଚି ମାତ୍ର । ତେଣେ ଉପରଭାବରେ ଯେଉଁ ଆଠଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ରହିଲେ, ଏମାନେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ଆପଣାର ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିଳାସର ଭୂମିଟାକୁ ହିଁ ଦେଶ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲି କୁହାଯାଉଚି, ଅଥଚ ସେହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଅଧିକ ଅଶିକ୍ଷିତପଣିଆ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି । ସେହି-ମାନଙ୍କ ହାତରେ ସମାଜ ଓ ସରକାରର ଶାସନ ଦିଆଯାଇଚି, ଅଥଚ ସେହିମାନେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶାସନହୀନତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଉଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକମେଳରେ ବସି ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀଟାକୁ ହିଁ ଦେଶ ବୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ ଆଜି ଭାରି ଲଜ୍ଜିତ ଅନୁଭବ କରୁଚି ।

୨୭।୨।୭୪

ବାହାରେ ନାନା ବାସନା, ନାନା ଆତୁରତା ମୋତେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରି ପକାଇଚି, ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧାରର ନିର୍ଜନ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା ବେଳେ କେତେ କେତେ କ୍ଷତ ଓ ଶୂନ୍ୟତାର ଅନୁଭୂତି ମୋ' ଅନ୍ତରର ଆଖିକୁ ଅସ୍ଥିର ଓ ବିହ୍ୱଳ କରି ପକାଇଚି । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଭିତରଟାକୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଚହ୍ନିଚି, ତା'ର ଆଗ୍ରହ ଓ ମନାସଗୁଡ଼ାକୁ ଯେତିକି ଜାଣିଚି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କହିବି ଯେ, ମୂଳତଃ ମୁଁ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ମୂଳତଃ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ମୂଳତଃ ମୁଁ ନାନା ନିବେଦନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ମିଳାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ପ୍ରତିଦିନର ନାନା ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତର ଦେଇ ମୋ'ର ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟା ହିଁ ବଢ଼ୁଚି, ମୋ'ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ଯାବୁଡ଼ି ରଖିବାର ଜର କମି କମି ଯାଉଚି, କାହାଠାରୁ ହାତ ଗୁଡ଼ିଗଲେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ବା ଅପମାନ ଲାଗୁନାହିଁ । ଏହାକୁ ମୁଁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ

ବୋଲି କହିବନାହିଁ । ଏହାକୁ ମୁଁ ପରିପକ୍ୱତା ବୋଲି କହିବି । କାରଣ, ଜୀବନରେ ଉତ୍ସାହ ବଢ଼ୁଛି, ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ୁଛି, ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ସକଳପ୍ରକାର ଦର୍ଶନଦୃଷ୍ଟି କ୍ରମେ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗୁଛି । ସଂସାର ସହିତ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପରିଚୟ ହେବାପରି ଲାଗୁଛି । ଆଉ, ମୋ' ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଗୌରବର କଥା ହେଉଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ମୁଁ ମୋ' ଭିତରର ପରମମିତ୍ରଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ଚାଲିଛି । ତେବେ ଆଉ ଦୁଃଖର କାରଣ କ'ଣ ରହିଲା ?

୨୭ । ୨ । ୭୪

ସେଇଥିଲାଗି ଜୀବନରେ ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଛି । ଆପଣାର ଭିତରଟା ପ୍ରତି ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ବୋଲି ଜୀବନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୌଳିକ ଅବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ କଦାପି କ୍ଷୁଣ୍ଣ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଇନାହିଁ । ବାହାରେ ନାନାପ୍ରକାର ଅପଳାପ ଓ ଅପଚୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ମୋ'ର ଭିତରଟାର ଅଭିଳାଷ ବୁଝିଛି ଏବଂ ସେଇଠି ତାହାର ସହିତ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିଛି । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯାହା'କୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ unconscious ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ସତ୍ୟରୂପ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠରୂପ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି, ସେଇଥିଲାଗି ଜୀବନରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଛି, ଭୟ କମିଯାଇଛି, ଜଗତରେ ଆଉର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୈତ୍ରୀପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖିରେ ଦେଖିବାର ବାଟଖୋଲି ଚାଲିଯାଇଛି । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେଇଥି-ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ କେତେବେଳେ ଅବସାଦ ଆସିନାହିଁ । ବାହାରେ ଅନନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ବା ମୋ'ର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଗୁଡ଼ାକ ଏକାଠି ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ମୋତେ ନିରାଶ କରି ଦେବାକୁ ବସିଥିଲା ବେଳେ ମୁଁ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ହିଁ ଆଶା ପାଇଛି, ଦମ୍ଭ ପାଇଛି, ନୂତନ ବଳ ପାଇଛି, ମନର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟକୁ ଜୟ କରିଛି । ମୋତେ ତଥାପି ନାନା ନୂତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେବାଲାଗି ମୁଁ ଅଧିକ ନିର୍ଭର ପାଇଛି । ଆତ୍ମନିନ୍ଦା କରିନାହିଁ, ଆପଣାକୁ କଦାପି ଶାସ୍ତି ଦେବାର ଅନୈତିକତା କରିନାହିଁ, ଆପଣାର କରୁଣାକଟାକ୍ଷ ଆଗରେ ମୁଁ କଦାପି ଆପଣାର ହୀନ ଅସମ୍ମାନିତ ରୂପ ଦେଖିବା'କୁ ମନ ବଳାଇନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାରେ, ମିତ୍ର ବୋଲି ବା ସାଥୀ ବାଟୋଇ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବାରେ ମୁଁ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଛି ।

୨୮ । ୨ । ୭୪

ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାଯୋଗ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସିଲେ ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ହଠାତ୍ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗେ, ହଠାତ୍ ଆପଣାର ସକଳ ବିଶ୍ୱାସ ହଜି ଗଲାପରି ଲାଗେ । ଏହି ଦେଶର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସହିତ ବସି

ଦୁଇପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ ସକଳ ପ୍ରକାର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟୟନବୃତ୍ତି ବିଷୟରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବିତୃଷ୍ଣା ଜାତ ହୁଏ । Security, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକା ପଇସା ରୋଜଗାର କରି Security ଖୋଜିବାର ବାଟକୁ ସେମାନେ ଜୀବନର ପରମପଥ ବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ପଇସା ବଢ଼ିବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ଜୀବନର ସବୁ ସଫଳତା ଓ ସାର୍ଥକତାର ନିଦର୍ଶନ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି । ଅଧ୍ୟୟନମାର୍ଗରେ ବା ଜୀବନର ଆବିଷ୍କାରମାର୍ଗରେ ଯେଉଁ Spirit of Adventure ରହିବା ଅବଶ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ, ସେହି Spiritକୁ ସେମାନେ ଅନେକ ଭୟ କରି, କୋଉଦିନୁ ମାରି ସାରିଲେଣି । ପାଠରୁ ବି ପଇସା କମାଇ ହେବ, ଏତିକି ବ୍ୟତୀତ ସେମାନେ ପାଠର ଆଉ କୌଣସି ଫଳ୍ପ ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ଏହି ଅଶିକ୍ଷିତ ଭଦ୍ରଲୋକ ବର୍ଗ କୋଉପରି ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବଢ଼ାଇବେ, ଭାବିଲେ ମନ ଭାରି ଦବି ଦବି ଯାଏ ।

୨୯ । ୨ । ୬୪

କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତରେ ବୁଲି ବାହାରିଥିବା ବେଳେ ହଠାତ୍ ଆପଣା ଭିତରୁ କଏ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ବସିଲା; ଅଠର ବର୍ଷ ତଳେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏହିପରି ବୁଲି ବାହାରୁଥିଲି । କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ଧାନକ୍ଷେତ ପରେ ଧାନକ୍ଷେତ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲି,—ଅସ୍ତାକାଶକୁ ଆବୋରି ରହିଥିବା ତାଳଗଛର ଧାଡ଼ିକୁ ଛୁଇଁବା ଲାଗି କେତେଥର ଏକାଏକା ଛୁଟି ଯାଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଠର ବରଷର ଏହି ଉତ୍ସାହିତ ମୁଗ୍ଧ ବୁଲିବାରୁ ମୁଁ ପାଇଲି କ'ଣ ? କ'ଣ ବା କରିପାରିଲି, କ'ଣ ବା କୋଉଠୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣି ପାରିଲି, କୋଉଠି କ'ଣ ବା ଗଢ଼ି ପାରିଲି, କୋଉ ସଭାରେ ଗଣା ବା ହୋଇ ପାରିଲି ? ସେହି ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ପାଇଲି । ବିଗତ ବରଷବରଷର ଧାଇଁ ବୁଲିବାରୁ ମୁଁ ଧନସମ୍ପତ୍ତି କମାଇବାର ବିଦ୍ୟା ଶିଖି ପାରିନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଯେଉଁ ପଥକୁ ବଡ଼ ପଥର ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉଛନ୍ତି, ସେହି ପଥର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ ମୁଁ ବେଶ ବଦଳାଇ ପାରିଲିନାହିଁ, ଜଗତର ଦାଣ୍ଡରେ ଚାରୁରି ମଣିପରି ଯେ ଦଉଡ଼ ଲାଗି ରହିଥିଲା ବେଳେ ମୁଁ ବୋକା ବନି ରହିଗଲି । ତଥାପି ମୁଁ ଆପଣା ବାଟରେ ଆପଣାର ମନଲାଖି କିଛି ପାଇ ପାରିଲି ବୋଲି ସେହି ସାଙ୍ଗକମାନ ବାଟରୁ ଦୂରରେ ରହିଗଲି । ଏହି ବୁଲିବା, ଖୋଲା ଆକାଶର ସ୍ୱୀକୃତି ଭିତରେ ଆପଣା ହୃଦୟ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ଖୋଜିନେବା,—ଏକଥା ଅଠର ବରଷ ତଳେ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭଲ ଲାଗୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନଟି ମୋତେ ନୂତନ ଲାଗୁଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଭାତ ମଧ୍ୟ ନୂତନ ଲାଗୁଛି ।

୧ । ୩ । ୬୪

ସେଇ ପୁରୁଣା ସକାଳ ଭଲ ଲାଗୁଚି, ସେଇ ପୁରୁଣା ଗୀତ ଶୁଣିଲା ବେଳକୁ ବା ଗାଇଲା ବେଳକୁ ସବୁ ଆସ୍ଥାନ ଠିକ୍ ଆପଣାର ଆସ୍ଥାନ ପରି ଲାଗୁଚି । ସେଇ ପୁରୁଣା ସେବକମନ ରହିଚ, ଅନ୍ତରର ଆସନ ଉପରେ ସେଇ ପୁରୁଣା ଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେଇ ପୁରୁଣା ଲଭ୍ୟସ୍ପୃହା ଏବେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ଆଳସ୍ୟ ଓ ସବୁ ଆସ୍ଥାନକୁ ଭଲ ପାଇବାର ବଳ ଯୋଗାଇ ଦେଉଚି,—ଏହା କ'ଣ କମ୍ ସମ୍ପତ୍ତି ? ପ୍ରତିଦିନ, ପ୍ରତିଦଣ୍ଡ ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ଯାଉନଥିଲେ କ'ଣ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତା ? ନୂତନ ଆହରଣ ଓ ଚୟନର ସମ୍ଭାରରେ ଜୀବନର ଆଶାକଳସ ଭରି ଉଠୁନଥିଲେ କ'ଣ ପୁରୁଣା ଭଲ ଲାଗୁଥାନ୍ତା ? ଅନ୍ତରର ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ୁନଥିଲେ କ'ଣ ଏହି ବାଟଚାଲିବା ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗୁଥାନ୍ତା ? ସଂସାରରେ ଅନେକ ମେଳରେ ଏକାଠି ବସିଲାବେଳେ ବେଳେ ବେଳେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ମନେହୁଏ । ସଂସାରରେ ଅନେକ ଯାହାକୁ ସାର ମଣି ଆପଣା ଭଣ୍ଡାରରେ ଜମା କରି ରଖିଚନ୍ତି, ଯାହାର ସାନ୍ତ୍ୱନାରେ ଜୀବନର ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଭୁଲି ରହି ପାରୁଚନ୍ତି, ମୁଁ ସେଇ ଭଣ୍ଡାରର ହିସାବଖାତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆରମ୍ଭ କରି ପାରି-ନାହିଁ ବୋଲି ହଠାତ୍ ନିଜକୁ ବେଳେବେଳେ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ସେମାନଙ୍କର ତୁଳନା କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇ ମୁଁ ଆପଣା ଘରକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସେ, ଅପଣା ଅନୁରାଗର ଆଶ୍ରୟକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସେ ।

୭ । ୩ । ୬୪

ମୁଁ କାହାର ପାଇଁ ଲେଖେନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ କାହାରପାଇଁ ଆପଣାର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେନାହିଁ । କାହାର ଡାଗିଦା ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାବେଳେ ମଣିଷ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ହୋଇପଡ଼େ । ଆପଣା ବାସନାରୁ ଶୁଭ ଆଉ ଅଶୁଭ ବାଛି ଯେତେବେଳେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣାର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସେତିକବେଳେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏଇଠି ସ୍ୱାର୍ଥପର ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଫରକ ରହିଚି । ସ୍ୱାର୍ଥପର ଜୀବନ ସଂସାରକୁ ଡରେ, ନାନା ଆପଦ ଭିତରେ ଚକିତ ରହି ସେ ଆପଣାର ଘର ପାଚେରୀବେଢ଼ାର ଅବରୁଦ୍ଧତା ଭିତରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ କଳି ରଖେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନର ଉତ୍ସପ୍ରେରକ ଭୂମି ଉପରେ ଭୟର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ,—ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ବଞ୍ଚିବାର ବାସନା, ବିକଶିତ ହେବାର ବାସନା ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଖୁସୀ ମଣିଷକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଭୂମି ଉପରେ ତତ୍ପର କରି ରଖିଥାଏ, ଏଠି ଆପଣାକୁ ନିରାପଦ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ବ୍ୟାକୁଳତା ନଥାଏ । ତେଣୁ କେବଳ ଖୁସୀ

ହୋଇ ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିଥିବା ମଣିଷ ହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅନ୍ୟ-ମାନଙ୍କ ସହିତ ସହଜରେ ମିଳିତ ହୋଇପାରେ, ମିଶି ହୋଇପାରେ ।

୩ । ୩ । ୭୪

ବାଟ ଅନେକ ସରି ଆସିଲା, ହୁଏତ ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ବାକି ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆୟୁ ସରିଆସୁଛି ବୋଲି କେବେହେଲେ ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ତ୍ରାସ ଜନ୍ମିନାହିଁ ବା ଅନାଗତ ଭବିଷ୍ୟତରୁ ଲାଭ ଓ କ୍ଷତିର ହିସାବ କାଢ଼ିବାକୁ ଯାଇ କଦାପି କେତେବେଳେ ହେଲେ କୌଣସି ଭୟ ହୋଇନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଗତି ରହିଛି, ତଥାପି ଶାଶ୍ୱତତାର ଅନୁଭୂତି ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ବୟସ ଓ ବିକାଶର ଗତି ସହିତ ଆଗକୁ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ପଛରେ କାହାକୁ ସବୁଦିନ ଲାଗି ଛାଡ଼ି ଆସିଲାପରି କେବେହେଲେ ମନେ ହୋଇନାହିଁ । ପଛ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରହିଛି, ଜୀବନର ସକଳ ନବଜନ୍ମର କ୍ଷଣ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନେ ରହିଛି, ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିବାର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପ୍ରାଣପ୍ରବାହର ଦୁଇତଟ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ପରିଧି ଭିତରେ ସମ୍ଭାରି ରଖିଛି । ସେଇଥିଲାଗି ଆଜି ଏ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ମୁଗ୍ଧ ହେବାର, ଅବାକ୍ ହେବାର ଓ ଲକ୍ଷି ରହିବାର ଇଚ୍ଛା ଯାଇନାହିଁ । ଆଜି ଜୀବନକୁ ଅନାଇ ଏହି କଥାଟି ହିଁ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୌରବଜନକ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । କେତେବେଳେ ମୁଁ ଆହତ କ୍ଷତଗ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିନାହିଁ । ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରର ଶାସନ ମାନି କଦାପି ମୁଁ କାହାକୁ ଅକିଞ୍ଚନ ବା ଅପଦାର୍ଥ କରି ଫିଙ୍ଗି ଦେଇନାହିଁ । ମୋ'ର ହୃଦୟ ମୋତେ ସବୁଠି ସଙ୍ଗଲାଭ କରିବାର ପାଠ ଶିଖାଇ ଦେଇଛି ।

୪ । ୩ । ୭୪

ଭଲ ବା ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ଖୋଜି ବାହାରି ଦୁନିଆଟାଯାକ ବୁଲି ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ କୋଉଠି ଶତକଡ଼ା ଶହେ ଭଲ ପରିସ୍ଥିତି ମିଳିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା ହେଉଛି ଯେ, ଯିଏ ଯେଉଁଠି ରହିଛି ସେଇଠି ସେ ଆପଣାର ପରିସ୍ଥିତି ତିଆରି କରିନେବ । ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ର ତିଆରି କରିନେବ । ବିଶେଷତଃ ଏହି ଦେଶରେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ମାନବିକ ସୁସ୍ଥ ବିକାଶ ଲାଗି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ମୂଳଦୁଆ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇନାହିଁ, ସେଠି କେବେ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁକୂଳ ହେବ ଓ ତା'ପରେ ଯାଇ ମୁଁ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବି ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାଦ୍ୱାରା କେବଳ 'ମୋ' ନିଜର ଆଳସ୍ୟଟାକୁ ହିଁ ପରିପୁଷ୍ଟି ପ୍ରଶ୍ରୟ ମିଳୁଥିବ । ସାଙ୍ଗରେ ମେଳରେ ଏଠି ସମସ୍ତେ ସିଧା ଯାଇ ପରିସ୍ଥିତିର ନିନ୍ଦା କରି ବସନ୍ତି । ଉପରେ ବସିଥିବା ବଡ଼ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରିଚାଳକ ଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ତା'ର

କାମ କରୁନାହୁଁ, ଉଚିତ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଉଚିତ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁନାହୁଁ, ତେଣୁ ଆମେ କେହି କୌଣସି କାମ କରି ପାରୁନାହୁଁ ଓ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ସବୁ ପଛେଇ ଯାଉଚି, ଏକଥା ମୁଁ ବେଳ ଅବେଳ ସବୁବେଳେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥାଏ । ଏକଥା ଶୁଣି ଶୁଣି କ୍ରମେ ଆପଣା ଉପରୁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କମି ଯିବା ପରି ଲାଗେ, ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଖରତା ସେତିକିବେଳେ ଅଳସୁଆ ବସିବା ଲାଗି ନାନାପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଦିଏ, ନାନାପ୍ରକାର rationalization କରେ; ବେଶ୍ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ଭିତରେ ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ସବୁ ଶାଳୀନତା ସେତେବେଳେ ହଜି ଗଲାପରି ଲାଗେ, କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାର ଅଧିକାର ହରାଇ ବସିଲା ପରି ଲାଗେ ।

୫ । ୩ । ୭୪

ଯେତେବେଳେ ଭୁଲ୍ କରେ, ସେତେବେଳେ କେବଳ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରମତ୍ତତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଆଘାତ ଦେଇବସେ, ସେତେବେଳେ ଆହତ ହରିଣୀଟି ପରି ଆପଣା ଘର ଭିତରେ ନୀରବ ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଭୁଲ୍ କରି ସଂସାରକୁ ଭୟ ଲାଗେନାହିଁ, ଲୋକଲଜ୍ଜା ବା ଅପବାଦରୁ ବର୍ତ୍ତିବାର ମତଲବରେ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ମନ ହୁଏନାହିଁ । ଜାଣେନା, ଏଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆପଣାର ବା ମୋ' ସମାଜର କି କଲ୍ୟାଣ ବା ଅକଲ୍ୟାଣ କରେ । କିନ୍ତୁ କେବେହେଲେ ଭୁଲ୍ କରିପକାଇ ମୁଁ ଆପଣା ଉପରେ ପ୍ରତିହିଂସା ନେବାଲାଗି ଗର୍ଜନ କରି ଉଠେନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କେହିଜଣେ ମୋ' ପ୍ରତି କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ କଲେ ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ ବା ପ୍ରତିରୋଧ କରେ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଅନ୍ୟାୟ କରିଥିବା ଲୋକଟି ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରତିହିଂସାରେ ଜର୍ଜର ହୋଇ ମୁଁ କଦାପି ଅଧୀର ବା ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଅନେକ ଭୁଲ୍ କରି ଅନେକ ଭୁଲ୍‌ର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ସମ୍ଭବତଃ ଭୁଲ୍ ପ୍ରତି ଏହିପରି ଏକ ମନୋଦୃଷ୍ଟି ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଭୁଲ୍‌କୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଭୁଲ୍‌ଠାରୁ ଦୂରକୁ ପଳାଇଯାଇ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଭୁଲ୍ ଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ସକଳ ଚତୁରତାର ସହିତ ଅନ୍ୟ କାହାଉପରେ ଲଦିଦେବାର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାକୁ ଆପଣାର ମିତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲେ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଲେ ଏହି ଆଚରଣ ଆପେ ଆପେ ଚାଲିଯାଏ ।

୭ । ୩ । ୭୪

ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ତଳେ ଜଣେ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଦଶ ବରଷର ସାନ ପୁଅଟି ନାମରେ ଡ଼ାକରେ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଦେଇଥିଲି । କାଲି ପିଲାଟିର ବାପା ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରୁ ସେହି ଚିଠିର ଉତ୍ତର ପାଇଲି । ତାଙ୍କର ପୁଅ ଏହି ଚିଠି ପାଇ କେତେ ଅପରିସୀମ ଆନନ୍ଦ ସେ ଲାଭ କରିଚି, ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାହିଁ ଜଣାଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖିଥିଲେ । ପିଲାଟି ଲାଗି ବୋଧହୁଏ ଏଇଟି ପ୍ରଥମ ଚିଠି, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ନାମରେ ଡ଼ାକଦ୍ୱାରା ତା'ର ଜୀବନରେ ଏହି ପ୍ରଥମ ଚିଠି ପାଇଲି । ସେଥିଲାଗି ଅତି ଗର୍ବର ସହିତ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ପଢ଼ାଇଚି, ଅତି ଯତ୍ନର ସହିତ ସେ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ସାଇତି ମଧ୍ୟ ରଖିଚି । ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ସିଧା ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାମ ଚଳିଥାନ୍ତା । ପିଲାଟି ପାଖକୁ ଦେଇଥିବା ଚିଠିରେ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ହିଁ କେତେକ ଖବର ପଠାଇଥିଲି । ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ପିଲାକୁ ଆମର ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଅନାବଶ୍ୟକତାର ମାନଦଣ୍ଡ ଦେଇ ବିଚାର କରୁଥାଉ । ଆମ ପିଲାର ଭଲ ଲାଗି ଆମେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ ବୋଲି କହୁ ବା ଭାବୁ ଆମେ ତାକୁ କେବଳ ଆମଣାର ବୟସ୍କ ବିଚାର ଓ ବିବେକ ଅନୁସାରେ ଏଠି ସେଠିକୁ ନେଉଥିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ପିଲା ଭିତରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ବଡ଼ ହେଉଚି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ତା'ର ମଧ୍ୟ ଯେ ସ୍ୱୀକୃତ ଦେବାର ଓ ସ୍ୱୀକୃତ ପାଇବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଭଲ ପାଇବାର ଓ ଅନ୍ୟଠୁଁ ସ୍ନେହ ପାଇବାର ଅଧିକାର ରହିଚି, ତାହା ଆମର ମନେ ରହେନାହିଁ ।

୭ । ୩ । ୭୪

ମୁଁ ଯାହାକୁ ଭଲ ବୋଲି କହେ, ପିଲା ଆଜି ଠିକ ତାହାହିଁ କଲେ ପିଲା ମୋ' ଆଖିରେ ଭଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ବାଧ୍ୟ ପିଲା ଓ ଭଲ ପିଲା ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ଥାଇପାରେ ବୋଲି ହୁଏତ ମୁଁ କେବେ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରେନାହିଁ । ଆମ ସମାଜରେ ଓ ଆମ ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂସ୍କାର ଅନୁସାରେ ଆମ ଘରର ପିଲା ସତେଯେପରି କେବଳ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚେ, କେବଳ ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ମାତବ୍ବରତା ଦ୍ୱାରା ସେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବାକୁ ଯେପରି ଏହି ସଂସାରକୁ ଆସିଥାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଆଉ ଯାହା ହେଉ ବା ନ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ପିଲାଟି ଦିନରୁ ଆମ ଜୀବନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମଞ୍ଜ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଧିତ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଘର କରି ରହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ,—ଆମର ବିଚାର, ଆମର ବିବେକ ଓ ଆମର ସମଗ୍ର ବିକାଶ ଯେପରି କେବଳ ବାହ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହେ, David Riesman ଯାହାକୁ ହୁଏତ other directed ବୋଲି କହି

ପାରବେ । ଏବଂ ଏପରି ଜୀବନରେ ପୁଣି ଆନନ୍ଦ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ, adventure କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ, ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଦେବା, ନେବା ବା ଲୁଟିବାର ସମ୍ଭାବନା ବା କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ?

୮ । ୩ । ୭୪

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ଅପର ଅନେକଙ୍କର ଅସାଧୁତା ଓ ଶଠତାର ଟୀକା କରିବାରେ ଲାଗିଲେଣି । ଯେଉଁଠି ବସ, ଯେଉଁଠି ଘଣ୍ଟାଏ କାନ ଦେଇ ଶୁଣ, ସବୁଠି କେବଳ କିଏ କେଉଁଠି ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଧ୍ୟାନ କଲା, କିଏ ଆପେ ପଇସା ବା ପଦ ପାଇବ ବୋଲି ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲା, କିଏ ଆପଣାର ଲୋକଙ୍କୁ ସୁବିଧା ଦେବାର ପାଇଁକରି ଅଯୋଗ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବସାଇ ଆପଣା ଦାୟିତ୍ୱର ଅପଚୟ କଲା, ଏବେ ଏ ଦେଶରେ ଏହି କଥାହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଏହିସବୁ କଥାର ଯେତେ ସତ୍ୟ ବା ଯେତେ ଗମ୍ଭୀରତା ଥାଉ ପଛକେ, ଏତିକ ଅନ୍ତତଃ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଯେ, ଆମ ଦେଶରେ ଶଠତା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଛି, ଆମେ ଅସାଧୁ ବୋଲି ଆମର କୌଣସି ନିର୍ମାଣମୂଳକ ବା କଲ୍ୟାଣମୂଳକ ଯୋଜନା ଆଶାନୁରୂପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ବଡ଼ କଥା କହୁ, ସୁସଜ୍ଜିତ ଶବ୍ଦର ଧ୍ୱନି ଦେଇ ସତ୍ୟଟାକୁ ବା ଅପ୍ରିୟ ସ୍ଥିତିଟାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ରୀତି ଗଲାଣି । ବ୍ୟାଧିର ଜାତିର therapeutical processରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ପ୍ରଥମ ପାଦ ବୋଲି କହିବି । ମୁଁ ନିଜେ ଏହି ଶଠତା ଓ ଅସାଧୁତାର ଆଚରଣ କରୁଛି, ମୋହରି ସହଯୋଗରେ ହିଁ ଦେଶରେ ଅସାଧୁତା ଓ ଅକଲ୍ୟାଣର ସର୍ବନାଶଲୀଳା ଚାଲିଛି, ଏହି ସ୍ୱୀକୃତିଟିକୁ ମୁଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଦ ବୋଲି କହିବି । ଏହି ପାଦଟି ଆସିବାକୁ ଆଉ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ବିଳମ୍ବ ହେବନାହିଁ । ଏବଂ, ଜାତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନର processରେ ଏହି ପାଦଟିକୁ ପ୍ରଥମ ବୋଲି ବୁଝାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଅସଲ ପାଦରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଅନେକ ଇଚ୍ଛା ଓ ଅନେକ ଅସନ୍ତୋଷ ଦରକାର ।

୯ । ୩ । ୭୪

ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋତେ ପ୍ରଧାନତଃ ମଣିଷ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାନଯାଇ ଜଣେ ଅଧୀନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଉଛି . ସେଠି ମୁଁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ନଗଣି କେବଳ ଶହେ ବା ହଜାରେ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ଗଣନା କରିବାର ପ୍ରମାଦ ରହିଛି । ଯିଏ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ଦେଖେ, ଆପଣାକୁ ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ଦିଏ, ସିଏ ଆପଣାକୁ ଖୁସୀ ହୋଇ ନାନା ନୂତନ ସମ୍ଭାବନାର

ମାର୍ଗରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଏ, ଆପଣା ଖୁସିରେ ଆପଣାକୁ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମର୍ପଣ କରାଦିଏ, ଆପଣାର କର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ବିକାଶର ଏକ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ମଣିଷ ଆପଣାକୁ କେବଳ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ହିଁ ଦେଖେ, ସେଠାରେ ସେ କେବଳ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଯେତିକି କରିବାକୁ କୁହାଯାଇଛି, ସେତିକି କରେ;—ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରତିବାଦମୂଳକ ଆଳସ୍ୟ ବା ଉଦାସୀନତା ତା'ର ଜୀବନାଚରଣର ମୂଳପ୍ରବୃତ୍ତି ହୋଇ ରହିଲା ପରି ରହେ । ଆପଣାର କର୍ମ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତି ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାର ଜୀବନ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ବିରକ୍ତି ବଢ଼େ । ଏବଂ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅଳସ cynicism ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେ ଆପଣାର ସକଳ ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାକୁ ଯାଏ । ଆପଣାର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରି ରଖି ଆପଣାକୁ ସ୍ୱାନ ମନେ କରି ତାକୁ ଆଉ ଲାଜ ମାଡ଼େନାହିଁ, ଆଦୌ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ମନେ ହୁଏନାହିଁ ।

୧୦ । ୩ । ୬୪

ଯେଉଁଠି ଥାଏ ପଛକେ, ମୁଁ ଆଉ ସ୍ଥାନର ନିନ୍ଦା କରିବିନାହିଁ । ଯେତେ ତଳେ ବା ଉପରେ ରହିଥାଏ ପଛକେ, ମୁଁ ଆପଣାକୁ ତଳ ବା ଉପର ସହିତ ତୁଳନା କରି ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଆପଣା ମନ ଭିତରେ ଯେତେ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ପଛକେ, ଅପର ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କର ନିନ୍ଦା ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ମୁଁ ଆପଣା ହତାଶାର ହୁତାଶନକୁ ଭିତରେ ଚୁପି ରଖିବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କରିବି-ନାହିଁ । ଯେତେପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବି, ମୋ'ର କାମକୁ ଭଲ ପାଇବି, ମୋ'ର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଭଲ ପାଇବି । ବିଶ୍ୱାସର ସବୁ ସ୍ତମ୍ଭ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲାପରି ମନେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି ମଣିଷ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି । ପାଷଣ୍ଡର ପାଷଣ୍ଡତା ଉପରେ ନୁହେଁ, ପାଷଣ୍ଡର ଅସ୍ୱୀକୃତ ଜୀବନ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ-ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମନୁଷ୍ୟତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବି । ମୁଁ ଜାଣେ, ଏପରି କରିପାରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ସାହାସ ଦରକାର, ଜୀବନପଥରେ ଅନେକ ଦୁଃସାହସ ଦରକାର । ଜୀବନ-ଦେବତା ପାଖରେ 'ମୁଁ ଏହି ଦୁଃସାହସର ଆଗ୍ରହ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ମାଗୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକ ବଡ଼ ଯେ ଜୀବନ ଦେବତା ଠାରୁ ଆଉ କ'ଣ ଇଚ୍ଛା କରାଯାଇ ପାରିବ, ମୁଁ ତାହା କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଏହି ମାଗିବାକୁ କଦାପି ଅଳପ ମାଗିବା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଅନେକ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ଯାଇ ଏତେବେଶୀ ମାଗିବାର ଅଧିକାର ଅର୍ଜନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଅନେକ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲେ ଏତେବଡ଼ ବାଞ୍ଛା କରିହେବ ।

—୦—